

భారతి

వెల ఒక రూపాయి

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

సంపుటము 32 :

: సంచిక 8

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఆగస్టు 1955

	శ్రీ యామిజాల పద్మనాభస్వామి	1
పరీక్ష	‘బాలకృష్ణ’	3
ఆనందత్రయము	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	10
భ్రాంతి	శ్రీ జొ. రమాకాంత్	14
క్రీడాభిరామము	శ్రీ కె. ఎల్. నరసింహారావు	18
విషబీజము	శ్రీ ఓగేటి శివరామకృష్ణ	21
కవి మనోభావాలు !	శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి	28
జయాపజయాలు	“శంషీల”	33
దానపుడు - మానపుడు	మురయా	48
పాపపుణ్యాలు	‘కనకమేడల’	52
బామ్మలాట-యక్షగానము	శ్రీ యస్వీ జోగారావు	63
గ్రహణసమయం	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	68
అయిదు నిమిషాలు	శ్రీ భట్టిప్రోలుకృష్ణమూర్తి	
	శ్రీ పంతుల శ్రీరామశాస్త్రి	87
కలసూరగంప		89
గ్రంథ విమర్శనము		97

అనుభవశాలురను అనుసరించండి

వీనినే ఎల్లప్పుడూ కావాలని కోరండి

ద్విశక్తిగల

ద్వివిధ రక్షణ యిచ్చే

మోబిల్ గ్యాస్

మోబిలాయి

- ★ టీనిల్ మోబిల్ నవర్ శాంపౌండ్ కండు—ఈ శాంపౌండ్ ను అల్లరి పిల్లల అడిటివ్ అనుకోకండి. ఇది ఏ పెట్రోలులోనూ యిచ్చలేదరకు చేరని అడిటివ్ అత్యధిక శక్తిగల మిశ్రమము.
- ★ ఇది మీరు కానగలిగే ఏ యితర రకపు పెట్రోలు కన్న ఎక్కువ ఇంజను బాదలకు నరిచేయుట మీరు గమనించగలరు.

- ★ రెట్టింపు శుభ్రపరచే గుణము—టీనివలన్ మీ కారు యింజను అతి సున్నితముగ నడచును, అధిక శక్తి కలుగును మరియు ప్రతి గాలను పెట్రోలుకు ఎక్కువ మైక్ల యిచ్చును.
- ★ అటుగురల నుండి రెట్టింపు రక్షణ—కారు ఇంజను ఆయుస్సు ఎన్నో ఏళ్లు వృద్ధిచేయును, ఓవర్ హీట్ ల అవసరము తగ్గించును.

ఎగురుచున్న ఎఱ్ఱని గుఱ్ఱపు

చిహ్నముగల చోట దొరకే వీనిని

వాడుట నేడే ప్రారంభించండి!

స్టాండర్డ్ - వాక్యూమ్ ఆయిల్ కంపెనీ
(కంపెనీ నడుంల బాధ్యత పరిమితము)

పు థ్యేపు త్రి

చిత్రకారుడు : శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్

ఉషోగి

శ్రీ యామిజాల పద్మనాభస్వామి

ఉషోరేఖ ! ఉషోరేఖ !

ఉదయభాను జయపతాక !

ఉషోరేఖ ! ఉషోరేఖ !

స్వర్ణనగ సువర్ణభూష

స్వర్గంగా వీచిఘోష

సప్తర్షి ప్రకృత్యూషా

సనా పవిత్రమంత్రభాష

ఉషోరేఖ !

చలజ్వల దృఢబానల

గళజ్వలమయ జ్వాలా

విలయతాండవావేళో

జ్వలమణి కిరీటరేఖ

ఉషోరేఖ !

పురాజననదుష్టకర్మ

పరామృశన్నికృష్టరోగ

భయంకర వికారాపహ

భవ్యసౌఖ్య సుకృతవర్మ

ఉషోరేఖ !

అరుణారుణ కిరణాంచిత

తరుణాకృతి ధర్మమూర్తి

స్మరణాభినివేశ శుభం

కరణోన్నత ఫలస్ఫూర్తి !

ఉషోరేఖ !

స్వర్గనదీ తటోచ్చల తృప్తి

భాకరాశ్వ పిపాసార్తి

నిర్గమన విధాన దివ్య

నిర్మల జలదాళికీర్తి

ఉషోరేఖ !

తిగ్మభాను వాజిఖురో

ద్రేకనాట్యరంగతలో

దీర్ఘ కనకచూర్ణ కలిత

దివ్యధామ జగద్రేఖ

ఉషోరేఖ !

భా ర తి

తరుసంతతి కిసలయమై
సరోజముల పుష్పిడియై
జలనిధి అంతఃపురాన
చలత్ప్రవాళ వల్లియైన
ఉషోరేఖ :

నిశాలతా విచ్ఛేదన	ప్రాతస్సంద్యావందన
నిశిత పరశు రూపంబై	చేతః పద్మవికాశిత
భువన త్రయ దివ్యాంగణ	చైతన్య జ్ఞానదీప
పుణ్యరత్న దీపంబౌ	జగదారాధ్యంబైనది.
ఉషోరేఖ :	ఉషోరేఖ :

పాపాటవ్యత్పాటన
కోపోగ్ర రవిప్రభా వి
రూపాక్షి స్ఫుటప్రణవ
దీప్రదీప మాలికయా
ఉషోరేఖ :

త్రయీధర్మ శాసనముల	ఆర్షతత్వ బోధమహా
నయాంచిత సుభాషణముల	శీర్ష లసద్భ్రష్టామూర్తి
ప్రకృష్టార్థ దివ్యప్రభ	సప్తలోక సంచారక
సుకృత ఫలిత చిత్రప్రభ :	సప్తనప్తి విమల కీర్తి
ఉషోరేఖ :	ఉషోరేఖ :

ఉషోరేఖ : ఉషోరేఖ
ఉదయభాసు జయపతాక
ఉషోరేఖ : ఉషోరేఖ : : :

ప రీ య

‘బాల కృష్ణ’

రైలుకట్ట ప్రక్క, ఆ వాలుక్రింద దిబ్బంగా మొలచి ఉన్న రైలు దుబ్బులో పడిఉంది ఒక మొండెం. రక్తం చారలు... గట్టివాలుపై గడ్డిపై—ఆపాత్ర యంగా ఒకకుక్క నాకుతోంది. కాకులు పొడుచుకు తింటున్నాయి వాటి వింగుకు అడ్డువస్తున్నాయి రాబందులు. పట్టాలమధ్య ఉన్నతల; మెడదగ్గర రక్తం గడ్డకడ్డోంది. అదంతా నెత్తురు మడుగు.

కొద్ది గంటలకితం ఒక వ్యక్తి రైలుక్రింద పట్టాడు తల. ఈబాధ అంతులేనిది అనుకున్నాడు. భరించలే సమకున్నాడు రైలు క్రిందపడితే ఒక్క తుణం. ఒక్కతుణం. అంతే ఇంక అంతాసుఖం. అదీ అతనుకన్న స్వప్నం. ఈపరిస్థితుల్లో జీవించడం కన్న అదే మేలనిపించింది. గుండె రాయి చేసుకున్నాడు.

స్కూలు పైసలు పరీక్ష పోయింది రామానిది. ‘ఫరవాలేదు నాయనా’ అన్నాడు తండ్రి. తల్లి ‘ఏం చేస్తాం నాయనా’ అంది.

భార్యనంబరు కొట్టవచ్చినట్లుంది పేపర్లో. తనను చూసి, స్కూలు పైసలు ప్యాసవలేనిగాణ్ణిచూసి నవ్వుకుంది ప్యాసయినభార్య. ఫరవాలేదన్న తండ్రి మాటలో ‘దవటా’ అనే ధ్వని వినిపించింది. ‘ఏం చేస్తాం’ అన్న తల్లి నిట్టూర్పులో—యాదద్దమ్య నా కెందుకు పుట్టాడు అన్న స్ఫురణఉంది. ‘ఫీ అల్లా అంటారా? తల్లిదండ్రులు అల్లా అలాచిస్తారా? అదంతా తనభావన అనుకున్నాడు. కాదు. ఒకపారా రెండుసార్లా ఇది మూడో చూడయ్యే.

“వట్టి వెదవలంతా ప్యాస్ అవుతున్నారు మీవాడు అవకపోవడం...”

ఆమాట అంటున్న దెవరవులే నేం. వెదవలకంట వెదవవు, దెవటలకంట దెవటవు. అనే నూచన ఇమిడే ఉంది అంగులో. ఇటువంటి నూటిపొటి మాటల్ని రాఘం తిట్లుకోలేకపోయాడు.

పేపరుకోసం కళ్లు కాయలు కాస్తేటు ఎగురు మాశాడు. ఈమారు తప్పకుండా చాటగలననే ధీమా ఉంది.

అత్తవారి ఇంటికి వెళ్లినప్పుడు ‘ఏమాయ్ ఈమారు ఎల్లారాశావు?’ అంది అత్తగారు.

రూప ఆత్రం గా ప్రక్కనుంచి వింటూ ఉండడం తను గమనించక పోలేదు.

‘ఈమారు చాలా బాగా రాశాను’ అనబోయాడు.

కాని ప్రశ్నలోనే నవ్వు ‘ఘోరీ’వి అన్నది స్ఫురించి ఆగిపోయాడు. ఈమారు తప్పకుండా ప్యాస్ అవుతాడు తను.

గర్వం గా చెప్పాడు ‘మాస్తాగారేపు’ అని. గర్వం గా మెరిశాయో—మాద్రాంగా ఏమాత్రం చాటలేకో అని సవాలుచేశాయో తేలుతేలేక పోయాడు రూపకళుమాని.

నాయంత్రం ఇంక మైరు సిల్లాం అనుకుంటున్నాడు. రానుం ఏమంత చిన్న రుతుసువాడుకాదు. అది కోర్కెలు తలలు ఎత్తే వయసు. పంధొమ్మిగి. రూపకే సదవోరు. స్కూలు పైసలు పరీక్షలు రాసింది. అడుగుదాం అనుకున్నాడు ఎల్లా రాసిందో. తను—అడగడం. ఇంతకుముందు రెండుమాడుమార్లు ప్రయత్నించాడు. అడగలేకపోయాడు. ఎల్లాగ—తనెం పెద్దదగువు చదువుకున్నాడా? —ఎల్లా రాశావని పెళ్లాన్ని అడిశింగు—రూపను ఎన్నోసార్లు అడుగుదాం అనుకున్నాడు తను అయిదవ ఫారంలో రూప ఉన్నప్పుడు అడిగినట్టు అడుగుదాం అని.

రెక్కల పేపరు పుచ్చుకు నేవాడు! ఏదీ యిది బజారు డిల్లు—చెయ్యిలే...ఇదే చెయ్యిలేమా?—ఇల్లా అంటూ పెద్దోకం వెళ్లబోనేనాడు.

అత్తగారు, అల్లుడు కూర్చున్న చదువులో అంత శ్రద్ధహాసించడంచూసి చాలా సంతోషించింది. అసలు ముం ఇంపుమించు పెళ్లి చేసుకునేప్పుడే నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. తను కాలేజీలో చదివేప్పుడు

రెండేళ్లు హాస్టల్లో ఉండి - తర్వాత దాన్ని మూలలు పైలుకొగానే తనదగ్గరికి తీసుకువెళ్ళి కాలేజీలో చేర్పించాలని.

డబ్బుకేంలాంటిదేదు. తను తండ్రికి ఒక్కడే కొడుకు. అది వాళ్ళకు ఒక్కటే కూతురు. డబ్బు యిద్దరూ సమనంగా ఇక్కడగర్బించి తెచ్చుకుంటూ ఇద్దరూ హాస్టల్లో ఉండవలసి? లేకపోతే కావరం పెట్టి యిద్దరూ ఒకచోటే ఉండవలసి?

‘వివాహం విద్య నాశనం ... శోభనం సర్వ నాశనం’—అది పూర్వం...

తల గుచ్చుకుంటున్నాడు. రూప అలంకరించు కుని ఎందుకో వసారాలోంచి వెళ్ళింది. ఎల్లా రాసిందో పేపర్లు అడుగుదాం అనుకున్నాడు.

రూపను చూడగానే ఇంకెవోలా అనిపించింది. పిలిచాడు. ఎల్లా రాకావన్నాడు.

“ఏమో—నాకు తెలియదండీ. ఏదో రాసి వచ్చానంటే—ఏం జరుగుతుందో—”

ఈ ధోరణిలో చెప్పింది. ఆడవాళ్ళే యింత. నెట్టి మోహం. ఏం రాకారో తెలియదు. ఏ ఫలితం వస్తుందో తెలియదు. తెలివి ఇలాగే ఉంది. ‘ఏం రాకావో తెలియనూ!’

పెద్దరికం చూపించాడు.

చూపించి ఏదో ఉడికి వస్తున్న కోర్కె... గుడువు మీద నుంచి దృష్టి మరిలించగానే...

“కాలేజీకి వెళ్లారు కదూ...” అటువంటిమాటే అంది. ఈ మాటే కాకపోయినా. ఈ ప్రశ్నకు అర్థం అపకాలలో ఉన్నది కాదు మరేదో—

“నే నొక్కడే నెళ్ళేనే బెంగ పెట్టుకోకు... విన్నా...”

సిగ్గు పడింది.

ఒక్కడుగు తిరిగి వేసింది.

ముఖం దాచుకుంది.

రామం ముందుకు వేళాడు అడుగు.

రూప మూలలు పై నలు ప్యాసయింది. తన కంటికి లేదు. రూపంబరు వెక్కిరించింది రామాన్ని.

“ఏరా రామా...పోయిందిటా?”

సరారు—వాడు వట్టి పిక్చర్ గాడు. తెలుగులో కూడా రెండు మాటలు కలిపి రాయలేదు. ఇంటరు ప్యాస్ అయ్యాడు ఫస్ట్ క్లాసులో రామం సహాధ్యాయి

కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంతం అయింది.

“పోస్ట్లో యామారు—అక్టోబరుకు ప్రయత్నం చెయ్యి తప్పకుండా ప్యాస్ అవుతావు—మరెం ఘర వాలేదు. వెగవలంతా ప్యాసవుతున్నారు...”

“ఇదుగో... పిలక మూసాడన్నారూ మాశావ్. ఆయనకు పిలకుంటే మనసేం చేసింది కానీ—గొప్పగా కోచింగ్ యిస్తారటే...”

ఎక్కడకో పరుగెత్తుకు పోయాడు రామం.

ఆ శవం దృశ్యం ఎదురయింది.

* * * *

ఆ రాత్రి పడుకున్నాడు. కళ్ళ నెంట్ నీళ్లు రాడల్లేదు కాని ఏమిటో నోరు తడారి పోయినట్లు ఉంది. బ్రతుకు బీడు వారింట్లు ఉంది. భవిష్యత్ శూన్యంలా ఉంది. ఒక్కొక్కణ్ణి—అంతా తనని నెక్కిరిస్తున్నారు. ఒక్కళ్ళలోనూ మనవత్వం లేదు.

తను కష్టపడి చదివిన చదువు ఒక్కళ్ళకీ అక్కరలేదే? తెల్లవార్లూ చదివిన రోజులు ఉన్నాయి.

రామం చిగురుతూఉంటే—చెప్తే వినకపోతే తండ్రి బలవంతాన కేకలు పెట్టి పడుకోమన్న రోజులు ఉన్నాయి. ఇల్లా ఎందుకు జరుగుతోంది. అసలు మేడ డేదీ తనకు లేదా? లేనూ. గైలంటే—ఏ జంతువు లాగుతుందనో ఆలోచించే రూపపాటి తెలివీ లేదూ తనకి? చక్కటి పద్ధిం కనపడితే భావతమలు అటుఉంచి అర్థంకోసమే నిఘంటువు వుల్లి ఆక్రియించేవాళ్ళపాటి బుర్ర లేదూ? బజారుకు వెళ్తే ఆరవితే వంకాయలు కొనేంగు పెన్నియూ కాగితం తెచ్చేవాళ్ళకంటే తీసిపోయాడా?...

ఎదోయిందులో ఉంది. ఈ పరితృటు తెలివికి కొలతబద్దలా?...

రామం ఆలోచించుకుంటూ పడుకున్నాడు బాహ్యప్రపంచాన్ని మరచిపోయి. ఎవరో ఆలోచనలు తిరుగుతున్నాయి.

ఆ శవం — ఆ మొండెం — (భయం కర దృశ్యం...)

రామం తనూ ఆత్మహత్యే శిరణ్ణం అనుకున్నాడు.

పరుగెత్తుకు వెళ్ళాడు. అంతా తనని వెంటాడు తున్నారు. అంతా నెక్కిరిస్తున్నారు. గైలుక్రింద పడింది ముఖం అనుకున్నాడు.

ఆ తలను రికొన్ని చూడగానే తల తిరిగి పోయింది. ఆ మొండెం...

పడిపోయాడు నేలమీద. ఆ వాలుమీదుగా
దారి పోయాడు.

తలకు చెబ్బు తగిలి సామ్యునిల్లిపోయాడు.

చీకటి ఆవరించుకుంటోంది. రైలు కూత దిగం
తల తాకి ప్రతిధ్వనించింది. రామం భయంతో చణకి
పోయాడు. అది ఒక రాక్షసి. చప్పుడు గుండెమీద
సమృద్ధిగా కొట్టివట్టు ఉంది. రైలుకొంతి ఆ పట్టాల
మీద పడి— తెలుపు కత్తివాలు పై తగుకులా ఉంది.
భయంతో కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

లేద్దాం అనుకున్నాడు. నిస్సత్తువ ఆవహించు
కుంది.

రైలు గుండెలమీదనుంచిలా దొర్లిపోయింది.
పెనుభూతం గుండెలమీదనుంచి దిగిపోయింది.

తను చచ్చిపోతే...

అమ్మా నాన్నా!...

రూప!...

ఒక్క కొడుకు రామం. గారంగా చూసుకుం
టున్నాడు. జ్వరం వస్తే ఒక్క ఊణం వదలక—
అమ్మ...

జ్వరం వచ్చింది. అమ్మ రాత్రి అనక పగలనక
అల్లా కూర్చునిఉండేది తలపుదిక్కున తల తిప్పుకు
ఎందుకో ఏదో అమ్మతో చెప్తాం అని. అమ్మకన్నీరు
దూసి చాలా బాస అనిపించింది.

‘ఎందుకమ్మా ఏడుస్తావు?’ రామం కడుపు
తరుక్కు పోయింది.

తల్లి, నుగుటిమీద చెయ్యి వేసి

“అబ్బే, కంట్లో నలక పడ్డేను...”

అమ్మ చెయ్యి చెతుల్లోకి తీసుకున్నాడు.

“అమ్మ... నాన్న గారు” అని తను ఏదో చెప్ప
బోతూఉంటే...

“ఏమండోయ్...మిమ్మల్ని పిలుస్తున్నాడండీ”

అది అర్ధరాత్రి వేళ.

వెంటనే వచ్చారు నాన్న గారు

“ఏం కావాలి నాయనా” అంటూ.

నాన్న గారు కూడా నునుకు లేకుండా కూర్చు
న్నారా తనకోసం.

“నాకు నిద్దర. వస్తోంది. మీరుకూడా పడు
కోండి”

“నిద్దర రాడలే నాయనా... పగలు పనుకున్నా
దూ...” అంది అమ్మ. అది అబద్ధం. అమ్మ అసలు
కతనద్దగర్చుంచి కదిలించే.

తను చచ్చిపోతే అమ్మ ఎంత బాధ పడి
పోతుంది. తను సుఖపడ్డాడు ఆత్మ హత్య చేసు
కుంటే. మరి అమ్మకుంట. పంధొమ్మిదేళ్లు హృదయం
యిచ్చి ప్రేమించి పెంచిన సెరాన్న నికృష్టమయిన
బాధలు పడుతుంది. ఇంక ప్రేమించేందుకు ఎవరున్నా
రని. ఎవరిని చూసుకుని బ్రతుకు తుంది ?

‘అమ్మకూడా నాకుమల్లే నే...’

గుండె గుళ్ళేలుమంది.

ఇంటి దగ్గర ఏం జరుగుతోందో...

తలంతా దిమ్మగా ఉంది. మైకంగా ఉంది.
భూమంతా తిరుగు తున్నట్టు. నీరసం కదిలినవ్యవట్టు.
బహు కష్టమైన చేతులుచిచ్చి లేవగలిగాడు. మెత్తిగా
తగిలింది ఏదో.

అది శవం.

ఇతను చేసినపనికి ఎంతమంది గుండెలు పగిలి
ఏడుస్తున్నాలో!... ఇతనికే రూపవంటి భార్య
ఉండేమో!

తన జీవితాన్ని, భర్త జీవితంతో పెనవేసుకుని
ఉన్న ఆమెను కూడా హత్యచేశాడు నీమకు—

తల్లిదండ్రులు ముసలివాళ్ళేమో. ఇత నే ఆధార
మేమో నాళ్ళకి.

పైకి వచ్చి ఉద్ధరిస్తాడని ధైర్యం తో నేలు
అప్పులు చేసి చదివిస్తున్నారేమో.

వాళ్ళ పీకలు చేతులారా నులిమాడు.

చిన్న బాధను తట్టకోలేని పిరికిపండు.

బలవంతా చచ్చిన వాళ్లు భూతాలవుతారు

ఒక్కమారు భయం ఆవరించుకుంది.

దురంగా కొంతి. కొంతిలో నలుపు. పెద
చప్పుడు. చప్పుడు నుంచి భూతం ఆవిర్భవించింది.

“ఏమిటన్నావ్ పిరికిపండునా?”

దబాయినోంది.

కాదని నోటి చివరవరకూ వచ్చి ధైర్యం చేసి
‘అవును. అక్షరాలా’ అన్నాడు రామం.

“నువ్వు చెయ్యబోయిన ఘనకార్యం ఏమిటి?”
ముదలకించింది భూతం.

అవును తను చెయ్యబోయింది ఏమిటి ?

“లేదీ నిన్నుతప్పించాను. లేకపోతే యిందాకే

రైలు క్రింద పడేవాడవు. నాలాగే నువ్వు చచ్చే
వాడవు!

కాదనలేక పోయాడు రామం.

“స్వార్థం చూసుకున్నాను...”

మానవుడిలా మాట్లాడుతోంది భూతం. భూతాల్లో కూడా మానవత్వం ఉంటుందన్నమాట, మానవుల్లో భూతాల తత్వం ఉన్నట్టే—

“ఏదానినా అట్టేఉండవు. ఏగాయం మానక పోడంలేదు. అది కొత్తలో చచ్చేవాణ్ణి వేస్తుంది. గడ్డం అనిపిస్తుంది. కాని కాలం మాన్చితిరుతుంది...”

రామానికి అంతే అనిపించింది.

“స్వార్థంకోసం తుణు బాధ అనుభవించలేక చచ్చాను రైలు క్రిందపడి. స్కూలు వైసుబోయింది. నా అభిమానం దెబ్బతింది. అల్లాచూడు నేననుకునే నేను, ఎల్లా తూట్లు పడిపోయానో; ఆ నేను నేను కాదు. ఆ శవాకారమే నేనయితే ఇంక నేను ఎల్లా రాగలిగాను. ఆ నేను, నేను కాను. ఇప్పుడు కనపడేనేను, నేను. ఆ భౌతిక దేహాన్ని చంపేస్తే యింకనుఖం అనుకున్నాను...”

కాదామరి అనుకున్నాడు రామం.

“చావడం సుఖమే. ఇంజక్షను చుక్కలు చున్నట్టే, అంతే. చురుక్కుచున్నగానే చచ్చిపోయి ఉంటాం. అందులో బాధ ఏంలేదు...”

అన్నీ మర్చిపోయి—తనసంగతి జ్ఞాపకంవచ్చి చచ్చిపోతే బాగుండు ననుకున్నాడు రామం...

“కాని ఇప్పుడే మాయంటికి వెళ్లివచ్చా. ఆ దేహంతో మనం నాశనంకాం అసలు నేను ఇల్లా ఉండిపోతుంది మా అమ్మ గుండెలు పగిలేట్టు ఏడుస్తోంది. నా భార్య శోకాలు పెడ్తోంది. ఇంకా నేనీ ఘన కార్యం చేకానని తెలియదు. పాపంవెతుక్కుంటున్నారు. ఈవిషయం తెలియగానే...”

“రామం—యింక అల్లా స్థాణువులా ఉండలేక పోయాడు.

భూతం కళ్ళ వెంట నీళ్లు పెట్టుకుంది.

కన్నీళ్లు తుడుద్దాం అనుకున్నాడు. చేతులుతీసి తన తలవర్కువంగి, ఏదో చెప్పబోతున్న భూతం కళ్ళనీళ్లు తుడవబోయాడు. ఏదో తిడిలా తగిలింది.

రామం తలనుంచి కారిన నెత్తురు గడ్డ కడ్తోంది.

నీరసంగా లేవబోయాడు.

లేచాడు కష్టమీద.

భూతం మాయమయింది. కనపడకపోయినా ఎవో అస్పష్టంగా చెప్తూనే ఉంది. వినవద్దూనే ఉన్నాయి.

“అన్నీ పాపాలకంటే మహాపాపం, దారుణం, పిరికితనం కల్గిఉండడం. మన పిరికితనంవల్ల యితరులని బాధలు పెట్టడం. చిన్నబాపల్ని ఓర్పుకోలేని మనం ఎందుకు పనికివస్తాం. కష్టసుఖాలు వస్తూ ఉంటాయి—పోతూ ఉంటాయి.

తుణు బాధ ఓర్పుకోలేక—మనసాం మన కోసం ప్రాణాల్ని అర్పించే వ్యక్తుల్ని బాధపెట్టడం కంటే అన్యాయంఉందా?

నువ్వు బాధపడ్డా నువ్వు ప్రేమించేవ్యక్తిని సుఖపెట్టు. నీకేరం కష్టపడ్డా, నీ అహం దెబ్బతిన్నా, నీ దేహంపోయినా, మిగిలిపోయిన నేను సుఖపడుతుంది...”

అల్లా భూతం గొణుగుడు వినపడుతూనే ఉంది. అది వింటూ పోతున్నాడు రామం.

ఎదురుగొప్పి తగిలింది. పడ్డాడు. అయినా పెద్ద దెబ్బలేకగల్గా.

ఇంటిదగ్గర తనకోసం ఎంత కంగారుపడుతున్నారో.

అమ్మ. తను ఏదో అయిపోయాడని ఆత్మ వ్యతి...

రామం పరుగెత్తాడు.

తడబడుతున్నాయి కాళ్లు. పడుతున్నాడు. లేచున్నాడు.

నెలతురు మీదపడింది.

వెంటనే ‘యిరుగరా అబ్బాయి’ రనే పాతేరుపాలు—దెబ్బ అనే పొలికేకలు వినపడ్డాయి.

ఒక్కమారు నీరసం అవరించుకుంది. కూలి పోయాడు కుప్పలా.

* * * *

జ్వరం—పెలాపన. అందులోనే ఆలోచన. అందరికంటే తను తీసిపోయాడా?...

భూతాన్ని తిలలేడు. ఒకోమారు తిలతోటి ఒకొసారి తిలలేకండానూ కనపడుతోంది. తిల ఉన్నప్పుడయినా తిల మొండెం వేరుగా కనపడుతున్నాయి.

“తీసిపోయాం అనుకుంటాం—మనం ఏమీ తీసిపోలా ఎవరికన్నా—”

నిక్కచ్చిగా, తీర్పుగా, బల్లగుద్ది చెప్పింది భూతం.

“మరి నేనెందుకు యిల్లా తప్పిపోతున్నాను?”

భూతం ఏదో చెప్పబోతోంది.

తల్లి తల్లి లేపింది.

‘ఇదుగోమాడు నాయనా...అదే ఆలోచనా.

అనేనో అనబోతోంది.

భూతం సమాధానంకోసం ఎదురుచూస్తున్న రామం నెమ్మదిగా కళ్లు తెరిచాడు.

‘కలాచ్చిందా నాయనా?’

నీరసంగా ఉన్నాడు. వినుపు వచ్చింది. ఏమిటో మాటిమాటికీ కొంప ములిగిస్తున్న లేపురుంది. అదే అనేకాదు.

“ఎందుకు అస్తమానూ మాట్లాడిస్తావు యిల్లా పడి ఉండనివ్వక?”

తల్లి చిన్నబోయింది. పాపం నీరసంగా ఉండి ఆసలు మాట్లాడలేకపోతున్నాడు కాబోలు ఎందుకు మాట్లాడించానా అని బాధపడింది.

కళ్లుమూసుకు పడుకుంటే నిస్త్రాణ వచ్చిందేమో అనే భయం.

గ్లాకోజు ఇచ్చే కొంచెం తిగ్గుతుందనే ఆశ.

ఏమిటో మాట్లాడుకుండా అల్లా కొడుకువైపు చూస్తూఉంటే ఏదో ఆరుర్దా.

డాక్టరు ఏం ఫరవాలేదని చెప్పారు. రక్తం కొంచెం నష్టం అయింది అంటేట—

ఉండుండీ ఉడిగుండీ ఏమిటో ‘నే నెందుకు షెయిల్ అయ్యాను’ అంటూఉంటాడు.

అదేదో మానసిక వ్యాధిగా పరిణమిస్తోందని తల్లి భయం.

తండ్రి భయం.

కళ్లుమూసుకున్న రామానికి మళ్ళీ తలలేని భూతం సాక్షాత్కరించింది.

‘తెలివికి ఈ పరీక్షలు కొలతలు కావు. నేను

చక్కటి బొమ్మలు గీసేవాణ్ణి. నాలంత తియ్యగా కబుర్లు చెప్పగలవాళ్లు లేరు నా ముందు ఇంగ్లీషు మాట్లాడడం అంటే నే దడగా ఉండేది మామూర్కి!....

“మరెందుకు పోయింది...”

“నాయనా...యిగుగో.....” మళ్ళీ వెన్ను రాస్తూ లేపింది తల్లి. “కొంచెం గ్లాకోజునీర్ని ఇమ్మంటావా?”

“అబ్బబ్బ....కొంచెంసేపు ప్రకాంతంగా పడుకోనివ్వవు కదా కర్మ వచ్చింది...చచ్చినా సుఖపడి ఉండును...”

ఆ తల్లిగుండెల్లో బాకులు దూసుకున్నాయి ముఖం వివర్ణమయింది.

తన ప్రశ్నకు, సమాధానం రాకుండా, భూతం మాయం అవడాన్ని కొరణం అమ్మ ఆ భూతం తనకు దైవం. తను ఆత్మహత్య చేసుకోకుండా కాపాడింది. ఇప్పడు తనకి ఒక దారిని చూపిస్తుంది. అది రామం ఆశ. అమ్మ ప్రతిమారూ అడ్డుపడ్తోంది పానకంలో పుడకలా. రెండు మాడుసార్లు ఇల్లా జరుగుతే భూతం గారికి కోపం వచ్చి మళ్ళీ రారు కూడాను.

రంగు రంగుల చోటులు. రంగురంగుల బాటలు. బాటలో వింతవెంట ఆకర్షణలు. వాటిలో ఒకచోట ఒక దేవకన్య.

ఎవరా అని పట్టిపట్టి మాకాడులనుకుంటూ.

రూప!...

రూప స్కూలుపైనల పాస్ అయింది.

తనూ!...

పకపకా నవ్విందిరూప.

తనని నెక్కిరిస్తోంది

చాలా కోపం వచ్చింది. కొట్టాలనిపించింది.

సిగ్గేసింది.

భూమిలో కూరుకుపోవాలనిపించింది.

భూతం వచ్చింది దైవంలా.

“అన్నీ నువ్వే అనుకుంటున్నావు. నీ మానసిక స్థితిలో ఉంది. ఏదృష్టితోమానే — అన్నీ అల్లాగే కనపడతాయి, కామెర్ల వాళ్ళకి కనపడ్డట్టు...”

“మరి రూ పెందుకు నవ్వుతోంది...?”

తల్లి, రూపనుగురించి పలవరించడం వింది. లేపుదాం అనుకుంది. వద్దనుకుంది. అధోరణి మారింది కదా అని సంతోషించింది.

“నిన్ను సంతోష పెడదాం అని నవ్వుతోంది. పక్కరిద్దాం అనికాదు. నువ్వే అనుకుంటున్నావు అల్లాఅని.”

‘కాదు’ అన్నాడు రామం...

రూపని చేతో లాక్కొచ్చింది భూతం తీసుకొచ్చి ప్రక్కన కూర్చోపెట్టింది. మీ ఆయన పరీక్ష తప్పదు. నువ్వు పాస్ అయ్యావు. నువ్వే తెలివయిన దానవు—అని పకపకా నవ్వింది భూతం.

రామం రూప ముఖం జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తున్నాడు.

రూప ముఖం కందిగడ్డ అయింది. ప్రక్కనున్న బత్తాయి చాకు విసిరింది. అది భూతం చోసలో కలిసిపోయింది.

అప్పుడు భూతం చూశానా రామం అన్నట్లు
మాళింది. వారిన్నా రూప చెయ్యిపట్టకున్నాడు.

“చూడండి ఏమంటున్నాడో” అంది.

“తినుమకి అన్నాడు... నీ స్నేహితుడేలే”
అన్నాడు రామం.

“అవులేమాత్రం” అని విస్వానాటంగాచూసింది.

“ఇటువంటివాట్లోనా వేళాకోళం. మీగోరికి
పోలరు ఎవరూ. మీరు గొంతెత్తలే భవనాలే పుల
కిస్తాయి...”

“నిజంగా అది నీ ఉద్దేశ్యమా?” రామం అడి
గాడు నమ్మలేనట్లు...

“కాక...” ఓరగా చూసింది.

“రూపా...” గుండెలకు హత్తుకున్నాడు.

పులకించింది మేను.

ఇద్దరూ చిన్నయనందంలో లీనయ్యారు.

నిద్రపోయాడు రామం

రామం తల్లి అక్క కూర్చుని ఉంది, బొట్టు
చదుటకు బారలు కడ్చుండగా.

తండ్రి రామదిగ్గర కూర్చుని ఆమెను నిద్ర
పోయిస్తాడు.

‘కోడలుమాట పలవరిస్తున్నాడండీ’ అంది.

* * * *

రామాన్ని చూడగానే రూపకు చాలా బాధ
అనిపించింది. ఇల్లా అయిపోయా లేమిటి? తలకు కట్టు
అక్కడక్కడ ప్లాస్టరు. నీరసపు దృక్పథం. తిన్నగా
రామం దిగ్గరకు వచ్చింది.

రామం కళ్ళు మూసుకుని ఉన్నాడు.

“నేనండి...” అంది తలవంచుకుని నిలబడి.

ఆనాడు కలలో నవపడ రూప యిల్లానే ఉంది.

‘కూర్చో’ ప్రక్క చూపించాడు.

సిగ్గు పడింది.

“ఫరవాలే” అన్నట్లు చూసింది.

ఆ మాపులోనే ముత్యైక్కించేదో ఉంది.

‘కూర్చో చెప్తా...’

కూర్చుంది.

“స్వాసయూవుకదూ. చాలాబావుంది” అన్నాడు
ప్రశాంతంగా.

‘ఉ’ అంది వినపడి వినపడకుండా.

“కాశేలో చదువుకుంటావా?”

ఎన్నో మాట్లాడలేని స్థితిలో అల్లా కూర్చుని
ఉంది.

“ఫరవాలేను రూపా. చదువుకో వస్తూంటే
మానసిం ఎందుకు. నాకు ఆ యోగ్యత ఎల్లాగూ
లేదు...”

నోటికి చెయ్యి అడ్డం పెట్టింది.

తల్లి వచ్చింది.

లేచి నుంచుంది రూప.

నవ్వుకుంది తల్లి.

బల్లమిది పెట్టి “స్వగజావ తీసుకోమన్నారమ్మా
డాక్టరుగారు. కొంచెం చల్లార పెట్టి...”

రూప జారుకుంటోంది మాట్లాడుకుండా.

“ఇల్లా చూడు, అమ్మాయి. నాకు పనుంది...”

అంటూ తనే నుంచు నెల్లిపోయింది.

రామం తల్లివంకకు. భార్య వంకకు మాపులు
మళ్ళిస్తున్నాడు.

ఇద్దరూ తనని ప్రేమిస్తున్నారు.

కొని యిద్దర్లోనూ తేడా ఉంది.

తను ప్రేమించక పోయినా ప్రేమిస్తుంది అమ్మ.
తననుంచి ఏమీ ఆశించదు. కొని తనకి ఆమె ప్రేమలో
ఏదో కొత్తర కనిపిస్తుంది. అది తనకు చాలను. ఇంకా
ఏదో కావాలి. అది అమృతదగ్గరేను. అది ఆమె
యివ్వలేదు.

రూప....

రూప... జాబ చల్లారి పోతోంది.

“అంత యివ్వడం యిష్టం లేకపోతే అమ్మనే
యిమ్మకేలేకపోయానా?”

చురుగ్గా చూసింది రూప. అనే సమాధానం.
అది అంత నేనిస్తే పుచ్చుకోడం యిష్టం లేకపోతే
ఆవిజ్ఞి యిచ్చుని ఫట్టుపట్టకపోయారూ అన్నట్లు;
చాల్చేడి కొంతెత్తనం—అన్నట్లు; పోయారూ—అని
విదిలించి సిగ్గుపడటం ఎన్నో చెప్పింది ఆ మాపు.

ఎంతో తృప్తిగా వుంది ఎందుచేతో.

ఎన్నో విషయాలు ఆలోచించడం మానేశాడు
రామం.

చెంచాతో తీసి నోటికి అందివ్వబోయింది.

“ఇల్లా పడుకుని తొగడం కష్టమండీ...”

‘అన్నీ మతిమరుపు’ అని నొచ్చుకున్నట్లు
చూసి—లేచి కూర్చోండి అన్నట్లు, అవ్యక్త సంజ్ఞ
తోటి తృప్తి చేసింది.

“మాట్లాడితే ముత్యాలు ఒత్తికిపోతావా?”

ముక్కుమీద వేలు వేసుకుని, వరండాలోకి చూసింది. ఏదో వుందని చూశాడు, నాన్న గారు...

మారాం చేస్తుంటే భయపెట్టే బుద్ధిమంతుడయి పోయిన పిల్లాడిముఖం పెట్టి లేచి కూర్చోవోయాడు.

చేయూత ఇచ్చి కూర్చో పెట్టింది.

రామానికి నునోవికారాలు కలుగుతున్నాయి.

దంటిపిల్ల నాణ్ణి సాక్షి తల్లిలాగుంది గూఢ.

జావ ఒక్కొక్క చెంచాయే పట్టింది.

మధ్య మధ్య గుట్టలు వేస్తూ “చాల్లే యింక చాలు” అంటూ బ్రతిమాలించుకుని, బామాలించుకుని, జావ త్రాగాడు రామం.

నీళ్ళతో మాతి కడిగింది.

కొంగు అందుకుని తుడుచుకున్నాడు.

నాన్న గారు కొడుకు కొంటెతనం చూసి నవ్వు కున్నారు. అన్నీ మర్చిపోడం చూసి సంతసించారు.

మామగారు యిదంతా చూశారని గ్రహించి సిగ్గుపడిపోయింది కోడలు.

* * * *

‘అమ్మా’ అది రామం పిలుపు.

జారుముడి వేసుకుంటూవచ్చింది గూఢ. తలంటు పోసుకుంది. మల్లె మొగ్గలాగుంది.

“నిన్నెవరు రమ్మన్నారు?”

“మరే పాపం మీరు రమ్మంటే వచ్చా నేమిటి?”

“మరెండుకు వచ్చావు?”

“నాఅంతట నేనే వచ్చాను. ఏమన్నా అవ సరం ఉంటుంది అయ్యగార్ని అడిగిపోదామని....”

‘మా అమ్మని పిలవడం అవసరం...’

“మీ అమ్మగారు రారు...”

“ఏం?”

సంజ్ఞ చేసింది. నాన్ని గీళ్ళుపోసుకుంటున్నాడు అని అర్థం. కొన్నికొన్ని విషయాలు సంజ్ఞలో చెల్లూ ఉంటుంది. ఆ సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదం అంతా వచ్చేసింది రా మాన్ని.

నాన్న గార్ని పిలు...”

“అ...తగినవారే...”

“ఏం...”

తల అడంగా ఉండింది.

“పోనీ—నువ్వుగారా...”

“మనీ...”

“మనీకేం భంగం రానివ్వనులే ... కూర్చు ... చాలా ముఖ్యమయిన విషయం మాట్లాడాలి ..”

దురంగా ముక్కు లిపిలమీద కూర్చుంది.

“కాశేలో తెగుస్తాను...”

“అంటే...?”

“కాశేలో చనివేమాటుంటే వెళ్ళుగాని...”

అది గోజూ అనే మాటే...

“మీరు వండిపెద్దా రామా దావచ్చి...”

కనపవతిముల్లు కర్రలుచున్నా, ఆమె హృదయాన్ని అర్థం చేసుకున్న రామం పరిహాసంలోని పరి మళాన్ని ఆస్వాదించగలిగేడు.

“పెద్దప్లాను వేశాను. నీసలహాకూడా కావాలి.”

“నేనేం యవ్వలేను సుమండీ...”

“అమ్మాయి తలుపుతీయ్యక్క...” అది నాన్న గారి పిలుపు.

వెళ్ళిపోయింది గూఢ.

బుక్ పోర్టు వచ్చిందని తెచ్చియిచ్చాగు నాన్న గారు.

“నాన్న గారు—నేను యింక యీ ముక్కలు పైపలు మానేసి...”

“శుభ్రంగా మా నెయ్యి...”

“సంగీతం సాగకం చేద్దానుకుంటున్నా...”

“అల్లాశ్” అన్నారు...

అంతకంటే ఆయనకు కావల్సింది ఏమంది.

రామం ఎల్లాగయితా ముఖంగా ఉంటే అడేచాలు.

విజయనగరం ప్రయాణంతిని, ఎవ్వడా ఎవ్వడా చెప్పడం అని ఉరకలు వేస్తోంది అతనిమనస్సు.

నాన్న గారు అటువెళ్ళారు — యిటువచ్చింది గూఢ.

“కాశేలో తెగుస్తాను” అంది.

“అంటే...?—రామం

“కాశేలో చెరేమాటుంటే వెళ్ళుగాని..”

గూఢ.

“మీరు వండిపెద్దారా కూడావచ్చి...” రామం.

కిలకిలా నవ్వింది గూఢ.

నవ్వుకున్నాడు యిద్దరూ.

ఆనందత్రయము

తొకికానందము - కావ్యానందము - ఆత్మానందము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

తొ కి కా న ం ద ము

మన మొక కొండనుగాని కోరిన వస్తువునుగాని చూచి సంతసింతుము. పసిపాపల పలుకులు గాని కోయిలల యెలుగులు గాని విని సోగియుండుము. ఆగలు పొగలుగాని పూతాచిగాని మూర్ఖుని మురియుదుము. తేనియలు క్రోలిగాని భక్ష్యముల నారగించిగాని తనియుండుము. మలయనూరుతీస్సర్వవల్లగాని మిక్రల యాతీంగమువల్లగాని మేమరతుము. ఈ సుఖమెల్ల జ్ఞానేంద్రియములవల్ల.

కర్మేంద్రియములచేగూడ నిటులే మనకు సుఖము కలిగించు వస్తువులు విషయములు. కాగా మన మనుభవించునది విషయసుఖము. లేక శౌకికసుఖము.

ఇంద్రియములగుండు మనస్సునకు విషయములతో గలుగు సంబంధమునకు వృత్తి యని పేరు. విషయముల కింద్రియములతో సంబంధమున్నను మనస్సు వేరొకచో నుండెనేని విషయజ్ఞానమే కలుగదు. ఇక సుఖమెట్లు కలుగును? దీనివల్ల సుఖమనుభవించునది మనస్సుని తేలివది.

అన్ని వస్తువులవలనను అందరకును సుఖము కలుగదు. జంతుభేదమువలన స్వభావభేదమువలన కొన్ని వస్తువులవల్లనే కొందరికే సుఖము కలుగును. 'తలకొక బుద్ధి; వాల్కొక రుచి' అని సామెత. మరియు విషయము లేనిదే శౌకికసుఖము లేదు.

"గోవిందా'యనుకొంచూ గొబ్బరి తినుకొంచూ, నారాయణాయంచు నమలికొంచూ" అను పాటలో చెప్పినట్లును సుఖస్థానమగు ఆహారమును క్షీర్తో నమలి భుజింతు మనుకొందము. నమలులతోపాటు ఆహారము స్వాద్యైవై నమలినకొలది సుస్వాద్యైవై రసమగుచున్నది. అప్పుడు రసముగాని సత్త్విముచే

పడునై వీక్రామైని చిత్తమునందు స్వాత్మానందము ప్రతిబింబించును. విషయోపభోగమునం దెల్లడని వేరీతి.

వేరొకరీతి—విషయలబ్ధి కలిగి కోరిక తీరగా చిత్తివృత్తి సాత్త్వికమై యేక్రాంతి చెందును. అప్పుడు దానియందు స్వాత్మానందము ప్రతిఫలించును. ఈ ప్రతిబింబానందమే విషయానందము. అనుభవసమయమునందు చిత్తవృత్తికిని చైతన్యమునకును సంబంధముండును గాన ఆ సుఖము అంతకరణవృత్తితో గూడిన చైతన్యస్వరూపము. తాతగారి మాటలలో నిది యిట్లు చెప్పబడినది:—

శా. 'ఎందే డెందులు గంపిళించు రహితే, నేక్రాంతిన్ నిరవ్యతిం జెందుం సంభగత ప్రదీపకళికాశ్రీ దోఁప నెంచెందుఁ బోకెందే నింద్రియముల్ సుఖంబుగను...'

ఈపద్య మింతవరకే ఉపయోగించుకొనవలెను. ఈసుఖము 'పంచకోశవివేకముచే మిథ్యాశృద్ధి యగునాకాదా? ఇది అంతర్బుద్ధి నూహింపుమా' అని ఆ వరూధినికే వదలుము.

సుఖమందరకును అనుభవమే. కాని దానికి లక్షణము చెప్పమన్న చెప్పటకు తలపటాయించవలెను. 'యదర్థమే సర్వమ్', 'యచ్చనాన్యద్', 'తత్ సుఖమ్' అని సుఖమనకు లక్షణము. 'మన ప్రవృత్తి యంతయు దేనికొంకో అది సుఖము. ప్రతివాడును ఏపనిచేసినను అది సుఖమకొరకేదా. మరియు ఏది మరొకదానికి ఉపాయముకాదో అది సుఖము. అనగా సుఖమే ఉపేయము. అనగా ప్రాప్యము. దానికి మరేయొకప్రాప్యము లేదు.

ఈ విషయసుఖాతిశయమును (ముక్తిగా మోసగించుచు) తెనాలిం మక్కపక్షవి—

అ నం ద త్ర య ము

నీ. కీలారముననుండి పాటింటికేరే

బహుధాన్యములు చేలబండి యొ అగ
యోడనెడఁ బెండ్లిండ్లు వధులు వొడమఁ
గృతార్థులై యర్ధిం చు నర్థులరఁ
బరిచారికాళ్ళోటి పనిపాటు పాటింపఁ
జుట్టంపు సందడి నెట్టుకొనఁగ
గ్రామమెంతయు నిజప్రాభవంబున యన
సత్యనిష్ఠకుఁ దన్ను సాక్షిగఁ

గీ. నిత్యమైదు ల్లికములు నిర్దిష్టబుద్ధి
నాచరించుచు హరిభక్త మాతృభార్య
భక్తినిజ భుక్తిఁను మిగ్గు ముక్తిగాని
నిదురవంటిది రాతివంటిదియుఁ గాదు

అని ఒక కరణము సుఖమో — దేశపాండ్య
సుఖమో గొప్పప్రసందముగా చెప్పెను. (ఇది గొఱాత్మి)
తైత్తిరియ మిటుల చెప్పెను — ఆరోగ్యము బలము
వార్ధ్యము, చిగువు, ఇవి కల పిన్నవాని కీ పృథ్వి
యొల్ల యున్నచో నొదవు ఆనందము ఒక మామమ
నందము. ఈ మానందము గూడ ఆరోగ్యదులలో
నేని పోయినను పోవునుగాన అల్పును. దాన నే —
'యోనైభూతాతత్ సుఖమ్, నాల్పే సుఖమస్తి' అని
ససత్ కుమారుడు. అనగా ఏది పరిపూర్ణమో అది
సుఖము; అల్పును సుఖము కాదు. కాన దీని తెలియు
ముందు కావ్యానందం లేక రసానందము కనుగొందము.

కా వ్యా నం ద ము

పూర్వముక పండితుడు — 'ఇంతమంది పండి
తులు రసమును గూర్చి తలఁయొక రీతిగా తట్టెడు
గ్రంథములు వ్రాసిరి. నేను సులువుగా చెప్పెదను
వినుడు —

గీ. 'పాలు గ్రోలెడు మార్కాల పరివృథుండు'
అని చెప్పెనట. 'ఇందు రసమేమి కలదిందీ?' అని
అడుగగా 'పాలకు మించిన రసమెక్కడ నున్న
దయ్యా?' అని అనెనట. 'సరే పద్మయువకు నాలుగు
పాదములుండవలెనే' అని అడుగగా 'పిల్లికి లేవ
టయ్యా అనెనట? కాగా రసమిమాంస పిల్లి పాలు
కావలసివచ్చెను అది యటండె.

మనకిప్పుడు తీరికయు ఓషికయు లేదుగాన
కావ్యాంగణములో గాక నాటకరంగములో ప్రవేశిం

తము. పుష్పద్వానములో ఆరుగో ఇరువుగా. ఒకడు
యువకుడు, ఓర్పు యువతి. ఆమె తిక్కున క్షమాపు నే
అతిపై తూపుగా విసరెను. అతిని నెప్పేను పసన
కాను యాయెను.

నీరు వలపుగొన్నారని మన కోకరు పాతము
చెప్పవలెనా?

ఆరుగో — ఇరువురు! కన్నులలో నిర్వహ! కంఠ
ములలో పినురులు! వారుగో మల్లసరచుచున్నార!
నీరు క్రుద్ధులని వారై ప్రతికలు చూడవలెనా? నిట్టూ
ర్గులతో విరిసిన వెంట్రుకలతో కన్నీటితో మింటి
మోమె ఇతిర మెరుగని ఒక డినుగో! ఇతిడు కోకదగ్గు
డని రాలకు రప్పలకును చెలియును. ఇతి డింకోకడు.
విష్వ కములు. ప్రసన్నమున మోము. రెప్పార్పని
చూపు. ఆనందాశ్రువులు. ఫులకలు. అనిప్పలతి.
ఇతిడు విస్తయవిష్టుడు కాదా? మేన చెనురుతో కదిలు
కనీకలతో ఎంచిన ఓష్యులతో గద్గద కంఠముతో
వడవడవణచు ఇది పోవువానిని చూచి — మన చూట
వినిపించుకొనకున్నను 'భయము వలచిన' ఆశ్రయ
మియకుండుమా?

ఏమిగో ఒక మీసలు పైకి మరొకటి క్రిందికి!
పాగాపై రొట్ట, మోకాల సొట్ట! ముక్కుమీద
బొట్టు, ఎగుడుదిగు కట్టు! ఇట్టి ఇతినితో మనము
శ్రుతి కలుపకున్న నవ్వెపోరా?

అదె బూడిద బుస్సను నేల! గ్రద్దలు, గోళ్లకు
మెలివైచిన ప్రేవులను ముకుపట్టుకొరులతో లాగు
చున్నవి! కాలుచున్న తలనుండి మెదడు, నురుగువలె
వెలి కుబుకుచున్నది! ఈ స్థితి చూచి నీ వేమగురువా!
ఓహో! ఎట్టి జూరపు నీరు!

సముద్రమువలె గంభీరతా రామణీయకము లితి
నిలో! ఎదిరి చూచి 'నీ కీ భ్రాంతి యే? నేటికేగి
మంచిదారికి రా! రానిచో ఇదె నా భుజము కొరలు
లేని త్రాచు' అని అనుచున్నాడు. కర్తవ్యార్థములం
దితడు పట్టినప్పటి విడువడని ఉడుములకును తెలియును!

ఓహో మనుష్యరూపమున ని దెక్కి కేశము!
గోచిపాతరాయడు. ఏ కాగ్రద్ధిష్టి! పిల్లలు వెంటబడు
చున్నారు! ఇతినికి చేతులు తిమింత తో మే మోగును.

పరుల మనోవికారములకు స్పందించుట అనగా
హృదయసంవాదము చెందుట మానవస్వభావము.
దీనికి సంస్కారము బీజము.

శబ్దశక్తియు అర్థశక్తియు మనకు తెలియు ననుకొనుచు—భావనాశక్తియు వానికి తలకట్టుగా గలదు—ఇట్టి మనము ఒక కవి చక్కని సన్నివేశములచే నాయకగులను, కటాక్షపాతాప్రపాతగులను, హస్తచింతాదులను, వర్ణింపగా, నటనలుల వాగంగసత్వభి ననుద్వారమున, నినుచు కనుచు—నున్నాము. వీనిలో నాయకనాయకులు, వారి కటాక్షగులు, ఉద్యానాదులు, మన హృదయమున ప్రతిబింబించుటతో పాటు రస ముకురించెను. అనగా మనలోని రాగాది వాసన మేలుక నెను. ఇప్పుడు సీతారాములో శకుంతలా దువ్యంతులో వారివారి కటాక్షదులలో ఆశ్రుపాతాదులలో కార్యకారణములతో తమతమ సంబంధమునకు చెల్లుచీటి యిచ్చిరి. ఇప్పుడు వీనిని విద్వాంసులు విభావములనియు అనుభావములనియునందురు. రాగాది సహకారులకు హర్షామర్షాదులు విభావానుభావములచే వ్యక్తములగుచో వ్యభిచారులందురు. మనము వీనిని విభావనము అనుభావనము సంచారణమును చేయుదుము. ఇవి అలౌకిక వ్యాపారములు. వీనికి సాధారణ, ఉర్వణ, స్వదన, భావన, వ్యంజన అని పేర్లు. మన మిప్పుడు రసానందియములో ములిగితిమి. ఇప్పుడు నాయకాదులందును, వారి చేతలందును, చిత్రవృత్తులందును పరత్వముగాని, ముఠత్వముగాని, పరక్షియత్వముగాని మామక్షిత్వముగాని లేదు. మన యీ రసానుభవ వేళ విభావాదిత్రయము రత్యాదివిజ్ఞమై మిలితమై ఆభిసమై యున్నవి. ఇచట ఈ ఉద్దాలకునిమాట గమనింతుము—‘తేనెగీగలు నానాపుష్పముల నానారసముల కేకరసత్వ మొడగూర్చుచున్నవి. ఆతేనియలో ఇది మాలివారసము, ఇది మాలిలూరసము, అని వేరుపరుప లేము’—‘యథా సోమ్య మధుమధుకృతో నిస్త్యంతి నానాత్వియానాం వృక్షాణాం రసాన్ సమవహం మేతాగ్ం రసం గమయన్తి తే యథా తత్ర న వివేకం లభన్తే సుహృదాం వృక్షస్య రసోఽస్యత్యయహృదాం వృక్షస్య రసోఽస్మిత్రి [చాం-6 9]

ఈ రాగక్రోధహర్షామర్షాదులు వాసనలు. ఇవి సాక్షిభాస్వములు. లౌకికములు రాగక్రోధ హర్షామర్షాదులలో చిదాభాసభాస్వములు. కౌపున వానిలోని క్రోధామర్షాద్యనుభూతిలో క్రోధాదులేగాని

ఆనందియు లేదు. లౌకిక రాగహర్షాదులందేని కౌన్యానందియమంటి ఆనందియు లేదు.

మంచి నాటకము చూడ మొదలిడుటతో ఇతర వృత్తులు పోయి హృదయసంవాదము కలిపి నాయకనాయకులయుగాని నాయక ప్రతినాయకులయుగాని అనురాగక్రోధములచే మనలోని అనురాగక్రోధములు మేలుకొనును. ఇచట మనము ప్రేమించుటకు స్త్రీలును ద్వేషించుటకు శత్రువులును లేరు. కవి పుణ్యమా యని స్త్రీలు, శత్రువులు మొదలగువారు లేకుండనే కవిప్రవేశ పెట్టిన బొమ్మలమాటున మనలోని రాగక్రోధ హాస శోక భయోత్పాహజునుపాస్విస్వయనిర్యేదాదు లుద్ బుధములై మేళకర్త లగుచున్నవి. ఇవి మాత్రమే యేలః రసానుభవ విశ్రాంతి ప్రధానముగా ఇట నేగనుక. ఎంత వింత! ఈ యలౌకిక వ్యాపార మావరణమును తొలగించినది. ఇప్పుడు స్వప్రకాశమగు ఆత్మ సాక్షియై యీ అలౌకిక రాగాదులను ప్రకాశింపజేయుచున్నాడు. అలౌకిక మగు ఈ రత్యాదికము సాత్త్వికముగాన స్వస్వరూపానందముతో కలిసి మనకు గోచరమైనది. భక్ష్యభోజ్యచోష్య లేహ్యములను నమలి ఆనందించి రసముగొని ఆనందించినట్లు విభావాదులచే అంకురితమైన కౌపుననే అలౌకికమైన యీ రత్యాది స్థాయిభావములను అనుభావసాత్త్విక భావ సంచారిభావములతో నమలి—భావనచేసి—ఉర్వణ మొనరించి రసముగొని మనమానందించుచుంటిమి.

ఈ రసము జ్ఞాప్యమును కార్యమును నిత్యమును అనిత్యమును భాసము కలదియును తెనిదియును వర్తమానమును భూతమును భవిష్యమును సరికల్పకల్పక జ్ఞానవిషయమును పసోక్షమును ప్రత్యక్షమును కాదు. లోకమందెట్టి లేదు. పోనిండు! ఆసరిది లేదందా? కలదినుటకు సహృదయుడై సాక్షి. కాన నిది అలౌకికము. విషమానందియమకంబై భిన్నము. విషయములు లేకుండ నీలోని రాగాదులను నీవు ఉర్వణ మొనరించి సాక్షివై ఆనందించుచుండుటలేదా? ఇక జాలు.

ఈ యానందియముగూడ ఉర్వణాసమంతరముననే అంతమగునుగాని నిదియు నల్పము. కాన నిపుడాత్మానందియము అన్వేషింతుము.

ఆత్మానందము

బృహదారణ్యక మీయాత్మనందమునెంతో సుందరముగ నిరూపించెను. యాజ్ఞవల్క్యుని అనుభవమును గోరు మైత్రేయ కిటులు చెప్పెను — పత్నికి పతి ప్రియు డెందుడు. దానికి కారణము పతి కాడు! మరి యేమి? పతిలో పత్ని తన స్వరూపము చూచుకొనును గావుననే పతి ప్రియుడు. ఇటులే పతికి పత్ని ప్రేయసి అనిఅందుడు. దానికి కారణము పత్ని కాదు. మరి యెవరు? పత్నిలో పతి తన స్వరూపమును చూచుకొనును గావుననే పత్ని ప్రేయసి. కాగా తేలివచ్చెను? 'ఆత్మయే ప్రియతమ మని' ఆత్మ సంబంధము లేనిదో నేదియును ప్రియము కాదు' అని. ఆత్మప్రీతి కొక కారణము లేదు. విషయప్రీతికొనుఖము కారణము. అది ఆనందముయొక్కయే ప్రకాశము.

విశ్వ మెల్ల తన రూపరాశిచే మన ఆత్మలోని ఆనందమును మేలుకొల్పును. ఈ రూపరాశిలో మనము విశ్వాత్మనే చూడబడెందునది. కావున ఈ రూపరాశి ఆత్మయొక్కయే విశ్వరూపము.

ఏ యానంద మీ విశ్వమూలమునందో ఆ యానందమే మన హృదయారవిందమును — 'కా' హ్యే నానాత్మకః ప్రాణ్యాద్య దేవ ఆకాశ ఆనందోన సా హృదయగుహయం దానందము లేనిదో ఎవడు ఊర్జును? నిట్టార్జును? అనగా బ్రహ్మకును? అని తి త్తిరి. ఆ యానందమే ఇటు రహత్య.

'ఆత్మ ఆనందము కావుననే దాన నిరతిశయ ప్రీతి. ఆ యానందమే ఆత్మ. ఇటులు పరహత్య.

ఆత్మ ఆనందము కావుననే నిరతిశయప్రీతి! మన కానందము వలయును! ఏల? మన స్వరూపము ఆనందము కావున.

ఆత్మని విశ్వరూపము విశ్వప్రీతికి నిదానము. విశ్వప్రీతి కాత్మప్రీతి పునాది. కాన ఆత్మ అందరి కంటె అంతరీతరము. దాన ఆత్మపుత్రునికంటె విత్తము కంటె మరి యన్నిటికంటె ప్రియతరము. ప్రియతరము కావుననే ఆనందము.

మనకు బాహ్యవిషయములతో సంబంధము కలిగినపుడు ఆయా యా వస్తువుల జ్ఞానము చిగ్గువ మని తెలియ వచ్చును. ఆత్మ ఆనందరూపమేని ఈ చిత్త వృత్తులలో చిగ్గువము తెలిసినటులు ఆనందరూపము ఏల తెలియదు?

మన యింద్రియము లేకైక గుణగ్రాహులు కన్నే రూపము గ్రహించును చెవియే శబ్దము నెరుగును. అటులే చిత్తము సత్త్వ వృత్తిచేతనే ఆనంద

మును పొందును చిత్తమునందు సత్త్వ రజస్వములు గలక నేమి కమముగను, అకమముగను తిగుడుండును. సత్త్వవృత్తి, కాదాచిత్తము. అది చాత్రమే ఆనందగ్రాహకము. రజోవృత్తి మలినము. కాన ఆనందాంశము తిరస్కృతము. సత్త్వవృత్తిలో ఇగ్గు లేదు. అది శుద్ధము. కాన అందు చిదానందైక్యము గోచరించును.

'ససో నై సః రసం హ్యే వాయం లబ్ధ్యా 22 నందీ భవతి' అని తి త్తిరి. అనగా — అతడు రసమే. జీవుడు రసమును పొందియకదా ఆనంది యగుచున్నాడు.

సారము, లేక స్థిరాంశమే, రసము; దాని గ్రోలియే మన మానందింతుము. విషయసుఖమునందీది విశ్వజననము.

నిద్రలో విజ్ఞాన ఘనోపాధికు డగు ఆనందము యును నూత్మములగు అజ్ఞానవృత్తులచే ఆనంది యగును. అపు డతడు సాక్షియు భోక్తయు. కావుననే అతడు — 'సుఖముగ నిద్రించితిని; ఏమియు నెగుగను' అని మెలకువ గలి అనును. 'సుఖ పస్థాన వికీ ధూతః ప్రజానఘన ఏ వానందమయో హ్యేవందభుక్ చేతోముఖః' (హం—1 5)

ఆవరణము లేమియే ఆనందము. ఆనందమే దన మిగు లేను. అదియ ఆనందస్వరూపము. కాగా ఆవరణము లేని ఆత్మ ఆనందము. కావున ఆత్మనే ఉపాసించవలెను — 'ఆత్మాన మేన ప్రియ ముపాసిత' [బృ—1 4 8]

ఇటులు కాక 'నేను వేరు, దేవుడు వేరని' తలచువా డెప్పుడు; వాడు దేవతలకు పశువు — 'అన్యో 2 సా వన్యో 2 హ మస్మీతి, న స వేద, యథా పశు లేనం స నేనానామ్' [బృహ 1 - 4 - 10] ఇటులు ఆత్మయే బ్రహ్మము ఆత్మానందమే బ్రహ్మనందము. అఖండముగ ఆత్మాకార చిత్తవృత్తి కలుగుటయే ఆవరణ నాశము. ఆ చిత్తవృత్తి క్రమక్రమముగా ఆత్మహత్య చేసికొనుడు నిర్మలమును నిస్సరంగమును అగు ఆనందము! విషయలబ్ధివల్ల చిత్తము సాత్త్వికమై ఏకాగ్రత చెందగా, అందు ప్రతిబింబించిన స్వాత్మానందమే విషయానందము లేక లౌకికానందము

విషయములవల్ల చిత్తము సత్త్వముచెంది ఏకాగ్రత పొందగా అందు ప్రతిబింబించిన స్వాత్మానందమే లౌకికానందము.

కవిస్వపారముచే ఏకాగ్రమైన చిత్తమున మేలులేని రాగాదివాసలతో కలిసి భ్రాసించు శుద్ధ చైతన్యానందమే రసానందము, లేక కావ్యానందము.

చిత్తవృత్తులు భిన్నీభూతములు కాగా ఉన్మత్తవృత్తులే శేషించిన ఆనందమే ఆత్మానందము.

భా. ౦. త్రి

శ్రీ జొ. ర మా కాంత్

కాస్ట్యేవన్' వట్టి పనికి చూచిన లాంఛనమని, మూర్తి తీవ్రముగా వాదించువాడు, తన బి.వి. డిగ్రీ పంతులు నకు 'పో' ఘో 'ద్వారా తెప్పించు కొనెను. ఈ సారి వెడలినచో స్నేహితు లెగతాళి చేయును లేమనని కూడ స్ఫురించలేదు. ఎందుకు స్ఫురించును? తానేమియును మారలేదు. 'కాస్ట్యేవన్' ఒక సాను మాత్రమే...తన ప్రయాణము తనకే హాస్యాస్పదముగా నుండెను.

మృదంగ నివాదముతో రైలు సాగిపోవుచుండెను. ఆ పెట్టెలో యితరు లెవ్వరును లేరు. అది యాసాధనము. శుక్లపక్షము. ఆకాశము మేఘావృతమై యుండెను. అప్పడప్పడు సన్నని తుప్పర పడుచుండెను. నీటి తెరలవెనుక ప్రకృతి సన్న సౌందర్యము మిక్కిలి ముచ్చటగా నుండెను. ఆ వాయువుల వెట్టి మైకములో లీనమై యాతడు ప్రస్తుతిమును మఱచి పూర్వమును తలచుకొనుచుండెను...

ఆతనికి చిన్ననాటి నుండియు స్నేహితులు తక్కువ. నిత్యము సమద్రునున కేగడి వాడు. దూరమున నున్న గుట్టలలో నొక బండపై గూర్చుని యేవేవో, యెన్నెన్నో ఆలోచించెడివాడు. వానిలో చాలభాగము లోకము కనితీరా నిర్మాణించెను. మిగిలిన వాటిని జీవితము బలికొరెను...ఆ ప్రాంతములకే కమల కూడ వచ్చెడిది. ఇనుక తిన్నెలపై యెంబరిగ గూర్చుని యేవో దీర్ఘముగ యోచించుచుండెడిది. మొదటిలో నటువైపు తిరుగుటకే బిడిముపడువాడు. ఆవిడకూడ చూడనట్లు ప్రవర్తించెడిది. త్వరలోనే లజ్జ పోయెను. అప్పడప్పడామె రానిచో కొంతగానుండెడిది. కాని యా కొంత యెటువంటిదోనని తర్కించ లేదు...ఒక నాడు ఆమె ఆకారణముగ, హఠాత్తుగ, చిలిపిక నవ్వెను. నరములన్నియును సర్వకొనుటకు గాబోలు, యెడలంతయు విడుచుకొనెను. చెరగని పాపటను సమరించెను సరిగానున్న పైటనే సర్దెను. మూర్తి యెడలు జలపరించెను. మనస్సునేక వికార

ములు చెందెను అంతులేని యలోచన లెన్నియో చెలరేగెను.

"పురుషుడు స్త్రీని చూచిన వెంటనే పొంగు అసంపూర్ణ భావ రాగానుభూతియే ప్రేమయనియు, యయ్యదిక్షుణ్ణిక మైనను పరిపక్వము నొందజాలకపోయినను, జంతు ధర్మము నతిక్రమించు నొక మనోభావ మని జ్యూలె రోమె (Jules Romain) నిర్వచించెను. ఈ భావము పురుషునకు ప్రతి స్త్రీయందును జనించదు. నాగరికయైన యందకలైన చూచినచో కలగవచ్చును. మూర్తి కమలను నిత్యము చూచుటలో చూడ ముచ్చటపడుటలో నాశ్చర్యములేను కమల నాతడు ప్రేమించెనా? దానికి సమాధానము లేదు. ఆమె యెవరో తెలిసికొన యత్నించెను. అనివాహితయో, వితంతునో గావలెనని యూహించెను. కాని యనుభవము లేక నో, ద్రైర్యము జాలకనో, సిగ్గువల్ల నో యామెను పలుకరించ లేదు. ఆమెను వాంఛించెనా? బోననుటకు వీలులేదు కాదనుట సత్యముకాదు. మరి యిపుడు వికారమేల చెంది వలెను? సాధారణముగా నొక వ్యక్తిని చూచినపుడు, యాతని వేదభాషలను బట్టియో, యాతని ప్రవర్తన, పరపతి, గౌరవము, తదితరలక్షణములనుబట్టియో, స్థూలముగ నిట్టివాడనుకొందుము. కొన్ని గుణములను కల్పించుము. వాని సత్యాసత్యములతో నిమిత్తములేదు. భావనాప్రపంచమున నొక మూర్తిని సృష్టించుము. ఆతడు యీమూర్తి కంత భిన్నముగ ప్రవర్తించినను, పోలికలనుజూచి మురియుదుముగాని సామాన్యముగ తొలిభావమును సంస్కరింప సాహసించుము. ఇది మానవప్రకృతి. కాదు వికృతి. ఈ భిన్నత్యమే మూర్తికి చాటాత్మగ గోచరించెను. కాని నమ్మలేదు. సత్యమును నమ్ముట యంతి సులభముగాదు. దాని కనుభవ ముండవలెను. ఆతనికి సంశయముమాత్రము పొడవూపెను. దిగ్భ్యాంతి నొందెను. ఆమెను మఱల చూడనెంచెను.

సంగ్రహింకట్లు క్రమ్ముచుండెను. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుచున్నట్లు చూచాయగ నగుపించెను. కాదుకాదు. ఇదియంతయు తనభ్రాంతియే! ఏదియో కీటకము ఆమెతలపై బడవచ్చును. పిపుమీడికి దూకవచ్చును. పయ్యెదిపై వ్రాలవచ్చును. దానికామె నవ్వు వచ్చును... కాదు. ఆమె తోలుతనే నవ్వెను... ఆమెదనలు నవ్వుముఖము... చీకట్లు ముదిరెను. కాని మనశ్శాంతి కుదురలేదు. ఆమెవద్దకుబోయి పరిశీలన వలెనని బయనచుయ్యెను. కమల యచ్చటలేదు.

ఆనాటిరాత్రి యాత్ర దొకచిత్రమైన కలగనెను. అదొకయడవి. గాలివాన. అక్కడక్కడ చెట్లనీడను కొందరు తలదాచుకొనుచుండిరి. అతడు ఒంటరిగ సాగిపోవుచుండెను. బాలయంతయును నీటితోడను విరిగిపడిపోయిన చెట్లతోడను నానాభీభత్సముగ నుండెను. ఇంతలో పిగువపడెను; ఒక చెట్టు దాని యండనున్న వారిమీదికి కూలెను. తక్కించుకు బదులు బడగొని దొక్క స్త్రీమాత్రమే! సహాయార్థ మామె కడకు పరువెత్తెను. పరిశీలించిచూడ యామె కమల! వెంటనే చేతులలోనికి తీసికొనెను. ఆమె గుర్తుపట్టెను గాబోలు, చిరునవ్వు నవ్వెను. మరుక్షణ మేమి తోచెనో యేమో, చేతులు వదల్చుకొని యుడవిలోని కదృత్యయయ్యెను. 'కమల!' యని యులికిబడి మేల్కొంచెను. ఆరాత్రియంతయును కలతనిదురె.

మరునాడు యథాప్రకారము సముద్రతీరమున కరిగెను. సూర్యస్తమయమునరికి కమలకూడ వచ్చెను. చిరునవ్వు నవ్వుచు యాతనివద్దనున్న వేరొకబండ్లపై జరికిలబడెను. అతనికి ముచ్చెనుటలు క్రమైను. ఏవగించుకొనెను. ఒక వస్తువును కాంక్షింతుము. దానిని పొందుటకు ప్రయత్నించెను. విచారించె దను. బాధపడుదుము. తుదికు సాధించినపుడు ఆనందింతుము. అయ్యది యప్రయత్నముగ లభించినచో నిరసించుము. అంత సులభసాధ్యముదాని నాశించి నందుకు సిగ్గుపడుదుము. మూర్తి యామె స్నేహము వాంఛించెను. కాని తనకు తానై వచ్చినపుడు జనుపాపభావము కలిగెను. ఆ భావ మామెయందు కలిగినో లేక తన యూహాప్రపంచపు కమలకును, యీమెకును గల ప్రస్ఫుటభేదమును గుర్తించుటవలన కలిగినో యనిశ్చితము... ఆమె చిరునవ్వు నవ్వు

చుండెను. ఏమనుటకును నోరాడలేదు. ఏమిచేయుట కును తోచలేదు. వెంటనే యటనుండి వెడలిపోయెను.

తరువాత మఱల సముద్రమునకు పోలేను.

* * *

...మధురస్మృతుల మైకములో తన యెంటరి తనమును గూడ మఱచెను.... ఈ సంవత్సరపు జీవిత మాతని బూరిగ మార్చినైచెను. తా నభిలషించిన స్త్రీ కలచివచ్చినపుడు పిచ్చిభ్రమలుపడి చెదిరిపోయిన మూర్తికిని యీతనికిని పోలికలేదు. ఈతడు స్త్రీ కుతూహలమును మిక్కిలి సులభముగ పనికిట్టగలడు. చాకచక్యముతో యభిప్రాయమును సాధించును. 'కాన్స్టేషన్' అని తెలిసినవెంటనే కమల జ్ఞాపకమునచ్చెను. ఏ వేవోకలల! ఎన్నెన్నో భ్రమలు! ప్రయాణ సం... ను. ఈమార్గమునకు కారణము గలదు. ఏపూరియందైనను తన స్నేహము నాశించువార నేకులుండెడివారు. అట్లే యొకడు తటస్థించెను. వానితోను వాని భార్యతోడను యేవేవో కలుగులు చెప్పకొనుచు 'టీ' నేనించెడివారు. తాను మాటలాడునపుడు యువతి శ్రద్ధగ వినుచుండెడిది. వెకిలిగ వ్యంగముగ నవ్వుచుండెడిది... ఒకప్పుడామె కాలాతగిలెను. వస్తుతః సమాధికుడు, వెంటనే తనకాలు వెనుకకు లాగుకొనెను. ఆమె సిగ్గుగా చిలిపిగా నవ్వెను. అతనికి చెప్పరానంతభయము వైచెను. గుండె వడదడలాడెను. తన స్నేహితునిలాడ వాతనికిది తెలియునో తెలియదో నిర్ణయింపరాకుండెను..... తరువాత కాలు తగులుచునే యుండెడిది. ఒకనాడు చీకటిపడినపిదప యెందులకో మూర్తి వారింటికి పోయెను. ఆయన 'సినీమా'కు వెళ్లగని చెప్పెను. తిరిగివచ్చుచుండ 'పోతున్నారా' యని దీనముగ ననెను. అతడు వెనుకకు తిరిగిచూచెను. ఆ క్రిగంటి చూపులు, తోలికరణముల వెలుగుతో నుండహాసము భాండించుచున్న చిరువెదపులు, భీతితో, ఆ సక్తితో, యానందముతో యదరుచుండిన డెండము ఆతని హృదయంతరాళమున దాగియున్న బడబాగ్ని నొక్కచెట్టున రెచ్చగొట్టి, రక్తము నుడికించి, యున్నప్పుని గావించెను.....

మూర్తి వట్టిపిరికివాడు. ఆపిరికి తన మెందు బోయెను. పూర్వము కమల యాతనిపొంత గూర్చుండుటయే నసహ్యించుకొనెను. ఆ యసహ్యమేది? ఈ తారతమ్యమేమి? వీనికి సంబంధము గలదా?

కమలపద్మనుండి తానెందుకు వెలిసిపోయెను? ఇంటికి పోయినపిదప తాను ప్రవర్తించిన విధానమంతయును సావధానముగ విమర్శించి యుండవచ్చును. హఠాత్తుగ సంభవించిన సంఘటనకు భీతికొంది. తల్లిబిడ్డైన నొక యనుభవకూన్యని వెంటి తనమని భావించి యుండవచ్చును. జరిగినదానికి విచారించి యుండవచ్చును. అనగా యింకొకసారి యన్యధాప్రవర్తించవలెనని తనలో తాను నిశ్చయించుకొనె నన్నుచుట. ఇవన్నవి సాహసించెను. నిద్రాణమైయున్న ఆతని కోరిక ఫలించెను.

* * *

...రైలు వేగము తగ్గెను. ఎఱినివి పచ్చనివి దీపము లగుపించుచుండెను. ఈ 'స్టేషన్'లో నైనను యెవ్వరైన వత్తురని యాశపడెను. కొంతసేపటికి రైలాగెను. చింపిరితల, ఎఱ్ఱకళ్లు, గుండీలు తనని చూక్కా, మానిన భోవతితో యెవ్వడో ప్రవేశించెను. మూర్తి కాతని నెక్కడో చూచినట్లనిపించెను. పలుకరించి తెలుసుకొననెంచి, 'ఎక్కడిదాకా సందీ?' యనెను. వెంటనే యాతడు చిరాకుగా చురుదుగా చూచుచు, మూటముల్లెలు సగ్గుకొని నెడలి పోయెను. మూర్తి కొంచెము భయపడెను.

ఆతని ముఖ ముచ్చగుద్దపట్లు కమలదని, హఠాత్తుగ స్ఫురించెను. దిగి చూచెదమనుకొనుచుండగ నేరైలు బయలుదేరెను.

రైలుబండి యథాప్రకారము సాగిపోవుచుండెను. జరిగినదంతయును కలయేమా ననిపించెను. కిటికీనుండి వెనుకకు చూచెను. దూరమున నున్న 'స్టేషన్' లాంతగతస్పృశ్యమైయు నగుపించుటలేదు. అప్పటికి చంద్రుడైయుండెను. కాగనీకట్లలో నా సన్ననిదీప మాతని కేవల యసంపూర్ణ భావములు రేకెత్తించెను. ఇంతలో దీపము గెవరెసా కొట్టుకొనెను, మఱి ప్రకాశించెను. అసంవర్షముగ నారిపోయెను — రైలు వంపుతిరిగెను.

సానుంకాలమే చేరదలసిన రైలు, ప్రాధ్యుపోయిన పిదప కాని గమ్యస్థానము చేరలేదు. త్వర త్వరగ సామానంతయును విక్రంది గదిలోనికి చేర్చి, మూర్తి, యత్యంతమైన ఆశతోను, ఉత్సాహముతోను బయల్పడలేదు. అవి వెన్నెలలోబాటు. కమలమేడపైనుండి విధివంక చూచుచుండెను. దూరమునుండియే చూర్చి గుర్తించెను. మత్తుగ కన్నులుమూసి

తల వాల్చెను. తేనెన్నెల విరజిమ్ము చిరునవ్వులు వెదజల్లెను. ఆతడు పట్టరాని సంతోషముతోను, ఉద్రేకముతోను తల్లిబిడ్డయ్యెను. గెండుంగలలో కమల యెగుట వలెను.

కమలమహాచి తన దృష్టిని తాను నమ్మలేక పోయెను. ఆమె ముఖము చాల కటువుగాను, తీక్షణముగా నుండెను. పొఱుపాటు జరిగినదేమోనని తడబడెను. ఇంతలో 'ఎవగు మీర'ని యూమె నూటిగా ప్రశ్నించెను

నిజమే! తనెవరు? ఇంతముటుకు నాతని నట్లు ప్రశ్నించినవారు లేరు. తా నెవరో తెలియదా? ఎట్లు మఱివిపోగలదు ఐనను తా నెవ్వరైన నేమి? దానితో నిమిత్తములేగుదా. కాని సమాధానము చెప్పవలెను. జంకుచు 'నే నెవరో తెలియదా' యనెను.

ఆమె కలవరపడెను. తెలియకేమి. తెలియును. పాపము తన కర్మ కాతడెట్లు బాధ్యుడు. ఆతని బెగురుమాచి కరగిపోయెను. తన తొలి సన్నివేశములు జ్ఞప్తికివచ్చెను. తన చరిత్ర యంతయు కన్నుల యెదుట తాండవించెను. చెప్పరానికోపము పట్టరాని యావేశము, అపలేని దుఃఖము కలిగెను. 'మీరు పొరబడ్డారు. వెళ్ళిపోండి. వెళ్ళిపోండి' యని చక్రవర్తి లోనికిపోయెను. మూర్తి కొంతయు నగమ్యగోచరముగ నుండెను. కాని యూమెను వెంటకొనెను.

వసారా పడకగది దాటి యూమె సరాసరి నెరాబాలోనికి పోయెను. దీప్తిముగ నేలవంక చూచుచు నిలుచుండెను. మూర్తి వసారా ప్రవేశించి నలుమూలల చూచెను. ప్రసిద్ధ చిత్రకారులు గీచిన బొమ్మలతో నలంకరింపబడియుండెను. ఆతని దృష్టిని తూర్పుననున్న నొక చిత్ర మాగించెను. అది పట్టణి. కాగనీకటి. వర్షము కురిసి వెలిసినట్లు ఆకులన్నియును వాలియుండెను. ఒక చెట్టుక్రింద సమథల చిరుమంటకు యిగువున వర్షపులు చలికాచుకొనుచుండిరి. ఒక పిట్ట మంటలో మంచాయగ నగుచిందు నుండెను. ఇంకొకటి యందు దుముకుచుండెను... మైనుఱచి కొంతతడవజ్జే చూచుచు నిలుచుండెను... బల్లమీద నొక చిత్రపటముండెను. అందలి స్త్రీ కమల కావచ్చును. బాలాశు ఆమెను పోలియుండెను.

కొడుకో తమ్ముడో కావలెను దానిపై నీటిదుక్కులుండెను!...

ప్రకృతికంఠయు వెండిపూసినట్లు చంద్రుడు ప్రకాశించుచుండెను. చిరుగాలికి కనుల ముంగురులు నాట్యమాడుచుండెను. మూర్తి భేహను పులకించెను. ఆమె బుజములపై చేతులు వేయుచూ ఎంత హాయిగా ఉన్నదీ వెన్నెల! యనెను. పురుష స్వర్ణవలస కలుగు శారీరక మనోవికారముల కలవాటుబడిన ప్రాణి! తృటిలో మైకము క్రమ్ముకువచ్చెను. వెట్టిగ యాత్రముగ నాతనివంక మాచెను.

మూర్తి యభీష్టము సిద్ధించెను.

ప్రమాణ బహుళి చేయిపలెరుంగ నిద్రించెను. తెల్లవాడగూమున దల్లిని వస్తువేదో తగిలినట్టై మేల్కొనెను. ఆతని ప్రక్క కనుల నిద్రించుచుండెను. ఆమె వైఖరి యసాధారణముగ గన్పించెను. ఆమెను తాకెను కొయ్యబారిపట్టుండెను. కదపెను. కట్టె వలె కదిలెను. ఉలికిపడి దీపము వెలిగించెను ఆమె తలవద్ద నొక కాగితముండెను. తాను శయనించినపుడది యుండలేదని గుర్తుకుచ్చెను అదిగా? — మూర్తి కంపించిపోయెను. ఛీ ఛీ! పాడు ఆలోచనలు, నిగురమత్తున వచ్చినవి కాబోలు. అమంగళము ప్రతి హత ముగగాక!...ఆ కాగితమునం నేమున్నదో జూడవలె ననిపించెను. అం దిట్లుండెను.

“నీకీ ఉత్తరం అంశప్పటికి నేని లోకంలో ఉండెను. నువ్వన్న మాటలన్నీ అసత్యాలను కొన్నా; నిజంగా నన్ను నేనే మోసపుచ్చుకొన్నా! ఇవాళప్పు ఋజువైంది...కాని నేనీ వృత్తి నవలంబించి

చింది మటుకు నీకొఱకే. అది పరమ సత్యం...భగవంతుడు నిన్ను నా కప్పగించి నాన్నను అయ్యకు ఎత్తుకు పోయాడు. ఉన్న ఎకరంన్నరలో వచ్చే గింజలు మాడుస్లెగు చాలవాయె. ఏ ఉన్నోగానికై నా నాను చదువూ సంధ్యా లేదాయె..నీకోసమే చావును కూడా బలిచేశా, ఇక శరీర మొక లెక్కా!...నా త్యాగానికి నేనే మురిసిపోయినా. గర్వించా. అది అహంకారమో, మూర్ఖత్యో, ఆనందమో కాని కామేచ్ఛులుకు కాదు. అదీ శరీరాన్ని పరికరంగా చేసికొని నన్ను బానిసను చేసుకుంది. మూఢరాల్ని మోసగించింది. సత్యాన్ని సత్యంగా మార్చింది... శారీరక వాంఛలలాంగి నీకు కళంకంగా, నీ ఆశయానికి విఘ్నపాలకి విరుద్ధంగా నేను బ్రతుకబోను.. నన్ను మఱచిపో బాబూ!....”

మూర్తికి మతిపోయినట్లయ్యెను. ఆమెను తాకుటకు కూడ భయపడెను. అంతలో యింకొక గంటకు తన యూనికి గైలుండెనని జ్ఞప్తికివచ్చెను. గెండుకు గులు చుంగుకుచ్చెనెను. చేతి నా యుత్తరముండెను. దాని నేమిచేయుటకును తోచలేదు. తాను వచ్చునప్పటికి గ్రాడ్సుపోయెను. తనకు తెలిసినగా గెవ్వరికిని తా నెరుపించలేదు. తా నీ గైలుకు వాయనదో భన రాకపోక లెవ్వరికిని తెలియవు. కర్మముచాలక యెవ్వరైనను తిన్ననుమానించినదో ఈ కాగితము భన రాకను నిర్ధారించుచు. ఆమె పుణ్యమాచరింపలేదు. మచహరింపలేదు. ఉత్తరమును తీసివేచోట నే సనలముగ మంచి చరచర వెడలిపోయెను.

...నాటికి నేటికి, కమల ఆత్మహత్యకు తా నెంతనుటుకు బాధ్యుడో మూర్తికి బోధపడలేదు!

డా బి రా మ ము

శ్రీ కె. ఎల్. నరసింహారావు

సమకాలిక సాంఘిక

జీవనము

ఈ అనంత వికాల విశ్వములో కవి యొక ప్రత్యేక వ్యక్తి. తన శేషమిచ్చెపుణ్యముతో, వాగ్దేవి కరుణా కటాక్ష విక్షణలతోనూ తన కావ్యజగత్తును నిర్మించగల చుహాధీరుడు. కానీ కవిహూడా సంఘములో నొక వ్యక్తి. సంఘజీవి. ఊహా దోలికలలో, భావనా ప్రపంచములో స్వైరనిరహితము చేయగల ధీరుడైనప్పటికి, తన పరిసరములను, నిత్యజీవిత విషయములను, ఒక్కసారిగా మరచి, మించిపోయి శీతలము కల్పనాచారుని నే ఆధారముగ గ్రహింపజాలడు. తనకు డెరిసియో, తెలియకయో, సమకాలీన జీవిత పద్ధతులు, విలీన చాతురీ విశేషములు కవి కావ్యము నందు ప్రతిబింబించును. మన చరిత్రయందు హిమాలయమంటలి గారుడోత్కర్ష భవనములు, జటిల డ్రామాగురువృత్తులు, 'చెంగలవ కేదారములు' మున్నగునవి విజయనగర పరిసరములందు పెన్నెన ప్రతినీత్యము జూచున వే గదా! 'ఆ ముక్తమాల్యద' యందు యామునా చార్యుడు కొమరునికి బోధించిన రాజనీతి శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు తమ నిత్య కృత్యములందనుసరించుచున్నదియేగదా! ఉద్యోగ పర్యవసానందలి సంజయ, శ్రీకృష్ణరాయభార ఘట్టములందు మూర్తీభవించిన రాజనీతియే యనదగు, తిక్కనబిజ్జ సాక్షాత్కరించుట లేదా. ఇటులనే వీ కేశవు సారస్వతము నందైనను ఆయా కాలపు, జీవితపద్ధతులు, సంఘాచారములు ప్రతిబింబింపబడియే యున్నవిగదా! అంగవాఙ్మయమునందు, 'చాసర్ కథలు' పదునాల్గవ శతాబ్ది సామాజిక జీవితమునకు, 'షేక్స్పియర్' నాటకములు పదునారవ శతాబ్ది సామాజిక జీవితమునకు ప్రతిబింబములు గావా! కాన సారస్వతమునకు, జాతీయ జీవితమునకు, అవినాభావసంబంధము గాన్పించుచున్నది. అటులనే ఈ 'క్రీడాభిరామము' గూడ ప్రజేతమున శుభి 'మేదర' 'మాతంగ' 'కరణ

మధ్యకాలపు (పదనైదివ శతాబ్దపు) ఆంగ్లా రాజధాని యగు ఓరుగల్లు నందలి ప్రజాజీవితమును వ్యక్తపరచుట కొక ముఖరము వంటిది.

'క్రీడాభిరామ' గ్రంథ కర్తృత్వమొక శిష్యు సమస్య. గ్రంథమున వినుకొండ వల్లభరాధామాత్యుండే కృతికర్తగా జెప్పబడియున్నను కొందఱు విద్వజ్జనులు అందలి కవిత్వపుబోకడలను, భావ సామ్యములను బట్టియు, లాక్షణికు లిందలి పద్యములను, శ్రీనాథ కవికృతమున 'పిప్పినాటక' మంటలివిగా గుర్తించి యుండుటచేతను శ్రీనాథమహాకవి నే కృతికర్తగా భావించుచున్నారు. ఈ సమస్య ఎటులున్నను ఈ నాటక మింపకు వర్తనలతో గూడి, నాటి ప్రజల సాంఘిక జీవితమును బహిర్గత మొనరించుటలో మన కమోఘముగ దోడ్పడుచున్నది.

కానల్పాటి మాధవుని కుసురుడును, మీసాలప్పయ్యగారి మేనల్లుడు నగు గోవిందమంచుశర్మ, తన ప్రియురాలును, ఓరుగల్లునివాసియు నగు 'కామమంజరి' పుత్రైంచిన మదనలేఖ సంకేతమును పఠియించి, తన యనుంగుడ జైలికొండకు 'టిటిభిక్షి'తో నోరుగల్లునకు పయనించి, గోధూళికొల్లంబున పురప్రవేశంబుగావించి యచ్చటచట జరుగు వింత ప్రదర్శనములగాంచుచు, సాయంసమయమునకా 'కామమంజరి' దరిజేరి యా పునర్భవును కామసౌఖ్యములబేల్పుట—ఇందలి కథావస్తువు. ఈ కథావస్తువు ఏకశిలనగరపిఠులలో గవ్వట్టుటనబట్టి, ప్రసక్తముగ వివిధవిషయములు వర్ణితములయ్యె. అవియే మన కమూల్యములై, నాటి సామాజిక వ్యవస్థను, చక్కగా చాటుచున్నవి.

నాటి సామాజికవ్యవస్థ :

ఆ కాలమునందు పట్టణములు 'వెలిపాళెము' 'లోపాళెము' అని రెండుభాగములుగ నిర్మింపబడి యుండెడివి. ఇందు 'వెలిపాళెము' పురబాహ్య ప్రజేతమున శుభి 'మేదర' 'మాతంగ' 'కరణ

మొదలగు వెనుకబడిన జాతివారికి నివాసయోగ్యమై యుండెడిది. ఈ 'సలిపాశ్రమ' నడుమ 'హాలిక్వాటి' యను ప్రదేశముండెడిది. అందు హాలిక్కులు నివసించుచుండెడివారు. తగుపరి 'మోహరివాడ' (యుద్ధభటులందు స్థానము) యుండెడిది. ఈ పురజాహ్య నివాసులగు మేదర, కరణ, హాలిక మొదలగు జాతుల కొఱకు ఒక ప్రత్యేక సంత జరగుచుండెడిది. దీనిని 'మైలసంత' యని యనుచుండెడివారు. ఈ సంతయందు 'జాదము' లుండెడివి. ఇట్టి కరణకాంతలు 'సంపెగ నూనె' నమ్ముట గమనింపదగ్గవిశేషము—

లోపాశ్రమ :

ప్రాకారమునకు లోభాగములన్నియు 'లోపాశ్రమ' అనబడియుండును. ఇందు రాజమార్గము వారణ ఘటాఘాటక శకటికాభటసంకులమై యుండెడిది— ఇందు 'అక్కలవాడ', 'వేశ్యలవాడ' మొదలగునవి ఆయా జాతులకు ప్రత్యేకముగా గట్టబడియుండెను. ఓరుగల్లు పురము మిక్కిలి లోతైన పరిఖను, 'తారకా' మండల స్తంభకొవతంసమై కనుమాపుగొనని ప్రాకార దేఖను కలియుండెను. పెద్దగాని తిలపులు అభేద్యములై 'మెఱుంగు' అక్కలతో 'మేరు' తెలము' ను బోలీయుండెను.

వేశ్యవాటిక :

ఆకాలమున పట్టణములందు వేశ్యలొక ప్రత్యేక స్థలమునందుండుట గమనింపదగ్గవిషయము. ఈ ప్రదేశమునకు "వేశ్యవాటిక" యని అనియెడివారు. వేశ్యాంగనాగృహములు సకలసంపత్సౌభాగినితములై, రమణీయ చిత్రపటవిరాజితములై యుప్పురుచుండెడివి. ఇందుల కుదాహరణము ప్రప్రథమమున, గోవింద శర్మ, టిట్టిభులు దర్శించిన 'ప్రతాపరుద్ర సరణి' పాత్ర ప్రతిష్ఠాపారీణ' యగు మాచలై శి గృహమే. ఈ వేశ్యవాటికయందు గమనార్హములగు విషయములు మరి రెండుగలవు (1) ముకుందవీక్షవిధానము, (2) జారధర్మాసనము.

"ముకుందవీక్షవిధానంబు మొదలకే | వెలపడం తికి గారగు నిటునిగవయ" ఇది ఆకాలపు వేశ్యాచారము.

జార ధర్మాసనము:

ఇంగు, పారవిటలోకంబు, విటులకు వేశ్యమాతలకు గలుగు కలహంబుల దీర్చుచుండుగు. వేశ్యమాత

తొనర్చు కల్లలకు ముక్కుపోణంబు దాకను జెక్కులయు, 'బోసినోగుగ బండ్లాడ బొడచుటయు' 'గూబలంబగ జెవిగోయి గోయుటయు' తగిన శిక్షలట.

పూటకూటియిండ్లు:

వేశ్యవాటిక తదపరి ఎన్నదిగినవి పూటకూటియిండ్లు. వీనికిని, నేటి భోజనవిశ్రాంతిగృహములకు చాలవరకు సామ్యము గలదు. అవి యిప్పటి వానివలె ఆహారవిహారంబులకుఁ దావలంబులు. కష్టరపు భోగివంటకము, పిండిమంటలును, గ్రాతగించిన యాల నేయియు గడ్డ పెరుగును గల భోజనము నాడొక రూకకు లభించుచుండెను. మరియు సరసుతా విటరత్నములకు వారివిహారంబులకుఁ దగిన సౌకర్యంబు లొనర్చబడుచుండెడివి.

ఆచార వ్యవహారములు:

నేటి ఆచారవ్యవహారములు చాలవరకు నాటి నాటి నే బోలుచున్నవి. ఆకాలపువారికి 'శకునము' లంగు విశేషమైన నమ్మికి యుండెడిది. 'నామ' నిక్కున ఘుక్కని మాటిమాటికి గోటకు పల్కుట' విజయనూదకముట. అటులే 'శగోయని లేగదమ సెమలిపల్కుట' గెలుపునకు నిదర్శనము. "కోడి యేటింత, కొంకనక్క సెమలి, ఈనాలుగింటి దర్పనంబు, వీని తీరుబలుకు, ఉర్విజ్వలకుఁ గొంగుబంగారముట." గోధూలిగల్గుంబున బురప్రవేశముకుభావము. ఉషాకాలము సర్వకార్యారంభములకు ప్రత్యస్తంబు— ఆకాలపు శాకునికుల మత మీ క్రిందివిధముగా నుండెడిది—

"గాగ్గ్యసిద్ధాంతి మత ముషాకాలకలన |

శకున మూనుట యది బృహస్పతిమతంబు

వ్యాసమతము మనః ప్రసాదాతిశయము |

విప్రజనవాక్యమరయంగ విష్ణు మతము"—

భిక్షవప్రదాయనియగు 'ఏకపీఠ' ఓరుగంటి ప్రజల యిలుపేలుపు. ఈమె 'కాకతమ్మ'కు సైగోడు. ఈ 'కాకతమ్మ' కాకతీయాంధ్రచక్రవర్తుల యిలుపేల్పు. 'మైలారణేవర' జైరవుని తోడిజోడట. శైరవునిగుడి, చమడేశ్వరీ మహాశక్తిగరు, వీరభద్రేశ్వరా గార మంటపము, జ్ఞానిహారము, కొమరసామిగుడి,

తురకమనీషు మున్నగునవి ఓరుగల్లున గలవు. కేశవ, స్వయంభూదేవాలయము లట ప్రసిద్ధికెక్కినవి— పై వానిని బట్టిచూడ, ఆ కాలమున వీరశైవము, వైష్ణవము, శక్తిమతములు, జౌద్ధము మున్నగునవి ప్రజల యందు వ్యాప్తిగాంచి యుండెడివనియు, ప్రజలు వివిధమతావలంబులైనను, ఐకమత్యమున వర్తిల్లుచుండి రనియు విశేషమగును—హైందవనగరమున ‘మనీషు’ గానబడుట హిందూమతము ఐకత్యము చిహ్నము.

వినోదములు:-

ఓరుగంటియందు ‘పల్నాటివీరుల’ యాలయము గలదు. అచట పల్నాటివీరుల పావనచరితమును తాళలయూదులు తప్పకుండు నటనావిన్యాసపూర్వకముగ పాడుచుండిరి. వారి వీరతత్వ చిహ్నముగ వారి కాలయములుగూడ నెలకొల్పబడి యుండినవి. అనగా ఆకాలమున ఇప్పటివలెనే వీరుల స్మృతిచిహ్నముల నెలకొల్పి వారిని ఆరాధించెడి యలవాటుండెడిదని తెలియవచ్చును. మరియు, ఏకవీరాదేవికథలు ‘సరస రామవిజయము’, ‘మాహారమృతకథలు’ మొదలగునవి ఆ నగరమున పాఠబడుచుండెడివి. జమ్మలపురంద్రుని ప్రసిద్ధికెక్కిన ‘కామవల్లీ మహాలక్ష్మీ కైటభారి

వలపు’ పాడుచుండెడిది. మైలారజేవరవీరభట్టలు గొరగ పడితులచే గొండ్లి యాడించుట ఆకాలపువారి వినోదములలో నొకటి. ‘ఆహినుండిక గురజ విద్యాధిరాజు’ పాముల మెంగని నాగస్వర ప్రేరితములై ఆడుచుండు భోగీంద్రములు, కంత్తగ్రేవేయ ఘంటికారవంబులు చెలంగ యుద్ధసన్నద్ధులై వీరికలవెంట చనుచుండు మేషంబులు, చరణాంకురీ కుటీల నఖా శిఖాకోటి కుట్టనంబులం వత్సలంబులు వచ్చి వందరలాడు’ కృతవాకంబులు, కాంచీనూపుర కంకణ క్వణనములు దమ్మనుసరింప సురపాన్నిక్రీడిత కండుక క్రీడి యొనర్చు లేఖానుపు పడితులు, నాటి వారి వినోద సాధనములు మరియు ‘శ్రీకాకుళపు దిన్నెల్ల’ అందు వర్ణింపబడిన వివిధవర్తముల గబ్బిమిలూరుల యుబ్బులు ఆనాటి వారి కమందానందహేతువులు. వినోద విహార సాధనములు—

పై విషయగ ‘క్రీడాభిరామము’ ముగ్యకాలపు (15 వ శతాబ్దమునది) ఆంధ్ర రాజధానియందలి ప్రజల జీవిత పద్ధతులను, ఆచార వ్యవహార వినోదములను, సాంఘిక కట్టుబాట్లను, మనకు వేముఖముల పల్లడించుచున్నది.

విషదీజము

శ్రీ ఓగేటి శివరామకృష్ణ

పుస్తకాలు యింట్లోవుంచి రామం బయటకు వస్తాంటే తల్లి శాంతమ్మ కేక వేసింది.

“ఏం అమ్మా!” — అంటూ ముందుకు వేసిన రామం వెనక్కు తిరిగి యింట్లోకి వచ్చాడు.

“ఏరా” — శాంతమ్మ రామంవయపు జాలి గొలిపేట్లుగా చూసింది.

“ఏం అమ్మా” — పితృవాక్యపరిపాలనార్థం అడవికి బయలుదేరిన రాముడిలాగ తిల్లివాక్యం శిరసా వహించెతలంపుతో విషయం గా అన్నాడు రామం!

సంగతి చెప్పకుండానే శాంతమ్మ కళ్లు చులుపుయి:

రామం గుండె దడదడలాడింది: “ఏమిటమ్మా ఏం జరిగింది?” — ఆగుర్తాగా అడిగా డెలిడు.

“అది కాదు నాయనా” — శాంతమ్మ మిగిలిన మాటలు చెప్పలేకపోయింది. తల్లిరుసస్సులో యేమిటో దాచుకొని బాధపడుతున్నదనుకున్నాడు రామం!

“నీ వుడ్డేశ మేవిటో చెప్పమ్మా! తప్పకుండా నీ యిష్టప్రకారం నడుచుకుంటాను. కన్నతల్లి కోర్కె తీర్చటం కంటే మరి నాకు కావలసిందేమిటమ్మా!”

శాంతమ్మ, రామంవంక చూసి, చిరునవ్వు నవ్వింది! ఆమె కళ్ళనుంచి ఆనందబాష్పాలు రాలి నేలపడ్డాయి. రామం, తనమాటకు యెదురాడవని, ఆమెకు తెలుసు, అయినా ..

“నాకు తెలుసు నాయనా! నా రామం అందరి లాంటి వాడు కాదు బంగారు కొండ” — అందామె!

“ముందు సంగకేమో చెప్పమ్మా” — ఆగుర్తాగా అడిగాడు రామం.

“మామయ్య వచ్చాడురా” అంది శాంతమ్మ.

ఇప్పుడు రామానికింతా ఆర్థమయింది.

మేనమామ, రామేశ్వరింగారు పెళ్లికబుర్లు మాటాడడానికి వచ్చాడన్నమాట. ఆయన తనకున్నా కమలను, తిన్న పెండ్లిచేసుకోవని కోరుతున్నాడు. తన తల్లి అన్నగారిమీదవుండే ముచకారించెతి కమలను, తన్ను పెండ్లిచేసుకోమని కోరుతోంది. తానింతవరకూ తిల్లిచాటున పెరిగాకా; తాను పుట్టి, పెరిగిన పది సంవత్సరాలకే, తనతండ్రి చనిపోయాడు.

అప్పటినుంచీ తల్లి తన కేటువంటి బోటా రానుండా పువ్వుల్లో పెట్టిపెంచింది. ఉన్న ఆస్తి పాస్టలు చూసుకుంటూ, తన భవిష్యత్తుకోసం, కాలేజీచదువు నదివిస్తోంది ఇంతవరకూ, తాను తల్లిమాటలకు యెదురు తిరిగింది లేదు. ఆమె యిష్టమే, తన యిష్టం. ఆమె యిష్టప్రకారం నడుచుకుంటాంటే — ఆమె మనస్సు సంతృప్తి పడటమే కాదు — తన మానస్సు వైతం లేలిక పడుతుంది.. అయితే —

తన అన్న కూతుగు, కమలను పెండ్లిచేసుకో మంటుంది తల్లి — తన కామెను విగాహం చేసు కోవటం యేనాత్రం యిష్టం లేదు.

పుట్టకనుంచీ — తాను కమల నెరుగును. ఆమె — అందోక్షే — చగువు సంస్కలు బాగా నేర్చుకొన్న గే! కానీ ఆహంభావం ఆమె కెక్కువ. పుట్టకనుంచీ యితరులను లేలిక గా చూడటం, హేళన చేయటం ఆమె కలవాటయినాయి.

చిన్నితనంలో తాను కమలను ప్రేమించాడు. కానీ ఒక సంఘటనను పురస్కరించుకొని, తాను తన అభిప్రాయం మార్చుకున్నాడు. మేనత్త అనే అభిమానం అయినా వుండక, ఒకమారు కమల, తన తల్లిని తూలనాడింది; అంతేకాదు — తమకున్న విశ్వర్యాన్ని పురస్కరించుకొని “నోరుమయ్య” — అని తాను అన్నమాటకు బదులుగా “మిచ్చుల్ని అసలు యెవరు నా గుర్తుం యెక్క నున్నార?” — అంది కమల హేళనగా!

ఆ మాటలతో తన తల కొట్టివేసినట్లయింది. తనకు — మరి అక్కడ ఒక్క నిమిషం వుండటానికి యిష్టం లేకపోయింది. ఆ చిన్నితనంలోనే —

“నువ్వు వస్తే రా అమ్మా... లేకుంటే మాను. నేనునాత్రం యిక్కడ మరి ఒక్క నిమిషం వుండను” — అంటూ తాను బయటకేరివచ్చాడు తల్లి అన్నమీది ప్రేమచేత — “నుజ్జి, రేపు పెళ్ళయిన తిరువాతి అంగంటంకేమిటిరా... మనం సద్దుకుపోవాలి —” అని ప్రభుమంలా అన్నా — తనమీది ప్రేమచేత — వెంటనే తనతో వచ్చేసింది. నాటినుండి నేటివరకూ.. తాను మామగారింట్లోకి వెళ్లింజేలేదు. కమలను చూచిందిలేదు. కమలనాత్రం — అన్నమాటలు అప్పుడే

మరచిపోయినట్లుగా తర్వాత నాలుగయిదుమార్లు తన యింటికి వచ్చింది. సిగ్గుచిలి తనతో మాటాడ ప్రయత్నించింది. తాను మాత్రం నోరు మెదల్పింది లేదు...

కాలం తిరిగింది. కాలంతోపాటు తనలో యిప్పుడు మార్పులు వచ్చాయ్. తానిప్పుడు బి. ఏ. చదువుతున్నాడు.. కమల స్కూలు ప్రైవేటులో తన చదువు సంధ్యల నాపు చేసింది... కానీ—ఒకప్పుడు కమలమీద యేర్పడుమకొన్న చెడ్డ అభిప్రాయం మాత్రం తననుండి తొలగిపోలేదు. అటువంటి కమలను పెండ్లిచేసుకోమని గత రెండు సంవత్సరాలనుంచీ మేనమామ రామేశ్వరంగారు తెగ వత్తిడి చేస్తున్నాడు. నెలకొకమరయినా—వచ్చి తల్లితో మాటాడి పోతున్నాడు. అన్నమీద అభిమానం కొన్ని—తన వుద్దేశం ఆమెకు తెలిసివున్నా “మానాడు దాన్ని పెళ్ళిచేసుకోటానికి అభ్యంతరం చెబుతున్నాడ” నే మాట—అనలేకపోతూంది. అంగువల్లనే ఆయన ఆశతో రాకపోకలు సాగించటం... ఇంతవరకూ—తల్లి “పెండ్లి సంగతి యెత్తింది కానీ—తన అభిప్రాయాన్ని మాత్రం అడగలేదు. కానీ నేడు—

గతాన్ని స్మరణకు తెచ్చుకొన్న రామం— తల్లివయపు చూస్తూ : “వచ్చి యేసున్నాడమ్మా”— అన్నాడు...

కాంతమ్మ ఆశగా — రామంవంక చూసి : “పెండ్లి విషయం మాటాడాడు” అంది.

రామంకు అంతా తెలుసు—కానీ—

“ఏమని?” — అని తల్లిని యెగురు ప్రశ్నిచేశాడు.

“కమలను, మరి వుంచటం తన కష్టం లేదట”

“ఉహూ—”

“అందుకని తొందరగా పెళ్ళిచేసేయాలట.... నీ పరీక్షలయ్యేవరకూ వుండటానికి గూడా వీలు లేదట....”

“అయితే ఆయన యిష్టమొచ్చినట్లుగానే చేసుకోమను” — తన అభ్యంతరం మరో మార్గాన వ్యక్తపరచాడు రామం.

“అలాగ అంటే యెలగరా నాయనా దాని.... పెళ్లి అంటే — అది మన రెండు కుటుంబాలకూ సంబంధించింది.... నీ కథ్యంతరం లేకుంటే చేసేయవచ్చు—కానీ నా చృష్టికి పరీక్ష లభ్యవచ్చాయ్. ఏమంటావ్?”

“నీ మాటలు నాకేం అర్థం కావటం లేదమ్మా” — అన్నాడు రామం—తన అయిష్టతను వ్యక్త పరచాడు.

ఈమారు శాంతమ్మ — తన అభిప్రాయం : “అర్థం అవటాని కేసుందిరా అది పుట్టిన నాటి నుంచీ—మన రెండు కుటుంబాలూ మీ గురించి నిర

యించుకొన్న అభిప్రాయం—వివాహంచేయటం— ఆ మహిళా బ్రతికివుంటే—అంతా తన చేతులలో చేసుకొని ఆనందించేవారు. కానీ”—అని రుద్ద కంఠముతో కళ్ళనీళ్లు పెట్టకుంది :

“కమలకు నచ్చిచ్చి పెళ్ళిచేదామనా!”

“అవున్నాయనా — నీ మేనమామ కూతురు కమల; దాని పుట్టుకతోటే యేర్పడుమకొన్న అభిప్రాయం అది”—అంది శాంతమ్మ రామంవయపు చూస్తూ....

“ఒకప్పుడు నిన్ను హేళనచేసిన కమల—మీరు మా యింటికి యెందుకు వచ్చాడు?”—అని గర్వంతో మనల్ని అన్న కమల—మా.... దాన్ని నే పెళ్ళిచేసుకోవాలా అమ్మా....” — అన్నాడు రామం. కళ్ళు యెందుకో చమర్చాయి....

“అవన్నీ కుంతనంచేద్దలు నాన్నా ఆనాడు హేళన చేసినా యీనాడు అది నీ కోసం పలకరిస్తోంది — మీ మామయ్య తలమకుంటే కోటి సంబంధాలు తీసుకురాగలడు. అది వివాహం చేసుకుంటే—నిన్నే చేసుకుంటానని మం: పట్టుతో కూర్చుంది.”

“అయితే—”

“అందుకనే మామయ్య. -గత సంవత్సరంన్నర నుంచీ—మన యింటిమీదా తెగ ప్రదక్షిణం చేస్తూంట. తన మాటలుగా చెప్పమని — మామయ్యచేత అది యెన్ని మార్గా కబురు పంపింది. కానీ—నిన్ను కలుసుకోసందున మామయ్య ఎప్పటి విషయాలు అప్యకు నాకు చెబుతూంటాడు” — కుమారుడి అభిప్రాయం మార్చటం కోసం శాంతమ్మ చెప్పబోయింది....

“అయితే మాత్రం” — అన్నాడు ఆ మాటలు అంతగా పట్టించుకోకుండా రామం.

“అందుకనే నువ్వు కమలను వివాహం చేసుకు తీరాలి”—శాంతమ్మ రామం వంక చూసి నవ్వింది :

“నువ్వు కమలనుగూర్చి యేమిటో వ్రాసినా న్నావ్ అమ్మా. కానీ—నేను చాలాదూరం యొచ్చి చూసు.... నీ యిష్టప్రకారం నేను తప్పక వివాహం చేసుకుంటాను.... నీ యిష్టప్రకారం యేషిలనయినా సరే... కానీ కమలను మాత్రం కాదు. దాన్ని పెళ్ళిచేసుకోమని, నన్ను నిర్బంధించకు.... నేను నీవడిలో పెరిగాను. నిన్ను వదిలి ఒక నిమిషం అయినా వుండలేను. అకూయ, గర్వం, క్షేపం వీటికి ఆటపట్టు కమల. కేవలం అన్న కూతురు అనే అభిమానంతో నువ్వు దాన్ని పెళ్ళిచేసుకోమంటున్నావ్. కొరివితోతలగో వటం అవుతుంది నేను కమలను పెండ్లిచేసుకోవటం.. ఆ సంగతి గురించమ్మా.... ఏమీ తెలియని—చిన్న తనపు అమాయకపు రోజుల్లో వుండిన క్షేపవీటాలు -

మరి తప్పకుండా అభివృద్ధి పొందుతాయి. అటువంటి వాళ్ళకు సత్పాత్రాపం వుండదు... నే నెంతగానో వూహించి, చెబుతున్నానమ్మా.. నా మాటలు సత్యం అయి తీరుతాయి. నే నుంచి చెల్లని బాగా ఊహించా నమ్మా....కనుకను వివాహం చేసుకోవటం సుఖంగా వీటా చింత లేకుండా బ్రతుకుతున్న మన మధ్య నీటికలు తెచ్చుకోవటం. అంతకంటే మరేం లేదు. నే పరిస్థితులకు వారసుని నయమీతాను—నా మాట నమ్ము. నీ అభిప్రాయం మార్చుకో” —రామం ఉద్రేకంతో యీ మాటలన్నాడు ప్రత్యుత్తరం కాంతమ్మ కళ్ళనుండి నీళ్ళు !

“ఏం అమ్మా....నా మాటలు నీకు దాధ కలిం చాయా? ఇంతవరకూ నీ యిష్టప్రకారం నడుచుకొన్నా వాకు—ఆలా చేయడంకంటే మరేం కావాలమ్మా? కానీ—యీ సందర్భంలో మట్టుకు” —

“అది కొడు నాయనా....” రామం మాటలకు అడ్డు వస్తూ అంది కాంతమ్మ :

“పేరు ప్రతిపలు సంపాదించుకున్న మన రెండు వంశాలమధ్య, జ్యోతికుల్లాగ--మన రెండు పుటుంబాలు మాత్రమే మిగిలాయి... రక్తసంబంధం గనుక—ఆవిధి మైన ప్రేమ మాలో వుంటుంటుంది. ముందు రోజు లేచిందా వున్నా కనుకను పెండ్లి చేసుకోవటమే నా కోరిక....మామయ్య బోలెడు ఆస్తి సంపాదించాడు— కానీ—ముసలివాడయి పోయాడు. వెనకా ముందూ మనకంటే మరి హేతులేవరూ లేరు....ఎంతో ఆశ మన మీద పెట్టుకొని ఆయన జీవిస్తున్నాడు... ఈ వివాహంతో మన రెండు పుటుంబాలూ కలిసిపోతాయ్. అటు మామయ్యకుగాని—యిటు నాకు గానీ మరి చింతలుండవు, కృష్ణా రామా! అనుకుంటూ బ్రతుకుతాం. మీరెవ్వరూ వున్నా వాకు బాధవుండదు, భవిష్యత్తు అలాగా వుంటుంది వూహించి నువ్వు బెంగ పెట్టుకోవో... మీ రెక్కడ వున్నా యేవిధంగా వున్నా సుఖంగా వుండటమే కావలసింది. కాటికి కాట్ల చాచుకొని వున్నవాళ్ళం మేం....”

“అవేం మాటలమ్మా” — అన్నాడు రామం

“కాక” —అని నవ్వింది కాంతమ్మ.

“అటువంటి మాటలవకమ్మా. భగవంతుడి దయ వల్ల నువ్వు చాలాకాలం వుండాలి....”

“ఇంతకీ నీ అభిప్రాయం...” —అని నవ్వింది కాంతమ్మ....

“నే చెప్పవలసిందంతా చెప్పానమ్మా...ఇక నీ యిష్టం—భవిష్యత్తు సంగతి కొంచెం వూహించి, నీ యిష్ట మొచ్చినట్లుగా చేయవూ...”

“భవిష్యత్తుకేం....చక్కగా వుంటుంది మరి కొద్దిరోజుల్లో ఒక శుభమువూరూన కమల నీ భార్య అయిపోతుంది. ఎంతకాలంనుంచో వూహిస్తున్న మా ఆశలు ఆనాటికి ఫలించాయి” — అంది కాంతమ్మ.... నవ్వి !

“సరి” —అంటూ రామం బహుటకు నడిచాడు!

“నా బంగారు కొండ్ ఎప్పుడూ యెదురు చెప్పడు” —అని మురిసిపోయింది—చీకట్లో సాగిపో తున్న కొడుకును చూచి కాంతమ్మ.

* * * *

పరీక్షలటు అవటం—యిటు కమలా—రామంల వివాహం జరిగటం యింనుమించుగా వొక్కసారిగా జరిగాయి. కొద్ది రోజులు గడిచాయ్....కనుక కాపు రానికి గూడా వచ్చింది....

ఆ వచ్చిన రోజున—

కాంతమ్మ—మందహాసంతో కోడలును పిలిచింది !

“ఏం” —అంటూ అధికారహాదా ప్రదర్శిస్తూ కమల, కాంతమ్మ దగ్గరికి వచ్చింది !

“ఏం లేదమ్మా...నువ్వు యిదివరకటి విధంగా యెదిరించూడదు. కొంచెం వినయం గా మనుకుకు పోతూండాలి...” —అని కాంతమ్మ యింకా యేమో చెప్పబోయింది :

“నాకేం చెప్పక్కరలేదు” —అంది వినురుగా కమల !

కాంతమ్మ నవ్వింది : నవ్వి ; “ఆలాగంటే యేలాకే....నేను నీ అత్తిగార్ని...ఇకమీద నా యిష్ట ప్రకారం నడవాలి. తెలుసా!” —అంది !

“నే నడవనవసరం లేదు. నీ యిష్ట మొచ్చినట్లు చేసుకో” —అంది—

కాంతమ్మ మాటలు వినించుకోకండా, మేడ మెట్టు యెక్కుతూ కమల.

కాంతమ్మ తెల్లబోయింది :

రామం భార్యతో యిదిగా మనుకుకు పోటం లేదని—పెండ్లివాడే ఆమె గుర్తించింది. నయంగా ఆ సంగతి కోడలితో చెప్పి, కుమారుడి అనురాగం పొందమని చెబుగామని —కమల నామె పిలిచింది. కానీ ఆదిలోనే ఆటంకం యేర్పడింది. చెప్ప దెబ్బకొట్టినట్లయింది. కానీ — కాంతమ్మ దాన్ని పట్టించుకోలేదు :

* * * *

ఆ రాత్రి—

పడకగదిలో—

రామం : “నువ్వు యీ యింట్లో ఉండంగా జీవించాలనుకుంటే—సుఖం గా వుండాలంటే—మా అన్న మాటలకు యెదురాడకూడదు. తెలిసిందా?” — అన్నా

భర్త అనురాగం పొందబోతున్న భార్యగారు—కపటపునవ్వు పెక్కి నవ్వు: “మీరు నాకు విడిగా చెప్పాలండి... ఆ సంగతి నాకు మాత్రం తెలియదా?” — అని యేలాగో అనగలిగింది కనుల!

“ఇదివరకటి విధంగా యెదిరిస్తే మరీ ఉన్నంతలో ఒక్క నిమిషం వుండవ్. తెలిసిందా...” — అన్నాడనాలో చిత్రంగా రామం...

“మీరంతగా, నాతో” చెప్పకగ్గరలేదు. ఏ విధంగా మనులుకుపోవాలో నాకు తెలుసు. అనవసరంగా మీరు నాతో చెప్పకండి” — అంది పెటుకుగా కనుల!

“అనవసరమా” — అంటూ కనులను దగ్గరకు తీసుకొన్నాడు రామం —

“కాక” — పెక్కి అని, గానానికి లొంగిపోయి — మాతాత్తుగా భర్తనుటలమూలకంగా — యేర్పడే నేర్పడే భావంతో — అత్తను గూర్చి యెమిటో ఆలోచించింది కనుల.

కొంతకాలం గడిచింది...

పరిశోధనలు వచ్చాయి. రంఘం ఘట్ట క్లాసులో పాఠ్యసమూహం.

ఇదివరకటి విధంగా కాకుండా — రామం భార్యతో కొంచెం హితవుగానే మాటాడుతున్నాడు...

భర్తయెడ అనురాగం చూపిస్తున్న కనుల — అతికితో పెటుకుగా అవ్వవచ్చుకు మాటాడుతున్నా — లొంగిపోయి నడుస్తోంది. కానీ — అత్త శాంతిమల్లపట్ల మాత్రం — అహంభావంతోనూ — నేర్పడంతోనూ ఆమె సంచరిస్తోంది...

ఇంట్లో వలసిన పనులన్నీ శాంతమ్మే చూసుకుంటోంది. కనుల చేయవలసిన పనిలేదు. ఆ భార్య భర్తల ఆనందంగా వుండటమే చాలని భావించే శాంతమ్మ — కనులచేత అసలు పనులే చేయించదు. ఒక వేళ — విపరీతపరిస్థితులు యేర్పడినప్పుడు — తప్పనిసరిగా పిలవటం జరుగుతుంటుంది...

“ఏం కొంప మురిగిపోయిందని సిలిచావ్” — అంటూ విసురుగా వస్తుంది కనుల!

నవ్వుతూ పనేమో శాంతమ్మ చెబుతుంది :

“ఆలాంటి నెవ్వ పనులు చేయటానికి నాకు తీరుబడి లేదు” — అని పనిచేయకుండా విసురుగా వెళ్లిపోతుంది కనుల!

శాంతమ్మ చేసేది లేక దిగాలుగా చూస్తుంది. ఆమె కళ్ళనెంబడి నీళ్లు కారుతాయ్, కనులపొడ ఆమెకు కోసం వస్తుంది. కనులుగిరితో చెబితే — ఆమె లొంగుతుందని — అతడు చిత్రగోపాలాడని శాంతమ్మకు తెలుసు. కానీ — ఇప్పుడిప్పుడే అనురాగం భార్యయెడల చూపుతున్న రామం — పానకంలో పువ్వులూగ — తానేమైనా చెప్పిన పక్షంగా — ఆమె సుఖం చూడటం చూసుకుంటాడు : — ఆ విధంగా కుటుంబంలో విచ్చిత్తి, తాను తీసుకొని వచ్చిన వస్తువులు...

కనుల చే విధంగా మనులుకుపోతున్నా — యే విధంగా మాటలు అంటున్నా — తెల సగ్గివుండటం చాలా మంచిదని శాంతమ్మ గుర్తించింది.

కనుల — తన్ను వంటనుదిషికుంటే మలకనగా చూస్తూన్నా “పాపం వెళ్లిపిల్ల” — అని జాలిపకుతోంది శాంతమ్మ...

ఆమె మనస్సు — ఒకప్పుడు పవనిబాధ యిప్పుడు పడుతోంది కాని దాన్ని వ్యతిరేకరచనం డా — కనులకు పొందే ఆనందాన్ని — తన ఆనందం గా భావిస్తూ — కాలం గడుపుతోంది...

ఈలా వుండగా మాతాత్తుగా — శాంతమ్మ అన్న రామేశ్వరం గారికి జబ్బు చేసింది...

* * * *

శాంతమ్మ, కనుల, రామం — చేసిన కొద్దిరోజులకే రామేశ్వరం గారు చనిపోయారు.

శాంతమ్మ కిప్పుడు — పెద్దగాళ్లు చుట్టాల్లో యెవరూ లేరు... అన్న తాలూకు కనుల, భర్తతాలూకు రామం ఆమె కిప్పుడు మిగిలారు. అన్న చనిపోయినందుకు — ఒకమూల దుఃఖితున్న శాంతమ్మకు — ఒక దృఢమైన అభిప్రాయం గూడా అప్పుడే యేర్పడింది.

తనకున్న రెండుకళ్ళూ — కోడలా, కొడుకునూ...

తన అన్న చనిపోయాడు : ఇక తన సర్వస్వం — ఆస్తికాదు. కనుల, రామమూను; వాళ్ళ కెటువంటి బాధలూ కల్గకుండా — తాను చూస్తూండాలి. వాళ్ళ ఆనందమే తన ఆనందం : వాళ్ళనిగంగానూ — అసాఖ్యం పొందకుండా — తాను చూస్తూండాలి. చివరకు తన ప్రాణాలు పోయినా సరే —

ఈవిధంగా వుంది శాంతమ్మ వుద్దేశం :

కానీ —

రామేశ్వరం గారు పోయిన కొద్ది రోజుల తరువాత :

ఒక దినం —

నిప్పుదూ—మామన గురించి మాటలు రాని.
రామం నోటినుంచి మాటలు వచ్చాయ్ :
శాంతమ్మతో అన్నాడు : “అమ్మా! చనిపోయిన
మామ యేమి గూ తెలిగి రాడు. బోలెడు ఆస్తిపాస్తులూ,
పెద్ద మేడా యివీన...” ఆయన మరణంతో మన
కవన్నీ సంక్రమించాయి — ఈ పరిస్థితుల్లో మనం
అక్కడికి వెళ్ళిపోకే — యక్కడ మంచి చెట్ల
యెవరు మాస్తాంటూరన్నా? అది యక్కడే వుండి
పోదామంటూంది... మన పొలం పుట్టుల గూడా
యక్కడే వున్నాయ్—మేట మినహాయిస్తే—అక్కడ
మనకేం లేదు. దాన్ని యెవరికయినా అడ్డకిచ్చివేస్తే
మరి గొడవుండును” అని.

ఆ మాటలు శాంతమ్మ వింది : ఆమె వదనం విక
సిందింది. రామం నోటినుంచి అటువంటి మాటలు
వస్తాయని ఆమె అనుకోలేదు—ఎటునుంచి, యెటు
వచ్చినా ఆమె వాంఛించేది అదే!

“మంచి ఆలోచన. కమల చిన్న పిల్ల అయినా—
పెద్ద ఆలోచనలుగల పిల్ల. ఆవిధంగానే చేయండి” —
అంది శాంతమ్మ. ఆనందాన్ని వ్యక్తపరుస్తూ — తల్లి
అంగీకరించినందుకు రామం యంతగానో సంతోషిం
చాడు —

కమల ముఖం మాత్రం ముటుముట గాడించింది
వైగా—ఆ రంగి—రామంతో.

“మీ రావివన గూడా వుండున్నారేమిటి” —
అంది.

“ఏం?” — అనిడ మనతో వుండక యొక్కడకు
వెడుతుంది?” — అన్నాడు రామం

కమల మంచి, చెడ్డ లాలోచించలేదు : “అడ్డ
మైనవాళ్ళనూ — మేపడాని కిక్కడ వీలులేదు
అంటే” — అంది కచ్చితంగా!

రామం : “నోరు ముయ్యి. అడ్డమైన వాళ్ళూ
యెవరు వున్నార? నా కన్నతల్లి నీకు — బయటి
మనిషా? మనకు వివాహం చేసిన ఆమె అడ్డమైన
వాళ్ళతో జను అయిపోయిందా? పట్టాపతాయి
జాగ్రత్త” — అని తీవ్రంగా అన్నాడు...

కమల భయపడిపోయింది : ఇదెవరో విధంగా
నోరు మెదల్చుటాని కామెకు ధైర్యం చాలలేదు.
“సరే” — అనే మాటలతో ఆమె నోరు మూతపడింది.
కానీ భార్య భర్తల మాటలు విన్న శాంతమ్మ —
అప్పటికప్పుడే ఒక నిశ్చయానికి వచ్చింది : యావ
నంలో అడుగిడిన దింపతులు వాళ్ళు. వాళ్ళ అభిరుచు
లను పురస్కరించుకొని—నాగరికతతో వాళ్ళు మను
లకు పోతుంటారు. అటువంటివ్వకు — తనకిక్కడ
వుండటం—పానంలో పుడకలాగ—అడ్డ తగలటమే

...వాళ్ళు యక్కడ ఆనందంతో వుంటాం లే—
తాను స్వగ్రామం పోయి—కృష్ణా రామా అంటూ
కాలక్షేపం చేస్తే చాలా బాగుంటుంది... మాడాలని
వున్నవ్వకు — వచ్చి ఒకటి గెండు రోజులుండి
పోతుండవచ్చు.

ఈ విధంగా నిర్ణయం చేసుకొన్న — శాంతమ్మ
మర్నాడు—ఉదయమే—తన బట్టలతో స్వగ్రామా
నికి ప్రయాణం అయింది: వీధిలో బండివచ్చి ఆగింది.
శాంతమ్మ ప్రయాణానికి బండి తెప్పించుకుంది. తల్లిని
మాచి రామం ఆశ్చర్యపోయి : “ఎక్కడికమ్మా ప్రయా
ణం ?” అని అడిగాడు. అంతవరకూ, తల్లి ప్రయాణం
సంగతి రామానికి తెలియదు.

శాంతమ్మ నవ్వుతూ : “ఇంటికి” — అంది !

“ఇంటికా!” — మరింత ఆశ్చర్యాన్ని వ్యక్తపరుస్తూ
అన్నాడు రామం !

“అవున్నాయనా...మరికే నే నెందుకూ?...
మీ రిద్దరూ చిలకా గోరింకలలాగ హాయిగా కాపురం
చేసింది. నే నక్కడ కృష్ణా రామా ఆనకుంటూ కాల
క్షేపం చేస్తాను... నేను తప్పక అవుడవుదూ వస్తాం
టానులే” — అంది శాంతమ్మ.

“నువ్వు నేళ్ళం వాకేమాత్రం ఇష్టం లేదున్నా.
అదిగాని యేమైనా అందా ? చిలుస్తాను. చెప్ప” —
అన్నాడు రామం.

“అది నన్నెండుకుంటుంది నాయనా? నేనం లే
దానికి చెప్పలేనంత ప్రేమ. కుర్రతనంకొద్దీ అస్స
డవ్వకు యేవో మాటలు అంటూంటుంది అంటే నే
వాటిసంతగా పట్టించుకోను : నువ్వు అంటే. తెలి
సిందా?” — అని నవ్వింది శాంతమ్మ.

రామం కళ్ళలో నీళ్లు నిలచాయి : “సరే” —
అన్నాడు యేలాగో...

శాంతమ్మ కమలవయస్సు మాసింది ... కమల
ముఖంలో తీవ్రత కనిపిస్తూంది. శాంతమ్మ మాత్రం
నవ్వుతూ : “వస్తాను కమలా...మీ ఆత్మయ్యను మరిచి
పోకు” — అని బయటకు వచ్చేసింది...

కమలనుంచి మాత్రం ప్రత్యుత్తరం రాలేదు :

“బెల్లంకొట్టిన రాయిలాగ పలకవేం” — అని
భార్యను మందిరించి—రామం వీధిలోకి వచ్చాడు...
శాంతమ్మ బండి యొక్కంది ... తెచ్చుకొన్న
కన్నీళ్ళు తుడుచుకు “వస్తాను నాయనా” — అంది...

“అమ్మా” — అని రామం అంటూండగానే బండి
బస్సు స్టాండ్ వయపు సాగిపోయింది :

* * * *

తర్వాత అయిదుమాసాల కాలం గడిచింది —

కన్నకొడుకు రామాన్ని చూడకుండా వుండటం శాంతమ్మకు మిక్కిలి కష్టంగానే వుంది... కాని వాళ్ల సౌఖ్యం మనస్థానం—తాను బయలుదేరి వెళ్ళి పానకంలా పుడక విధంగా మనులకు పోవటం ఆమె కష్టం లేదు. కుట్రవాళ్లు; వాళ్ల వ్యవహారాలు వాళ్ల సదుక్తపోతూంటారు అని భావిస్తూంది ఆమె... అంగవల్ల కొడుకును చూడాలనే కోరిక మనస్సునిండుగా వున్నా—దాన్నామె మనస్సులో దాచుకునే కాలక్షేపం చేస్తూంది...

ఆ తేవారింట వున్నా—రామం మాత్రం తల్లిని మరచిపోలేదు.

అతడు—తల్లి వెళ్లిన మర్నాటి నుంచీ—ఒక మాట బయలుదేరి రావలసిందనీ, వచ్చి నాలుగురోజులుండవలసిందనీ బతిమాలుతూ వుత్తరాలు వ్రాస్తూనే వున్నాడు. “వస్తున్నానుగా”—అంటూ శాంతమ్మ వుత్తరాలతో కాలక్షేపం చేస్తూనే వుంది...

వై ఆయన మాసాల అనంతరం—

రామం వ్రాసిన: “అమ్మా! ఇంత కాలం నుంచీ “వస్తున్నా! వస్తున్నా” అని వుత్తరాలకు ప్రత్యుత్తరాలు రాస్తూ కాలక్షేపం చేశావు. ఈ వుత్తరానికి నువ్వు బయలుదేరి రానికొత్తంగా—అనునట్లు వున్న వ్యవసాయపు పనులు—యెక్కడిని అక్కడ వదలేసి—నీ దగ్గరకు వస్తాను—తెన్నోత యేమనుకొన్నా మరీ ఉపయోగం లేదు.

అన్నట్లు యా మగ్గి నీకోడలు అన్నం తిన్నగా తినటం లేదు. తెగడకోతోంది. నీరసించిపోయింది. నాకేమి అర్థం కావటం లేదు.

ఈ వుత్తరం అందిటం తోటే—తప్పక బయలుదేరిరా ఆమ్మా!” అన్న వుత్తరంలో వాక్యాలు ఆమెను మహాసందాని పొందించాయి... అంతవరకూ బిగ పట్టుకు వుంచుకొన్న కోర్కె—తాళ్ల త్రెంచుకు బయలుకు వచ్చేసింది—శాంతమ్మ బయలుదేరి పోటానికి నిశ్చయించుకొంది—కుమారుడు—వ్యవసాయపు పనులు వదిలి వస్తాడనే భయం—ఒక్కదాని మూలకంగానే కాదు—తన కోడలి తిప్పక గర్భవతి...మరి కొన్ని మాసాల్లో తాను మనుషుణ్ణి యెక్కువో బోతున్నది!

ఈ సుభివార్త తనకు హితులనే వాళ్లించరకూ చెప్పింది శాంతమ్మ. అంతేకాదు—కోడలు కమలకు యిష్టమయ్యే పిండివంటలెవో ఆమెకు తెలుసు.

మిక్కిలి క్రద్దతో వాటిని చేసుకుని—నాలుగు రోజులు వుండటానికి—బట్టలు తీసుకొని—కుమారుణ్ణి—కోడలి—చూడాలనే ఆశతో బయలుదేరింది శాంతమ్మ...

* * *

శాంతమ్మ కొరు దిగింది...

ఇంట్లో పనిచేసే వీరాస్వామి—కొరు దిగ్గర కనిపించాడు...

నాడిని కూరలు తీసుకురమ్మని కమల బజారుకు పంపించింది.

“అబ్బాయి గారు ఊళ్లో శరక్కా. అనుకోకుండా—యెవరో స్నేహితులు రావటం వల్ల తప్పనిసరి అవటం వల్ల వాళ్లతో పట్నం వెళ్లారు. మరి నాలుగు రోజులవరకూ రారటం. ఎక్కడి వ్యవసాయపు పనులు అక్కడే వుండిపోయినాయ్...”—అన్నాడు వీరాస్వామి.

“బాగుంది”—అంది శాంతమ్మ.

వీరాస్వామి, శాంతమ్మ చేతిలో మూట వున్న కొని: “మీరు వస్తున్న సంగతి అమ్మగారికి ముందుగా పోయి చెబుతానమ్మా”—అంటూ వడిగా నడచి పోయాడు.

శాంతమ్మ యోచిస్తూ నడక సాగించింది...

* * *

శాంతమ్మ...అన్నగారి—కోట గుమ్మంలో తాలు పెట్టింది. వీధి గుమ్మం తలుపులు మూసివున్నందుకూ—తాను తెచ్చిన మూట ఆలా అగుచున్నదనే వుండేదనిపించుకూ ఆమె యెంతగానో ఆశ్చర్యపోయింది:

ఆలా, ఆశ్చర్యపోతూనే—వీధి గుమ్మం దగ్గరకు వచ్చింది శాంతమ్మ.

తలుపులు తీయబడలేదు సరిగదా—మనుష్యుల అతికిడి గూడా లేదక్కడ.

శాంతమ్మ కళ్లు చెమ్మిట్లాయి...

తానయితే యెంతో ఆశ్చర్యతో బయలుదేరి వచ్చింది...కోడలు కడుపు పండినందుకు యెంతగానో మురిసిపోయింది. చిరకాలానికి, తాను గుమ్మం యెప్పుడున్నందుకు—లోపల యేలాగున్నా మనస్సురీగా: “వచ్చావా అత్తయ్యా”—అని కోడలు తిన్నయెదురు వచ్చి తీసుకుపోతుందనుకొంది.

కానీ—యెదురురావటం సంగతి—సరి—తలుపు తెరిచిందిగూడా లేదు. వీరాస్వామి గూడా లేడు!

పది నిమిషాల కాలం—దిగాలుగా అక్కడ నిల్చుండి పోయిన శాంతమ్మ: “కనులూ... నేనూ... నీ ఆశ్చర్యమను. తలుపు తీయమ్మా”—అంది బ్రతిమాతే ధోరణిలో.

తిరిగి పదినిమిషాలకాలం గడిచిపోయింది: కానీ తలుపు తెరిచింది కాదు: తిరిగి—కళ్ళు నీళ్ళతో: “నే నమ్మా కమలా! నీ కోసం పనికిబాటు వచ్చాను. అబ్బాయిని, నిన్ను చూడాలని...” అంది—శాంతమ్మ.

ఈ మార్గా అంతే!

విసిగిపోయిన శాంతిమృత్యు యామాగు: “నీగి తెరవ కన్నా! అబ్బాయి వచ్చేదాకా నే యిక్కడే ఉంటాను. వాడు వచ్చిన తరువాత — నీ సంగతి చెబుతాను” — అంది: కోడలు సంగతి కుమారుడితో చెప్పాలని శాంతమృత్యు కోరిక కాదు. ఆలా అంటే కోడలు లొంగివస్తుందేమోనని — అమాయకంగా ఆమె భావించింది —

కానీ — దానికి జవాబుగా —

మాతాత్మగా కమల తలపు తెరచుకు బయటకు వచ్చి ఎంతో ఆసక్తితో — కోడలునూ — కుమారుణ్ణి చూడమని వచ్చిన శాంతమృత్యు మూటను యెత్తి — దూరంగా పాశేయటం జరిగింది.

శాంతమృత్యు తెల్లబోతూంటే: “ఊ! నీగతి అంతే. ముతన కడులు” అని గర్జించింది కమల.

శాంతమృత్యు వణికి పోయింది. ఏమిటి విపరీతం? కోడలు తనమీద ఆలా కక్ష యెందుకు తీర్చుకుంటున్నది? తానే తప్ప చెప్పింది? మునుఖంగా లేని కుమారుణ్ణి వివాహం చేయించింది తాను కాదా? వాళ్ళి ఆనందం కోసం — దూరంగాపోయి వుంటున్నది తాను కాదా? వాళ్ళ ఆనందమే తన ఆనందం — అని తాను భావించటం లేదా?

వణికిపోతున్న శాంతమృత్యు: “ఎందుకమ్మా... నీ కంఠకక్ష. నేనే తప్ప చెప్పానని?” — అని అడిగింది!

కమల విజృంభించింది: “నువ్వా? చెప్పిన తప్పా? నాకు అర్థమటమే! నడు — మరి యిక్కడ వుంటే నాకర్థ చేత గంటిస్తాను తెలుసా”

శాంతమృత్యు కృంగిపోయింది!

తన గారాల బిడ్డ రామభార్య అంటున్న మాట లీని!

“ఎందుకు గంటిస్తా? ఇది నా యిల్లు. నా కొడుకునూ, నాకోపల్లి చూడడానికి వచ్చాను” — అంది శాంతమృత్యు.

కానీ — ఆ మాట లామె అంటూండగానే “ఎందుకా? ఇందుకూ —” — అంటూ అర్థ దవస సాపుచేసింది కమల!

అంతే!

అంతటితో బ్రతికివున్న శాంతమృత్యు వచ్చిపోయా సనుకొంది. అంతవరకూ — కోడలు మాటలు ఓర్పుతో

భరించి “చిన్నప్పిల్ల” — అని, తనలో తాను అనుకోని సద్గురుపోయే శాంతమృత్యు బ్రతుకుమీద ఆశ సన్నగిల్లింది!

శాంతమృత్యు మరో నిమిషం అక్కడ వుండలేక పోయింది! గడ్డపెద్దనంతో: “పోతున్నానమ్మా! మీ రయినా పదికొలదిపాటు ముఖంగా వుండండి” — అంటూ వెళ్ళిపోయింది శాంతమృత్యు.

లోపలనుంచి బయటకు వచ్చిన వీరాస్వామి, అక్కడే నిల్చుని అంతా చూశాడు! వాడి కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగాయి — కానీ వాడేమీ చేయ లేకపోయాడు.

* * * *

మరి నాలుగు గోజులకు — పట్నం నుంచి తిరిగి వచ్చిన రామంకు అన్ని సంగతులూ తెలిసినాయి: “మనకోసం దూరంగా వుండి మన ఆనందమే, నీ ఆనందంగా భావించే నామాతృకేవల నావిధంగా అగౌరవ పరిచావా... పాపిష్టి ముఖమా...” అని భార్యను చావమోది, అప్పటికప్పుడే బయట దేరి — స్వగ్రామం తల్లికోసం వచ్చాడు.

రామం అయితే, తల్లికోసం ఆశోక వచ్చాడు — కానీ అతడు చూచింది తల్లిని కాదు. అంత క్రితమే నూతిలోంచి తీయబడిన ఆమె శవాన్ని — చంకరి టింకరగా, ఆమెచేత వ్రాయబడి, తేబుబడి వున్న పుత్రరాన్నని.

నాయనా రామం!

నిన్ను చూడమనుకొన్నాను. కానీ మాడలేక పోయాను. ఈ పాపిష్టి ముఖం చూపకుండాటమే — మంచిదని, నాకు తోచింది.

నే పోతున్నందుకు నువ్వు విచారించకు.

నిన్ను మాడలేకపోయాను. కానీ నీవు ఆనాడు మాటల్లో నిజం — నే యింకక్రితం చూశాను.

ఏమైనా కమల నీ భార్య. అది గుడుకు పిల్ల. నీకు నామీద యేమైనా ప్రేమవున్న పక్షంలో — దానిమీద నువ్వు చేయి చేయగూడదు.

అవమానం మీద పడింది. మరి బ్రతిక లేక యీ పని చేశాను. మీరు కలకాలం పోయిగా బ్రతికండి.

నీ తల్లి,

శాంతమృత్యు.

“అయ్యో! నీ విలవ గుర్తించని యెటువంటి మూఢుడవమ్మా...” అని తల్లి శవంమీద పడి రామం బావురుసున్నాడు!

విమనోభావా

శ్రీ బెల్లకొండ చంద్రమౌళికావ్రీ

కేరవీర కుసుమమూ, గులాబీపూవూ కళ్లు తెరిచాక
దాదాపు ఒకే మోస్తరులో ఉంటాయి! మొగ్గలుగా
ఉన్నప్పుడు చూస్తే, ఒకటి గుడ్డి, ఒకటి గోపురంలా
అనిపిస్తే! దీని లోతు కనుక్కుందామని అన్వేషణ
కోసమే కామక్కుచుంటే మటుకు ఇంద్రజాలంవలె
ఎప్పుడో ఒక అద్భుత గడియలో అకస్మాత్తుగా అవి
రవస్థలలోలోనుండి తొంగిచూసి కిక్కిలా నవ్వే
ముగ్ధవస్తువు వలె ప్రభువు సేత్రంచలలను రెపరెప
లాడిస్తవి! మనం ఆ సమయానికి కుసుకు తీస్తోనూ
ఉంటాం! ఈ సమన్వయం ఎల్లాగు? దారిని
పోతోంటే కానికి మల్లూ సమ్మత్యోవచ్చు! అనిమిడు
సౌందర్యసతీ కనిపించవచ్చు!! దానికి దినికి ఏం
లంక న్యాయానికి? — కాని విచారించండి. కలి
పాదా లేదా మహాకవి ఈ నూత్రాన్ని?? — ఒక
వాక్యం ఒక్కసారి అతకదు! ఒక అర్థం ఒక్కసారే
పొసగదు! ఒక భావం ఒకేసారి రాదు! రసం విష
యంలోనూ అంటేనా?.....రసానికి స్థాయాభావ
మంటూ ఉంటుంది అసలు రసాన్నే స్థాయాభావంగా
తీసుకుంటే!! — ఉచ్చారణ అదిగా భావాంత
పర్యంతమూ ఉన్న జీవశక్తులన్నీ విభావానుల వలె
బోవచారికంగా కూడి రసాన్ని రసంగా చేస్తవి! ఇది
ఆలంకారిక మతానికి విరుద్ధమో, అనుబద్ధమో నాకైతే
తెలియటం లేదు! నా ఉద్దేశం, ఆశా, ఏమిటంటే
రస విశ్లేషణ చేసే ఆలంకారికులు విచ్ఛిన్నమైన
ఆభరణాలు కొవాలె గాని, తుచ్ఛమైన బానిస
సంకల్ప కామాక్షులు. అని!; — వితాపత ఈవిధంగా
రసమే స్థాయి అయిందనుకుందాం, అయితే అది
మటుకు ఒక్కసారే దిగుబడి అవుతుందా?? —

నా చేతిలో కలంలేదు. ఇది రాస్తున్నప్పుడు
కాదు నునుండి! ఎప్పుడో! అప్పుడెప్పుడూ! అప్పుడు
మాత్రం కనిపిస్తుంది రాదా!! తీగ కదిలే ప్రాణం కను
ల్లనూ ఉంది, దివాంధాలు పాకితే అవేళి మధు
పూర్ణంగానూ ఉంటున్నది! — మే మేమృత్యుబాడినా
అవి కవులమాటల్లేండి అంటారు! ఏం పాడినా కవి

త్వలు అంటారు! నిజమే. కాకుండా ఎల్లాపాత్రై!
కాని ఆ మాటలు సమృద్ధియునివేనా అని నాప్రశ్న!
అవునంటున్నాను... నా మనసునెంట్ల రాండి రక
రకాల రంగులూ చూపిస్తా మీకు!

అనిగో! అని కావలు. ఆ యేటిలో చూడండి!
నీటిదరినే అన్నీ కూచున్నై! ఒక్కొక్కటి, రెండు
రెండూ ఇల్లా నెల్లి జలకాలాడి మల్లా వచ్చి ఆ తీరం
లోనే వాల్చున్నాయి! ఎంత ప్రభంగా స్వచ్ఛంగా
ఉన్నాయో వాటి ఒడళ్లు!...నేనన్న ఈ ప్రభ
స్వచ్ఛపదాలు విని మీరు కాకు లెక్క నన్నా
తెల్లగా ఉంటాయా, ఉన్నాయా! ఇవన్నీ కవుల
మాటలు అని ఇట్టే ఎల్లాగో అని పోతారనకుంటాను!
మీరు మంచివారు గనక అల్లాగూ అందు! ఇప్పుడు
మీ యెదట లేనదీ — నా కళ్లల్లో ఆ డేదీ ఒక
చిత్రాన్ని నిదానించండి! —

అది కొబ్బరిచెట్టు. దానికి వంపుగా సాంఘికా,
నాలి కదిలేముట్టలూ, ఆ కొమ్మకు వరసగా, కురుగుగా
తోరణంవలె కూర్చుట్టున్న ఆకులూ, నాటిమీద: —
ఉడియాన్నే చూపించుకోండి, మరింతజనే మనసుకు
తెచ్చుకోండి — బాల సూర్యుడి సుకుమారి అగుణ
హస్తకిరణాలుగానీ, వృద్ధిభానుడి పండిన ఎఱ్ఱని
చేతుల రక్తకాంతి పకిగానీ, ఉన్నప్పుడు కొమల
మలయ సమీరానికి ఒకటూకంటే క్రమంగా కనుల్తూ
వస్తాంటే ఉంగరాల చేయి పిణమెట్లమీది సంద
లించే నవకం స్ఫురించి, ‘మరుజాంగులీచ్చాయ
దంతపు సరకట్టు లింగిలీకపు వింత రంగులీన!’ అన్న
అక్షర విజాతంత్రీ మీకు కనబడుతుందినుకుంటా! —
శరద్రాత్రుల్లో ఐతే చీకటిలాటి గోపాలకిష్టమృ
ఎక్కడో నక్కివుంటి వేణుదంపమీద గర్భకంఠి
దిశించంటి చిన్నలపేళితో చాలనం చేస్తూన్నట్టు,
ఈ దృశ్యాన్ని చూపిస్తాం చటళ్లున! ఆ రోహ అంకిటి
తో నే అగిలే బాగుండు! ఆగదు! అవ్యక్తంగా ఆ విజా
వేణుగానాల మనక రెల్లలో నడుచుతూ, గుండెకు
రక్తాలు తొడిగి ఏగంధర్వలోకాల్లోకో తీసుకుని

పోతై! అక్కడ ఏ రంధ్రైనా ఏ అలకాపట్టణోపాంతే ఉద్యానంలాంటిచోటనో ఆవుసించి అది ఈ నీసంగి తాన్నే మరపించగా రావణుడు చేయిత్తుకోవోయి పరాధూతుడే అయినా, బడాయికోరు బావగారిలాగా స్వస్థలం చేరుకోవడమో — లేక అక్కడ ఏ వరుధిన్యైనా రత్న సానువుకోసలో, భోగమంట పంలో కనిపించి, లోకాలకి దాక తోచకుండాచేసి ప్రవరాఖ్యుడిమీదపడగా ఆ బ్రాహ్మణుడు 'హా శ్రీహరి! అంటూ ఆమెను నెనక్కు నెట్టి నివీతిచేసుకుని, గంగా జలంలో తనవంటి కంటుకున్న కన్నారి కర్మహన్నీ గంగదండనాల్నీ ప్రక్షాళించుకుని, గండూషించుకుని నేముడిదముల్ల కొంపకి చేరుకోవటంతో, నీవు మళ్ళా నీ కాళ్ళకింది భూమిమీదనిల్చి నిట్టాగ్గు పుద్దుటందాకా సాగుతుంది ఆ భావం! దీన్నింకా సాగించి మాస్తే రామాయణ భారతాలు గ్రీకుల తిరుగుతై! కాని—నీ భావం పైకగిరి నేవుచ్చానిహారంజేసి భూమిమీదికి దిగేదాకానే దాని రమ్యత! అంతవరకే అది కవిత్యమానుంది పాకంబడితే! మిగతాది పాండిత్యమే అవుతుంది పట్టుబడితే!! కవిత్యం కాంతా సమ్యతంగా ఉండాలా? చందామార్కులవారిబడిలా గుండాలూ!

ఫలితార్థం: ఇప్పుడు నేను చూపిన ఘాతప్రతిఘాతాలవల్ల భావవంత ద్వారా రసమున్ను దిగుతుంటే అవుతుంది అని;

ప్రస్తుత వక్రవాణింకేం రససర్పగాదు — కలం చేతులో లేనప్పుడు కవి మనోభానా లెల్లగుంటాయో చూడండి!

చెగువుగట్టున్నే సల్లి కూచున్నాం నేమీ హితులం నల్లరం! అలలు అడ్డంగా మావేపుకి ఉరికివచ్చున్నాయి! సర్పగుండలో ఆహుతినిమిత్తం ప్రేమయిచ్చేసరికి నాగసంతానమంతా కదిలిపోతున్నట్టు అనిపించింది నాకు. ఆవుకోరిక దగ్గరేఉన్న మిత్రుడితో అనేకా ఈ భావం! వాడు; పందెపు గుర్రాలలా దాడుతీస్తున్నై అని ఎంగుకనుకో గూడదు? అన్నాడు, — ఇంకో నేస్తం అన్నాడు నేమీ హితులంతా కలిసి ఈతకోసుకున్నట్టు ఎందుకు భావించరాదు? అని. నాకైతే సాగసుగావున్న దిసిపించింది ఇదంతా! ఒక్క వస్తుసందర్భవంచేతే ఎన్ని లోకాలు వచ్చాయిరా భావనకు! అని;—పద్యం

అల్లకుంటూనూ వుంది లోలోన! “పడుచుపాముల మోస్తరు పరువులే తై — నొకటికంటెను ముందుగా నొకటి ఉరికి” రాతామంటే చేసుకో కలంలేదు, ఇంటికి వెళ్లేదాకా ఈమాల ఈ పరువంగానే ఉంటుందా వాడిపోకుండా? అసలుంటుందా అని? కర్పూరపుదండలా హరించిపోదూ!!.....

నిజంగా ఇదీ ఒకంకురు మంచిదేనేమో!... ఎప్పుడూ కలం కామరుసుంటే తోచిన భావాన్నల్లారికార్థ చేస్తూపోతే, ఇప్పటికప్పుడే సవాలక్షగ్రంథం పెరిగి దారిని పోయేవాడు సైతం తప్పకు తిరగాల్సా చ్చేది ఈదస్త్రంలో చిక్కేనూ అంటే దాటడం కష్టంరా అని; ఇలా ప్రతీ కవీ రచనచేస్తూపోతే గ్రంథ భాండాగారాల్లో కాలుబెట్టేసందు దొరక్కపోవటం సంభవించి — సత్యగ్రహోద్వహాల్లో జైల్లు చాలకుంటే, ఎక్కడెక్కడి బంగళాలూ, భవనాలూ చెరసాలవైసట్టు, కాగా 'అసంతాప్త వేదాః' అనే స్థితిలోపడి కవిత్యం, —కాన్నాళ్ళకు ఏముషికల్పుడో ఆ సందోహంలాంటి ఓగుపేగు దీని బైబిపెట్టటం, ఇంకొన్నాళ్ళకు అంతకుమించిన ముచ్చాకోడు బైలేరి, ఈకాస్తనే ఇదే బ్రహ్మాండం అని చెప్పే గాన్ని వివిధవిభాగాలుగాచేసి, శింఖంలో నీర్లుపోసి 'తీర్థం' అంటే, మైత్రినో రెండు చినుకులు దులపరించుకుని తలా ఉద్ధరిజేదూ పుచ్చుకోటంవరకూ వచ్చి, మిగతా రైశ్వకోటి ఉన్న గ్రంథమంతా అడివో అగాధమో అయి గవ్చివ్ గా మూలుగుతోండే!!... మూలిగే నక్కమీద తాటిపండు పడ్డట్టు—ఇప్పుడేవో ఒక మహాగర్భదేశం పాతసాహిత్యం కొత్తసాహిత్యాన్ని తన పాపాపహస్తాన్ని చాచి గొంతు నులుచుతుందిని ఆపాపకు పుస్తకాలూ, పుస్తకాలయాలూ అర్ధజా అగ్గిపెట్టెకు అప్పజెప్పారుట!—అల్లా మన నేగిలో జరగటానికి వీరే లేదనుకోండి. కాని అడియేం దానోహమని అయ్యగారి పాదాల్ని గట్టిగా పట్టామా అంటేమట్టుకు, ఇప్పటి అర్ధజా అగ్గిపెట్టె సగం బొతుందిని ఆగింపవచ్చు గనక మనం, కానీనిస్వ పెట్టె కడుపులో ఆ గుప్పెదూ, ఈ గుడిగేదూ, కరిగి పోతే!!... అటువంటుకొకాన్ని కవులియ్యకుండా కలం కొంత కాపాడుతోందినుకుంటూ సమయానికి హాజరుగా నుండునందుల్ల!!—

అనేక సందర్భాల్లో, స్థలాల్లో, ఆకస్మాత్తుగా మెగుగుడు పురుగులలె మనోభావం విప్పారగానే ఒక గుర్తు వేసుకోకపోతే అది అల్లానే మాయమైపోదా!! అలాగా చిహ్నం చిత్రించుకోటానికి కలం లేకపోవటం నష్టం గాదు!! ఈ వాదమూ సత్యమైందిగానే కన్పిస్తోంది!

వెనకటికి గాలిదోఅనే ఒక ఉప్పు మహాకవి కలం చేతిలో లేనప్పుడు ఏవోభావాలు పుడిలే పద్యంగానో, పాటగానో, మనసులోనే రెండించుకుని గురించుకుని దగ్గర దక్షిణంపై దక్షిణో, లేదా తడుంటే దాన్నే లేదా వాక్కు అంచుల్లో ఆ పద్యాన్ని మనసులోనే పాడుకుంటూ, మానుకుంటూ గుర్తుగా ముడి వేసే వాట! ఆ రకంగా ఎన్ని పద్యాలు వస్తే అన్ని ముళ్ళు! ప్రికారు పెల్లినప్పుడుగానీ, పక్షకుంటే నిద్రపట్టనప్పుడు గానీ, జైటికి పోయినప్పుడు గానీ, ఎప్పుడో గానియ్యండి కలం చేతిలో లేనప్పుడు!! తర్వాత ఎప్పుడో, తీరికా — ఓకికా చిక్కాక తాపీగా ఒక్కొక్క ముడిని బ్రతికిగా మానుకుంటూ, చివ్వుతూ ఒక్కొక్క పద్యం ఏమాత్రం భాషా—భావమూ దిగుతుండా, మంచిరాలే మాదిరిగా రానేవచ్చు!! — 18 శతాబ్దంలో 'వాలెర్' అనే ప్రాన్సునేతపుకవిశిష్యుడు భావవిప్లవం లేవదీసిన నేరానికి జైల్లో పెడితే, అక్కడ అతనికి కాయ తాలూ—కలాలూ ఎక్కణ్ణించినవై? భావాలు ఎల్లా ఉన్నట్లంకాకుండా ఉంటే!! శతాబ్ది దిద్దిదాలకు అనంతకోటి ఉపాయాలు ఉండినే ఉన్నాయా? అచ్చపు సకాల్లో సంక్లిష్టం క్లిష్ట మధ్యనవున్న స్థలంలో ఆక్కడ ఏకైకమైన, ఏభాక్కుకు ఉంటే సంక్లిష్టం చే వాడో సీసపు పేకుల్ని! వాటితో సంక్షిప్తంగా రాసి పెట్టకుని, విమర్శదైనాక దక్కగా తీర్చిదిద్దుకుంటే వాడట! ఇల్లా ఎంతో గ్రంథాలాన్ని!! సరేనా. ఇది వినండి. నమ్మకగిందిగా అయితే అనిపించదు! నన్నయ్యగారి భారతం చదివాక ఈ హాదాలో మన తిక్కన్నగూడా రాయగలడా అని ఒకపద్యం అందులోది రాసి భటునితో పంపించినాడట మనుమనిద్రి మహారాజు — ఆ సమయంలో వేశ్యాగృహంలో ఉన్నారట తిక్కన సోమయాజులు! ఈపద్య లేఖనం మాత్రం. రాయటానికి అక్కడ లేఖని ఏదీ! నోట్లో తంబూలం ఉన్నది. చేతిలో పలుగుట్టకునే పుల్ల

ఉంది. ఆ తమ్మలనంతోనూ అదే పుల్లతోనే జవాబు పద్యం రాసి పంపారట! అది చూసి రాజుగాగు సర్వ కళామూర్తి—భారతరచనకు అగ్రుణ్ణి ఉప్పొంగి పోయి మర్నాడు సభలో తంబూలజాంబూనదా గ్రహారాదులిచ్చాడట కవికి! ఇది పండితజన పరంపరా శ్రుతి!—అందాకా ఎందుకు మన అల్లసాని కవిగ్రంథుడు ఏమని ఆరాటపడ్డాడు. ఈయనకు కలం చేతబట్టి రాయటం అలవాటుండేదాదు. రాజకవి గడండీ!! 'ఊహ తేలియంగల్లేఖకు' శుండాలిట! అలా దొరక్కనే కాబోలు ఒక్క మనుష్యశ్రీతోనే కిక్కురు మనకుండా ఊరుకున్నాడు! ఈసారి లేఖకుడంటే, మనకు లేఖని అన్నమాట. వీరందరికీ, ఎప్పుడు బడికే అప్పుడు కలం ఎదురుగా నిద్రిగా వుంటే ఇంకెంత అమృతభాండారం బద్దలయ్యేదా!!

పుష్పబాణుడు మనసిగ్గాడే, భావసుందరి మనసిజ కాదా!! ఒక్క రుగడికేరు చెలితే మన్య భుడు దిద్దిల్లుతాడు! ఏకాదశిర్రులు లెగులైనా మన సిజ కొనసిగ కనుల్తుందా?....కాని ఏ చిరురసమచు చిన్నబోయినా; ఏ నవోధా నాగునె రెప్పలకిందుగా, సంగుగా అందిపుచ్చుకోవటం చూసినా; ఏ బిచ్చ గరై వొరుగులాంటి చిలిపిపోయి కాంయంతో, చింపిరి తలా, చినుగు కలుగుల్లో నవనలేక నడుస్తూ వీధిలోంచి 'అన్నం అమ్మ' అని కేక జెడినా; గడ్డిపోనను కదిన లేని గాలి తోలినా; దూరంగా కక్కల్తో ఏయియారాచి మాపులో మాపూ, నోటిలో నోగూ ఉంచి మట్టాడు కునే అతి నిశ్శబ్ద మందర సుందర కాకలీస్వయం విన బడ్డా; మబ్బు పరుగెత్తినా, మరకతాలు ఆరవరచిన ట్టన్న పచ్చని అకుమరెగట్టున కూచుని ఆన్నంమాట చివ్వుకుంటూ, తర్వాభావంవల్ల వాలు మొహాలు జేసిన వారును జూసి కండ్ల చెయరున్న రైతుబిడ్డను గాంచినా; నరుగులుగక్కే నేహంతో కష్టల కాపిల్లు మోసే కూలివాడి నొసటిరేఖలు అవుపించినా; ఇదంతా ఏమిటి చీమ చిలుక్కమన్నా గిరుక్కున మళ్ళుతుంది మనసిజరూపిణి ఐన భావశృంగారి! మల్లి! అవంతనవతి అవుతుంది!! కాబట్టే రూప కల్పన చెయ్యటానికి జలంనే తూలిక చేరికగా వుండాలి.ఉంటేనే మామకుపోతూవుంటుంది ఒక్కో తడవ!—ఇదే సందర్భమనుకోండి. పింగళి నారన్న గారు 'ప్రభావతి'లో అన్నమాట, "ఏ యంగక మను

క వి మ నో భా వా లు

భావనచేయక చ్రాయంగరాను, చేసిన నానందా
యత్రత సుది చొక్కు పరాయత్రపు బుద్ధి" అని,
గొంగళిపురుగు పాకినప్పుడు ఏమీ అనిపించకుండా
తర్వాత ససిమిరి పుట్టినట్లు ఒకానొకసారి భావోదయ
కాలంలో పరాకూ, చిరాకూ, కలిగి పిమ్మట గుండె
పీగుడుగా ఉండడమూ ఉన్నది!!

రసలుబ్బడు కవి, ధనలుబ్బడు భాగ్యశాలి;
ఇక్కడ కవికి రసమే ధనం. ఎల్లాగైతే ధనలుబ్బడు
ధనానికి మూలమైన ఎర్రని ఏగనీ దగ్గర్నించీ గణించి
కూడబడతాడో, అలానే రసలుబ్బడైన కవిన్ని
రసానికి మూలమైన భావాన్ని బాగ్రతి
చేసి యథోచితంగా వాడుకోవటం అన్యాయం
గాదు! రచన చెయ్యాలని పనిబట్టి కలం కాయితం
తీసుకున్నచుని ఎంత బుర్ర బరుక్కున్నా ఏమీ
తోనక పదాలనాశ్రయించీ, పాదాలు దిద్దీ, పద్యతం
ప్రసంగిస్తుందన్నట్లు ఇదిగో పద్యం అని ఒకమాటల
బాబితాను అక్కడ పాకేసేదానికంటే ఎప్పుడేభావం
గలిగితే దాన్నే దానికి తగినవివర్యాసంలో పద్యమో —
పాటో—మాటో గీతపాకేసి తర్వాత తీరిగ్గా కూర్చుకు
అవసరాన్నిబట్టి, ఏలునుబట్టి మార్పులూ చేర్పులూ
చేసి తైలుపడెయ్యటమో లేక అసలునే నీసలుచేసి
ప్రకటించటమోచేస్తే ఎంత బావుండును!! ముఖ్యంగా
ఖండకావ్యాలు రావాల్సినరాచబాట ఇదేననుకుంటా!
ఇల్లాకేవస్తే ఎంత బాగుండునో!!—భారతం ఆదిలో
నన్నయ్యగారు వసంతత్రయ వర్ణనం ఒళ్ళినారే రాశారా!
అనిపిస్తుంది! ఎంచేతో!! ఈమాటతో ఆయన్ను
సామాన్యుడుగా సుతరమూ అనటంగాదు. మహా
శక్తిమంతుడనే నాభావన! — కళాపూర్ణోదయం
గాందండి! ఎన్నిభావాల మహిమాన్విత విజృం
భణమో! ఒక కథా!; ఒక కమామినా!;—మారన్న
గారికి అప్పుడప్పుడూ తోస్తూ వచ్చిన భావాల్ని
ఆవిధంగా కలుపుకుంటూ కథను కార్థానాశేసి
కవిత్వం తయారుచేశాడుగాని శ్రీకారందగ్గర్నించీ
చివరిదాకా పద్యాలబుండి తోలివుంటాడనుకోను
నేను!—భాగవతంలోనూ గంగావతరణంలోని వచ
నమూ, గజేంద్రుడి ఆశ్రందసఘట్టమూ, రుక్మిణీదేవి
గారి విరహమూ, భ్రమరగీతలూ, పట్టదలకు రాసి
నవా పోతన్న?!!—ఎత్తొత్తగడ మరీవంశంలో శ్రీ
కృష్ణుడి బాల్యన్నీ గొల్లమందీన్నీ చిత్రించారంటే!!

.....ఇదేంతాసనాలు కలికి వెలికితీసిన చరిత్రగాదు
సుమండీ! ఖచ్చితంగా ఇంతే అనేటవంటిదన్నున్నా
గాదు! కనుకనే నేం జెబుతున్నా; కుకనప్రణీ—
హంసనింతి; సంస్కృతంలోనైతే: మేఘసంశే
శమూ, అమరుకమూ, సౌందర్యలహరీత్యాదులున్ను
సద్యోభావతరంగిణులనే నాఉద్దేశం!“స్వర్గేషి దుర్లభా
విద్యాగోపనీయా ప్రయత్నతః” అన్నట్లు ఇవన్నీ
ఇలాటివన్నో ఏకమైనా, ఎవరైనా సరే తినుంతట
తాము తెల్లవోవాల్సిన బహిరంగరహస్యాలుగాని,
ఒకరివల్ల తెలుసుకునేవిగానీ, ఒకరు చెప్పేవిగానీ
కావు; చెబితే పాప మేముందిగాని అసహ్యం
పుట్టావు!! శిల్పం పూవులాంటిది. దాన్ని వివరమ
రిస్తే గక్కలుతీసిన కుసుమదళకు వస్తుంది! నామాట
నే జెబుతున్నా: అనేకసార్లు కలం చేతులో లేన
ప్పుడు నానాభావాలూ నామనస్సును పొడవునాని
నాట్యమాడడం లేకపోలేదు! ఒక్కొక్కమాటు
ఒక్కొక్కమాటగా కూడా! ఇల్లానే ఎంతవరకు,
దేనిగా వస్తే, అల్లా మనసులోనే అల్లుకుంటూండడమూ
ఉన్నది! తర్వాత నైనా అట్లాంటివెన్ని కైకి తీసుకు
వచ్చావంటే జవాబు సుగమం గాదు! మా దొడ్లో
చింతచెట్టుంది. దాని శిఖల్లోంచి ఎత్తని చిగురు
కనిపిస్తే “చింతచెట్టా చిగురు జూడూ—చిన్నదానీ
సాగనుజూడూ” అనేపాట మొదట నాగుండె పాడు
కుంటుంది ఏమిటో ఆ సామ్యవర్తం అని!—ఇంకొం
చెస్తేపు ఆ నల్లనిచెట్టును మాడకండానే ఎత్తని ఆ
చిగురు చూద్దునుగదా, కండ్లు మూసుకుని మరీచే,
కోడిపుంజు నెత్తిమీది శిఖలాతోచింది! పుంగుక్కు
టానికి, ‘తామ్రమాడం’ అని ఇదివరలోనే ఒక కితా
బుంది! కాని ‘ఆమక్కిసలమాడ’ అంటేనే. ఇంకా
బాగుంటుందేమో అనిపించింది! దాంతో రంగేగాని,
దీంతో రంగూ, రేకా రెండూ ఉన్నైగనక అని;
—నల్లని దీప్తకాయుడోకడు బుర్రమోసాలచాటు
పెదవుల్లోంచి మాంభిబలిష్టమైన చుట్టను ఒక్కొక్క
దమ్ములాగుతూ బుస్సుబుస్సున పొగవదుల్లారయి
రయిన పోతోంటే రైలు ఉరుకుతోందా అని
పిస్తుంది నాకు! ‘తేగలాంటిసిల్ల’ అంటే లేకక్క
డుంది తెమ్మన్నట్ట వెనకటికి నాబోటివాడోకడు!
ఆమాటకొస్తే అధ్యావోరో లూ, తర్కాలూ, ఊహలూ
అన్నీ ఖాళీయే!!—చెప్పవచ్చింది: కొన్నిభావాలు

ఎన్ని సార్లకూ మళ్ళిపోవు. ఆ దృశ్యం-అలాటిదృశ్యం అవుపించే సరికల్లా మళ్ళా ఆ నాటి—ఏ నాటిభావమో, సరిష్టా స్ఫురించడమూ కద్దు, కొన్ని భావాలకైతే రూపం ఇవ్వటానికే పిల్లేను. కలం, ఎంత బంగారు కలం చేతులోవున్నా! వాటిసల్లా, అనుభవించి వదిలే సెయ్యాల్సిందే అగరువత్తుల ధూపంలాగా!!..... చూడండి! ఎంచేతో మళ్ళీ నాకే ఈ అభిప్రాయంతో పాత్తు కుదరటంలేదు! ఏమంటే: ఎటువంటిభావా మైనా తన మతాగ్రబుద్ధిమత్వంవల్ల అరకొరలు తేకుండా కవి చూపవచ్చు, కలగాలి—

“అదిదాసి! తనను యావజ్జీవదాస్యంకోసం ఆకలితోవేళే తలదండ్రులకు ధనమిచ్చి కొనుక్కున్న యజమానికి తెల్పుకుండానే తనమనసులో ఏంనోములు నోచుకుందో రహస్యంగా ప్రేయసుణ్ణి చెట్టుబట్టి ప్రణయవిహారం చేసింది. ప్రియుడు స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో ఖైదులో పెట్టబడ్డాడు, తను నిరీక్షించి కృశించి హరించిరి దాసి! — ఇంతకథకు నేను చెక్కిన శబ్దచిత్రం ఇది. “మునుకొచ్చాదయ్య నీకయి పులకరించి విన్న వాయుతరంగాల వెంట బోయి వెదకి వెదకి కన్నులలోని వెలుగు తగ్గి రెక్కల బలయ్య రాలగా పోకై పూవు!” — ఒక మిత్రుడున్నాడు. అత నొహాని చెప్పింది అవగాహించు కొనూ లేదు, తనకా తెలియదని నిజం! అని ఊహించుటాడా, ఉహా! బల్లనిముడం ఆక్రందా వినో ఉపన్యసిస్తూనే వుంటాడు ఊకదంపుగా!! ఈ పూదరాలో చిక్కుకున్న నాకు ఒక అహవాన్యముందు రాజులలో ‘కిచురాయి’ సంగీతం వినబడింది. ఆ శబ్దచిత్ర మిది: “వీరుడు చాలు లేని రొదవెట్టెద వెప్పుడు, తెంపులేని గప్పాలను గొట్ట నీకు సరిగా దొకడుకో బలి! కీమరాయి! నికో మేలర నేను, బోహ నను మెచ్చగ నీవునుగాని, సప్తనాదాలకు దూరమా కొఱవి దయ్యపు గొంతుక మెత్తరా జనులో!!” అని.. సరే కవిత్వం కట్టలలోవుండే సాగు బాగాకాల అపారం! కావ్య సంసార మిది! ఈ ఉదాహరణ లిలా ఇచ్చుకుంటూపోతే కొంతమందికైతే కాల్క్షేపార్థం పనికొస్తయగాని, అవదల్చుకుంది అతురస బద్ధుంది! కనుక విస్తరించను. ఇక్కడ నేను చెప్పబట్టిందే గ్రేమటంటే, కవనవాడు ఎల్లాంటి విషయమనన్యనైనా చాఖ్కుగా పరిష్కారం చెయ్యవచ్చు! వదిలే సెయ్యా

లను అగత్యంలేదు! అనీ! మబ్బుకు దివిలీలపట్టే మెరుపువలె కథకు, లేక కళకు, కాక-కవికీ, కాంతి నిచ్చేది భావశబ్దత అనిన్నీ!!

కాగా: ఇలాకే ఇంకెంతో ఉదాత్తమైన, ఉజ్వలమైన ఉపముఖ భావాల్ని చిల్చించారు— చిల్చిస్తాడుకా! మంచి!!...ఇవ్వదు మన ప్రసక్తి ఏమిటని? చూచిన భావం—తోచిన భావం, చూటలోనో—యనసులోనో, జాగ్రత్తచేసి రుచిజూసి కొట్టి నట్టు ‘థా’మర్చి మోగించాలి సమయానుకూలంగా అని గా!!? ఏమాయ్ నేస్తం ఇకా పెంచకుండా చెప్ప! అని నిగ్గడితా, నీ అభిప్రాయం ఏమిటని; అతను ఆలోచించి ఆలోచించి, కలం చేతులో లేన పప్పుడు గట్టుతెగిన నామినలత ప్రవహిస్తుందన్నాడు కవి భావం! నా కెక్కడా కానానిందిగాను! ఈ భావవాహిని ఇల్లానే పోయి పోయి, “నదీనాం సాగరోగతిః” కావాల్సిందేనా! చక్కగా ఆనకట్టలు కట్టి—కాలము తీసి పండ్లూ, పంటలూ పంపించి లోకానికి జీవప్రసాదం పెట్టాదూ!! ఏమాయ్ నెచ్చెల్లి నీవే చెప్పాలి ఇది ఎల్లాగోనన్నా! అతిమా ముప్ప ఏమనాలనీ అనుకోలేదని నా కప్పు తెలిసింది! ఇంతలో అతను మళ్ళా కించిడాలోచనాభివయం జూపి, ఆ ప్రవాహం ఉచ్చులంబులగా పోగాపోగా ఎక్కడో— ఏ ఒకకొండలాంటి ప్రకృతిమో అర్థులకిలి వెనక్కు పోతుకుని, ఉడికి ఉడికి వాగుచూ! — తాను సెళ్ళే నేలకు లోయవంటి ఏనిమ్మపల్లమో సంప్రాప్తమై ఆక్రందించే హాతి మోతయి పేలుకుంటూ పాటుగా దూకి పడి సాగటమో!— ఏ మంపులో— ఏ మంపులో తగిలి, సుస్థుతిరిగి తలక్రాంతం నోకకు వచ్చిపట్టు సాగటమో జరుగుతుంది. అందమైన ఈ వివిధ విధాల చెప్పలూ, మీ మనసులో నూసిపోవు; అంతవరకూ విస్మరిస్తారు! ఎప్పుడయినా ఆ ఘటన నీకు తగిలిందో ఆ పూర్వపు నర్తులన్నీ సాక్షాత్కరిస్తే ఎప్పుడా ఘటం వచ్చేనో, అంతే! అప్పుడు రాస్తే అందంగా ఉండకపోదు! అప్పుడు రాస్తేనే అకృత్రముగా ఉంటుంది. కాని కలం ఉండాలి— రెండోది: మీ ఉద్దేశం ప్రకారం తోచిన భావం తోచినప్పుడు ఉంటుందనుచు ఉంచుకుని రచనలో రంగరించుకుంటే, జీవితపప్పు పందిరాంపాకంలో వేసుకున్నట్టు దగ్ధగా నేణుంటుంది అని నవ్వాడు! అంతో ఇంతో నాకూ ఆహ్వానం కలిగింది ఈమాటలకు!—

జయాపజయాలి

‘శండిల’

* గతసంచిక తరువాయి

9

వగహాలు ఒకనాడు ఏకాంతంలో అబ్బాయి భార్యతో జరిగిందంతా చెప్పింది. భర్తను అతని ప్రయత్నంనుంచి నారించమని బ్రతిమాలింది. కాని ఆమె దాన్ని పెడచెవిని బెట్టింది. తన భర్తకోసం ఏమైనాసరే చెయ్యడానికి వగహాలు సిద్ధంగా వుండాలన్నట్లు వ్యక్తంచేసింది ఆ యిల్లాలు. ఒక పేడరాలు, దాసి, తలదామకోడానికి నీడలేనిది, అనాగ, అరక్షణీయ—దీనికింత అభిమానా అని చీమరించుకున్నట్లుంది ఈ భోరణి. స్త్రీ సహజమైన సౌమ్యరస్యం గూడా బోసింది ఆ పడతిలో. ఇట్టి అతివ గూడా వుంటుందా లోకంలో అనుకుని వగహాలు విస్తుపోయింది. “సరే—నీ కర్ర” అని ఆనుకొని ఇంక ఈమెకు చెప్పి లాభం లేదని నిశ్చయించుకొంది. అబ్బాయినుండి అనేకసార్లు తప్పుకోవడానికి కాయ శక్తులా—ప్రయత్నించింది.

అబ్బాయి సామాన్యకు కాదు. ఎప్పటికప్పుడు ఎత్తుపైయెత్తులు వేస్తూనేవున్నాడు. ఆమెను వెనుదరిమి కవ్వించి కని ఎక్కించాడు. ఇంతటి ఘర్షణ సంగతి ఒకవంతు; వగహాలు—స్త్రీ—అందునా అసాధారణమైన ఆడుది—అన్నది మరొకవంతు. ఆమె అబలత్వానికి లొంగిపోయింది; కాదు కాదు ఆమె వలలో పడిపోయాడు అబ్బాయి. సాలీడు పన్నిన పచ్చి పూసలలో మరొక ముత్యం చిక్కుకొంది. తొలి నాళ్ళలో ఎంతో ఆనందిం అనుభవించిన అబ్బాయి క్రమక్రమంగా పాలిపోయి లోపల్లోపల ఏదో ఆసేదనతో తుదకు వగహాలు అంటే భయపడేస్థితికి వచ్చేవాడు నెల్లూళ్ళలో. అతని పరిస్థితి మారిపోయింది.

ఇంట్లోంచి ఇవతలకు రాడు. కారణం ఎవరికీ చెప్పడు. ఒకనాడు రంభాగ అవుపించిన వగహాలు ఇప్పుడతని కంటికి కామరూపంలో వున్న మహారాక్షసి.

ఒకనాడు ప్రాద్దాకి వచ్చాడు చౌదరి ఇంటికి. అబ్బాయి స్థితి నానాటికి ప్రతిమించి పోతోందని తెలుసుకున్నాడు. ఆరాత్రి రహస్యంగా వగహాలును పిలిపించాడు—కల్లెరజేసి ఉరుసుతున్నట్లు ప్రారంభించాడు—

“త్రాచుపాసువని తెలియక తలమీద పెట్టుకున్నాను కూటికి పేదలు గాని గుజానికి పేదలా అని భ్రమించాను గాని కులటవనుకోలేదు.”

వగహాలు ఏమీ సమాధానమియ్యలేదు. ఇవ్వదు అనుకోలేదు. నేలవంక చూస్తూ కుడికాలి బొటన ప్రేలితో వృత్తం గుడుతోంది.

“ఇంతకంటే చిప్ప పుచ్చుకుని అడుక్కో గూడదా? ఆ ఆయ్యరును నాశనంచేసినదానవు నువ్వే అంటే నిజం కాదనుకొని నిన్నాడిపోసినవాళ్లందరినీ తూలనాడాను... సాగుతూంటే పెళ్లెందుకూ? ఛీ! పెగవ వృత్తి!” పురుగును వొంటిమీదనుంచి ఏరి పారేసినట్లు ఆయన దూషణలోని చివరి చురుకు చురుకు నెబ్బలాగ ఆ పిల్లకు తగిలింది. దానితో ఆమె అభిమానం పడగెత్తింది.

“చాదరి గారూ! నేను చిన్నదాన్ని. మీలాగే మాట్లాడగలను. కాని నాచేత వాగించకండి” ప్రాణీయ పూర్వకంగా అన్నది.

“ఛీ—నోర్యయ్. చిన్నదిట చిన్నది! పెద్ద శృంగంపలు గుల్ల చెయ్యడానికి బయలుదేరిన పింజారి.”

“లెండి. పెద్దవాళ్ళైతే అయ్యరు గాని ఇంక తగ్గించండి. ప్రమాది మొస్తుందని ఒకసారి గాదు,

లక్షనాడు అబ్బాయిలో నేగాను—కోడలులో గూడా చెప్పాడు. నేను ఏం చేసి నా లోతువే—బ్రతికి చెడ్డ వాళ్ళపాటే అంతలెండి. ఒదిగివుంటే ఒక తప్పు; ఒక్కపోతే మరో నేరం. మీ అబ్బాయి అడిగి నూటలు, చేసిన చేతులు నా నోటంబ చెప్పరానివి. మీరెనుమకున్నా సరే ఒక్కటి మాత్రం ఖచ్చితం చెయ్యదలచుకున్నాను. ఇంకెవరో నా తప్పేమీ లేదు. నేనే గాదు, ఏ ఆడదైనా ఇలాగే చేసి వుంటేనే”

“సరే—ఇంక నీ నీకు లవనసరం. దయ చెయ్యండి బయటకు. వారం గోజుల్లో మళ్ళీ మకాం చూసుకోండి. ఇంతకంటేమాత్రం మిరిక్కిదుంపెడానికి వీలేదు.” ముడిగా ముగించాడు చాదరి.

మరునాడు ప్రొద్దుటనే పట్టణం నుంచి డాక్టరును ప్రత్యేకంగా పిలిపించారు అబ్బాయిని సరిక్ష చెయ్యడానికి. డాక్టరు శ్రద్ధగా కేసు తనిఖీచేశాడు. కిటికీ ప్రక్కగా గోడవారిన నిలబడి వరహాలు ఈ తలంగ మంత చూస్తూ డాక్టరు చెప్పేదంతా వింటోంది. చాదరి, డాక్టరు ఆక్కడనుంచి వీధిలోకి వచ్చారు. వీధిదిలో ప్రత్యేకంగా డాక్టరుకు టిఫిన్, కాఫీ యేర్పాటుచేశారు. కాఫీ త్రాగుతూ సావకాశంగా చెబుతున్నాడు డాక్టరు. “చాదరిగారూ! వ్యాధి చాలా గర్భవ మన పెద్దలు ఊరికే అన్నేడు “అర్ధంబ భోగం; ఆర్నెలు రోగం” అని. సరిగా కుగుర్నకోక పోతే ఏడు తిరాలు వీడిపిండి ఈ జబ్బు. అబ్బాయికి ప్లీ సరిచెయ్యడానికి లేదంటే నాలుగు నెలలు పడుతుంది. పడుచుదనపు బింకం ప్రకటిస్తే ప్రాప్తిచే విష ఫలితాలివే. మూడు నాలుగు వందలు రూపాయలు ఇంజక్షన్ అవుతాయి. తర్వాతి ఫీజు మాట మీరున్నార; నేనున్నాను” అంటూ లేచాడు. చాదరికి గుండె బరువేక్కి కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమైంది.

తర్వాత కోడలిని కూడా చూడమన్నా ఆమెనుగూడా పరీక్షించి డాక్టరు అయిదు నిమిషాల్లో లేల్చేశాడు. “చూశారా! తినతోబాటు ఆ సౌభాగ్యం భార్యకు గూడా పంచిపెట్టాడు. ఇంకా వ్యాధి ఈమెలో తీవ్రరూపం దాల్చలేదు. క్రమేపీ నేర్లు పారుకోంటుంది. ప్లీ చేసిన నేరాలకు ఆగామినంతతి కఠిన శిక్షలు అనుభవించాలి. దిచ్చి పుట్టే బిడ్డలు, అంగవైకల్యంగల శిశువులు, అనాసలు, పీలవొళ్ళు—

ఒకటేమిటి చెన్నరాని అనేక అవరణాల కుప్పలుగా పునతగు పిల్లలు. ఈమెగూడా జాగ్రత్తగా నుగు పుచ్చుకోవాలి.” డాక్టరు లేచి బయలుదేరాను. వర హాలు వింటూనే వుంది ఈ మాటల్ని చాటుగా. కొంచెం సామర్థ్యంతోగూడా కలిగింది. సర్వప్రయత్నాలే గూలినవాళ్ళకువలె వ్యాధిపీడితులైన ఆ దంపతుల్ని తలుచుకుంటే. కాని తానేమి చేయాలి? సకాలంలో ఇరువురను హెచ్చరించింది. ఆమె హెచ్చరికను వాళ్ళ మరొకలూరన అర్థంచేసుకున్నారు. శిశు అనుభవించాలింటే—

ఆవార సాయంత్రం ఎవరూ లేచి సమయం కని పెట్టి గుచ్చుచి అడిగాడు కొడుకుని తండ్రి. తాను అనుకున్న నే నిజమయింది. “దీనికంతకి అదే నా కారణం?” గర్జించాడు.

“కాదు నాన్నా—నేనే కారణం. కర్మ వాళ్ళు తెలియలేరు. ఆమె జాగ్రత్త అని ముందే చెప్పింది. నే వివలేను. ఇప్పుడునుకొని ప్రయోజనం లేదు.” బాబో అన్నాడు కొడుకు.

“చెప్పింది! ఏం చెప్పింది దాని మొహం. కూర్చోడానికి తానిస్తే పడుకునేరకం. అసలు వీళ్ళను చేరనియ్యడం నాది తప్పు. ఎప్పుడూ పరాయి ఆడ దంటే ప్రక్కకు తప్పుకోనే నీకెలాగ పుట్టిందిరా ఈ బుద్ధి?” చీదరించుకున్నాడు చాదరి.

“ఇదే నా కర్మ నాన్నా. పాపం! దీనిలో వర హాలు నేరమేమీ లేదు. నువ్వేనుమకున్నా సరే” అంటూంటే పొరుగింటికెళ్ళి పింకతో నిప్పుతెస్తున్న వరహాలు ఆ తండ్రి కొడుకుల సంభాషణలోని ఆఖరు మాటలు విని లీలగా లోలోపలనే మందిహాసం మడుచుకుంది.

10

వరహాలుకు చాదరి ఉద్వాసన చెప్పగానే ఊళ్లో చక్కని ఇంటి నోకదాన్ని అద్దెకు తీసుకుంది. కొందరు ఆమెను ఎగాదిగా చూసి తమ కొంప లివ్వడానికి అభ్యంతరం తెలిపారు. ధనాని కొందరిని అన్ని అవరోధాలకు దూరంచేసింది. ఆఖరికి ఆయి నింటివాళ్ళ యిల్లే దొరికింది. మూడు ఒక నెల గడచే వరకు ఆమె తన భరితవ్యం నిర్ణయించుకోలేదు. దానికి కారణం ఆమె తండ్రి మంచంబట్టడమే. రోజు

మనసుతో బాటు శరీరంలో గూడా రోగం ఎక్కువయ్యింది. పైకి చెప్పలేకపోతూ లోపల్లో పలనే తన కూతురు నడవడికి కుళ్ళిపోతున్నాడు. మానాభిమానాలు ఆతిన్ని మ్రగ్గబెట్టాయి. పోరుషానికే బ్రతికమన్నది అంతరాత్మ. క్రమంగా తీసుకు తీసుకు చావడమే శరణ్యం అన్నట్లు శాసించింది లోకం. అన్యాయానికి, దౌర్జన్యానికి, అసనీతికి కాలం తాళం పెస్తుంది. తన కుమార్తె పాడి దప్పింది అనుకుంటూ రాత్రింబవళ్లు నిద్రపోతూలు మానుకొని కట్టి ఆయిపోయాడు తిండి. ఆ ధోరణి అసలే తుద రదు అనుకున్న వరహాలు ఏనోజు కారోజు నీవుగా పెరుగుతోంది. దాక్షర్ణ చేత మందూ మాకూ యిప్పించింది తిండికి. కాని ఆ ప్రాణి నిలవలేదు. నానాటికి కృశించి, నీరసించి, ఆ కుటుంబంలోని మిగతా యిద్దరినీ పీల్చి పిప్పిచేసి తుట్టతుడు కొకనాటి రాత్రి కాలం చేశాడు.

తిండి పోయి దుఃఖించే వరహాలకు గాని, ఆమె తల్లికి గాని ఊళ్ళోవాళ్లు పల్లెత్తు సాయం చెయ్యలేదు. తను నిల్వవుండుమన్న ఆయన వందలగూరెండు వందల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి తింతు జనుప్రసం గానే ముగించింది. ఇంట్లో ఇప్పుడు తానే యజమాని గనుక క్రమేపీ ఆమెలో పురుషులను మించిన గుండె నిబ్బరం, గడుసుదనం నాటుకున్నాయి. అడదానికి స్వతిపోకావుండే కోమలతొంకూడా ఆమెనుండి అంతర్ధామమై మెదులబారిపోయింది. కేవలం స్వతీక్తిపైనే ఆధారపడి ఆభిమానంతో తన పెద్దనం తానే చలాయించుకుంటోంది. తరచు తన వ్యవహారాలకు ఆధ్వర్యం తర పెట్టే తల్లిని కూడా గదరాయించి శ్రీసీరాజుని ఆమెను మూలబెట్టి అధికారం చలాయిస్తోంది. లోకం మీద న్యజమై తిడానికి మళ్ళీ లేచి నిలబడింది.

కాలం వడిగా మళ్ళిపోతోంది. మామూలు పేసెలలు గడిచిపోతున్నాయి. పుండ్లు మానినట్లు వరహాలు బాధాపూర్వకంగా సమసిపోతున్నాయి రోజుల మూతల్లో. మళ్ళీ ఆమె అందాలు కనిగొనలేకపోతూ నికే ఊళ్ళో వేట మొదలైంది. పెద్దపెద్ద యిళ్ళలోంచి కొందరు స్త్రీలు విడిచి తనకోసం కబురంపడం, వందలకు వందలు ఆళి చూపడం ప్రారంభం. వరహాలకు ఎర చూపి కొందరు, ఆమెను ఓదారుస్తున్నట్లు నడించు కొందరు తమ వాంఛలు తీర్చుకోడానికి ఎగ

బడ్డారు. వరహాలు దీన్ని జాగ్రత్తగా గమనించింది. బాగా అలోచించి, కార్యక్రమం స్థిరపరచుకుని ఉచ్చులు పన్నింది. ఆమె వలలో ఒక్కరోక్కరే యువవల పడెం ప్రారంభించారు.

ఒకడు మౌవుకారు. మూడు వందల రూపాయలతో వాలాడు ఆమె మంగు. ఆమె 'హో' అంటే గులూగులా వుంటానని ప్రాణేసుపడ్డాడు. అయ్యరు అమానుకత గాని, అబ్బాయి దౌర్జన్యం గాని వీడిలో లేదు. పీడు వట్టి నిదురు. ఏ సుఖమైన సరే డబ్బుతో కొనుక్కుంటానంటాడు. డబ్బుకోసం ఎంతటి నీచాతి నీచానికైనా ఒడిగడతాడు. వీడి సతనం కేలికగా జరిగిపోయింది. వరహాలతోడి పదిహేను రోజుల నాంగత్యం క్లిష్ట పడగట్టడానికి పరిహరించి. చిరుకం పట్టుకొని బ్రతిమాలుకొంది, "పిచ్చిగాడవై పోతున్నావ్. పుట్టగతులండవు మళ్ళీ" అని హెచ్చరించింది. కామం ఎటువంటివాడైనా నుడివాడైగా చెప్పుంది. కానుకోలేక చేసేమలా అర్థాన్నీ శరీరాన్నీ రగలేసుకున్నాడు. లోకంతీరే అంతేమో! కష్టించే వాణ్ణి, నీతినియమాలకోసం నిజాయితీగా బ్రతికే వాళ్ళను ఎరుకలకంటా నెత్తును పీచ్చిని వాళ్ళ యిబ్బంగులపై డబ్బుచేసుకొంటుంది. తప్పు ఆని తెలిస, తమకు నాణెకారి అని గ్రహించి తమకుగా తాము అవినీతి అనే అగ్నిగుండంలో కళ్లు తెరచుకుని దిగి వివ ఫలితాను అనుభవిస్తూ, తమ బంగు మిశ్రులచే అనుభవించ చెయ్యడానికి గూడా వెనుదియ్యరు. ఇకే వారికి ఆనందం—

ఆ వూళ్ళో అందరి ఆవస్థకన్నా గవళ్ళే కుర్రాడి పరిస్థితి వరహాలకు జాలిగొలిపింది. ఆనాడు మిరప తోట ఊకుపునాడే వాడికి వరహాలచై కన్నుపడింది. చాలారోజులు ఆమెను తలచుకుని పిచ్చిగా ప్రవర్తించాడు. కొన్నాళ్లు వాడి దారిలో చాచిరి ఒకకంటకం. 'వరహాలమీద దుప్పి మర్రిపంకో' అని మద్దురంతో 'హెచ్చరిస్తున్నట్లు ఒకటి రెండుసార్లు అబ్బాయి వాడికి దేహాధి చేయించాడు. కాని దెబ్బ తిన్న కొద్దీ వాడికి మైకం ఎక్కువయ్యింది.

కృత్రిమ మెఱుగని పచ్చి కామేచ్ఛ వాడిది. జబ్బు సత్తువమీదనే ఆధారపడి బ్రతికే మనిషి. కండ్లు దేరిన చేప శరీరం. రెండు జబ్బులకు తొయెత్తులు. మిస మిసలాడే నలుపుచాయ. గునపం దిగేసినా తేనగని

దేహసౌష్ఠవం. ఇలాంటివాడికి వరహాలుమీద కన్ను పడిందీ అంటే ఏముకోవాలి? వాడికి చేతుకొలం వాపురించిందేగా! అంటే—ప్రత్యక్షంగా కట్టె దుట అవినీతి దర్శన వివశలితాలు చూస్తూనే వాడు దిగిపోయాడంటే—ఇంకేం చెబుతాం? అర్థం కర్మం తెలియని మనిషి. చాదికిపండ్ల తాళ్యం లేదు; పావు కారుకువలె ధనం లేదు.

అందుకే ఒకనాటి సాయంత్రం ఏకాంతంగా తన్ను కలుసుకొన్నపుడు స్వయంగా వరహాలు కేవాడి మీద మోజు పుట్టినా “ఈ దారికి రాక”ని హెచ్చరించింది. అసలు ఆ సన్ను వేళమే విచిత్రమైనది. సాయంత్రం మళ్ళిపోయిన సమయం. సూర్యాస్తమయమైన తర్వాత ఉన్న కొద్దికొంతినిగూడా చీకటి తెరలో దాద ప్రయత్నిస్తోంది. వరహాలు తోటనుంచి తిరిగి వస్తోంది. పుంతలో మెల్లిగా అడుగులేసుకుంటూ నడుస్తున్న ఆమెను ఆ ఏకాంత ప్రశాంత వాతావరణంలో ఎవరో అమాంతంగా వొడిసి పట్టినట్లు గుర్తించింది. గుండె ఝుమ్మింది. కానీ ఆ కంఠలు, జబ్బులు ఆమెకు సుపరిచితాలే. ఎన్నోసార్లు ఆ మెలిదిరిగిన కంఠలతో డిబాహువులు తమలో తనను ఇసుక్కుకోడానికి ముగ్ధుల వ్యధ చెందుతుండడం వరహాలు చూసింది. వెనక్కు తిరిగి తాను బ్రాహ్మిణిగా గవ్వ కుక్కరాడి వల్ల రిలో పొదిగిపోనిపున్నట్లు తెలుసుకుంది. “ఛీ—వోదలు. ఏమిటి మోటరసం?” అంది ఆ సంజ చీకటిలో. చెదిములపై చిరువపువు చిందిస్తూ. వరహాలు అప్పటికే జాణలజాణ నెరజాణ అయింది. వాడి కొగిటిలో నేవుండి చిటికెనవ్రేలితో బుగ్గతట్టి గున్నితంగా వాడికంఠలు నిమిరి నెమ్మదిగా లాక్కెల్లి మళ్ళీ గట్టుమీద దిరిగిన చెట్టుక్రింద కూర్చోబెట్టింది. ఆమెకు నాడిమీద వాంఛ అయితే వుందిగాని మనసు వాణ్ణి పాడుచెయ్యడానికి వోప్సకోలేదు.

“ఒరే—నీ ఉద్దేశ్యం ఎన్నాళ్ళనుంచో ఎరుగుదును. ఎప్పటికప్పుడే చెబుదా మనుకుంటున్నా. ఈవూగ్లో అందరికీన్నూ నవ్వంటే మక్కువ ఎక్కువ నాకు. ఒకటి చెబుతాను వినవ్రా?” జూలి గొలిపేస్తూ అంది వరహాలు.

వాడు ఈసరికే నీరైపోయాడు. ఆమె ప్రయోగించిన సమ్రాహనాస్త్రానికి మూర్ఖపక్షి నోటుమాల రావడంలేదు. వాడి సత్తువంతా ఎక్కడ నశిందో?

కడివెదు సుమ్మడికాయా కత్తిపీటకు లోకువగదా” మొదట్లో ఆమె తన్ను తన్నుతుండో, సుగురు పగల కొడుతుండో, రక్కుతుండో, కరుస్తుండో—అదీ చేతగాకపోతే నలుగురినీ పిలిచి బిగ్గరగా గొడవ చేస్తుండో అనుకున్నాడు. అయితే తాజేనే అమాయిత్యునికి ఫలితంగా ఎంతటిదారుణం అనుభవించడానికైనా సిద్ధమై తెగించాడు. వాడు వట్టి న్యుగం. అంటే. తాను అనుకోకుండా ఆమెనుండి అంతటి తీయని పలుకులు వెలువడంతో మూగవోయి గంగి రెద్దులాగ ఆమె ఎలాగ లాగితే అలానే చెబుకుంద దికిలబడ్డాడు.

“ఏరా! మట్లాడవ్?” పీచురేగే వాడిజుట్టు పూకుని గుంజుతూ మళ్ళీ అడిగింది. ఆమె ప్రతిస్పర్శ వాణ్ణి ఎక్కడికో అర్థంగాని అవస్థలోకి నెట్టేస్తోంది.

“నీయిష్టం” అనిమాత్రం అనగలిగాను.

“లే—బుద్ధి తెచ్చుకో—ఇలాంటి పని ఇంకెప్పుడూ చెయ్యకు. ఎవరిదగ్గరైనా నాటకాలాడుకొని నాదిగ్గరకాదు. తెలిసిందా? నాదుటవినీ మంచి మార్గానపోతావా సరే—లేమా—నీమైపోతావో తెలుసా?” అని నిరుత్తుడై నిశ్చేతుడై వున్నవాణ్ణి లేవదీసి రెక్కపట్టుకుని ద్రుడ్డివాడివలె తన్ను అనుసరిస్తుండగా పూరి మొగిసందులో వదిలి వరహాలు ఇంటికి జారుకుంది.

ఆమె తనను విశేషించి కొద్ది నిమిషాలకుగాని గవళ్ళవాడికి తెలివిరాలేదు. జరిగిందంతా కలవలె పోయింది వాడికి. అంతదాకా స్వర్గంలో ఏ గంధర్వాంగనతోనో హాయిగా గడిపినట్లు అనిర్వచనీయమైన ఆనందం అనుభవించాడు. వరహాలు అన్న ప్రతి అక్షరమూ వాడి నెవుల్లో మార్మమోగింది. కానీ అది వ్యతిరేక ఫలితాలనే యిచ్చింది. మూఝలకు చేసిన హితోపదేశమే అయి పూరుకుంది. కాగా ఆ హితవు వాణ్ణి ఆమెకు దగ్గరగా లాగేసింది.

తరువాత చాలాసార్లు వరహాలూ వాడూ కలుసుకున్నారు. పెక్కుసార్లు వాడికి హితవు బోధించింది. కొట్టింది. అవమానపరచింది. కానీ వాడు మనిషికొక జంతువైపోయాడు. అన్నీ తుడిచేసుకుని ఆమెను వెనుదవిలాడు. వరహాలు ఎంతో బాధపడింది. జాలిపొందింది. దుఃఖించింది. చీదురించుకొంది. వికారంగా, బుద్ధిహీనుడుగా చిల్లింది మరొకరి. సానుభూతి

చూపింది వాడి అవస్థకి. బ్రతిమాలుకొంది వైదొలగమని. తుదకు లొంగిపోయింది. వాణ్ణి నాశనం చేసేసింది. ఎవరిని తలచుకున్న కంట తడి బెట్టలేకుండాని వీడినిచూసి విలపించింది. అయ్యిరు తన వూళ్లో సుఖంగా బ్రతుకుతూ వుండగలను. చాచరీ వందలకు వందలు గుప్పేసి కొడుకునీ, కోడలును బాగుచేయించుకుంటాడు. షావుకారు కేమీ కొడవలేను. మరి వీడికో తన కోసమని కానిపను లెన్నో చేసి నూరు రూపాయలు తెచ్చాడు. ఉన్నట్టుడే మ్యాగు. వాడి బలానికి తనూ మోజుపడింది మల్లీ వాడి సొమ్ము వాడి కిచ్చేద్దామని తెగ నెతికితే కనబడలేదు. తర్వాత తెలిసింది గర్భాసువప్రతికి వాణ్ణి యీడ్చుకువచ్చే దుర్గరస్థితికి వాడు పొల్పడ్డాడని. వాడికోసం ఎంతగానో ఆపేసిన పొందింది.

ఇంక ఆ ప్రాల్మో వుండగూడదని నిశ్చయించుకొంది తల్లితో మకాం మార్చేసింది పట్నానికి. ఊరు విడిచి బండి నడుస్తూంటే బరువుగా ఆమె ఊహా పథంలో ఎన్నో కలలు కలరేగి చెరిగిపోయాయి. ఈవూరు తన జీవితంలో ఇంతటి తుఫాను శ్రేష్టమందని అనుకోలేదు. అన్నీటికన్నా గవళిపురాడి దినావస్తే పొలిమేరదాటినా ఆమె మనస్సును దాటలేదు.

11

వరహాలు ప్రవేశించింది మంచి అందమైన పసగల పసందైన పట్టణం. జీవితంలో ప్రప్రథమంగా ఎన్నోరకాల మనుషుల్ని వాళ్ళ విచిత్ర వర్ణాల్ని చూసి విభ్రాంతి నొందింది. ఆమె అక్కడి వ్యక్తులను లోపలకుకూడా చూసే అవకాశం లభించి ఆనందిస్తోంది. ఎన్ని వింతలు, ఎన్ని విచిత్రాలు! ఆమెకు ఇక్కడ కూత్రం ఒక అభూత స్థానం వంటిది లభించింది. గ్రామంలో జనాభా కొద్దివేలకే పరిమితం కావడంవల్లను, పల్లెటూరు పక్షిట్టువల్లను తనకు తెలియకుండా తన చుట్టూ ముళ్లకం చెలాగ పరిమితం లండేవి. ఇక్కడో—అవేమీ లేవు. తాను ఎలాగున్నా సరే తన ప్రసక్తి అక్కరలేని ప్రజ. తాను ఎలా సింగారించుకున్నా సరే ఆ పక్కా యీ పక్కా బుగ్గలు నొక్కుకు నేవొక్క లేరు. తన ఊసు ఇక్కడెవరికీ అక్కరలేదు.

కూడా తెచ్చుకున్న అరసంచి రూపాయలూ పొదుపుచేసుకుని ఒక చిన్నయిల్లు అద్దెకు వుచ్చుకుని క్లష్టంగా సంసారం పెట్టుకున్నార తల్లి కూతుళ్లు. ఇంటి పెత్తనం అంతా ఇప్పుడు వరహాలకే. ఇతః పూర్వం తల్లి కాస్తా కూస్తా ఏమేనా విసుక్కొవడం, కసుక్కొవడం వుండేదికాని ఇప్పుడేమీలేదు. స్వతంత్రంగా గృహాయజహని వుండే తీసి, ఆర్కాటమూ, బాస్కెట్ల వరహాలలో తిష్ట వేసుకున్నాయి. సుమారు నెలకోజుల్లో పట్న వాసం జీవితపు ఆనూపాను కొంతవరకు ఆచూకీ తీయగలిగింది.

తీర్చిదిద్దిన రాజబాటలు; ఏమి కావాలంటే అవి దొరికే దుకాణాలు; ఎల్లప్పుడు వచ్చిపోయాజనంతో కిటకిటలాడే హోటళ్లు; సంగీతాలు; రేడియోలు; నాటకాలు; సినిమాలు; నదీతీర విహారాలు; పార్కులు; ఫ్యాక్టరీలు; రైళ్లు, కాల్లు, రిక్షాలు వరహాలకు క్రొత్త ప్రపంచాన్ని రోజుకో రంధ్రంలో మెరిపించాయి. వీటితోబాటు విచిత్రపవ్త్ర తీగల వ్యక్తులు, తమ యీషిత్వాలు నెరవేర్చుకోడానికి వాళ్లు వేసే ఎత్తు వైఎత్తులు, వ్యాపారంవల్ల ప్రయాణికులవల్ల రోజుకు వందలు గడించే లక్ష్మీపుత్రులు, వీళ్ళచే పీల్చి సిప్పించేయడే కష్టజీవులు, నిలవ నీడలేక బాట కిరుప్కుల మార్కెట్టు పందల స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకొని బూజుపట్టిన తిలలలో చీకా చింత లేసట్లు జీవితం వెళ్లిబుచ్చే అనాగులు—రాత్రిళ్లు రైల్వేస్టేషనుసమీపంలోవుండే వెయిటింగ్ రూముల వార, సమీపంలోని చెట్లనీడల సినిమాహాళ్ల ప్రాంగణంలోని కిళ్ళికొట్ల సందుగొందుల సత్రాలు హోటళ్ల గదులగర్భ, — ఏవో ఆకలి, ఆకా తీరని నిరీక్షణతో తచ్చాడేభామినుల — ఎందరెందరో చూసి ఆమె తన ఊహావలయం ఎంతో విస్తృతం చేసుకుంది. ఇంతటి దట్టమైన జనసమూహంలో తన జీవనోపాధి అంత కష్టమనిపించలేదు. ఏపనిచేసి నానరే తెల్లవారి పోతుందనే హేమీ ఏర్పడింది.

నాలుగు నెలపాటు గౌరవంగా ఆ నగరంలో బ్రతకడానికి బాటలు నెడకారు ఆ తల్లి కూతురు. మొదట్లో ఏవో తినుబండారాలు భారీ యెత్తునచేసి కారుస్థాండుగర్భా సినిమాహాలు ముందిరా చిల్లరగా అమ్ముకునే కుర్రాళ్ళకు విక్రయించేవారు. ఇది కొంచెం ఆశ నేమానినా ఆట్టేకాలం నిలకడగా వారికి

ఉపాధి కల్పించలేదు. చేదోడుగా వుంటుందని చిన్ని హోటలు పెట్టారు. కాని ప్రతి ఆడుగునా వరహాలకు ఇలాంటి పనులవల్ల శీవశూత్ర తుదిఫలితమునాకా జరగదని ఎవరో తనలోనుండి చెబుతున్నట్లు తోచేది. ఎంత నిరోధిద్దామని ప్రయత్నించినా ఆమెలోని అంశం వీధిలోకి రావడం మానలేదు. పట్నంలో ఎన్ని ఎత్తులుంటాయో! తన వద్దకు తేరాలకువచ్చే కుర్రాళ్ళలోనే, అనాయకపు ఇల్లాలకువలె అవునించే ఆవివాళ్ళలోనే ఆవులిస్తే ప్రేమలు లెక్కపెట్టేవాళ్ళుంటారని గుర్తించలేక పోయింది. పట్నవాసపు పనివాళ్ళు పల్లెవాళ్ళకుమల్లే గాదుగా! వీళ్ళు మళ్ళీ యాభయ్యా పడిలోపున్న పెద్దమనిషులవద్దా దిప్యకాయముగను తీసికట్టు. సినిమాలు, నాటకాలు, వగలాళ్ళ నన్నె పోకడలు వాళ్ళలో లేని, ఉండగూడని విషవాంఛల్ని పారుకొల్పి నాశనం చేస్తున్నాయి. వరహాలు అవివాహిత అనీ, ఆమె యింకా పెళ్ళిచేసుకోదనీ, చెయ్యి జార పెట్టుకున్న పడును అనీ, జాణల్లో కెల్లా జాణయనీ తెలుసుకోడానికి — తనులో తాము గుణించి గణించుకోడానికి ఆట్రే కాలం బట్టలేదు. వరహాలుకూడా దీన్ని గమనించింది. ఎప్పుడైతే తమ ఇంట్లోకిదని గుర్తించారో వాళ్ళకు వరహాలంటే మొదట్లోవుండే గౌరవం తోలిపోయింది. వకిలి పోకడలు, వేళాకోళాలు, వింత వింత ప్రచారాలు ప్రారంభమయ్యాయి. నాలుగు మూలలా పొక్కింది వరహాలు ఉదంతం. ప్రతినోటా ఆమెను గూర్చిన పలుకే. ప్రతికంటా ఆమె మాపే. ఆయా రంగాల్లో వరహాలను గూర్చిన చర్చలు చెలరేగాయి. ఆమెకై అనేకవిధాల వేట మొదలు. రాత్రింబవళ్ళు తనవద్దకు ఎందు కెందుకో వంకలు బెట్టుకుని వస్తూ, ఏపని లేకపోయినా సరే తన శ్రేయోభిలాషులవలెనో, మిత్రులవలెనో నటిస్తూ గంటలకరబడి తిన్నూరికే చూస్తూనే లేక అనవసరపు కబురు పెట్టి ఎలాగో తనతో కాలక్షేపం చేస్తూనో వుండే ఆడవాళ్ళను మగవాళ్ళను చూసి అసహ్యించుకొనేది. అయితే ఆ కొద్దికాలంలోనే తాను ఆ పరిసరాలకు ఒక ఆకర్షణకేంద్రంగా మారుతున్నందుకు ఆశ్చర్యపడేది.

కిలం ఒకతూరి పతనమైనపుడు కట్టుబాటులో వుండాలని మనిషి ప్రయత్నిస్తే దానికి వీళ్ళు పల్లెల్లో కంటే పట్నాల్లో బహు తక్కువ. పల్లెటూళ్ళో అట్టి

వాళ్ళ సంఖ్య బహుకొద్ది; ఏ సంసారుల ఇళ్ళలోగానీ ఉన్నప్పటికీ తిల్లిచాటు పిల్లలుగానో, పెనిమిటిచాటు పెళ్ళాలుగానో, తమ ప్రవర్తనకుంచి ఎదుటివాళ్ళు నోశత్రులేని యజమానులంటి ఉన్నతస్థానాల్లోనో వుంటారు. పట్నంలో ఆలాగారు. మనం ఆ దృష్టితో చూడంగాని — అదేవృత్తిగా పెట్టుకున్నవాళ్ళు అనేకమంది. దానిలోనూ పోటాపోటలు, కడుపు కక్కుర్తులు, లాలసలు — ఒకటేమిటి? ఆరీమలు అసంఖ్యాకం!

పట్నం జనంలో పెద్దమనుషుల్లో ఒకరకం, పోకిరీలు కొందరు, బ్రోకర్లు, రౌడీలు, పట్టుబట్టి వరహాలను రంగంలోకి దింపారు. మొదట్లో మోజుగానే వుంటుంది. ఎటుచూసినా గౌరవాలు, మర్యాదలు, డబ్బు, నౌకర్లు, చాకర్లు — అరచేతిలో స్వర్గం ఆడుతుంది. ఇది సంఘంపన్నిన కృత్రిమపుటలలోని ఎరలో ఒకభాగమే. నెరుద్దమీద అసలు రంగు బయటపడుతుంది. అయిదారు నెలలకు వరహాలు బ్రతుకు వందల రేటులోంచి రూపాయలకు పడిపోయింది. ఆమె అంటే లోకువ, లేకక, నీచం — వొత్తి చచ్చురకంగా ప్రజ తీసేస్తున్నారు. కాలం గడచినకొద్దీ ఆమెవద్ద కెవ్వరు రావడం మానేశారు. ఆమెనే ఇంట్లోంచి బయటకు లాగింది లోకం. ఇంకేముంది? మళ్ళీ అదేవరస. తాను మొదట్లోచూసిన వరస — తానా వరసలో ఒక్కరై. పార్కుల్లో, రైల్వేస్టేషన్లదగ్గర, రెండో ఆట వికెచివలెంకొరి సినిమాహాలుఎదుట తెల్లగా విరియబూని పూవులు క్రిందికురాల్సే గానుగ చెట్లనీడల్లో కారుస్టాండ్ల సక్కు ఆఖరుకు కిరాయిహోటల్ల వరండాల్లో వరహాలు తిచ్చాడనం మొదలుపెట్టింది. అభిమానం పులుసుకొచ్చే ఆమెకు ఇది లోలోన కంటిగింపుగానే వుంటుంది. అయితే ఏం చేస్తుంది? లోకంపై కనిదిర్చుకోడానికిని భ్రమనీ ఈ వృత్తి చేపట్టింది. కాని సంఘం సామాన్యమైనదా? ఆమె ఆరోగ్యాన్ని, ఆమె శక్తిని, సర్వస్వాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా నిర్మూలించేస్తోంది. ఇటీవల ఆమెలోజీనితాన్ని గూర్చి అనేక మైన ఆలోచనలు, ఆవేదనలు కలత పెట్టడానికి తీవ్రంగా పోటీ పడుతున్నాయి. అయినా స్థాయి తప్పడంలేదు మనసు.

తుదకు వరహాలకు రాత్రివేళల కొన్ని హోటల్లలో తన్ను విక్రయించుకునే పద్ధతిమీద ప్రాప్రయ

టర్లకు కొంత కమావను యిచ్చేకాడికి వచ్చింది ఆమె అవస్థ. బ్రతుకు గడుస్తున్న కొద్దీ గోజు కొక్కొక్క నూతన అనుభవం ఆమెకు కలుగుతోంది. అనుభవాలు కూడా ఆమె అసక్తిని సడలించకుండా బలాన్నే చేకూరుస్తున్నాయి. వివిధ మనస్తత్వాలు గల వ్యక్తులతో ఆమెకు సాంగత్యం లభిస్తోంది. అది తాత్కాలికంగా అయినా సరే ఆ కొద్దిగంటలలో వాళ్ళలోకి చూసి ఏవేనో స్వభావాలు వెనుకడానికి ప్రయత్నిస్తోంది. తాను నిత్యమూ తీరిక సమయాల్లో తిక్కనే పత్రికల కథల్లోని వివిధ వర్ణాలుగల పాత్రలవలె ఆమె కట్టెగుట్ట అనేకులు లేచిపోతున్నారు. వాళ్ళ కి ధ్యాస అన్నదేలేదు. సిగరెట్లు పీల్చి పాచెసివట్టు, కప్పు కాఫీ త్రాగేసివట్టు, కిల్లీసమిలెట్టు, కొన్ని ఘడియలు సినిమా చూసివట్టు, కొంచెంసేపు త్రాగుతు మెకంకో తూలి నట్టు ఆ పడుచు సాంగత్యంలో గడిపేస్తూండేవారు కాలాన్ని.

వరహాలు దుఃఖమును జీవితంలో, భ్రష్టమును పోయిన బ్రతుకుబాటలో, మొద్దువారి తిమో నిబిడీ కృత్రిమైన మహాయానంలో ఒకనాడు ఆమె అనుకోని అపూర్వ సంఘటన ఒకటి జరిగింది. అది బహు చిన్నదే. అనుభవం కొద్దిపాటి శిశువగ్గ. అయినా అది జీవనసాగరాన్ని కలచివైచి పెనురుపానును రేపింది ఆమెలో. ఏంజెతరబడి వరహాలు గడించిన తెలివితేటలూ, ఆమె అనుభవం సంపాదించి పెట్టిన జ్ఞానము సాఫీగా తాపీగా ప్రయోగించవలసి వచ్చిన మధుర ముహూర్తం అని. ఆమెకు మళ్ళీ ఎన్నేళ్ళకో నిజమైన ఆవృత్తమైన ఆనందం, ఉత్సాహం, ఉండ్రేకం కలిగించిన ఊడం.

ఆనాటిరాత్రి. పదిగంటలవేళ. హోటల్లో. ఏకాంతంగా. కట్టెగుట్ట ఒక యువకుడు—సంస్కర్త వలె వున్నవాడు—అవివాహితుడు. చాలా తెలివి గలవాడు, అందగాడు, మితభాషి—మీదు మిక్కిలి ఒక రచయిత—వరహాలు ఆశించదగ్గ పొందుగలదని భ్రమించిన పురుషుడు తిలస్థపడడం. ఆమె అతన్ని పరీక్షగా చూచింది. అతడూ ఆమెను చూశాడు. తాను అతన్ని చూసినట్లు అతడు తనను చూస్తున్నాడా అని ఆమె అనుమానం! అతనితో మాట్లాడాలి. అతన్ని కదపాలి. అతడు జీవితంలో ఎన్నడూ అనుకోనివుండని ఊహాసాధనలోని క్రొత్తగదులు తెరచి అతనికి

క్రొమ్మెరుంగుల ఇంపు సాంపులు చూపించాలి. అతన్ని ముగ్ధునిచేసి తన సాధనలో జయం పొందాలి. అయితే అసలు అతడు చలించవలెను. ఇంక కథ ముంగురు సాగడం? ఇదే ఆమెను ఎదుర్కున్న చిక్కు ప్రశ్న?

12

చిన్నకథ వ్రాసి క్లుప్తంగా ముగిద్దామనుకుంటే అనుకోసంతగా పెరిగి పెద్దకథై పోయింది. చిలవలూ, పలవలు వేసుకుంటూ ఊహా సభా విధిలోకి తెగ ఎగబాక ప్రయత్నిస్తోంది. ఒక్క భారంగావుంది. ఆవులింతలు తెగవస్తున్నాయి. మెడలు నొప్పిపెడుతున్నాయి చూపుకునేలు బొటనవేళ్ళే కొనలు కనుముగట్టి ఇంక యెంతమాత్రం అక్షరాల్ని తిన్నగా వ్రాయలేక వంకర టింకరలు పడుతున్నాయి. అప్రయత్నంగా తలయెత్తి బుద్ధివాద గడియారంవంక చూశాను. “అబ్బా! ఇవ్వాళ్ళగూడా అతి త్వరగా గడిచిపోతుంది! అప్పుడే పది దాటింది. పరుగు పెడు తూన్న కాలానికి కళ్ళే తగిలిద్దామని ఉబలాటంతోనే దాన్ని తరగ జెట్టుకుంటున్నట్లుంది. నే నెక్కడ కొచ్చి రెండురోజులు పూర్తి అవుతాయి. ప్రాద్దుట వుంటానో వుండనో అనుకుంటూ అదే చెబుతా కాబోలు అనుకోన్న ప్రాప్రయబరు ప్రశ్నార్థకంగా ఉదయం నావైపు చూశాడు. వాడికి నన్ను గురించి అనుమానం కలిగివుంటుంది.

నిన్నటిరాత్రి రజని వెళ్ళినప్పటినుండి ఏకబిగిని వ్రాతలో ములిగివున్నంగువల్ల ఈ గంటలన్నీ ఎలా కరిగిపోయాయో అని ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది. సృష్టంలో జరిగిన సంఘటనలవలె ఈవాళ్ళటి పగటి పూట తిట్టించిన అనుభూతులు కొన్ని లీలగా నాయెగుట మెదిలసాగాయి. రాత్రి అంతా కంటికి కునుకన్నదిలేక వ్రాతలో ములిగివున్న నన్ను, ఒక అగింతుకుట్టిదాని హోటలు ప్రాప్రయబరువంటి వాడే అనుమానిస్తే సరస్వతుల వేరే చెప్పాలా? ప్రాద్దుట టిఫెను తీసుకుంటూంటే సరస్వర అన్న మాట బాగా గుర్తుకొస్తోంది.

“అలాగన్నారేం బాబూ?”

“రాత్రి అసలు నిద్దరే లేదు—ఎలాగుంటుంది మరి”

“ఈపూర్ణో రజని అనే ఆమెను నువ్వెరుగుదువా” వాణ్ణి అడిగాను.

“అమే—ఆ—ఆ—అదీ ఫూనావోట పుంటుందని చెప్పలేదాబూ! వెనక కాన్యంటు నూలుపక్క సంఘో పుండేది—ఏం—దాని గొడవ ఏమైచ్చిందీ?” వాడు ఎంతో ఆచుతను వ్యక్తం చేస్తూ ముఖ్యంగా నన్నుగరించి ఆందోళన చెందుతున్నట్టు స్పష్టమైంద నాకు.

“అయితే ఆమెకో యిల్లా వాకీలీ లేదన్నమాట! మరెక్కడ పుంటుందీ?”

“అజేంటండీ అలాగడుతాడు? పగలల్లా బజా యిటా, రోడ్డు వున్నాయీదా—రాత్రి కేసత్రిమో, హోటల్లో పుంజేవుంటుంది. తిరు రెక్కడమాశారు. దాన్ని?” బిల్లుయిచ్చి వెళ్లేవాణ్ణి పనుది పైకి రమ్మన మని పిలిచాను. ఆశ్చర్యపడుతూనే వాడు నన్ను వెంటబడించాడు.

“రాత్రి రజని ఇక్కడికొచ్చింది” ఈముక్క నానోట వినడంతోనే వాడికి ముచ్చెసుటలు పోతాయి.

“అయితే—మితో” ఎంత ఆత్రుత! ఎంత భయం వాడికి?

“ఆ—వాతో ఇక్కడే వుంది రెండు గంటలు దాకా, అది ఈరాత్రికి ఇక్కడకు మళ్ళీ రాదూ?”

“రాకేం—వస్తుంది. మీరున్నారని తెలిస్తే రెక్కలుగట్టుకు వాల్తుంది. దుచి మరిగితే”

“ఏమిటా నువ్వనేది?”

“ఏమీ లేదండీ. కాలం ఆలాగుంటుంది. మంజీబోతే చెడు ఎరుకొతుంది. మీరెసుకున్నా సరేగాని మీరు దానిజోలికి పోకండి. చిన్నతనం. వచ్చింది పొరుగుదూరు. నన్ను అపార్థం చేసుకోకపోతే వాడలాగ సానుభూతి ప్రకటిస్తాడా?”

“ఏం—రజని అంత కానిదా?”

“నెమ్మదిగా అంటున్నారా. ఈపూరు మొత్తం మీద అలాంటిరకం లేదు. మైన మీ ఇష్టం” అంటూ జారుకున్నాడు క్రిందికి.

మళ్ళీ ఇదీ వ్యాఖ్యానం. నేను భోజనం చేస్తుంటే నవ్వుకుంటూ సరస్వతి కూడ బలుకుంటున్నారు. “ఇంకేముందిరా? వలలో వేసిందిరా

పిట్టను. ప్రాద్దుటనే చెప్పానుగూడా” ఇవ్వాళ్ల ప్రాద్దుట నేను కనిపినవాడి గొంతు ఇది. రెండోవాడు తానేదో ఘనకార్యం చేసినట్టు వెకిలిగా నవ్వుకున్నాడు. పైకి వచ్చాను. రజనినిగరించి నేను హిస్తున్నదీ, రచిస్తున్నది తెలియని స్థితికిరెండుకున్నాను. ఉదయం సంభోదణ, మధ్యాహ్నం వాళ్ల సణుగుడు నా కథకు మరీ పసగూర్చి మంచి ఊపుతో ముందుకు తీసుకెళ్లాయి. ఎలాగైనా రజనిని జయించగల్గు. ఆమె కథను ఆమెకే విరిపించి అపుడు దీని ప్రభావం ఎలా వెలుగుతుందో చూడాలని ఉవ్విళ్ళూరింది నా హృదయం. సరిగా నిన్న రాత్రి ఇదే సమయానికి నా భావ జలభిరో తిరంగాల రాకపోకలు తుపాను నూద నల్నిచూశాయి. గడిచారంచేసే ‘టికెట్ కౌన్సిల్లంతవ్వ ఇంకేమీ సన్నలేదు. చుట్టుప్రక్కలనుండి ఎవళ్లూ లుగుండునవచ్చి నన్ను ఇబ్బంది పెట్టకుండా తలుపు గడియ గట్టిగానే దిగించి వుంచాను. లించి వోళ్లు విరుదురుని కలం తీశాను.

తలుపు దప్పకు. నిశ్శబ్దంగా వున్నాను. మళ్ళీ దప్పకు. ఇంకెవరు? ఆమెయే వచ్చివుంటుంది. వెంటనే తలుపు తీశాను. రజని—ఆమె—అదే నిశ్చలత్వం. అది గాంభీర్యం! వస్తూనే ఆమె తన ముఖాన్ని నా కళ్ళయెదుటవుంచి తీవ్రంగా చూసింది.

“రా—కూర్చో. ఇవ్వాళ్ల రావేమో అనుకున్నాను.”

“బ్రౌను—రాకూడదు అనుకున్నా. కాని మీరు నేను మళ్ళీ ఈ గదిలో ప్రవేశించే పరిస్థితుల్ని కల్పిస్తారు అనుకోలేదు” జాలి నభిసయించింది.

“నేనేమీ కల్పించలేనే.”

“ఈ రోజుల్లో ఎంత పెద్దవాడికైనా ఇగోటి అలవాటయ్యింది. సులువుగా, నవ్వుతూ అబద్ధం ఆడడం” ఆమె ఏ అధికారంతో నాపై ఈ నేరం మోపిందీ? ఆలోచించసాగాను. నిన్నటి రాత్రినుంచి రజని యెదుటబడితే మాత్రం జాగ్రత్తగా చూట్టాడ అనుకున్నా. ఆమె నాలాగ అధిరులు కాదని తోచవచ్చు నా హృదయంలో ఒక భాగానికి— నావలె ఉన్నది కాకపోవచ్చు—కొద్దిపాటి సామ్యంతో ప్రకోపితమైన అహం—నేను ఆమెకంటే బాగా చదువుకున్నా ననుకోవడంలో లోకపునీతినిబట్టి నా చలం ఏమీ అతిశయించలేదనవచ్చు. వీటన్నిటిని

మించి ఆమెవద్ద వీటన్నిటినిగూడా అమ్మ రాజు నగల అనుభవం వుండగూడదంటావా? అంటుంది ఇంకొక భాగం హృదయంలోంచి. ఏమీ లేకుండా ఆమె కింత భీమా ఎక్కడనుంచి వస్తుంది?

“నేనేమీ అబద్ధం అడలేదు.”

“నాదగ్గర కలుగు చేరకపోతే ఇంకా బుకాయించేద్దురు.” ఆమె నవ్వింది.

“రజనీ—నీవు చాలా చిత్రంగా చూట్టాడు తున్నావు. నీకు చెప్పినవాడేవో కాని కూతలుకూసి వుంటాడు.”

“కొత్తవాళ్ళూ, తెలియనివాళ్ళు అయితే అలాగే అనుకుందును. ఇక్కడిరకాలు ఎంత దమ్యునికీ, సిగ రెట్టుకీ కక్కుర్తిపడేబాపైతేనా కొందరు నిజాయితీ పరులు లేరనుకోకండి. మీరు ప్రాధున్న ఒక మనిషి దగ్గర మీరు చెయ్యని నీవవుపనినిసరించి — ఏవో ఘనకార్యం చేసినట్లు చెప్పకోలేదా?”

ఏదోదూరంనుండి స్ఫురణకు వస్తోంది కొద్దిగా. దాన్ని ముందుకు రానియ్యకుండా నవ్వు అణిమి పెడుతోంది. తుదికి ఆమెకు ప్రత్యుత్తర మియ్య కుండానే వచ్చేసి “రా—అలా నుంచున్నావే? అదాసంగీతి? నువ్వు నిజంగా టోపిలొబడ్డావు” అన్నాను

ఆమె నెయ్యదిగా సమాప్తిస్తూనే “ఇంక చాలు. రాత్రి రెండుంటలదాకా మీరు నాతో గడిపినట్లు సర్వరుగ్గర అనలేదా?” అంది.

“ఓ! అదా—పూరబాటు. వాడు చేరవెయ్యడం లోనో, లేక నువ్వు అందుకోవడంలోనో కొంచెం తొక పెరిగింది అసలుమాటకీ—కూర్చో చెబుతా. ఇలాంటివే ఎంతెంతో పనులు చేస్తూంటాయి. ఇప్పుడు కొంచెం ముగిలేదనుకో—కాని ఇంత చిన్న గొడవలు ఒక్కొక్కప్పుడు పెద్ద అనుమానాలకు, భయసందేహాలకు దారీ రాదాంత నీదాంతాలకు నడిపించి పెద్ద కథల్ని సృష్టిస్తుంటాయి. ఇంతకీ నేనన్నది “రాత్రి రెండింటిదాకా రజనీ ఇక్కడే వుందిగా” అని. వాడు దాన్ని వ్యాఖ్యానించు కున్నాడు. భలేపని జరిగిందీలే” ఆమె ముఖంలో నిన్న రాత్రినుండి తొలిసారిగా ఇప్పుడే పరాజయ చిహ్నం తొణికిసలాడింది.

తణునేపు ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేదు. మనస్సు నతిత్వరగా స్థాయికి తెచ్చుకుంది. పెడిమిలపై చిరు నవ్వు చిందించింది. నేను చూసినచోట ఒడ్డికతో నాకు తెలియడం లేదేమో అనుకుని నన్ను పరీక్షిస్తూ కూర్చుంది.

“ఒక్కటి చెప్పండి. నేను నిన్న ఇక్కడనుంచి వెళ్లింది లగాయతు మీరు నాపైనే ధ్యాసపెట్టుకుని వున్నారా లేదా? రాత్రి అసలు నిద్ర అన్నది రాలే దుగా?” ఈ మాటల్లో ఆమె నిజంగా నేను భావిస్తు న్నట్లే దారికి వస్తున్నట్లు లోచింది. తప్పక ఆమె వలలో పడుతుందనీ, అదను చూసుకొని ఆమె కెలా గైనా ఉపదేశించి ఆమెను పడుపువృత్తిలోంచి పెడ ద్రోవబట్టించాలనీ పథకం వేసిన నాకు జయం లభిస్తు న్నట్లుపించింది. ఒంగురుకు ఆమె తననుగూర్చి మృగ పడుతున్నాననుకుంది. ఆమె చునోపిల్లలోని మబ్బు తెరలు తొలగించడానికి—“ఔను. నీవు నెల్లిన తర్వాత అన్నీ నిన్నుగురించినవే ఆలోచనలు. కంటికి నిదుర లేదంటే నమ్ము. నువ్వు సామాన్యమైనదానివా రజనీ?” అన్న నన్ను మాస్తూ ఆమె ఏమనుకుందో— చటుక్కున స్వరంమార్చి, “నన్నుగూర్చి అంతగా ఆలోచించకండి. ఏమిచేసినా ప్రయోజనం లేని శ్రీమై వ్యవచందం చుంచిది కాదు. మిఖోంటు అసలే ఆ బాస పడగూడదు.” యధార్థంగా ఆమె ఎదలో నుంచేనా ఈ మాటలు వెలువడుతున్నాయి? లేక నటనా? అని తర్కించుకోసాగాను. రజనీ తలుచు కుంటే ఎలాంటి పాత్రనైనా తేలికగా టోపింద గలదు.

నేను సూనంగానే వున్నా. ఆమె కదలించింది. ఒకే ఒక వాక్యం బరువుగా అన్నది “నన్ను మరచి పొండి”—లేకుంటే ఇదొక వ్యాధిగా పీడిస్తుంది మిమ్మరి అనే హెచ్చరికతోకూడిన భావంవంటి మెరు పును కళ్ళలో ప్రకటిస్తూంది. నాకు ఇప్పటికే ఆశ్చర్యం కలిగించేది ఒకటే—నేనంటే జాలి, కరణ భస్మనిస్తు న్నాయి ఆమె స్వరంలో. తద్వారా నాకు గౌరవం వస్తోంది. అందుకే నాకు ఆమెయడ అనుమానం బల మయ్యింది.

“అలాగనకు రజనీ! నాకు అటువంటి బాధలు పొందే అలవాటు లేదు. ఇప్పటివరకు జీవితంలో అట్టి ముహూర్తం రాలేదు. నాలో కలిగింది దివ్య దొక

విశేషం. నిన్ను నేను ఎన్నటికీ మరచలేను. దీనికి కారణం నే ననుకుంటున్నదీ, ను వ్యవహరిస్తున్నదీ ఒకటిమాత్రం కాదు”

“అహా! మీ రేమనుకుంటున్నారో?” లీలగా కిలకిల నవ్వుతూ అన్న యీ ఆశ్చర్యార్థకం నన్ను కొంచెం కలచినచూట వాస్తవం. అయితే మటుకు, నా దైర్యం నాది.

“రజనీ! నిన్న నీవు నన్ను మఱచివేసేటటువంటి నా మనస్సు నీవీదా, నీవంటి యితర వ్యక్తులమీదా పనిచేయ్యడం ప్రారంభించింది. నవ్వు చేసేసరి నాకు సన్యంగా కనుపించలేదు. కనుక ఇట్లాంటి వ్యక్తి చరిత్రను ప్రపంచాని తెలివైనవారిని తీరేక దీక్షతో ఒక రచన సాగించాను.” నామాటలు వింటూ నివ్వెరపడి నవ్వడం మొదలు పెట్టి “బాగా నేవుంది. నేను, నా బ్రతుకు, నా వృత్తి—రచనకురాడా ఎక్కిస్తున్నారన్నమాట. అదేమంత ఘన కార్యమనీ...” ప్రశ్నించింది.

“నీకు తోచకపోవచ్చు. నాకుమాత్రం ఎంతో విశ్వాసం వుంది—దీన్ని చదివే పాఠకు లంకరించాను కనీసం ఒకరిలోనైనా ఈ కథ మార్పు లేలేదా? పోనీ తేలేకుంటే మానె. ఘడియనేపైనా ఇది వాళ్లను ఆపి పోషి తీయడానికి కూడా వీలేని పరిస్థితిలో నిలబెట్టి నీవంటివాళ్లనుగూర్చి ఆలోచించుచుని కోరమా?”

“మీరు కవులా, కథకులు. ఎప్పుడూ ఊహా పథంలో విహరిస్తారు. మీ భావ పీఠిక, వాస్తవానికి భూమ్యాకాశాలయస్య ఉన్నంతటి అంతరం ఉంది” మళ్ళీ నవ్వుతూనే అంది.

“అలాగనను—కావలీస్తే విను. ఒక్కటే మరతు. నిన్నెంతమాత్రమూ ఈ కథ కడల్చకపోలే దీన్ని నీ యెదుటనే దగ్గంచేస్తాను.” ఆవేశంతో అన్నాను. ఆమె లోతువ చేస్తుంటేమో అనే జంకు కూడా లేకపోలేదు. ఆమె ఏం చెప్పినాసరే—నా మనస్సు ఏవగించుకోదు. ఒక్కటే నేను కోరేది. నన్నూ, నా కృషినీ గురించి ఎవ్వరేమనుకున్నా దిగులులేదు. వాళ్లకు తెలియకుండా నైనాసరే నామాట వాళ్లలో లేకమైనా ఉత్సాహం లేవనీస్తే “నేనే జయించాను” అనుకుంటాను.

“చూడండి! అదెంత సజీవమైనదో చింటాను” అని కుట్రపాలంతో రజనీ ముందుకు జరిగింది. మన్య మన్య ఆమె ముసులోకి, కథ వింటూంటే ఆమె ఎలాతలపోస్తోందో అని పరికిస్తూ, నిన్నరాత్రి ప్రారంభించి ఆఖరికి ఇనాళ్ల రేడియో కార్యక్రమానికిరాడా సభ్యులందా యెక్కాయేని చిత్రించిన, ఆమె కథ ఇలాగే వుంటుందని భ్రమించి వ్రాసిన, కథంతా ఓస్సిగా చదివాను. ఒకడు తను కథ వ్రాసినపుడు, ఒకవ్యక్తిని మనసులోవుంచుకొని ఒక ప్రత్యేక ప్రయోజనంకోసం రచన సాగించినపుడు, అశీరచన వాడు సావధానంగా వింటూ తనకల్పనకు అభ్యర్థం ప్రకటిస్తూంటే ఎంత ఆసందిస్తాడో దానికింటే ఎన్నోరెళ్లు ఎక్కువగా సంతోషించాను నేను. కథ ముగించి కాగితాలు మకిచి బుగ్గిరూ వుంచాను. ఆమె గుద్దెత్తిన ఒక జేడినిట్టూర్పు విడిచి కొద్దినిమిషాలు సిగ్గుబొంబం వుంది. ఒకటూ కథ కార్యకలాపం బడి ఎక్కడెక్కడో చెప్పి చెప్పిన హృదయన్ని కట్టుగరకు చెప్పుకోవడానికి ఆపటివ్యవధి ఆమెకు చాలిందా అని నా అనుమానం!

“ఎలాగుంది కథ?” సంసారమలముంగు రచయిత తన రచనను ముగించి మరుస్తూ వేసే జిలుగైన ప్రశ్నకంటే, నీనిమా ప్రామోద్యసగము, దైర్యధును గంబలతరబడి బలవంతంగా కూర్చోబెట్టి వారు తియ్యబోయే చిత్రానికై కథకునిమకుంటూ వచ్చి చదివి వినిపించి వారి అభిప్రాయానికై బాలిగావేసే గశ్యకంటే బలీయమైనది నా కాంక్ష. ఆమె మనసులోంచి వెలువడే పలుకులు వివాలని కుతూహలం ఇనుమడించి ఆమె ప్రశస్తితరంలోని ప్రథమ స్వరంకై చెవులు నిలుదున్నాయి. అయితే ఆమె ఆ మాటలు నిజంగా తన ఎడవో సంప్రదించుకొని ఇచ్చిందా?

“అబ్బ! ఎంత గాఢ వ్రాశారు? ఇదంతా నామీదే?”

“నీమీద గాదు. కాని దీనికి స్ఫూర్తి నీ కలయిక.”

“ఔను—నేనూ అనుమానించాను నిన్నరాత్రి— ఏదో ఈయనలో కలత బయలుపడి వుండాలని”

“అసలు ఇందులో వస్తువు నీ హృదయాన్ని తాకనే లేదా?”

“తాకేం?—అందులోను మీరు నిజమున్నది ఎంత చిత్రంగా, తిన్నగా ఎదుటివాడి మనసుకు వచ్చేటట్లు వన్నెచిన్నెలతో చెప్పారు?” నాకు కొంచెం తృప్తిని కలిగించిన దీ విమర్శ. రజని ఆలోచించి ఒక నూటిరక్క వేసింది “మీరు సంస్కర్త లకు కుంటాను?”

“ఏదో ఇతరు లనుకుంటారు, అంతే” నా మాటలు విని ఆమె ముఖం అగోకలాగు పెట్టింది. ఆ పోలికలో “చాలామంది కిదొక జబ్బు. లేనిదెక్కున్నట్లు తమపై ఆపాదించుకోవడం, నిజం గా ఉంటే తమకేమీ రాదన్నట్లు—తామేమీ లేనివాళ్ళం అని మొదలేసి తుదకు తమ ఘనత అద్భుతంగా నిరూపించుకోవడం” అనేది చురుకు ఆ లేజీళ్ళను మరసించే నయనాల్లో దాగివున్నదా అని నా భ్రమ.

“నిజంగా సంస్కర్త మోలోనుండి ఆ పదనను వ్యక్తపరచడానికి తిపస పడకుండావుంటే మీనుండి ఇలాంటి రచన రావడం జరగను”

“ నా మానం.

“మోకాథ నిజమై కాకపోయినా విన్నవాళ్ళను తనతో లాక్కెట్లా రాకీ ప్రయత్నిస్తున్న దిన్నది యధార్థం” మాటలు తెలివిగా మెలత వేసింది.

“మోలాంటివారు ప్రపంచంలో ఎక్కడోగాని వుంటారు. మీ దిగ్భవం లభించడం నా అవ్యవం” రజని నిజంగా బాధపడి అంటోందా? లేక ఇదీ ఆమె ఎలేనా?

“రజనీ! నిన్ను చూస్తే జాలీకులుతోంది నుమా!”

“ఔను. హృదయమున్నవాళ్ళే కది సహజం.”

“నువ్వు ఈదారి వదిలేయ్యడాని కింకే మారమూలేదా?”

“లేకేం—ఉంది. అయితే లోకం ఇంకా అంత ముందుకు.”

“ఎంత ముందుకూ?”

“చేప్పే చేనే నైవాదేలుతంత ముందుకు.”

“జాగ్రత్తగా ఆలోచించు. పరువుగా బ్రతికే అస్కారిమే లేదంటావా?”. ఈ నామాటలు ఆమెను

ఉద్రిక్తపరచి వుండాలి. ఒక్కసారి కదలి, కసు త్రిప్పి పొరువం వచ్చినట్లు,

“లేకేం—ఉంది. నిష్కల్తమ హృదయంతో నాకు చేయూతనిచ్చే ఆసరా వుండాలిగా?”

“పరిపథమైన అంతఃకరణతో కృషిచేస్తే ఆని నీకు గుడ్డవంకాదు.”

“అచట నేటంతటి లేలికగాదు కూడాను.”

“ఓనీ! లేను. నీవు పారపశురున్నావు.”

“కాదండి. క్షమించాలి. ఏళ్ళతరబడి అనుభవం నాలోంచి మాట్లాడుతోంది.”

నటన నభివయించే రజనిలోనుండి ఆభిమానం గల్గించింది.

“లోకం నునం అనుకుంటున్నంత ప్రశ్నినీ, కూరమైనదీ కాదు.”

“ఆ మాత్రం అందరికీ వర్తించును.”

“పోనీ—నీ కథ్యంతరం లేకపోతే నేనొకటి”

“మోకా అభ్యంతరం లేకపోతే నేనూ ఒకటి”

ఓహో! ఏమిటి గాంభీర్యం! ఎంత పటిష్ఠమైనదీ సన్నివేశం! నవవ్యంలే నవవ్యని సరి వుజ్జీగా రజని బరిపాదకు వచ్చేస్తోంది. సరే—కానీ, ఆమె ఎంతవాకా వస్తుందో చూద్దాం ఆమెది అనుభవం—నాది తర్కం. రెండూ హోరాహోరీని తలపడ్డాయి.

“నేనా? నీనా?”

అవును. మీరే. సంస్కర్తలు. కొంచెం ధైర్యంతో దీనులైనవాళ్ళకు చేయూత నివ్వండి. మోకంత అసాగ్యమైన దేదీకాదు.”

“ఏమిటి రజనీ! నీవకీ కది?”

“మీరు యువకులు. సమాజానికి ఎదురీదగలవార మని రొమ్ము విరుచుకు చూటుకుంటారు. ఒక పతిత, ఒక దీనురాలు, ఒక కులట, ఒక నీచురాలు, ఒక అనాథ—సహజం బలంగా పాతాళంలోకి అణగ ద్రొక్కేస్తూంటే అణగి మణిగి వుంటూనే ఆకారం దాకా ఎదిగే ఆకాలంకోసం ఆర్రులు చాచేప్రాణి— బహుదన్ను మేలుకోరుతోంది”.

నా హృదయం ద్రవిధించడం ప్రారంభమైంది.

“ఇంక నన్ను బాధించక చెప్ప”

“మీ పరమపవిత్రమైన హృదయంలో విశాల ప్రపంచాల సన్నిహితినో విస్తరింపజేసుకొన్న మన స్సులో నా కిసుమంత తావిస్తారా?”

...“ఏం—అలాగ చూస్తున్నారు? పడిపోయిన నన్ను లేవదీయండి. మీ వాస్తవ అన్ని అవకాశాలూ వున్నాయి. యువకులు, బ్రహ్మచారులు, నాకంటే పెద్దలు, విద్యార్థికులు, ఆదర్శాలు ఆచరణలో ప్రతి బింబింపచేయగలవారు — చూడండి! మీ హృదయ సౌధంలో ఏ ఒక్కమూలలో ఏ పాడుపడి బూజు పట్టినగదినోయిప్పించండి. దాన్నే మందించి గా మార్చు కుని హాయిగా కలిపయజేవి తాన్నీ ఆకలిదప్పలు మరచి పోయి దొర్లించేస్తాను”. రజని ఇంకా నన్ను ఖూసీ చేస్తోంది. ఇప్పటిదాకా ఎక్కడ దాక్కున్నాయో, ఏమైపోయామో ఆదర్శాల యెండమావులు కట్టెదుట ఎగరడం మొదలుపెట్టాయి. ఉపన్యాసాలలో దించిన నీరులు, గీతాల్లో హృదయం ముంచిలేల్చిన భావాలు అప్పగనల్లాగ నృత్యం చేస్తున్నాయి. అయితే హృదయంలోంచి ఒక గొంతు వినిపిస్తోంది. “అంతా మరిచిపో. సంఘం సమాజం వీటికి దోహదం. ప్రాజ్ఞాపతు. వింటే వింటారు తిట్టడం ద్రుటూ బంధువులూను— లేదా—వీరు నా కడుపున చెబబట్టాడు అంటుంది తల్లి. సంఘంలో ఒక ఉచ్చిష్టం అంటారు పెద్దలు. నిన్ను ఏరి పారేస్తారు. కవచాతి దానికన్నా కనాకష్టమైన వ్యభిచారిణితో చరిస్తున్నాడని పొడుస్తుంది. ఖర్వాలేను, సాహసించి ఆమెకు చెయి అందియ్యి. చేవ చచ్చిపోయిందని నిరత్యాహపడు తున్న ఆమెలో నవజీవనం నెలకొల్పు. చినికి, జీర్ణమై విగ్రహం చేసిన సమాజంలో నూతన లేజం నింపు” నెంటనే పెనుకుహనం కెరటంలాగవచ్చి మొటి ఆలోచనలను బలంగా వొడ్డుకునేట్లేస్తోంది దింకొక ఊహ. ఛీ! నీవు అదర్శపురుషుడవు కావాలంటే దారి అదికాదు. నీకో ధర్మం వుంది. దాన్ని నీవు పాటించాలి. అజీ నీ కర్తవ్యం. అంతేగాని ఇట్టి విషమపక్షలో జేలవై కైబ్యంలో సూరిపోతే ఎట్లా? ఒక్కొక్కప్పుడు వస్తుంటాయి జీవన్మరణ సమస్యలు. అప్పుడే నిలువరించాలి. ఆమె నిన్ను వంచిస్తోంది. మేలకో. ధర్మం పేరిట, నీతినియమాల పేరిట, మానాభిమానాల మాటన ధర్మాన్నే అపహసిస్తోంది” ఎటూ తెగిపోని సంఘర్షణ ఇది.

“మీ మనస్సును కష్టపెట్టే నేమో క్షమించండి” రజని మెల్లగా అంది.

“కాదు. కష్టం ఏమీలేదు. నువ్వు చెప్పినట్లు కొంచెమేం చాలానే తావు ఇవ్వవచ్చు” నెంటనే ఆశాకరణాల ప్రసరించే నేత్రాలలో నా ముఖంలోకి తొంగి చూచింది రజని.

“కాని రజనీ! ఒక నియమం వుంది.”

“ఏమిటో?” ఈ ప్రశ్నలో ఎంతటి లాలస!

“నేను వివాహం చేసుకోవని నిశ్చయించుకున్నాను ఏనాడో. ఒక పరమపవిత్ర కార్యాలికి నా పణం గా అర్పించబడింది ఇంక ఎన్నడూ నేను దాన్ని తప్పను”. ఆమె నామాట నెలకొని విన్నదో ఏమో చలుకుకున వొత్తిగిల్లి “మీరు ఇలాంటి ఒక్క నూత్రంకోసం మీపంథా మార్చుకోడంలేదే—ఇలాటి వంసలు, వేలు నూత్రాలతో బంధింపబడి బందియై పోయిన సమాజం కించిత్రే నా ఎంగుకు కదలాల్సి? కదలను. అమాయకుల్ని, అవినీతిపరులంటూ, అనాధుల్ని కౌల్పుకుంటుంది. మంచిదే. కాని ఇంకముందె ప్పడదూ ఎవ్వరినీ ఏ విధంగాను ఆశ పెట్టడానికి ప్రయత్నించకండి”—తుదిమాట కొంచెం కోపంగా త్రుంచి వేసింది.

“ఒక్కటిమాత్రం మళ్ళీ ఆలోచించండి. నిష్పాక్షిక దృష్టితో. ఏకాంతంలో, ఇలాగే మీ ఎదుట ఒక కన్యకు, ఆదాలబరిణెను చూశారనుకోండి. మీ మనసు ఎలాగుంటుందో యధార్థం చెప్పండి. సంతోషం గా నెల్లిపోతాను.”

నేను మానం వహించాను. ఆమె దాన్ని అర్థాగీకారంగా తీసుకొంది. త్రాచుపాము పడగెత్తినట్లు తల రోపంతో ఏ నావంక బుసలు కొగుతున్నట్లు ప్రారంభించింది. “ఎప్పుడూ ఎవరినీ ఇంక ముందు వంచించకండి. నేను వ్యభిచారిణిని, సలితనని, కులటనని నాస్తితి మానీ మీరు వాస్తవంగా బాధపడ్డారని భ్రమించాను. పారపాటుపడ్డాను! దయయించి సంఘాన్ని మరమ్మత్తు చేస్తామనీ, ఆదర్శాలు ఆచరణలో చూపుతామనీ ఉపన్యాసా లివ్వకండి. రచనలు కూడా మానెయ్యండి. మనం చెప్పేవి చెయ్యగలం అనే ధైర్యం లేకపోతే నోరు మూసుకోవడం మేలు. హాపం! మీరు ప్రవచించేవన్నీ నిజం గా విలువైనవని

ఆ మాయలో పడి లేచాయపు యువతీ యువకులు ఆదర్శాలనుకుంటూ వెళ్ళిగా వెంటదీంచి అవి ఎండ ముపులు కాగా విలసిల్లారు.”

నేను ఆశించినట్లుగాక కథ అర్థంగా తిరిగింది. మొదటి నుంచి ఆమె ఆడుతున్నదంతా కపట నాటకమే అని కానుకోలేకపోయాను. ఆమె వ్యాఖ్యానం వల్ల నాకు కోపం గలిగింది. “ఇంక చాలించు — నువ్వేం మాట్లాడుతున్నావో నీకు తెలుసా?”

“ఆహా — తెలుసుకునే మాట్లాడుతున్నాను”

“ఇంకా వీనో సాయంచేసి నిన్ను ఉద్ధరిద్దామనుకుంటే”

“మహా సహాయంచేశారులెండి. ఉద్ధరించనక్కరేను.”

“అయితే దయచేయ్ పెండరాళ్ళే” — రజని నటనకు తగిన స్వస్తివాచకం నానుండివచ్చిందని గిర్విం చాను. ఆ దెబ్బతో ఆమె కృంగిపోయివుండాలి. ఆవమానంతో వంగిపోయివుండాలి. అవును. అదిగో! అలాగే జరిగింది. అవిగో కన్నీళ్లు! నీనత్వం! ఆమె లేచింది. రోషకషాయితేనేత్ర, సజలనయన — రజని అభిమానం వెల్లిగక్కుతూ మొదలు పెట్టింది. “సెలవు వెళ్ళిస్తాను. కాని — తుమించుకొని, నేను కొంచెం గురుగుగా మాట్లాడుతున్నట్టుంటే; మీ కెంతిష్టంగా వున్నా సరే సమయంవచ్చింది కనుక నేను ఖచ్చితంగా చెప్పాలి. లేకపోతే అది నా తిష్ట” అని గర్జించడంలో రజని నిజస్వరూపం మెలుపులా వెలిగింది నా ముందు. ఆ కాంతికి తిట్లుకోలేక కళ్లు జిగేలోమని మాతలపడ్డాయి. ఆమె వచించే సగ్గునత్యాలను గొంతు ముడి హాలాహలంకన్న చేదుగా మింగింది. ఆమె ఉదహరించే ప్రతిమాలా నన్ను కదిల్చి వూపి వూపి పడుగొట్టాలి గున్నాయి. అది ప్రసంగంగాదు ఝంఝూ మారతం.

“నన్ను సంఘం, లోకం, మీ మనస్సు — వ్యభిచారిణి, పింజారి, కులట అని వేరెట్టి మాపుతున్నయ్. ఇంక ఎంతమాత్రం దీనికి నిలవ నీడలేకుండా లోకం వెలివేసింది. నిజమే. నేను వ్యభిచారిణిని. పాడిదిప్పాను. కాని మీరు — సరిగ్గా ఆలోచించుకోండి! మీరు చేసేది వ్యభిచారంకాదా? గుండె మీది చెయ్యివేసుకు మిమ్ము మీరే ప్రశ్నించు

కోండి. ఇంతదాకా మీరు దదినగాథ ఏమిటండీ? సంస్కర్తలట! సంస్కర్తలు బయటదేరారు సంఘాన్ని మరమ్మత్తు చేస్తున్నామంటూ దాన్ని కొల్లగొట్టకు పీల్చుకుతినడానికి. పైగా మీరదనగ్లోను, ప్రసంగాల్లోను, మేము సమాజానికి వేరు పురుగులయినీ, సమాజాన్ని పీల్చి పిప్పిచేసేస్తున్నామనీ విషం వెల్లిగక్కుతున్నారా? నూటిగా ప్రశ్నిస్తున్నా — మీరుచెప్పే అసత్యంలో చేసే వ్యభిచారంలో నేనుచేసే ఎన్నోవంతు చెప్పండి? మాట్లాడరేం — లోకాన్ని అనుభవంద్వారాగాని, పరిచయంద్వారాగాని, పరీక్షలద్వారాగాని చూడడం. సాహిత్యరాసకులం అంటూ మీరున్న దుర్బుద్ధుల్ని కవితలు, కథలు, నవలలు అంటూ తెగవాసి అమాయకమైన పాత్రలకు అంటగట్టి ఆ కంఠలో ప్రజలీ మూసి సామ్యు చేసుకోవడంలేదా? ఇప్పుడు మీరు వ్రాసిన కథలో స్త్రీనిగరించి వివరించారు. ఎప్పుడైనా స్త్రీమనస్సులోగాని, ఆమె భావనలోగాని ప్రవేశించి ఆమె ఇలాంటిదని నిర్ణయించుకో గలిగారా? అసలు మీరు దాన్ని చూడగలగ్గివుందా? లేకపోతే వూరుకోవాలి. అంతేగాని తీసుకునమ్మా అని కలం బుచ్చుకుని కానికథలు వ్రాసి, చూసుకురాని వూహను ఏపాపమా ఎరుగనివాళ్ళకే అంటగట్టి పుస్తకాలు ముద్రించి ప్రజల్లో బహిరంగంగా, బాహ్యంగా అమృతుంటూ సిగ్గుపడి సమృథా లందుకుంటూ సరస్వతికి మీరు చేసేద్రోహం ఇంతా అంతా వుందా? సమాజానికి అది ఎక్కువ హాని కరమా? ఒకవ్యక్తి చెడునడత ప్రమాదకరమా? మీ అసత్యాలనే నిజమనుకొని నమ్మి అమాయకులైన బాలబాలికలు, యువతీయువకులు, మీ విషపూరిత ఆశయజ్వాలల్లోబడి, ఆ మాయావాసరంలో తగుల్కొని మీకు ‘జీ మాజూరు’ అంటూంటే రొమ్ము విరుదుకొని ఏడులంట తిరుగుతారా?”

క్రోధంతోబాటు ఆమెకు దుఃఖం గూడా వచ్చింది. ఇదంతా విని నాకు మూర్ఛవచ్చిట్టయింది. తెలివొచ్చిన చాలాసేపటిదాకా నోటమాట రాలేదు. రజని తన నిజస్వరూపంలో వచించినది నిజం అని గంటగట్టుకు చెప్పింది నా హృదయం. ఆలోచనలు అసలు పని చెయ్యివేమో అన్నంత అడబులు పుట్టింది. ఆమె నా అంగికారానికి గాని, ప్రత్యుత్తరానికి గాని ఆగకుండా నే రుగరుగులాడుతూ వెళ్ళిపోయింది. పరా

జీతుడైతి నే అన్న దిగులుతో ప్రక్కమీద కొరిగి పోయాను. ఎక్కడనుంచి వచ్చిందో మాయనిద్ర చావ గొట్టి పారేసివట్లు నన్నెక్కడకో తీసుకుపోయింది.

14

సుప్రభాతం. బాబారూ కిరణాలు ప్రక్కమీదకు వాలుతూ లేపుకున్నాయి నన్ను. త్వరగా సామానాలు సభ్యుని ప్రాప్తయిబహుగార్హి చెల్లించ వలసిన ముడుపుగట్టి రిక్తమైన స్టేషనుకు వచ్చాను. ఆరు గంటల లోపుననే రావలసిన మెయిలు రెండు గంటల కేటు అన్నా గు. గత రెండు గంటల ఆను భవాన్ని తలంచుకుంటూ ప్లాటు ఫారంమీద చిచ్చాడు తున్నాను. ఆకాశం నిర్భయం గా నిర్భయ సహనం గానంది. తుఫాను అనంతరం ప్రశాంతం గావుండే సాగ రంవలె నా హృదయం ప్లాటు గావుంది. జరిగిపోయిన సంఘటనలు గుర్తుకొచ్చినవకొద్దీ నాలో నాకే నవ్వు అధిక మాతోంది. ఇంద్ర ధనుస్సులోవలె ఈ లోకం లో ఎన్ని రంగులున్నాయో అనిపిస్తోంది. ఇట్లా ఆలో చించే నన్ను రజని పలుకరించినం చకితవలించింది. ఆమె ముఖం వీరు లోపలవున్న ప్రశాంతతను ప్రకృటం చేస్తోంది.

“నేను చాలా అద్భుతమంతురాలిని. ఇలాగే మీరు దొరకలేమా అనుకున్నా. నా భాగ్యం పంజీ మెయిలు ఆలశ్యమయింది” రజని మళ్ళీ ఎండుకు వచ్చినట్లు?

“రజనీ! నీవు నాలోని చీకటి తెల్పి చూపు! నిజంగా నీవు రజనివే అని భ్రమపడ నా భయ నిర్భయమవుతుంది. నీస్వరాత్రి నీ వన్నమాటలు చెప్తుంటే ఇంకా మారుమోసుకున్నాయి.”

“అది మరచిపోండి. ఆవేశంలో మీరు ఏదో అన్నారుగదా అని నేనూ అన్నాను. అన్యధా భావించకండి.”

“ఫారూలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు మనం చేస్తున్నాం గనుక అవన్నీ ఎండుకు మంచివికావు? అని గర్హిస్తాం. ఇలాంటి అవరోధాలు కూడా నాటికి అత్యవసరం.”

ఇంతలో మెయిలు వచ్చింది. బండి ఇంకా ఆగకుండానే జనం నాదావుడిగా పెట్టి వేడా పట్టుకుని కిటికీలలోంచి లోపలకు పడవేసుకుని కూర్చోనే

దుకు స్థలాలు భద్రపరచుకుంటున్నారు. దిగేవాళ్లు ఎక్కడాళ్లు తోసుకుని దిగుతున్నారు. నేను అప్రయత్నంగా ఒక కిటికీలోకి లంఘించాను అప్పుడే ఒకడు ఖాళీచేసిన నీటు ఆక్రమించుకోవడానికి. బండి నెమ్మదిగా ఆగిపోయింది. రజని అవకాశం పురస్కరించుకుని నా బెడ్డింగు కటికీలోంచి త్రోసింది లోపలకు. నేను చిన్నబోయిన మొగంతో అందుకున్నాను. పెద్దెగూడా ఆమెయే అందిస్తోంది.

“ఇంక వెళ్ళు రజనీ” చెబుగ్గిరిడానికి ఆతురపడే కళ్ళలో వెలుగులాగున చిరునవ్వు చిలకడానికి ప్రయత్నిస్తూ అన్నాను. రజని ఏం చేస్తోందో ఏమో చెప్పగూడదని. అబ్బా! ఎంతటి భారం ఆమె గొంతు ముసినొక్కినట్టి ఆ పలుకులను వెలికి రానియడంలేదు! పోనీ—మేం వస్తాం అంటూ రెండు వేడి కన్నీటిమిగులులు ఆమె చెక్కిన మిడుగు బారాయి. “రజనీ! గుంభిస్తున్నావా?”

“లేదు. మీరు నన్ను మన్నిస్తారని రుచి కోరికగా తుమాభీక్ష కోరిండానికవచ్చాను.” ఈ పదజాలంతో దీనిగా ఆమె నాచేపుచూచింది. నన్నింకా నొప్పిస్తోంది రజని. నేను ఆమె నేనుకోరికి తుమించునవద్దూ” అనుకొని “అలాంటిది రజనీ! నేను నిన్నే కోరికల మరే? కన్నీటికొడుపు”

“పోనీ ఒక్కమాట ఆఖరిసారిగా మిమ్ము అర్థిస్తున్నాను—ఇవ్వమా”

“ఇస్తాను” పర్వాత్రిత హృదయం ఆమెలో వెలుగుతూ నాలో ధైర్యం నిలిసింది.

“మీది ప్రశాంతసాగర తీరంలో బతుకునేరుతున్న నావ. నాదో—తరంగాల తాకిడిలో, పెను తుపానుల దెబ్బలలో, సుడిగుండాలమగ్నమనే కొట్టుమిట్టాడి మునుగుతూ లేలుతూ ఒడైరుగని పడవ. విజయ యాత్రచేసే నావికులు, ములిగినపచ్చి గూర్చి, చుక్కొని పోగొట్టుకున్న కళాసులను గూర్చి ఆలోచించగూడదు. ఎంతటి ధీమాల్లోనైనా కర్ణధారిత నా ఆ తలంపులు భీతత్వం కలిగిస్తాయి. కాబట్టి నా అభ్యర్థన మన్నించి నన్ను మరచిపొండి.” మరచిపోతానని చేతిలో చెయ్యి వెయ్యిండి” అంటూ ఆమె తన కోమలహస్తం ముందుకుచూచింది. దుఃఖం పెల్లుబిక్ పెడవున్న పంటితో కొరుక్కుని స్రుష్టనీళ్లు కుక్కకుని ఆమె చేతిలో చేతినుంచి “నేను నిన్ను ఉన్న

తికి తీసుకెవదామని ఆశించాను. కాని అది సాధ్యం కాలేదు. అయితే అది ఆశించడండానే నీవు సాధించి నన్ను వెలుగుబాటలోకి నడిపిస్తున్నావు” అంటూంటే ఆమె కన్నీళ్లు నా అనువులు ధారగట్టి మా చేతుల్ని తీసువు తున్నాయి. “మాట ఇవ్వరా” ఆమె మళ్ళీ అడిగింది. “ఇస్తాను. నేనూ నిన్ను ఒకటి అడుగుతా. ఇస్తావా?” ఏమైనా అడగండి. సంకీర్తించకండి. నిన్ను మిస్సుచేసి ఇంటికళ్ళవంతోనే నా నటన పటాపంచలైపోయింది. ఇప్పుడు మీరు చూస్తున్నది వెలుగుపొందిన రజని.”

“రజని! నీవు బ్రతికుండా ఇంక ఆసురికి బాటన నడవని ప్రమాణం చెయ్యి.”

ఆమె మళ్ళీ కళ్లనీళ్లు నింపింది “చేస్తాను. ఇదిగో మన కలయిక సాక్షిగా ప్రమాణం చేస్తున్నాను. నేను ఈక్షణం లగాయదు ఆ పాగుపని చెయ్యను. ఆ జన్మాంతమా దీన్ని పాలిస్తాను” అత్యమైన ఆమె ప్రమాణం నా హృదయాన్ని స్పందింపజేసింది.

గార్డ విగులు ఉదాడు. రైలుకు గంటకొట్టారు. ముందునుంచి వెనుకనుంచి పచ్చజెండాలు రెపరెప లాడుతున్నాయి. కడుపునిండా మెక్కి బేపున క్రేన్లినట్లు, బొగ్గుమీసిన ఇంజను కూతపెట్టి, రజనిని వదిలిపెట్టడానికి భారంతో వ్యగ్రచేసి నా హృదయం వలె ఒక్కలాగు లాగింది.

“సెలవు. దయమాత్రం వుంచండి. నాకిచ్చిన మాట మరచిపోకండి. నేను మీలో అన్న మాట అక్ష

రాలా ఆదరిస్తాను, నమస్తే” రజని అక్కడే నిలుచుంది కదలకుండా. అనంతలంగా, గంభీరంగా నిలుచున్న ఆపడుచు కన్నీటితోనే నాకు వీడ్కోలిస్తోంది. “గజకో, గజకో” మంటూ రైలు కమ్ముల గంట్లు తవ్వకుంటుంది మెయిలు. ఒంటిరెక్క, జంటరెక్క, మూడురెక్కలు, నాలుగు రెక్కలు— ఎత్తిరెక్కలలో వాలిన వాటిక్రిందనుంచి బరువుగా డాటుతున్న రైలును ఇంజను అతివేగంగా లాక్కోతోంది. నేను దూరమాచున్నాను రజనికి. నేను కదిలిపోతున్నాను వేగంగా. నా గునుకంటే వేగంగా గుండె కొట్టుకుంటుంది. నన్ను కాలవాహిని వలె రైలు ఎక్కిపోతో మోసుకుపోతోంది. కాని రజని అలానే నిలిచివుంది. అనంతలంగా, భీమాతో, స్థిరంగా, స్నిగ్ధ హృదయంతో, హాయిగా, సంతోషంతో. నవ్వుతూ చేతిరుమాలు ఊపుతోంది. అదిగో!

నిజంగా రజని జయించింది. కాదు నేనే జయించాను. అజ్ఞే—కాదు—ఆమెనే విజయం ఎందుకంటున్నారా? ఆమె నాతో అన్నిట్లు ఆవృత్తిగా నెమరుకం ఖాయం. ఆ విషయంలో ముటు ఆమెచే ప్రేమయ్యి ఆ పగంనుండి ఆమె వైదొలగిందంటే నే నెలిచిన్నట్లేగా. మళ్ళీ రజనికోసం చూశాను. మెయిలు ఆ కొద్దిసేపటిలోను—ఎంత దూరం చేసింది రజనిని! రజనికై కళ్లు పెద్దచేసుకుని దూరంలోకి చూశాను. రైల్వే లైనులోని కడవటి ఒంటి ఎర్ర రెక్క ఆవలిపైపున పుయ్యవిడ్డ తెల్లరంగును ఢేదించే సలగితే నన్ను చూచి కిలకిల నవ్వుకున్నట్టు లేచి తల ఆడించింది.

సంపూర్ణము

దానవుడు - మానవుడు

మూ ర యా

* గత సంచిక తరువాయి *

కొట్టు వణకాడ వెటగంది కాయమెల్ల - బిట్టు కంపింపగా నొక్కపిన్నవాడు
తోడవచ్చినవారలు వీడిపోవ - జెట్టుచాటున కెట్టులో చేరి నిలచె.

భూమిదట్టించి యుగతన్ బొబ్బలిడుచు - ఎవ్వరెవరంచు రభసాన నేగుదెంచు
నసురు దూరాన కనుగొన్న యంతలోనె-చిన్ని బాలుని హృదయమ్ముచెదరిసిదిలె.

కర్మవశమున బాలుడు కంటఁబడిన-వేగఁగువెత్తి నచ్చుచున్ డేగనోలె
పిడికిటంబట్టి యసురుండు వినరివైచె - వాఁడు వికలాంగుడైపడె గోడవెన్క.

మాలిబిల్పించి తిట్టుమాటలాడి - చెట్టునకుఁగట్టి బెత్తాలఁగొట్టి కనరి
తూలనాడుచు తూలుచు తోఁటవీడి - దుష్టరూపుడై చొచ్చెను దుర్గమతఁడు.

కంతనిగళమ్ముఁ దెగవేసి కాళ్ళనున్న - బంధములనూడ్చి వీధులఁబరువులెత్తు
గంగవెట్టులెత్తిన మదగజమువోలె- నంత నందునుఁ దిరుగాడె నసురుఁడచట.

కోపోషర్బభ భూమమట్లడర వ్యాఘూర్ణద్భ్రువల్లిద్వయం
బేపారన్ కను లగ్నిగుండములునై హేరాశ కాంతిచ్చటల్
మైపొంగన్ వికటాపగాగతిని ఘర్మాంభః పృవత్సంఘముల్
దీపించెన్ శిఖితప్రతాళరుచిమ ద్దేహంబు కంపింపగన్.

అణచుకొనలేడు లోని కోపాగ్నినతడు-నిల్వగాలేడు నొకచోట నిమిషమేని
పర్వలెత్తును ఊరకే భయముఁ జెంది - గాలిసోకిన భీరువువోలె నతఁడు.

అతని కోపతాపంబున కంతులేదు - అగ్నిగుండమ్ముగామాతె నతనియెడఁద
తనువు కంపించిపోయెను తాపశిఖిల-శాంతిలేక తపించె నిశాచరుండు.

ఊరకఁ గోఁగించుకొని - యూరక దూరును చిన్నిబాలురన్
చేరగ రండటంచుఁ దన-చెంతకుఁ బిల్చును భృత్యవర్గమున్
చేరిన యంతలో నతఁడు - భీయనుచుం గడు చీదరించుచున్
వారల మోదుచున్నతడ-వారితుడై చరియించుఁ గూరుడై.

దానవుడు - మానవుడు

రేయి ద్రిమ్మరి హృదయాన రేగెఁ బగలు-నేవకావళి గుండియల్ చెదరిఁగితె
ధూళిధూసరితంబయ్యె తోటయంత - కోవపిన్నతోఁ గంపిల్లఁ గోటయంత.

6

మోదుగులు విచ్చి కొల్లలై పూచినట్లు - ముద్ద మందారములు రాశిపోసినట్లు
పాలబుగ్గలఁ జదిమిరాపాడినట్లు అన్తమయవేళఁ బశ్చిమం బరుణమయ్యె.

ఇరుల దుప్పటముల విప్పిపఱచి మేము-పాపములఁ గప్పి నిజములఁ దాఁపగలము
అంచు గునగునవోవుచు నావరించె - సంజచీకట్లు నాల్గు దిశాంతములను.

తెల్లవోయెడి నెలతాల్పు తేటవెలుగు - లల్ల నల్లన మూలల నరసికొంచు
కల్ల కపటాల నెఱుగము కల నిజమ్ము - తెల్ల మొనరించెదమటంచు దిశల సాగె.

వడగళ్ల వానతో వనమంత నెంతయో - చిందరవందరై చెదరిపోయె
నాకులపాటుతో వ్యాకులంబందుచు - పూలతీవలు కేగి నేలఁబారతె
భయదమై హోరున పననాలు వీవగా - చెట్టులన్నియు నేలమట్టమయ్యె
ఫెళఫెళార్చటలతో పిడుగులు రాలగా - దుర్గము నడికొప్పు తూట్లువడియె.
కారుమేఘాలు తోఁటపైఁ గ్రమ్ముకొనుచు - కుండపోతల సీరముల్ గ్రుమ్మరించె
చిత్రమదియే మొ యూరిలోఁ జనుకుగూడ-రాలినది లేదు సుఖముండెఁ బోలిజనము.

ప్రబలదారుణ నిర్హతపాతములకు - భయదహంకార నిర్హోషపనములకు
కాల పాధోధరచ్చటా గమనములకు - విలయతాండవ నిలయస్థై నిలచె వనము.

తుణిగిపోయెను కొలనులోఁ దోయజములు-రాలిపోయెను వనములోఁ బ్రసవతతులు
సూతపూచిన భూజముల్ మోడులయ్యె-వనము వనమంతనంతటఁ బాడువడియె.

ఘోరఘాతుక మొనరించుఁగ్రూరుఁడెవ్వ-డంచు బాలభానుం డుదయాద్రిపైన
చటుల కోపారుణ నయనాంచలములందు-రుధిర కాంతుల వెలుగంగ నుదయమయ్యె.

అరుణకిరణాలతో నుదయాద్రిపైన - సీరజాప్తుడు నీటుగా నిలచినపుడు
రగితె రతనాలరాశిలో రాగకాంతి-యనగ శోణిమ విశ్వంబు నావహించె.

నాటి యుదయాన నాతఁడు తోఁటలోన - పాపఫలితానుభూతి విభ్రాంతిఁగొలుప
దిగులుతోమండ్రి యారిన పగలతోఁడ-శిథిలహృదయుండై తిరుగాడె జెట్లనడుమ.

నిన్నయు మొన్నయు న్ని చట నిండగు శోభ వెలార్చుచుండు లేఁ
గ్రొన్ననలెన్నియో విరియ గొప్పగ మెప్పులఁబొందినట్టి యీ
చెన్నగు తోటయే యిటుల చిన్నెలువన్నెలు మాసిపోవనీ
తెన్నున నున్నదా యనుచు దీనతఁజెందిన మానసముతో.

ఇన్నిదినాల నావనమె ఎంతయొ వింతగ ముద్దు ముద్దుగా
నెన్నోరకాల పూలపాద లింపగునీడల నల్లి బిల్లిగా
వెన్నెలచాయలో నెదిగి విచ్చిన పూవుల నందగింపఁగా
నెన్నడుగాని యేనెఱుగ నేరనుగా పువ్వుదోటచందముల్.

మందమలమూనిలముల చందమేమొ-కొలసిఁ దూగాడు కలువల చెలువమేమొ
వెన్నెలవెలుంగులోఁ దోటవన్నెలేమొ-కానలేదాయె నార్ద్రీత లేనికతన.

8

అంత నొకచోట నెంతయో వింతగొలువ-లేతజొంపాల పాన్పుపై నాతఁడొకఁడు
దివ్యలోకాల నేలెడి తేజమలర - కమలబంధపు కాంతితోఁ గానిపించె.

పాలుగారెడి చెక్కిల్ల బాలుఁ డతడు - వన్నెబంగారుచాయల చిన్నవాఁడు
కన్నుల తటిల్లతల సోయగమువాఁడు - తేరిచూడగ నెవ్వారు నేర రతని.

“అయ్యయో! అదియేమొకో ఆ కుమారు - కంకనీమలో నెత్తురు కరుడుకట్టి
కీలుకీలున మేకుల చాలులేమి? - కాయమెల్లెడ రక్తపుఁ గాల్వలేమి?

ఇంతలు చేసినట్టి జనుడెవ్వఁడో! - యేటికిఁ జేసినో కటా
వింతగ నున్న దీ తెఱపు పిన్నవయస్కునిబట్టి మేకులన్
దింతురకే మనోజ్ఞ నవ దివ్యలతాంతములోని మేనిపై
ఎంతటి దుష్టుడేని యిటు లింత వివేచన లేక యుండునే?

ఆయను కేకతో నడరి యామడదూర మపాయ భావమే
పాయక ధైర్యనివ్వలతఁబాతెడి బాలు శిశుండు వీని నే
మాయలొ చేయుచున్ కడు నమాయకు నెవ్వడు పట్టి యిట్టి అ
న్యాయము నల్పనోగద దయారనహీనుడు క్రూరకర్ముడై.”

అనుచుఁ దనమాటె తానుగావిన యతఁడు-తలపులట్టివి హృదయానఁదార్చినపుడు
కరుణ యొకకొంత మనసులోఁ గలిగినపుడు-కదలి కంపించె క్రూర్యంబు వదలిపోయె.

అట్టి రాతిగుండియకూడ ఆర్ద్రమగుచు-కరగిపోయెను నతనిలోఁ గరుణ మొదవె
మనసు మారెను దానితోమారె మనిసి-పొంగివచ్చెను దుఃఖము పొరలి పొరలి.

దానవుడు - మానవుడు

అడుగు తడబాటు పడుచుండ నడువలేక - పెదవి వణకాడగా నోరు మెదపలేక
తూలిపోవుచు గుప్పగాఁగూలె నతఁడు - కొండ పగులంగ భల్లనఁగూలునట్లు.

“ఎవ్వఁ డయ్యయో యిట్లేల యింత సీక్రు- చేయరానట్టి యశక్యతఁజేసినాఁడు
పేరుఁజెప్పుము వానిని వెదకిపట్టి-కండలను చెడివేసెదఁ గాకములకు.

బాలుడా నీపెచటనుండి వచ్చినాడ - వొంటిగా నిట నిట్లేల నుంటివోయి?”
అందుఁ బల్కరించుచు నాతఁ డల్లనల్లఁ- జేరవచ్చెను ప్రేమతోఁ జిన్న వాని.

“చిన్నిపిల్లలఁ బ్రేమింఁడ జేత కాని.తాతి హృదయము సీదయో రాక్షసుండు!
పేరు నూరును నాకేల వెజ్జివాడ - సకలభవనాల నలవోక సంచరింతు.

పుడమి మానవులెదవో పడుచునున్న - బాధ నెఱుగంగగోరి యీ వ్యధలనొంది
జగతిఁ గట్టాలు మాన్పంగ జతనమేచు - చాలకాలమునుండియు నల్పుచుంటి.

వలదు వలదోయి యేరిపైఁ బగలుదీర్చ-మనసుపడకోయి క్రూర్యంబు మానుమోయి
వలచి వలసించుకొను చీపు బ్రతుకుమోయి-మంచిబాటలఁగలదోయి మధురిమమ్ము.”

చిలుక పలికిన రీతిగాఁ జెలువమొప్ప-పలుకుపలుకున మాధుర్య మొలుకఁబోసి
సీతి నియమాల విషయాల నేర్పునెంచి - నాల్గుమాటల నేర్చె దానవున కతఁడు.

కరుడుగట్టిన స్వార్థము కరగిపోవ-ప్రేమభారాన హృదయము వేగిరింప
కరయగమ్మును ముకుళించి కనుల మూసి- మోకరిల్లెను నేలపై మోము వాల్చి.

కనుల మిరుమిట్లుగొల్చి ఆకాశవీధి - మెరసి యంతర్నితంబగు మెఱపువోలె
మాయమయ్యెను రక్కసి మనసు మార్చి-బాలు డంతలోననె వెల్గుబాటలోన.

సంపూర్ణము

పాపపుణ్యాలు

‘క న క మే డ ల’

శ్రవ్యనాటిక

* సంఘాచారముం ఆనరణలో బౌద్ధ
: నన్యాసి ధ్యానముద్ర)నుండి మేల్కొని:

బా. స : బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి!
సంఘం శరణం గచ్ఛామి!
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి.!

[నిర్మల వాతావరణంలోని నిశ్శబ్దాన్ని
చీలుస్తూ జయదేవ, అనంసులనే ఇద్దరు
శిష్యులు—]

శిష్య : గురుదేవులకు నమస్కారం!

బా. స : సమయానికి వచ్చారు. నిన్ననేకదూ మీ
రొక మహాత్మరమైన ప్రశ్న నన్నడిగారు?
పాప పుణ్యాలని వేని సంహారనికదూ మీ
రడిగింది?

శిష్య : ఔను గురుజీవ్! పాపపుణ్యాలను గురించి
సవిస్తరంగా తెలుసుకోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో
మిమ్ముల్ని అడిగాం. మీరు రేపు చెబుతా
మని నెలవచ్చారు.

బా. స : ఔను. మీరా విషయాన్ని వివరంగా తెలు
సుకునేందుకు కొంత శ్రమపడవలసి
ఉంటుంది.

శిష్య : అందుకు మేం సర్వథా సిద్ధమే! మీ ఆజ్ఞ
మేరకు మేం ఏమైనా చేయగలం!

బా. స : మీరిద్దరూ ఒక సంవత్సరకాలం నా ఆశ్ర
మాన్ని విడచి వాస్తవ జగత్తులో విహరించ
వలసి ఉంటుంది.

శిష్య : మీ ఆజ్ఞ.

బా. స : కాని అదీ అంత లేలీకైన పనికాదు. ఒకరు
3 అధిపతి అంతఃపురంలోను మరొ

కగు మహాయోగి విద్యానందుని సన్నిధిని
శుక్రూష చేయవలసిఉంటుంది. ఆ గురుతర
పాశ్యతలను మీరు నిర్వర్తించాలి.

శిష్య : అందుకు సిద్ధమే.

బా. స : మీరిద్దరూ స్వర్ణగిరి నగరంలోనేఉంటున్నా
సంవత్సరకాలం గడిచి నాదగ్గరకు వచ్చే
వరకు ఒకరిలో నొకరు మాట్లాడకూడదు.
నిత్యం మీమీ స్థలాలలో జరిగే విశేషాలను
జాగ్రత్తగా పరికిలించండి.

: సరే.

బా. స : ఐతే బయలుదేరింశి. జయశేష్! నిన్ను
మహర్షి కప్పగిస్తాను. ఆనంద్! నిన్ను రాజ
సన్నిధి నుంచుతాను. మీ కంగీకారమేనా!

శిష్య : నూ అభిలాషను చక్కగా గ్రహించారు.

బా. స : సరే లేవండి.

2

* * కాలిగజ్జెల ధ్వని కృమంగా అంత
రిస్తుంది. కొంచెం అలసిపోయినట్టు
నిట్టూర్పులు. తాగి తూలిపోతున్న
నవ్వుడి.

న ర! ఆగండి. మీరింకా అలా తాగి మత్తెక్కి
పోవడం నేను సహించలేను. ఇప్పటికే మీ
గుండెలో పేరుకున్న మరుగును
(కంగారుగా) ఆనంద్! ఆనంద్!...మహా
రాజావారు మత్తులో స్పృహతప్పిపోయారు.
తెలివి లేవడానికి కొంచెం పన్నీరు.....
త్రవ్వగా.....

[కొంచెం ఆలస్యం]

ఆనం : ఇదిగో దేవ!

సా.ప్ర.పు.జ్యోతి

సర్తకి : ఇక నీవు ద్వారం దగ్గరికి పోవచ్చు.

[అనుగుల సవ్యశి గట్టిగా వినిపించి పన్ను గిలుతుంది.]

మహారాజు : కిరణ్ ! (అధికార స్వరంతో మత్తులో) ఆడిడం ఆపేశావేం?—నీ న్నెవ రాపమన్నారు? ఊ—

కిర : ఎవరూ ఆపరున లేదు. ఎవరో ఆపమంటే నేను ఆపేదాన్ని కాదు. మీ మాటపై నడిచేదాన్ని ఇతరుల మాట వింటానా? మీరే చెప్పండి.

మహా : బాగా చెప్పావు! కిరణ్ — (వికటంగా నవ్వి) నా మాట వింటావుకదూ!.... ఊ... ఆ సీసా యిటులే.

మళ్ళీ మద్యమా!... అందుకు నే నంగీకరించను. నా ప్రాణంతో సమానమైన మీరిలా నాశనమైపోతుంటే నే నెంత కృంగిపోతున్నానో...

మహా : ఊ— (కోపంగా) ఆవు. అధికం గా ప్రసంగించకు—ముందు మద్యం లే—

కిర : మహారాజా! నామాట వినిండి. నే నెంతటి నీదురాలనైనా నాకూ ఆత్మ ఉంది. మీ ఆస్థానంలో నేను చేరినప్పటినుండి మీ పతి నానికి నేను వగసున్నాను. మీరు ..

మహా : కిరణ్ ! ఇస్తావా! నన్నే తీసికోమన్నావా!

కిర : నా చెతులారా నేను మిమ్మల్ని...

మహా : ఊ—మాటలు పెంచడం నా కిష్టం లేదు. ఆనంద్! ఆనంద్!

ఆనం : (క్షణంలో వచ్చి) ప్రభూ!

మహా : ఆ సీసా ఇటివ్వు—

ఆనం : అధికంగా త్రాగడం ఆరోగ్యానికి భంగం సావూ!

మహా : అధికప్రసంగం!

ఆనం : మీ యిష్టం! (అనుగుల సవ్యశి)

మహా : (వికటంగా నవ్వి) ఆనంద్! నువ్వు చాలా మంచివాడివి! (మళ్ళీ నవ్వు)

కిర : జౌను. మీరు చెప్పిన పని చేసిన వాళ్ళంతా మంచివాళ్ళే...

మహా : కిరణ్! నువ్వు మంచిదానివే—ఏదీ మళ్ళీ ఒక్కసారి...

కిర : నాట్యమా, మద్యమా?

మహా : (నవ్వుతూ) ఊ— రెండూ మత్తు కలిగించేవే కిరణ్ — నీ కాలిగజ్జల గలగలలు— గదిలో దాచిన మద్యపాత్రల సవ్యశులు—

కిర : మీగు అడుగుడుక్కి గోతిలోకి జారుతున్నారు మహారాజా!

మహా : జారినా ఎగబ్రాకినా నీకోసమే—(నవ్వు)

* * ప్రాతఃకాలపు పక్షులు కిలకిలారావాల మధ్య నిశ్శబ్దపు గాంభీర్యాన్ని చీలుస్తూ :

జయశేష్ : (గంభీరస్వరంలో)

రాగశ్శిష వియమకైస్తు

విషమా నింద్రమైశ్చైరన్!

ఆత్మనశ్చైర్విధేయాత్య

ప్రసాదముగిచ్చుతి.

[అనుగుల సవ్యశి సమాపించగా]

యోగి : జయశేష్! ఇంకా గీతాపఠనం కాలేమా!—

జయ : నేటి కింతటితో ముగిస్తాను స్వామీ!

యోగి : నీవు గీతా రహస్యాన్ని గ్రహించినప్పడే వేదాగ్నియనం ప్రారంభం కావడం—మీ గురుదేవులమాట ననుసరించి నీకు వేదాలలో పరిపూర్ణ జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించాలనుకుంటున్నాను. అందుకు గడువు కూడా ఒక్క సంవత్సరమే.

జయ : జౌను స్వామీ!

యోగి : మాటల్ని వినడంకంటే ముక్తిచ్చుంతో పరీక్షించడం మంచిది. న్యాయా న్యాయాల నిమిత్తంగా నీ అంతరాత్మలో జరిగే ఘర్షణ, తత్ఫలితాన్నే నీవు అంతిమ నిర్ణయంగా భావించు. నాకంటే ఘరమాత్ర స్వరూపమైన భగవద్గీత నీకు అత్యధిక జ్ఞానాన్ని ప్రసాదిస్తుంది.

జయ : ఐనా మీలాంటి పారి సాంగత్యం, గురు శుశ్రూష లేనిదే ఏ పరిష్కాసమైనా అబ్బడం చాలా కష్టం.

యోగి : కాని కేవలం శుశ్రూషా సాంగత్యాల వల్ల లాభం లేదు. మీ గురుజీవుని ఆశ్రమంలో ఉన్నంత కేలిక కాదు ఇక్కడ ఉండడం! నిర్మలమైన, నిశ్శలమైన మనస్సుతో జప తపాలతో మాతోపాటు పాఠానడం నీవూ అలవర్చుకోవాలి.

జయ : మీ ఆజ్ఞా స్వామి!

యోగి : అంతా మనస్సులోనే ఉంది. మానవుని మహా మనీషిగా చేసినా, అల్పవ్యక్తిగా చేసినా అంతా మనస్సునే బాధ్యత. మనస్సును కట్టుకుంటే కష్టసాధ్యమైన పనంటూ వేరే ఉండదు.

జయ : అది అందరికీ సాధ్యం కావాలి కదూ! లేక పోతే మానవుల్లో తరతమభేదాలు ఉచ్చ నీచస్థితులు ఎందుకుంటాయి. మనస్సును సాధించడంవల్లనేగా మీరు మహారాజుల క్కూడా లభించని అనంతమైన యశస్సును కాంతిని సుఖాన్ని పొందారు!

యోగి : సువ్యూహాడడం, నేను పొగడించుకోవడం యుక్తమైనవిషయం కాదు, అన్నిటికీ అతీతంగా ఉండాలిగినప్పటికీ మనస్సు అనుభూతుల్ని ధిక్కరించకూగుతుంది. అనే మానవమేధకు చరమావస్థ. అదే మన లక్ష్యం.

జయ : అలాగని కర్మరహితులంగా మనడం ఎంత వరకు సముచితం—

యోగి : అనుభూతులకు దాసులం కాకూడదన్నంత మాత్రాన ఏపనీ చేయకూడదని అర్థం కాదు. స్వార్థరహితమైన ఏపనైనా ప్రబాక్షేమం కోసంచేయడం అనుచితం కాదు. పరార్థచింతకూడా ప్రబలిపోతే మనలక్ష్యానికి అటంకం ఏర్పడుతుంది. ఆలోచనల్ని అరికట్టడం నేర్చుకోవాలి.

జయ : అందుకు ఏం చెయ్యమంటారో మీనుండి వినాలని నాకోరిక.

యోగి : మనస్సును పవిత్రంగా నిర్మలంగా ఉంచుకోవాలి: అందుకు పవిత్ర నిర్మల వాతావరణం కావాలి. అపవిత్రమైనవాని వేటిని పరిసరాలకు రానీయరాదు.

జయ : ముఖ్యమైనవిషయం బోధించారు.

యోగి : లేపటినంటి ఈ ఆశ్రమభారాన్నంతటిని నీవే వహించాలి. సాగ్యమైనంతవరకు ఈ ప్రాంతం తం గా ఉండేట్లు చూడాలి.

జయ : గురుతరమైన బాధ్యత సప్పగించారు.

[బయట రథాశ్వాల డెక్కల చప్పుడు]

యోగి : ఎవరది!

అనంద్ : మహారాజావారు ఆస్థాన నర్తకినీమేతంగా తమ దగ్గనంకోసం వేంచేస్తున్నారు.

యోగి : అలా రావడానికి వీలేదు. ఇంచుమించుగా వెలయాల్సింది నర్తకి నా ఆశ్రమాన్ని ఆపవిత్రం చేయడం నేను సహించను. నా దగ్గనం కోరితే మహారాజా గారు ఒక్కరే రావచ్చు.

మహా : ఆనంద్! (బిగ్గరగా) యోగింద్రులతో మేం తిరిగి వెళ్లిపోవన్నామని చెప్పి, మా బ్రయరమమైన వస్తువు లేకుండా మేం ఎవరి సమూ చేయను.

యోగి : క్రమ్యుకున్న అజ్ఞానాన్ని కారుచీకట్లు తొలగించలేవు — జయదేవ్!

జయ : స్వామి!

యోగి : ఇటువంటి అకృత్యాల నెన్నడూ ఆశ్రమంలో జరగనీయకు. సర్వం పవిత్రంగా ఉంటేనే మనస్సు పవిత్రంగా ఉండవలసింది. మనస్సు పవిత్రంగా ఉన్నప్పటికీ మన లక్ష్యాలసాధన.

జయ : అపవిత్రమనీ, పవిత్రమనీ వేననంటారో కూడా మీరు విశదీకరిస్తే నేర్చుకుంటాను.

యోగి : ఇంతమాత్రం తెలియనివాడివి ఈ ఆశ్రమంలో ప్రవేశించి ఏం నేర్చుకుంటావు?

జయ : ఈ ఒక్కవిషయం నేర్చుకోడానికి నేను మీ శుశ్రూష చేయడం — మీ ఆశ్రమాన్నాశ్రయించడం—

యోగి : ఇంతటి చిన్నవిషయాన్ని మీకు తెలియ చెప్పలేనంతటివారా మీ గురుజీవులు.

పాపపుణ్యాలు

జయ : ఇది చిన్న విషయం కాదుస్వామీ! మీ దృష్టిలో—

యోగి : మానవుడు జీవితధర్మంగా పెట్టుకున్న నియమాలను ధిక్కరించడం అపవిత్రత. వాటిని సక్రమంగా పరిపాలించడమే పవిత్రత. [నేపాలయంలో నుంచి గంటల గంభీర నాదం]

జయ : స్వామీ! పూజకు వేళయింది.
యోగి : పద. పూజాద్రవ్యాలను పరికరాలను సమకూర్చు.

జయ : మీ ఆజ్ఞ — —
యోగి : సమయమంతా చుర్చుతోనే గడచిపోయింది. ఈదినం దైవపూజకు విలంబనం కలిగింది— త్వరపడు. [తిరిగి గుడిగంటలనాదం ఆరంభమై క్రమంగా సన్నగిల్లిపోతుంది]

4

మహా : కిరణ్! నిన్ను మది నేను వక్కాది నే ఆశ్రమాన్ని దర్శించాలట! అలా చేయడం నాకు సుతరామూ ఇష్టంలేదు.

మహామాని అలా నెలవియ్యకంలో తిప్పులేదు. పవిత్రమైన ఆ స్థలంలో అడుగిడే చూక్కు కులటనైన నాకు లేదు.

మహా : కులటనైనా నీవు నాకు ప్రియమైంది. భార్యవియోగానంతరం నా హృదయంలో ఆమృతవర్షం కురిపించినదానీ— నా జీవితానికి ఆనందప్రదాతవు.

మీరు నాపట్ల ఇంత ప్రేమను కనబరచినా అది నా నైచ్చాన్ని కడిగివేయలేదు ప్రభూ!

మహా : నీవు నీదురాలవైనప్పుడు, నీవు అపవిత్రనైనప్పుడు నీ పాద ధ్యమలలో ఆనందాన్ని పొందుతూ నిత్యం నిన్నూ రాధిస్తున్న నేను మాత్రం...

ఇక చాలు. మీరూ తలంచకండి. ఎప్పుటికైనా మాణిక్యం మాణిక్యమే, మనిబాగు మనిబాగ్గే! ఎలాగైనా మీరు మహారాజులు!

మహా : పాపపుణ్యాలకీ, పవిత్రపవిత్రతలకీ ఉచ్చునిద భేదా లేవిటి?—అందుకు మహారాజు

లైనా సామాన్య మానవులైనా ఒక్కటే— నీమంటావు ఆనంద్!

ఆనం : నిజం ప్రభూ! పాపపుణ్యాలు విచక్షణతో తరతరమాల భేద మెందుకు?—

మహా : మరి ఆ మహాయోగి అలా ఆనందానికి కారణమేమంటావ్?

ఆనం : వారి మనస్సులో ఏమిందో ఎవరు చెప్పగలరు. మహారాజా! ఎవరి ఉద్దేశాలు వారివి.

మహా : మరి విభిన్నమైన ఉద్దేశ్యాలు కలిగిన మానవులు విభిన్న వ్యక్తులైనప్పటికీ నియమాలను పాలించాలని నిర్బంధించడం ఎంతవరకు న్యాయం!

ఆనం : ఆ విషయం మహాప్రభువులు మీరే నిర్ణయం

మహా : పాపపుణ్యాలు మానవుల సంఘం ఏర్పడిన కట్టుబాట్ల ఫలితాలు— వాటిని పాటించడం కోసే పవిత్రతా పవిత్రతలనే భేదాలుండకూడదు.

[దూరం నుంచి వస్తున్న సంకెట స్వని సమీపిస్తుంది. పెద్ద పెద్ద నిట్టూర్పులు దగ్గరగా విడవస్తాయి]

ఆనం : మహారాజా! మహామంత్రి మీ సోదరునితో సహా మీ దర్శనం కోరుతున్నారు.

మహా : నెంటు నే రమ్మను.

మంత్రి : మహారాజావారికి నమస్కారములు.

మహా : ఏమిటిదంతా— విజయం డెందుకు బంధింపబడినట్టు— నా ఆజ్ఞ లేకుండా.....

మంత్రి : మీరు భార్యవియోగాలలో విచారగ్రస్తులై ఉన్నప్పుడు, ఆనంతరం నర్తకి నాట్యస్వరూపంలో విహదాన్ని మాపుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నప్పుడు మీ సోదరుడు— నైచ్చాధిపతి గా ఉన్న మీ సోదరుడు మీపై కుట్రలు పన్ని తిరుగుబాటుచేశారు. అందుకు ప్రతిఫలంగా.....

మహా : మహామంత్రి! నా సోదరునిపట్ల నీవు అపచారం చేశావు. తిరుగుబాటు చేసినవానిని ఎదిరించి ఓడించి బంధించమని నేననలేదు.

మంత్రి : కాని అది నా కర్తవ్యం ప్రభూ!

మహా : సరే—ఇప్పుడైనా సంకెలు తొలగిండు. రాజ్యకాంతితో మత్తెక్కిపోయినవారిని మందలించడంకన్నా మన్నించడం మంచిది. కాకపోయినా అతడు నా సోదరుడు. నా రాజ్యంలో సగం భాగానికి అన్నాడు—

మంత్రి : కాదు ప్రభూ—మీరుండుగా మీ సోదరునికి ఈ రాజ్యంపై ఆవగించడమైనా హక్కులేదు.

మహా : అని ఎవరన్నారు! అది ఎప్పుడో అధికారం కోసం పెద్ద లేర్పరచుకొన్న నియమం. అందులో స్వార్థం ఉంది. నిజానికి ఈ రాజ్యానికి ఇద్దరం సమానార్థులమే.

మంత్రి : మీరు నియమాలంఘనం చేస్తున్నారు ప్రభూ!

మహా : నాకు కావలసినది స్వాధీన పద్ధతి లేర్పరచిన నియమం కాదు. నా మనస్సుకు తోచిన న్యాయం — మహామంత్రి! విను — నా రాజ్యంలో సగం—స్వైయంలో సగం నా సోదరుని కప్పగిండు—ఆలస్యం చెయ్యకు—

మంత్రి : ప్రభూ!

మహా : ఇది నా ఆజ్ఞ.

[పాదధ్వని క్రమంగా దూరమౌతుంది]

కిరణ్ : మీరు చేసినపని మీకే ముప్పుకలిగించవచ్చు ప్రభూ!

మహా : నా సోదరుడే నాకు ద్రోహం తలపెట్టి నన్ను ఇంతకంటే వేరే గత్యంతరం లేదు. ఐనా నాకంటే అతడు ప్రజాపాలన సక్రమంగా నిర్వహించగలడేమో కాదని ఎవరనగలరు?

ఆనం : కాని స్వామి...

మహా : ఎవరు ఓని కర్ణులో వారా పనిచెయ్యడం మంచిది.

కిరణ్ : అరివీరభయంకరులుగాను, ప్రజారంజకపాలకులుగాను ప్రసిద్ధి వహించిన మీకంటే రాజ్యపాలన కర్ణులించెవరు?

మహా : ఇప్పుడు నాకంటే నా సోదరుడే రాజ్యపాలనకు అర్హుడు కావచ్చు. అందుకే అతని

భాగం ఇచ్చేశాను. అతనిసమర్థతను కాలమే నిర్ణయిస్తుంది.

ఆనం : మీ న్యాయనిరతి త్యాగునీయం ప్రభూ!

మహా : అది ప్రతి వ్యక్తి కర్తవ్యం. న్యాయం అనుమన్నదాన్ని ఎందు రద్దీంచినా చేసేతీరడం లోనే వుంది మానవజీవన సాఫల్యం—

ఆనం : మీరు మహాజ్ఞానులు—

మహా : కాని కిరణ్యులు కాలిగజ్జలకి దానుణ్ణి.

కిర : అలా అనకండి. ఈ దాసురాలు మీ ఆనందంకోసమే బ్రతికి ఉంది.

మహా : కిరణ్!

కిర : ప్రభూ!

మహా : ఏదీ—ఒక్కసారి నీ కాలిగజ్జల గలగలలలో తృప్తయ్యిం పొందాలని కోరికగా ఉంది.

కిర : మీ ఆజ్ఞ శిరసావహిస్తున్నాను.

[ఇంతలో బయట ప్రజల గోల. క్రమంగా అడుగుల చప్పుడు వినిపిస్తుంది. ప్రజలలోని కోలాహలం ఒక్కసారిగా సన్నగిలుతుంది]

మహా : మీరంతా ఎందుకువచ్చాకో తెల్పవచ్చు.

[మహారాజుకు జయజయ నాదాలు వినిపిస్తాయి.]

ఒకరు : మహారాజా! మీ పాలనలో ఇంతవరకూ మేం ఎటువంటి కరువుకాటకాలు లేకుండా బ్రతికాం. కాని ఈ సంవత్సరం వర్షాలు లేకపోవడంచేత పంటలు పండలేదు. కాని అధికారులు పన్నులు కట్టమని నిర్బంధిస్తున్నారు. పన్నులకట్టే తాహతు లేదని మీకు మనవి చేసుకోడానికి వచ్చాం—

మహా : పంటలు పండనివారిని పన్నులు కట్టమని నిర్బంధించినవారిని నేను విచారిస్తాను. మీ అందరి పన్నుల్ని రద్దుచెయ్యమని మంత్రి గారికి ఆజ్ఞాపిస్తాను.

ఆనం : ప్రభూ! నైనక ముందు లాలోచించాలి. ఖజానాలో ధనం తగ్గిపోయిందని నిన్ననే కదూ మంత్రిగారన్నారు. పన్నులు వసూలు చేయనిది—

పా వ పు ణ్యా లు

మహా : ప్రజలు పచ్చగా ఉంటేనే భనా గారం నిండి పోయేది. మనం పాలించేది ప్రజల్నిగాని పంజే భూముల్ని కాదు — భూముల్ని కూడా పంజేట్టు, వద్దాలు కావలసివస్తుంది కురిస్తే చురుగ్లగిరినప్పుడే రాజు ప్రజల్ని పన్నులడగల హక్కు సాధించగలడు.

[జయజయ నాదాలు తిరిగి విజృంభిస్తాయి]

మహా : మీ రిక వెళ్ళవచ్చు. తినడానికి లేనివారికి భనా గారంలోంచి ఒక వెయ్యి బంగారు నాణాలు పంచిపెట్టమని నేను కోశాధికారికి ఆజ్ఞ ఇస్తాను.

[మహారాజు లోనికి వస్తున్న అడుగులధ్వని — జయధ్వనాలు సన్నగిల్లిపోతాయి.]

కిర : ధర్మప్రభువులు —

మహా : సీ! పేరు నామీద ప్రసరించినంతవరకు —

కిర : ఆహుతి మీ రనకండి. నా జీవితాన్ని మరి అనవ్యంపాలు కాకుండా కాపాడిన మీకు నేను చరణదాసిని.

మహా : ఐతే ఇక నాకోర్కె చెల్లిస్తావు కదూ!

కిర : అంతకంటే నా —

మహా : నాట్యమేకాదు నాణ్యమైన నీ కంఠ మాగుర్వార్థి కూడా గ్రహించి...

కిర : మీ ఆజ్ఞ.

మహా : ఆనంద్! ఏదీ ఒక సీసా...

కిర : ప్రసూ! నా మొర ఆలకించండి...

మహా : కిరణ్! నేను ఆనందించడం నీ కిష్టంలేదా —

కిర : త్రాగడంలో ఆనందించేదు ప్రభూ!

మహా : ఆనందం ప్రతిదానిలోనూ ఉంది. చెడ్డదైనా మంచిదైనా మనసుకు నచ్చిన ప్రతివనిలోనూ, ఆనందం కనిపిస్తుంది. ఆనంద్... ఏదీ మధ్యం —

ఆనంద : ఇదిగో ప్రసూ!

మహా : నీవు మంచివాడవు — కిరణ్ ఇక — (ఒక్కసారిగా గజ్జలు ఘల్లుమంటాయి — కానీ పటికి పాటతో నృత్యం ఆరంభమౌతుంది. అప్పుడప్పుడూ సీసాల చప్పుడు వినిపిస్తుంది. "ఆనంద్! ఇంకొకటి." అని అప్పుడప్పుడూ అరపులు కూడా వినిపిస్తాయి.)

స్థాయి. అడుగుల చప్పుళ్లు పెరుగుతూ క్రమంగా తరుగుతూ వినబడతాయి.)

పాట

కలలో అలలో కడలిస

కలకలరానా లేవో

దూరతీర సాగరాల

దూరరమ్మని పిలచు — ||కల||

కమనీయ రమణీయ

ఘనప్రణయ కుసుమాల

క్రమచిహ్నయైతె నెలుల

దూరజేశ తీరాలకు — ||కల||

ధర్మం నిండిన నేలను

ధరిత్ర నమ్మక భరణీని

ప్రణయం చిహ్న ప్రభువుల

వలీ యెటులేగడనో — ||కల||

పాపపుణ్య భావాల

పరిష్కరించే ప్రాంతం

పావన మీ రాగం

వలీ యెటు లేగడ — ||కల||

[ఆనందం — పెద్దపెద్ద నిట్టార్పులు —

ఎవరో క్రిందికి దొరికిపోయిన చప్పుడు వినిపిస్తాయి. నాట్యం ఆగిపోతుంది. 'ఆనంద్!' అని అరపు చిగ్గరగా వినిపిస్తుంది. అడుగుల చప్పుడు, కంగారుగా గది అంతా నిండినట్టు వినిపిస్తుంది.]

5

* * నిశ్చయ సీరవ వాతావరణం — ఆశ్రమంలో యోగి:

యోగి : జయశేవ! జయశేవ!

జయ : స్వామి!

యోగి : మగన రాజ్యాధిపతి మన రాజ్యంపై దండెత్తి వస్తున్నట్టు వార్త వచ్చింది.

జయ : రాజ్యాలగొడవ మనకెందుకు స్వామి! మనం అన్నింటికీ అతీతులం కావాలని మీరేకదూ వక్కొనించింది.

యోగి : నీవు పొరబడ్డావు. స్వాత్మరహితమైన సత్కార్యాలలో భాగం పంచుకోవచ్చునని నేనప్పుడే చెప్పాను.

జయ : ఐతే ఇప్పుడు మనం చెయ్యగలవని—

యోగి : రాజ్యాన్ని శత్రువైనవారిచే రక్షించాలి.

జయ : అంగుకు మహారాజులున్నారా—

యోగి : మహారాజులు మద్యపానం వల్ల మత్తులోపడి ఉన్నారని తెలియవచ్చింది. రాజ్యాన్ని రక్షించుకోగల జ్ఞానం ప్రస్తుతం వారిలో లేదు.

జయ : మద్యపానం వల్ల మత్తులోపడి ఉండే రాజులు రాజ్యపాలన మెలా చేయగలరు?

యోగి : ఇది అప్రస్తుతమైనది. రాజ్యాన్ని లాగేనా రక్షించమని మంత్రిగారు కబురంపాడారు.

జయ : ఐతే మరేమేం చెయ్యగలం—

యోగి : ఈ మహారాజ్యంలో అర్హుగా నేలుతున్న విజయవర్మ ఇంగుకు సమర్థుడు. అతడు నాకుంట జవగంటుకు.

జయ : ఐతే నన్నేం చెయ్యమంటారు?

యోగి : విజయవర్మవద్దకు వెళ్లాలి.

జయ : వెళ్ళి—

యోగి : నామాటగా చెప్పి, మీ సోదరులు విడిపోవడంవల్ల మీలోని బలహీనతను గ్రహించి సరరాజు దండెత్తి వస్తున్నాడని, శత్రువుల బారినుండి రాజ్యాన్ని రక్షించుకోగల శక్తి మహారాజుకు లేదని, అంగుకు తగినవాడిని నీవేని కాబట్టి సర్వసైన్యసమేతంగా రావలసిందిని నేను కోరానని చెప్పి.

జయ : మీ ఆజ్ఞ—

[అడుగుల చప్పుడు వినిపిస్తుంది]

యోగి : ఇదిగో— మహామంత్రిగారు సమయానికి వస్తున్నారు. వారితో ఈ విషయం ముచ్చటిద్దాం.

మంత్రి : యోగీంద్రులకు సమస్కారం.

యోగి : సమయానికి వచ్చారు. మహారాజుగారు చేయబట్టన్నారు.

మంత్రి : వారింకా మత్తునుండి తేరుకోలేదు. శత్రువైనవారి సమీపించింది. మనం ముందు జాగ్రత్తలో ఉండకపోవడంవల్ల చాలా అపాయకరపరిస్థితిలో ఉన్నాం.

యోగి : అంగుకే ఇప్పుడు విజయవర్మకు కబురంవుతున్నాను. అతడు శత్రువుల్ని జయించగలడు— అంగుకు మీ చేతుంటారు మహామంత్రి!

మంత్రి : అంతకుమించి వేరే ఉపాయం లేదు. మీ ఇష్టం వచ్చినట్లు చెయ్యండి.

యోగి : జయశంక! తక్షణం బయలుదేరు.

జయ : మీ ఆజ్ఞ

6

* * రాజసభలో కోలాహలం—రాజ్య ప్రధానోద్యోగులు, మంత్రుల ఎదుట.

యోగి : నిన్నటివారు జరిగినవిషయాలన్నీ మీనింతా కల్లారా చూశారు ఇంతటి రాజ్యాన్ని సరరాజు మా స్వతంత్రం చేసుకోవాలని మామంత్రి మీ మహారాజు మద్దతితోగి మమ్మల్ని మైమరచి పడి ఉన్నాడు. ఇంగుకు మహామంత్రి సాక్షి—

మంత్రి : ఔను. మహారాజుగారు అసలు రాజ్యకార్యాలను సరిగా నిర్వహించడం లేదు. మంత్రుల ఉద్యోగుల సలహాలను పాటించడం లేదు. వెనుకటిలాకాకుండా మహారాజు మద్యసేవనలోను...

మహా : ఈ విషయంతా ఎవరో చెప్పనక్కరలేదు. మద్యం నేవిస్తున్నానని మత్తుకు ప్రవరిస్తున్నానని నేనే ప్రజలకు ప్రభుత్వాధికారులకు చెబుతున్నాను.

యోగి : అటువంటివ్యక్తి రాజ్యం చెయ్యడానికి ఎంతవరకు అర్హుడో మీరే నిర్ణయించాలి.

[గట్టిగా అడుగుల చప్పుడు]

కిరణ్ : యోగీంద్రులను ఒక్క ప్రశ్న అడుగుతాను. రాజ్యకార్యాలలో పాల్గొనడానికి మీ గెంతవరకు అర్హులో ముందు మీరు తెలియ చెప్పండి—

యోగి : ఇక్కడిందరధికారులు ఉండగా నీచురాలైన ఒక సత్రకి జవాబీయడం నేను చేయలేనని—

- మహా : ఎంతటియోగింద్రులైనా నిండుసభలో ఇతరులను దూషించడం తగనిపని. ఈ సభలో ప్రసంగించడానికి మీ కెంత హక్కుందో అందరికీ అంతే. నర్తకి నిర్భయంగా తన అభిప్రాయం చెప్పవచ్చు.
- యోగి : అయోగ్యులైనవారిని రప్పించి రాజసభ సమీక్షించేయ్యడం మహారాజులు చేయవలసిన పనికాదు.
- మహా : ఇందరిలో యోగ్యులెవరో, అయోగ్యులెవరో మీరు నిర్ణయించగలరా ! రాచకార్యాలకు వ్యక్తిగతగోప్యమాలకాదు కావలసింది — శక్తిసామర్థ్యాలు —
- యోగి : నేనూ అనే అంటున్నాను. తన రాజ్యాన్ని తనప్రజల్ని కాపాడుకోలేని రాజు రాజ్యపాలన కర్దుడుకాదని —
- కిర : రాజ్యాన్ని ప్రజల్ని కాపాడుకోలేనంత శక్తి శూన్యులు కాదు మహారాజు — కాని ఆ పనికి తాత్కాలికమైన అడ్డంకు లేన్నయినా కావచ్చు.
- యోగి : రాజు లేన్ని అడ్డంకులు వచ్చినా తన ప్రభావ కర్తవ్యాన్ని విస్మరించరాదు. ప్రాణాలైనా సరి ఒక్కీ....
- కిర : అంగుళు మహారాజెప్పడూ సిద్ధమే. అంగుళు వారి గత జీవితమే సాక్ష్యం —
- యోగి : కాని ప్రస్తుతం మాత్రం అలా జరగడంలేదు.
- కిర : అని యోగింద్రులైన మీరు విన్నవించడం తగదు. తమ ప్రజలపై మహారాజుగారికి ఎంతటి అనురాగం ఉందో నిన్ను మొన్నటి విషయాలనేకం తెలియ జెప్పగలవు.
- యోగి : రాజ్యపాలనకు కావలసింది అనురాగంకాదు అవశ్రమిక్రమం — అనురాగం అవసరాన్ని బట్టి —
- యోగింద్రులు మాట తప్పిపోతున్నారు. అనురాగం సర్వ ప్రపంచాన్ని జయించగలదనే యోగి పుంగవుల మాటలనే వారు తిరస్కరిస్తారు.
- యోగి : అనురాగం కంటే సామర్థ్యమే రాజ్యపాలనకు ముఖ్యమని నా ఉద్దేశ్యం —
- కిర : అనురాగమే సామర్థ్యం కంటే అత్యవశ్యకమని నా నమ్మకం.
- మహా : ఇంతటా యోగింద్రులేమంటారు ?
- యోగి : రాజ్యం చెయ్యాల శక్తిలేని వారు సింహాసనం ఖాళీ చేయవలసి —
- మహా : అనంతరం సింహాసనాని కర్ణుడెవరో మీరే చెప్పండి.
- యోగి : రాజ్యాన్ని శత్రు రాజులనుండి రక్షించిన మీ సోదరుడు విజయవర్మ అని వేరే చెప్పనక్కరలేదు.
- మహా : ఇంగుళు రాజ్యాధికారులెవంటారు —
- ఒకరు : మాలందరి తరపున నేను మీకు విన్నవించేది ఒక్కటే విషయం. మహారాజుగారు బ్రతికుండగా వారి సోదరులు రాజ్యాధికారులు కాలేరు. ప్రేమతో మహారాజువారు అర్థరాజ్యాన్ని వాడం చేతం అసంగతమే —
- యోగి : విలే రాజ్యం అసమర్థుల చేతిలో ఉండవలసిందేనా.
- ఒకరు : మహారాజు అసమర్థులు కాదని మేముంటా ఎరుగుదుం. పరస్పరులు వారి నీ స్థితికి తెచ్చినాయి. వివాహరన్ధ్రం సమర్థులైన రాజ సోదరులు విజయవర్మ వెనుకటిలా సర్వవైద్యధిపతిగా ఉండి రాజ్యాన్ని చక్కజెప్పడంలో తప్పు లేదు.
- యోగి : అధికారిం ఒకరి చేత ఆయుధం మరొకరిచేత ఉండడం వల్ల ప్రయోజనం శూన్యం. అధికారి కూడా ఆయుధాన్ని చేతబట్టగల సమర్థుడు కావాలి.
- కిర : రాజ్యాన్ని న్యాయాన్ని కలిగించేది ఖిష్ణం కాదు సహృదయం.
- మహా : ఇంతటితో ఈ ప్రసంగం చాలు. మహా మంత్రులేమంటారు ?
- మంత్రీ : నేనే విషయాన్ని నిర్ణయించగల స్థితిలో లేను ప్రభూ ! మీరు ప్రజల కోసం మగాన్ని నర్తకిని విడిచిన రోజున ఎట్టి చిక్కులూ ఉండవు.
- మహా : అది నేను చేయలేని పని.

యోగి : ఐతే రాజ్యాన్ని విజయవర్మ కప్పగించడం మీ ధర్మం.

ఒకరు : అది రాజధర్మం కాదు. ఇంకొక రాజోద్యోగులను ధిక్కరించి మాట్లాడటం యోగింద్రులకు తగదు.

మహా : సరే, నా నిస్సయం వినండి, సుదృఢ ముక్తులో నా రాజ్యాన్ని రక్షించుకునే శక్తిని నేను కోల్పోయాను కాబట్టి ఇక నించీ రాజ్యభారాన్నంతటినీ విజయవర్మపై విడుస్తున్నాను. నేను సామాన్యునిలా నేటి నుండి నగరంలో నివసించగలను — కిరణ్ ! ఇక నెక్కడం పను.

[అడుగుల చప్పుడు — కాస్తేపు కోలాహలం — తిరిగి విశృంభం]

జయ : స్వామి! నాకో శ్లోకం జ్ఞాపకాని కొస్తున్నది —

యోగి : (నవ్వుతూ) ఏమిటది —

జయ : పరిత్రాణాయ సామానాం
వినాశాయ దుష్కృతాం |
ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ
సంభవామి యుగయుగే || — మీరు దేశంలో
ధర్మాన్ని స్థాపించడాని కవతిరించిన దైవ
స్వరూపులు స్వామి!

7

* * భోరున వర్షం కురుస్తున్న ధ్వని —
అప్పుడప్పుడూ తాటాకుల చప్పుళ్లు.
కొంచెం దూరంగా ఆ నిశా నిశ్చ
బ్రాన్ని చీలుస్తూ ఒక శ్లోకం వినిపిస్తుంది. అప్పుడప్పుడూ గట్టిగా ఉరుముతోంది.

అసత్యమా సద్గమయ
తమసామా జ్యోతిర్గమయ
మృత్యోర్మార్గా అమృతం గమయ — (శ్లోకం
సన్నగా అంతమౌతుంది).

యోగి : ఎవరది? —

నేను స్వామి!

యోగి : ఈ సమయంలో ఇక్కడికెందుకు వచ్చావు. పరిసరాలలో సంచరిస్తుండగా కుంభవృష్టి ఆరంభమైంది. స్వామి! గత్యంతరం లేక — నా ఆశ్రమంలో ఆవవాళ్లకు స్నానం లేదు. అందులోనూ నీలాంటి...

మీరీ మాట లంటారని నే నెగురుచును స్వామి! కాని బయట పెద్దగా వర్షం కురుస్తోంది. హోరుమని ఈగురుగాలి విస్తోంది. ఈ ఒక్కసారిగా ఈ దీనురాలిని కాపాడండి —

యోగి : అది అసంభవం —

కిర : ఆధారం లేకుండా కష్టంలో అల్లల్లాడుతున్న ఆడదానికి కాస్త ఆశ్రయాన్ని వ్వ లేరా స్వామి మీరు.....

సరే. (సాధేయపడుచున్నావు కాబట్టి — బయట గాలివానగా ఉన్నది కాబట్టి నీమాట మన్నిస్తున్నాను. కాని రేపు ఉదయం నేను ప్రాయశ్చిత్తిం చేసుకోక తప్పదు. నీ విచటకి రావడమే శరణం —

[ఒక్కడో పిగులపడిన చప్పుడు]

కిర : స్వామి!

యోగి : ఏమి?

కిర : భయంగా ఉంది స్వామి!

యోగి : అంతఃపురాలలో నివసిస్తున్న నీకు తాటాకుల ఆశ్రమపురుషి నెలో ఉంటుంది భయంగా ఉండమా —

: బోహ స్వామి!...మీ కో విషయం చెప్పాలనుకుంటున్నాను.

యోగి : ఏమిటది?

కిర : రాజసభలో మిమ్మల్ని — భగవత్ స్వరూపులైన మిమ్మల్ని ఎదిరించి మాట్లాడినందుకు తుపించండి — ఏమైనా విజయం మీదే —

యోగి : కాదు. ఆడవానివి అంత భయం లేకుండా రాజసభలో ప్రసంగించడం తగిన పని ఏనాహవించలేకినదే — విజయం నాది కాదు. నీదే —

కిర : అదెలా స్వామి! చివరికి మీరూలే నెగింది.

పాపపుణ్యాలు

యోగి : అది రాజుగారి సహృదయంవల్ల మాత్రమే -
కాని నీ మాటకే రాజసభలో అధిక బలం
లభించింది.

[గట్టిగా ఉరుసుతుంది]

కిర : స్వామీ!

యోగి : భయపడుతున్నావా—

కిర : కాదు స్వామీ! మీరు చిన్నతనంనుంచే
సన్యాసం పుచ్చుకున్నారా?

యోగి : లేదు.

కిర : మరి వివాహితులేనా—

యోగి : ఔను, మెండ్లి జరిగిన కొద్దికాలానికే
భార్యతో చిన్న కలహం వచ్చింది—
అంతమాత్రాన ఆమెను వదిలివేశారా
స్వామీ!

యోగి : లేదు. కాని ఆ కోపంలో ఒక సంవత్సరం
ఆమెను విడిచి దేశాటనం చేశాను. తిరిగి
ఆమెను కలుసుకోవాలనే బలమైన కోర్కె
తో వచ్చాను. కాని ఆమె లేదు. నాకోసం
వెదుకుతూ వెళ్ళిపోయిందని విన్నాను.
ఆమె అంటే మీకు ప్రేమ లేదా—

యోగి : అందుకే ఆమెకోసం కొన్ని సంవత్సరాలు
గాలించాను. కాని ఎక్కడా కనిపించ
లేదు. నిరాశ చెందాను. ప్రపంచంమీద
ఆశలులేనిపోయినాయి. సన్యారం పుచ్చుకు
న్నాను.

కిర : మీ ప్రేయసిని మీరు మర్చిపోయారా
స్వామీ!

యోగి : ఇది జరిగి పదిహేను సంవత్సరాలైనా నే
నామెను విస్మరించలేదు—

కిర : (గర్జనగా) స్వామీ!

యోగి : ఏమి!

కిర : మీ ఈ “జ్యోతి”ని మీరు గుర్తించలేదా—

యోగి : ఆ! నా “జ్యోతి”!! పునర్వర్తనమా!

(దగ్గరగా వేడి నీటిగుర్బులు)

కిర : స్వామీ!

యోగి :

కిర : మీకోసం మీరు ఇట్లు వదిలి వెళ్ళిం తర్వాత
నేను ఎన్ని బాధల్నుభవించానో—

యోగి : జ్యోతి! నన్నెలా గుర్తించగలిగావు!

కిర : మీరు మరచిపోయినా నేను మిమ్మల్ని
మరచలేదు స్వామీ! ఎప్పటికైనా మీ
దర్శనంకాకుండా ఉంటుందా అనే ఆశ
తోనే బ్రతికాను. నా కోర్కె ఫలించింది.
మిమ్మల్ని నేను రాజసభలో గుర్తించాను.
మొట్ట ఆనమానించినా చివరికి
మీరే అని నిశ్చయించుకున్నాను. అందుకే
మిమ్మల్ని కలుసుకోడానికి ఈరాత్రి బయలు
దేరి వచ్చాను.

యోగి : జ్యోతి!

కిర : స్వామీ! పడగానిపాటుపడి, పురుష
సంఘంలో ఆమెనీతనై బ్రతుకుతేరువు
కోసం నర్తకినై చివరికి రాజస్థానం చేరాను.

[దురంగం కొడిమీత వినిపిస్తుంది, వర్షం
తగ్గరుంది.]

యోగి : (కంగారుగా లేచి) నర్తకి!

కిర : స్వామీ!

యోగి : నీవు నీదురాలిని—పులటపు రాజనర్తకిని—
నా జ్యోతినివికావు. ఛీ! నన్నుకూడా అవ
దీక్షించే శావు. ఛీ! వెంటనే ఆశ్రమం
వదిలిపో—

కిర : మీ దానిని—కనికరించండి స్వామీ!

యోగి : ఛీ! ఛీ—

కిర : ఆ! నేనేమో అనుకున్నాను. మీరు మహా
యోగులని ప్రేమించాను. తుణికి సుఖానికి
కులటను కాగిలించుకొని, ఆనందం అవ
ఖ్యాతికి భయపడే నీచులనుకోలేదు. మీలో
హృదయం లేదు. నా జీవిత నాశనానికి
కారకులు మీరు. నీచులు—ద్రోహులు—
మూఢులు...

[స్వరం క్రమంగా దూరమౌతుంది.]

8

* * సంఘారామ ఆవరణంలో బౌద్ధ

సన్యాసి గంభీర స్వరంలో!

జా. స : అహింసా పరమా ధర్మః
సౌహార్దం పరమావధిః

సదా హృదయ మైర్వల్యం
సత్య మితుభ్యక్తి బుద్ధైః
[నిశ్శబ్దాన్ని చీలుస్తూ ఆనంద్, జయదేవ్ లు]

ఆనంద్ } : సురుజేవులకు నమస్కారం.
జయ }

జా. స : ఓహో! సంవత్సర కాలం గడచిపోయింది
కాబోలు —

జయ : ఔను. మీ ఆజ్ఞానుసారం తిరిగి వచ్చాం.

జా. స : మీ రిద్దరూ గమనించిన విషయాలలో నే
మీ రజిగిన ప్రశ్నకు సమాధానం ఇమిడి
ఉంది. ఏమంటారు! ఏదీ ఆనంద్! నీవేం
చెబుతావు —

ఆనంద్ : మహారాజావారు ధర్మాత్ములు — అంతకు
మించిన ధర్మగుణంగల చక్రవర్తి మరొక
రుండరు. కులట ఐనా సర్వ కిరణ్యులు
ఉత్తమ భావాలుగల స్త్రీ కాని మహా
మాని అనిపించుకుంటున్న ఆ యోగి పాపి.
కిరణ్యునికి ద్రోహంచేసిన మోసగాడు.
రాజ్యపాలనం తెలియనివానికి పట్టం కట్టించిన
మూర్ఖుడు.

జా. స : నీవేమంటావు జయదేవ్!

జయ : ఆనంద్ చెప్పింది నాకు సమంజసంగా
లేదు. మహాయోగి పుణ్యాత్ములు. సామ్రాట్
భగవత్ స్వరూపులు. ప్రజామిత్ర

కాంక్షులు. మహారాజు దుర్వ్యసన పరాయ
ణుడు. రాజ్యపాలనా సమర్థుడు కాదు.
కిరణ్యులు కులట. పాపి. యోగిని వైతం
వంచించిన ద్రోహి.

జా. స : మీ రిద్దరూ పొరబడ్డారు. పాప పుణ్యా
లకు మానవులు చేసే పనులతో కొలవడం సరి
కాదు. మానవ నియమాలింఘనం పాపం
కాదు. మీ ఇరువురి ఆభిప్రాయాలలో నే
ఇంత భేదం ఉన్నప్పుడు అసంఖ్యాక మానవు
లకు పాపపుణ్యాలుపై విభిన్నాభిప్రాయా
లుంటాయి. అందుచేత ఇది పాపం, ఇది
పుణ్యం అని మనం నిర్ణయించలేము. పాప
పుణ్యాలు దివారాత్మాంకివి. చీటి
నెలుగులాంటివి. పాపం చెయ్యడంతోసం
పుణ్యం చెయ్యాలి. పుణ్యంకొసం పాపం
చెయ్యవలసి ఉంటుంది. ప్రజామిత్రులు నే
పుణ్యంకొసం క్రూరానికి పట్టం కట్టించడం
పాపంకాదా! త్రోగి మత్తెక్కి ఎర్రకిని
సంతోషపరచడం నే పాపంకొసం ప్రబల
క్షేమాన్ని ఆరయ్యడం పుణ్యం కాదా! పాప
పుణ్యాలు సవరోదులు! క్రమగతలు.
వాటిని నిర్వచించడం ఎన్నటికీ సాధ్యం
కాదు.

బొమ్మలాట - యక్ గానము

యస్మిన్ జోగారావు

మన జీవంలో బొమ్మలాట అతి ప్రాచీనకాలం నుంచీ ప్రసిద్ధమైన జానపద కళావిశేషంగా పరి ధవిల్లుతూ వచ్చింది. ఆసలు నాటకకళావిద్యుతికి దారితీసింది అగే అనవచ్చు. బొమ్మలాటకు బ్రహ్మ లాంటివాడు నూత్రధారి. నూత్రధార శబ్దం తిరువాత తిరువాత బౌపచారికిగా రూపకప్రస్తావనలకెక్కినా బొమ్మలాటకు కుదిరినంతగా రూపకానికి కుదరదు. నూత్రం పట్టకుం డేనే గాని బొమ్మల ఆటే లేదు. అంచాతే ఆ మాట వుట్టింది. రూపకంలో స్థాపనతో సరి నూత్రధారుని వాటకం. తెనమగైనా బొమ్మ లాటలో చిట్టచివరిదాకా అతని ఆవసరం వుంటుంది. భృతినాట్యశాస్త్రంకో నూత్రధారశబ్దం వున్నదంటే క్రీస్తుపూర్వం రెండు మూడు శతాబ్దాలనాటికే బొమ్మ లాట ప్రదర్శనలు ప్రసిద్ధి వహించాయన్నమాట.

క్రీస్తుశకం పూర్వ శతాబ్ది నాటికి కి దేశాంతరాలకు గూడా వ్యాపించాయి. జావాలో వీటిని వాయుంగ్ విన్దా అంటారు.1 అవి క్రీ. శ. 1000 నాటికే కడు ప్రసిద్ధములై యీనాటికి మన రామాయణ మహాభారత గాథలనే ప్రదర్శిస్తూ ప్రజామోదం పొందుతున్నాయని తెలుస్తోంది.2 ఈనాడు బొమ్మలాట ప్రపంచ మంతటా ప్రసిద్ధిపొందింది. మన ఆంధ్రజేతంలోగూడా యీ బొమ్మలాట చాలాకాలంనుంచీ ఉంటున్నట్లు ఊహించవచ్చు. పాల్కురికి సోమనాథుని కాలం నుంచీ మన సాహిత్యంలో బొమ్మలాటల ప్రస్తావనలు చుగానే కనిపిస్తోంది. ఉదాహరణకు పండితారాధ్య చరిత్ర పర్యంత ప్రకరణంలో 'భారతాది కథలఁ జీర మఱుంగుల | నారంగ బొమ్మల నాడించువారు | గడు నెచ్చుతంబుగఁ గంటనూత్రంబు | లహరంగ బొమ్మల నాడించువారు | అని వుంది. ఇందులో వర సగా తోలుబొమ్మలాట, కొయ్యబొమ్మలాట రెండూ సూచించబడ్డాయి. వాటినే కన్నడంలో వర సగా చక్కలదగ్గంటె, నూత్రదిగ్గంటె అని అంటారు.

మన ఆంధ్ర జేతాని కీ బొమ్మలాట మహారాష్ట్రల నుండి దిగినట్లు పెద్దలు చెబుతారు. అసలు యీనాటికి గూడా అటు రాయలసీమా యిటు కొస్తాజిల్లాలలోనూ అక్కడక్కడ మిగిలివున్న బొమ్మలాటవాళ్లను యోగ త్తేమం చేస్తే వాళ్లు మరాఠీ వాళ్లని తేలుతుంది. మన రాష్ట్రంలో వాళ్ళ పూర్వుల స్థితిగతు తెలవుంజేవో చూచాయగా చెప్తాను. శా. శ. 1180 అంటే క్రీ. శ. 1208 లో వేయబడిన దుర్గ మాన్వయులైన విష్ణురుల కొంపప సుంపప నాయకుల ముక్కామల భూదాన శాసనంలో "నూత్రధారి బోమలయ" అను సతదొక ప్రతిగృహీతగా పేర్కొనబడ్డాను. అతడు బొమ్మ లాట వాడేకావచ్చు. కాకతీయుల నాటి వరంగలు జిల్లా గూడూరు శాసనం4 చివర 'నూత్రధారి కొమ్మో జన బరహా' అంటే నూత్రధారి కొమ్మోజు వ్రాసినది అని వుంది. ఇది తెలుగు వృత్తాలలో నున్న శాసనం. ఒక పానుగల్లు శాసనంలో5 తూర్పువైపున నున్న

1. 'వాయుంగ్ ఆటలు—జావా ద్వీపనామల విన్దోదములు' అను శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారి వ్యాసము. ఆంధ్రపత్రిక ప్రచుది సంవత్సరాది సం-చిక.

2. 'The Mahabharata and the Wayang in Java'—By Dr. B. R. Chatterjee— 'India and Java' (Greater India Society Bulletin No. 5. Part 1, Pp 48-50)

3. South Indian Inscriptions Vol. X No. 247.

* 4. తెలంగాణాశాసనాలు, ప్రథమ సంపు టము. కాకతీయులవి నెం. 55.

* 5. తెలంగాణా శాసనాలు—చిల్లర శాసన ములు నెం. 18.

* (లక్ష్మణ రామ పరిశోధక మండలి ప్రచు రణ, హైదరాబాదు, 1935.)

వ్రాతలో 'మూత్రధారి బ్రహ్మజు' యైన మూత్రధారుల కాస్యవల్లనీ బానుగంట దశవృత్తి పుష్కపంక్తు 20 భీమ సమద్రము వెనుక పుష్కమణురారు' అని వుండు. ఆ మూత్రధారి కొమ్మెల్లా బ్రహ్మజులు 'వేళ్లనుబట్టియే' బొమ్మలాట వారైనట్లును, మహారాష్ట్ర ద్వైతమును ఊహించవచ్చు. ఆ బరహా, యైన ఆస్మరి కన్నడపు ముక్కలు. మహారాష్ట్రమునకు సన్నిహితమైనది కన్నడ దేశం. అదీకాక బొమ్మలాట ద్వైతమునకు కనేకభాషలు రావలెన్నవి సహజం. అసలూరాటి బొమ్మలాట వాళ్లు తొలుత కన్నడదేశానికి వచ్చి పిదప ఆంధ్రరాష్ట్రానికి ప్రాకివుంటారు. పై శాసనాలను బట్టి పడమూడో శతాబ్దినాటికే మన రాష్ట్రంలో వాళ్లు రాజ ప్రాపకమున నింత భూవనముల సంపాదించు కొంటూ వున్నట్లు, స్వయంగా తెలుగులో పద్యాల్లోగూడా శాసనాలు వ్రాయగల సామర్థ్యం గలవారైనట్లు తెలుస్తోంది. తత్వమే వారు గ్రంథ రచనాప్రావీణులూ, స్వయం గ్రంథకర్తలు కూడా అయినట్లు ఈ క్రింది విషయాలవల్ల తెలుస్తోంది. ఆంధ్రకవితరంగిణి కోమిక్ సంపుటంలో ఉదాహరించబడిన కోడూరి వల్లభ నూరి చరిత్రలో అతను పాటి గణితం అనే గ్రంథమును కర్ణాట సింహాసనాధీశ్వరులకు కృష్ణదేవరాయలకు రావలెనని కోరించి మన్ననలందిన 'బొమ్మలాట విరుపాక్షప్రకాశని ప్రేమణంబున' రచించితిని చెప్పుకొన్నాడు. ఆ కాశయ కుమార తాతాచార్యుని శిష్యుడయినట్లు, నెలవారే దైవట్లును వల్లభనూరి చెప్పాడు. పెనుగొండలో కృష్ణరాయల కోశాధికారిగా వుండి శిల్పకళానిక్షేపమున తేపాక్షి దేవాలయాన్ని నిర్మించాడని చెప్పబడి విరూపన్నయీ కాశయ తండ్రియే యననాయని అనుమానము. బొమ్మలాటవారి గురించి 'చి' చాగంటి శేషయ్యగారు రొక్క శాసనవిషయము నుటంకించారు— 'కడప మండల మందలి కమలాపురము తాలూకా చిడిపిరాల గ్రామమును దండ్రమయ్యయను నతఁడును (ఇతనిని బొమ్మలాట రయతు అని యందురు), బొమ్మలాట యమృత కవి యను నతఁడును తెర నాటకము లాడుటకై పెద చిట్టయ్య యను నతని కిచ్చినట్లొక శాసనమున్నది' అని. దీనినిబట్టి వారికి బొమ్మలాట లండే కాదు తెరనాటకములందును గల అభిమానము లేటెల్లమునుచున్నది. అంతేకాదు ఆ తెరనాటకము

లాడువారికి వీరొక్క గ్రామం దానం చేశారంటే ఆ నాటి వారి హుండాగిరి ఎంతటిదో తెలుస్తోంది. అంటే అప్పటికే ఏ రాయలవారి అనుగ్రహం వల్లనో వారి సీమలో వీరికి కొన్ని వృద్ధులైనట్లు వుండవచ్చు. వారి వృత్తికి స్వార్థక చిహ్నముగా నీనాడు రాయలసీమలో కొన్ని గ్రామనామాలు వినిపిస్తాయి. వాటినిబట్టియో, అసలు తులవృత్తిని బట్టియో వాళ్ల కా బొమ్మలాట అన్నదే యింటిపేరుగా పరిణమించి వుండొచ్చు. పై శాసనంలో 'వేళ్లను బట్టి' బొమ్మలాట అమృతకవి రచనలేవో మనకు తెలియదు. ఒక బొమ్మలాట కుటుంబమునకు చెందిన ఒక్క తెలుగు యక్షగానరచన మనకు దిక్కినది. అది కిరాతార్జునీయరులు 6 యక్షగానము. కర్త బొమ్మలాట సాంబయ్య లేక సంబయ్య. అతని తండ్రి బొమ్మలాట శాసనము, మోహన కవి దిగువాంకును నైన సిద్ధయ్య. బొమ్మలాట శాసనముంటే బొమ్మలాట అనే గ్రామానికి కడం వంటి వాడు— ఆ మోహనకవి రచనలేవో తెలియదు. సంబయ్య కిరాతార్జునీయరులు ప్రశస్త రచనల యక్షగానం. ఇందు లేపాక్షి విద్యుద్ధ ప్రతి వుంది. లేపాక్షి అనంతపురం జిల్లా హిందూపురం తాలూకాలో ప్రసిద్ధమైన శివక్షేత్రం. ఆంధ్ర శిల్పకళా నిక్షేపం. అక్కడి కిరాతార్జునీయ కుటుంబిల్లుల దొక ప్రశస్తికతి యందురు. సంబయ్య బహుశా ఆ ప్రాంతంవాడైవుంటాడు. అతని కృతి రచన కవీ ఉద్వేగకాలై వుంటాయి. ఈ సంబయ్య కన్నడంలో కూడా కవియబంటన విజయము7 సారంగిధరి చరిత్రయిది అనే యక్షగానాలు రచించాడు. అంతాత కర్ణాటక కవి చరిత్రకు నెక్కి

6. దీని సూచనలు : మురారు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారము—నెంబర్లు D. 1849, 1850, 1851 & R 1148; తంజావూరు సరస్వతీ మహాల—D. C. No. 476; అడయూరు దివ్యజ్ఞాన సమాజ గ్రంథభాండాగారము—Shelf Nos: 32 E 11 & 32 F 7. (గమనిక : తంజావూరు, అడయూరు ప్రభులలో నిది సంబయ్య సోదరులు రచించినట్లున్నది. కాని సంబయ్యయే రచించి యుండునని నా సమ్యక్ కము).

7. ప్రా. లి. పు. భాం|| D. No. 1169.
8. ప్రా. లి. పు. భాం|| D. Nos. 1212 & 1220.

నాడు. అం దితని కాలము శ. 1750 ప్రాంతముని చెప్పబడింది.

మనకు తెలియవచ్చిన బొమ్మలటవారి తెలుగు రచన మరియొకటి బొమ్మలాట హాస్యనాటకము. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండారమున దాని కొక తాళపత్ర ప్రతి గలదు. (నెంబరు R. 1894) అది యొక బొమ్మలాట ప్రదర్శనకు ప్రస్తావన. వ్యావహారిక ధోరణిలో నొక చక్కని మాంసలికపు నుడిగా ముట్టిపడు వచన ప్రచురమైన సంవాదతైలిలో సరసములైన హాస్యప్రసంగములతో సాగిన రచన. అసలు బొమ్మలాటవా రాడవలమకొన్నది శ్రీకృష్ణునిలాసముల కాని కేతిగాని పెల్లియందలి ముఖ్యవిషయము. గ్రంథకర్త యెవ్వరో తెలిసు కాని ఈ గ్రంథమధ్యలో ఒక పంచాంగప్రసంగసందర్భంలో 'సందన సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ. ఆషాఢ ముఖ్యవారం' కేర్పాటుబడింది. అది గ్రంథరచనా కాలమున కొక భంగ్యంతర మూచన అనుకొంటే స్వామికన్నుపిల్లైగారి ఇండియన్ ఎఫ్ మెరిస్ ప్రకారము క్రీ. శ. 1-9-1852 లేదా సరిపోతోంది. గ్రంథంలో పలుతేజవ లది 'పక్షిణి సింహా సనాధిశ్వరుండు విజయనేతు రఘునాథ భూపాలుని నాటకశాలకు సంబంధించినది వుంది. ఆ నేతుశబ్దమును బట్టి యిది ఆకాలమున రామనాథ శివగంగ మండాలాధి శివరలకు నేతుపతులకు సంబంధించినదని తోస్తుంది. వారిలో విజయ రఘునాథ నామధేయు లా పరు నేడవ శతాబ్ది నడుమ గలరు. అందుకరి ప్రాపకమున నీ గ్రంథము వెలసియుండవచ్చు.

ఇంతవరకు చెప్పిన విషయాలనుబట్టి యిప్పుడు బొమ్మలాటవారి స్థితిగతు లధ్వాన్నంగా వున్నావెనక భేషగా వుండేవని తోస్తుంది. ఇంక బొమ్మలాటకీ యక్షగానాదులకూ వున్న సంబంధం స్థూలంగా పరిశీలిద్దాం. ఏవో నాలుగు బొమ్మల నటూ యిటూ ఆడించేటంత మాత్రాన అది బొమ్మలాట ప్రదర్శనం అనిపించుకోదు. ఒక కథ తీసుకుని అందలి పాత్రలకు అనుగుణంగా బొమ్మలు తయారుచేసుకుని వాటి నాడిస్తూ వేనకనుంచి పద్యాల్లో పద్యాల్లో దరువుల్లో ఆయా పాత్రల ప్రవేశ ప్రసంగాదులు, సమయ అప్రదృశ్య కథానుసంధానం చేసే సంధి వచనాలూ వినిపించాలి. అందుకు సాహిత్యాన్ని ఆశ్రయించాలి. బొమ్మలాట ప్రదర్శనాల్లో కేవల గద్య రక్షిగట్టదు.

అందుకే ఏ కేశంలోనైనా బొమ్మలాట ప్రదర్శనానికి వేనక గేయభాగాధికమైన రచన చే ఉపయోగిస్తారు. పాశ్చాత్య దేశాల్లో సాధారణంగా 'పి పె ర్' అను నాటికల నుపయోగిస్తారు. వాటికిగల సంబంధంగూర్చి 'పి పె ర్ బుక్' (The Puppet Book *) అనే గ్రంథంలో యిలా వివరింపబడింది :

'Musical plays and operas if specially arranged, can be given by puppets. One advantage of opera on the puppet stage is that the conventional gestures of the singers are well within the capacity of the puppet but besides that there is the possible influence any production might have towards increasing interest in the opera.'

అంటే గేయనాటికలను ప్రత్యేక దృష్టితో రచిస్తే బొమ్మలద్వారా ప్రదర్శించవచ్చు. అలా ప్రదర్శించడంలో కేవల గేయనాటక ప్రదర్శకులు సాంప్రదాయికంగామాడించవలసిన అభినయంశాలను ఆ బొమ్మలే ఆడుకోగలవు. అంతేకాక అసలా గేయనాటక ప్రదర్శనయెడల కలిగే జృంభకృత్యము ప్రభావం యీ బొమ్మలాట గేయరూపక ప్రదర్శనయెడల కూడా కలుగుతుంది. జావా ద్వీపములు వారి వాయంగ్ వినోదాల్లో ఉపయోగించే లాకస్త్ర అను రచనా విశేషాలు గూడా యిట్లాంటివే. సంస్కృతంలో గూడా దర్శపుత్రికా ప్రదర్శనల కుద్దిష్టమే ఛాయా నాటకాలని వున్నాయి. ఇంగ్లీషులో షేప్ప వలసినస్తే 'షాడో ప్లేస్' (Shadow plays) అన్న మాట. తోలుబొమ్మలను ఆటలో తెరవెనుకా దివ్వకు ముందూ వుంచుతారు. ప్రేక్షకులకు కనపడేవి వాటి ఛాయలు మాత్రమే. అందుకే ఆ పేరు. కొయ్యబొమ్మ

9. Vide. South Indian Epigraphy, Annual Report for 1928-29. Part II. Item No. 76, ie, Sivapuri Record from Ramnad Dt., No 46, Dated Saka 1590=1668 A.D.

* Edtd. by L.V.Wall, B.A.; published by Faber and Faber Ltd., 24, Russel Square, London, W.C. 1. Part 5. Item No. 27, Pp 187-198.

లాటలో బొమ్మలకు తెరమరుగు వుండును. కాని వాటికి కూడా ఛాయానాటక గ్రంథభాగాలు పనికి రాకపోవు. సంస్కృత నాట్యరిషయక గ్రంథాల్లో ఎక్కడా ఛాయానాటకప్రస వున్నట్లు కాని రాదు. సంస్కృత మహాభారతంలో (XIICXCV, 5) రూపావతీవనం అనే విషయంపరించి నీలకంఠ పంకితుని వ్యాఖ్యానించాడు: 'రూపావతీవనం జాలయంసంకల్పితే దాక్షిణ్యేన ప్రసిద్ధమ్ | యత్ర నూర్మవృత్తం వ్యవధాయ దర్శయంతి రాకాంతైః రాజాభ్యాత్యాదీనాం దర్శ్య ప్రవర్తంతే అని. అంటే రూపావతీవన మనునది జాలయంసంకల్పిత అనుపేర దక్షిణ దేశమున ప్రసిద్ధమైనది. అందు ముగిసి బట్టపై దర్శనపుత్రికలద్వారా రాజాభ్యాత్యుగల దర్శనము ప్రదర్శింపబడును అని అర్థము. ఈ విషయము నాకు డాక్టరు ఎస్. కృష్ణమూచార్యులగారి (History of classical Sanskrit Literature) గ్రంథంనుండి ఎరుకవశినది. అందులో దేశంలో నింక ప్రాంతాలకూ వివిధ కులాలకూ సంబంధించిన కొన్ని ఛాయానాటకాలు పేర్కొనబడ్డాయి. అవి అన్నీ సన్నెండో శతాబ్దికి వలెవే. అంతకు పూర్వపు రచనలగురించి తెలియవచ్చుట లేదు. కాని ఆ ఛాయానాటక ర్థలు చాలమంది రాజాస్థానము లలంకరించినవారగుట గుఱుంప దగినది. ఆయా ఛాయానాటకేతివృత్తములు అన్నీ సాంఘికకాలే గాని విలకని కృత్రిమాత్రము విశిష్టమైనది. అది చారిత్రకము. క్రీ. శ. 1489—1680 సం॥ల నడుమ బీజపురమును పరిపాలించిన ఆదిల్షా రాజు వంశ చరిత్రకు సంబంధించినది. సంస్కృతప్రచ్ఛాయానాటకములందు సుభటుని దూతాంగదము ప్రసిద్ధమైనది. అది క్రీ. శ. 1242 ప్రాంతమున అనిసిల్ వద్ద ప్రభువు త్రిపున పాలదేవుని కొలువున ప్రదర్శింపబడినది. దూతాంగద ముచ్చైవనది.10 అందు గద్యభాగము కంటే పద్యభాగమే ఎక్కువ. కడమ ఛాయానాటకములు నల్లటి యుండునని ఊహింపవచ్చు.

బొమ్మలాటలకు పాశ్చాత్య దేశాలలో ఓపెరాలు, జావాది ద్వీపములలో లాకన్సు, మనదేశంలో సంస్కృతమున ఛాయానాటకాలా మొదలైన వాటివలె తెలుగులోనూ కన్నడంలోనూ యక్షగానాలు పయోగపడుతున్నాయి. యక్షగానము పిదప కాలమున ఒక విశిష్టరూపకక్రియగూర్తూపొందినా మొదలు

గేయరూపమున కథాఖ్యానమే ప్రధానాశయంగా ప్రారంభింపబడింది. అందులో పది ద్వీపములు, గద్యపద్యాల, రాగతాళధార శబ్దములను దరువులూ ఒకటే మిటి ఎటువంటి భంగంబంధమైనా, ఎటువంటి రచనా విశేషమైనా యిమిడిపోతాయి. అంగచేర నాటకం లాగ ప్రయోగించడానికి గాని హరిశ్చంద్ర ఆఖ్యానించడానికి గాని, పురాణంగా పఠించడానికి గాని పనికి వస్తుంది. బొమ్మలాట ప్రదర్శన :నక పోటగా ముగిసే సాంధ్యం వుంది యక్షగానంలో. ఈ నాటికి కన్నడదేశంలో వైదుర ప్రాంతమున వారి బొమ్మలాటలు దక్కలది సూత్రిమ గొంబేలకు కెంటికిని యక్షగానాలకూ అనుబంధం వుండిన తెలుస్తుంది.11 అలానే మన ఆంగ్లదేశంలో ఈనాడు అక్కడక్కడ మిగిలి వున్న బొమ్మలాట వారి ప్రదర్శనము చూస్తే వాళ్లు ఆయా ప్రాంతపు యక్షగాన కవుల రచనలను వినియోగించుకొంటున్నట్లు తెలుస్తుంది. బొమ్మలాటల గురించి జానపదులలో కొన్ని నమ్మకాలున్నాయి. ఉత్తర గోగ్రహణం ఆడిస్తే వానలు కురుస్తాయట! వానకి ఆ కథకి వున్న సంబంధం ఏమిటో తెలియకాని యానామను కాకినాడ ప్రాంతపు పల్లె ప్రజల నమ్మకంతో వానలు పడవ్వకు ముగ్ధులమై నోవ్వులాటగారి నాహ్వనిస్తారు. వాళ్లు చెప్పే ఉత్తర గోగ్రహణంలో ధేనువు కొండ పంకయ్యగారి వంటి పద్యముక్షగానంలోని దద్రులను గుర్తించవచ్చు

క్రీ. శ. 1850 ప్రాంతమున గంజాం జిల్లా గుర్జి వాడ నివాసి కురింపటి భట్టరం మనుజాచార్యులు రచించిన శ్రీరామ నాటకము బొమ్మలాట రామాయణ

10. Published by Panduranga Jawaji Nirnaya Sagar Press, Bombay, Kavyamala Series, 28. Forth edition 1922.

* Vide : (a) 'Bhagavata plays in Mysore', a paper by Sri L. Narasimhachar, Chap X, Item 11, The Eighth All India Oriental Conference, Mysore, 1935.

Vide (b) 'Yakshagana and other plays of Mysore' an article by Sri S. Srinivasachar March of india Vol. IV, No. 6, July-August 1952.

ము12గా ప్రసిద్ధిపొందింది. ఇందిలీ కథ లక్ష్యముగూర్చి, మాగవపట్నం బొమ్మలాట వారి లక్ష్యముగూర్చిలో యిందిలీ పద్యాలూ, దరువులూ వినిపిస్తాయి. అసలు కొందరు యక్షగాన కవులు బొమ్మలాటలను దృష్టిలో పెట్టుకొని రచించడం కూడా కద్దు. ఉదాహరణకు 19 వ శతాబ్ది చివర పీఠే సుబ్బరాజు, గాజుల పెండ్లూరి శేషగిరి రాజు అను వారు రచించిన సంత వేలూరు కుశలపుల నాటకము 'ఆరు రాత్రిపుల నాటక' మనకును బొమ్మలాటకును ఉపయోగముగా రచింపబడినట్లు గ్రంథ ముఖపత్రము మీదనే గలదు. (ఒక ప్రచురణ: నెహ్రూవార్షిక ఆంధ్ర కంపెనీ, మదరాసు, 1981). పర్లామెంటుకు సన్న పాఠపట్నము వాస్తవ్యుడు కోట నెంకటప్పయ్య శాస్త్రి అను నాయన కీ. శ. 1898 లో బాణాసురనాటకం రచించి దానికి పీఠిక తానే గా అందులో 'ఈ గేయ ప్రబంధము చర్మగ్రహములచే నాడించుటకు, నేడుముల రచించి నాటకమాడుటకును అనుకూలముగ నుండునట్లు రచింపుటని నా మిత్రులొక కొందఱు ప్రోత్సహించినందున నే నందుల కియ్యకొంటినని గ్రాసెను. (ఇది మదరాసు ఇండియన్ లాజ్ పేపర్స్ లో ముద్రితము — 1894లో) ఇందు అట్టికి లైన్లు, రత్నాలు, పోలిగాడు అనువారి హాస్యప్రసంగ ముచ్చు మచ్చుబొమ్మలాటలలోని జుట్టుపోలిగాడు, బంగారక్క, గంధోళి గాల్గే ప్రసంగంలాగే వుంటుంది. అసలు వాళ్ళ సంబంధం, సంధర్భం అటువంటివే. బొమ్మలాట వాళ్ళు గొల్లకలాపాల్లోవలె తిరుదు అమరశ్లోకముల నేకరువు పెడితారు. అమరశ్లోకము లుగాహరింపబడిన యక్షగానము లనేకము గలవు. ఉదా॥

12. ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారమున దీని కొక తాళపత్ర ప్రతిగలదు. నెం. R. 956 రాజమండ్రి శాతవాహన గ్రంథాలయమునను నొకప్రతి గలదు. దాని నెం. 98. అసలిది లక్ష్యముగూర్చి యను శేరితో 1908 లో ఎద్దనపూడి సంతమయ్య అండ్ సన్స్ వారిచే మదరాసు మురిహారి ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడినది. తద్వర్గంసంపాదకులగు యర్లంకి శ్రీ వేంకటేశ్వర్లు నాయుడుగా 'రివి' భర్తపు విగ్రహములతో నాట్యము చేయుచుండగా.. ద్రామాకు అనుకూలంబగునట్లు...పరిష్కరించినట్లు పోష్టాతమున గలదు.

జిల్లేశ్వరమాడి నెంకట రామనాసామాత్యుని జాంబవతీ మానము (ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తాళపత్ర ప్రతి నెం. 8066) మొదలైనవి. అట్టివి కొన్ని బొమ్మలాటలను సుద్దిగములైనవే అని చెప్పవచ్చు. బొమ్మలాటలో కేతిగా దొక సాంప్రదాయక హాస్యపాత్ర. కేతినాయుడి వాలకం చాలా యక్షగానాల్లో కూడా వస్తుంది. కొన్ని అచ్చయిన యక్షగానాల్లో అందలి పాత్రల బొమ్మలు కూడా అమ్మకాబడివుంటాయి. అని గూస్తే చా నట్టుకు బొమ్మలాట వాలకాలే గుర్తొస్తాయి మీద పేర్కొనబడిన బొమ్మలాట హాస్యనాటకంలో కొన్ని ప్రవర్తననూదనలు వున్నాయి—బొమ్మలాటకు మొదటి తొడిమ మంగ పాడి, ఆపెనక విఘ్నేశ్వరునిమీద పది పాదురున్నె విఘ్నేశ్వరుని కొలువెత్తి సభావర్తన చదివి ఆపెనక విఘ్నేశ్వరుని నాట్యం యెత్తి ఆడించెది ఆ నాట్యం వెనక తెరహాస్యం నెప్పి కొలుపునదిం నాడి కథకు మొదలు కొలువజేసి — ఇక్కడ నోటిపెళం చేసిది మొదలైనవి. ఆ ప్రవర్తనకు హంగువారు 'పురుగులు పూసేవారున్ను, పుపాంగాలు గోకేనాదన్ను, మరెవరూ మీరే వారన్ను, తాదాలు లెన్నే నారన్ను, దంబలు వేసేవారున్ను'నట. ఈ ప్రవర్తన ప్రక్రియ 100 మట్టు కానాటి చిట్టచివేయి యక్షగాన ప్రవర్తన సంప్రదాయసంవాదిగావుంది. బొమ్మలాట సంబంధ యక్షగానాలనే రచించడం మాస్తే రెను బొమ్మలాటలకోసమే రచించడా అనిపిస్తుంది. ఆయా విషయాలనుబట్టి మాస్తే బొమ్మలాటసాళ్ళకి నోట తెలుగు పట్టినప్పటినుంచీ, తెలుగులో యక్షగానాలు పుట్టి నప్పటినుంచీ బొమ్మలాటలకూ యక్షగానాలకూ అనుబంధం యేర్పడి అది తరాలు గడిచినకొద్దీ పెంపొందుతూ వచ్చిందినిపిస్తుంది. ఇప్పటి నాటకాలూ సినిమాలూ వచ్చాక యక్షగానాలు మూలబడ్డాయి; బొమ్మలాట ప్రవర్తనల కనలే గరులు లేవు. కాని ప్రభుత్వం కాస్త ప్రాసాకోంటే వారి ప్రసంగాలు రికార్డుచేసి, వారి ప్రవర్తనలకు డాక్యుమెంటరీ ఫిల్ములు తీసి, సచ్చిత్రములైన తిప్పరీత్ర గ్రంథములను తయారుచేసి ఆ విషయమైన మన ప్రాచీన సంస్కృతీ స్వరూపం తిరునాతి తిరాలవారి తిలపోతల నెమరు చేతలకేనా అందించవచ్చు.

గ్రహణ సమయం

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

* * ఒకానొక సముద్రతీరం; ఉదయం
7 గంటలు; తీరాన తండ్రోపతండా
లుగా రకరకాల ప్రజ; నలటి
అద్దాలు పెట్టుకొని కొందరు ఆకళాని
కేసి చూస్తున్నారు; ప్రజ చేనే
గోలలో సముద్రపు హోరు వినిసిం
చడం లేదు; ఆగోల మధ్య:

: (విరాగిలా చిరునవ్వువల్ల) గొప్పచారికి
కూడా ఎటువంటి పాట్లు!

: మహానుభావులకి కూడా ఎటువంటి అపరాధం!

: భగవంతుడికి కూడా గ్రహబాధ తప్పదు
కదా!

: మనమనగా ఎంత... (పెదవులు విరుస్తాను).

: నలదిక్రవర్తికి మరి చూశారు కదూ ఎటు
వంటి పాట్లాచ్చేయో?

: హరిశ్చంద్రుడికి అలాగే...

: అంతవరకూ ఎందుకు — నిన్న మొన్నటి
ధర్మరాజు?

: ధర్మరాజువరకూ ఎందుకండీ — ఇప్పుడు
మన కల్లారా చూడబోతున్నాం గదండీ.
ఆ భగవానుడు..... ఆ నూవ్యభగవానుడు
సమస్త చరాచర ప్రాణికోటికి జీవాన్నిచ్చే
ఆ తేజోమూర్తి... ఆ కేతువుగాడికి కట్టబడి
పోయి రెండు గంటలు.....!

: హర...హర...నేను చూడలేనండి!

: మహాదేవ! ఆ మహానుభావుడు పడే బాధ
నేను భరించలేనండి!

: నేనూ చూడలేను..... ఇక్కడ ఉండలేను
కూడా... ఆ కేతువు నన్ను బాధపెట్టినా
బావుండును.

[4 గారు ప్రవేశం]

పెనుతుంది స్వామీ! పెనుతుంది — ఆ భగ
వాన్ముణ్ణి రెండు మూడేళ్ళకి ఒకసారి
గంటలో ఆరగంటలో వీడిస్తుంది... వీడ వదిలి
పోతుంది — చూసాక్కొక్క గ్రహం పట్టు
కునంటే కొన్ని ఏళ్ళు పిప్పిచేస్తుంది.
కోరుకోక కోరుకోక అనే కోరుకోవాలా
స్వామీ!?

: ఓహో! జ్యోతిష పండితులవారు ఇలా దయ
చేశారు!

: ఇదిగో మరి, ఇంత అప్రహేళం జరుగు
తోందా... ఇటువంటిది, మన జన్మలో మరి
చూడం అంటున్నారకదూ పెద్దలు?

: నెయ్యి బస్త్రాలకి కూడా ఇటువంటిది ఒడ్డు
బాబూ,

: నెయ్యి జన్మాలకుంటే దేము డేదరును కాని
ఈజన్మలో జరుగుతోందింటారా? స్వాములు
ముగ్గురూ ఒకేసారి బయలుదేరేరు.....
ఔహాను మరి... ఇటువంటి పుణ్యకాలం
ఎప్పుడు...

2 : హర...హర!

1 : మహాదేవ!

8 : హాహర మహాదేవ...

2 : ఇది పుణ్యకాలమా!

1 : ఘోరం!

3 : మహాఘోరం.

2 : పాపం —

1 : మహాపాపం అలా అనుకోకండి.

3 : మహాపాపం శమించుగాక!

4 : స్వాములు అలా నెలవియ్యడం నన్ను
ఆశ్చర్యనయ్యడంలో ముంచింది.

గ్రహణ స మ యం

- 2 : ఎండుకు ముంచిందో మాకు అర్థం కావటం లేదు—
- 1 : మాకు అవగాహన కావటంలేదు...
- 4 : ఇది పుణ్యకాలం అని వేలాదివేలుగా ప్రజలు భజిస్తారనుండీ విచ్చేతారు.....స్వాములు అది ఖండిస్తున్నారు.
- 8 : మనకి ప్రాణం ఇచ్చి, మనని కాపాడే ఆ సర్వేశ్వరుడు, సర్వసాక్షి అయిన తండ్రి వంటి ఆ నూర్యభగవానుడు, కిరాతుడయిన ఆ కేతువు చేతిలోపడి కిటకిటలాడి పోతాడే నాలుగు గంటలకాలం! తమ రెలా అది పుణ్యకాలం అనగలరండి.. హర...హర.... నేను చూడలేనండి...
- 1 : మహారోవ! ఆ మహానుభావుడవడే బాధ నేను భరించలేనండి...
- 2 : నేనూ చూడలేను.....ఇక్కడుండ లేను కూడా...ఆ కేతువు నన్ను బాధపెట్టినా బాగుండును...
- 4 : ఆ విధంగా అయితే స్వాములు...ఈ పాపాత్ములతో నిండిన ఈ సముద్ర తీరానికి వేరే కారణమిద్దరి విచ్చేసి ఉండాలి...
- 8 : ఎవరు పాపాత్ములు! హరహర!
- 1 : పాపం కేమించుగాక! ఎలా అనగలిగారండీ వీరంతా పాపాత్ములని?
- 2 : మీ నోరెలా వచ్చిందండీ ఈ మహా పుణ్య స్మృతి నందరినీ అలా అనేందుకు...
- 4 : స్వాములవారి ఫోరణి అగమ్య గోచరంగా ఉంది—స్వాములే సెలవిచ్చేరు...
- 8 : అతను పడే బాధ చూసి సహించలేక ఆ కృష్ణ గ్రహ విమోచనార్థం ప్రార్థించేందుకే కదండి వచ్చింది...వీరంతా పాపాత్ములెలా అయ్యేరు...
- 1 : ఆ కిరాతుడి కాళ్ళన్నా పట్టుకుని విడిపించు కుండామని వచ్చేరు...వారెలా అయ్యేరండీ పాపాత్ములు...
- 2 : జ్యోతిషులవారూ...తమరు మహా పాపానికి ఒడికట్టుకుంటున్నారండి.
- 4 : (ఆశ్చర్యపోయి) ఏమిటి సెలవిచ్చారు... ఏమిటి సెలవిచ్చారు...నేనా మహాపాపిని... ఒడికట్టుకుంటున్నారూ...
- 8 : అదీ—అలా ప్రార్థించండి.
- 1 : ఊమించమనండి అలాగున.
- 2 : అతను కరుణామయుడే...
- 4 : ఎంత అన్యాయం...
- అది మానవ నైజం... ..అయినా ఊమించమనండి...
- 4 : ఎంత అన్యాయమైన మాటలు...
- 2 : ఔను—అన్నారు ... అయినా ప్రార్థించండి...
- 4 : మీ ముగ్ధురికీ ఒకే ఒక సమస్యారం!
- 8 : అదీ ఆ సర్వేశ్వరుడికే...
- 4 : కాలం, కర్మం అన్నీ కలిసాచ్చేయిలెండి...
- 2 : అయినా కైర్యం వదలకండి...
- 4 : అందుకే ఇటువంటి విపరీతాలన్నీ... ఈ గ్రహకాలు.. నేనంతా లెక్కవేసి ఉంచేసులెండి...(ఆవేళంతో) ఈ సంవత్సరం ఆఖరయే లోపున సఫా!
- : మీరా? మీ పశ్చాత్తాపం నన్ను సంతోష సముద్రంలో ముంచింది.
- ముంచుతుందిలెండి....ఈ సంవత్సరం ఆఖరుకి...ఈ సముద్రం అంతా పొంగి తమ వంటి మహానుభావులందరికీ మోక్షానికి మెట్లు కడుతుంది లెండి....
- : అంతా ఆ సర్వేశ్వరుడి కటాక్షం...
- : (అవేళంతలో గట్టిగా) వేసే ఉంచేసు... వేసే ఉంచేసు ఈ లెఖలు....ఈ సంవత్సరం ఆఖరుకి ప్రపంచమంతా ధ్వంసం...బుగ్గి... ఊఫ్ !! నివ్వ...అగ్నిజ్వాలల్లో మండిపోతుంది...అప్పుడు...మీపని...(పోతాడు)
- 1 : పాపం...పిచ్చివాడు...
- 2 : భగవంతుడిలో సమృద్ధిలేని మనిషి...

3 : ఆత్మవిశ్వాసం, మనోబలం లేక చీకట్లో
కొట్టుకుపోయే పురుగు...

[జనంలో గోల ఎక్కువవుతుంది]

1 : (ఆత్రంగా) ఆపాపకాలం ఏమిషించిందా..?

2 : ఆ కిరాతుడప్పుడే నా శంఠిమీన చెయ్యి
చేసుకుంటున్నాడా!!

3 : నలుడు బాహుకు యిపోనున్నాడా?
హరహర నేను చూడలేను...

1 : మహాదేవ! నేను భరించలేను,

2 : హరహర మహాదేవ! నేను చూసి భరిస్తూ
ఇక్కడ ఉండలేను కూడా... అయినా...
అయినా... ఇన్ని వేలకుంది పుణ్యాశ్రులు
... ఆతనికి ఈ అపతృప్తిలో అంజగా
ఉండేందుకు వచ్చాడు...

1 : లక్షలకుంది...

3 : కోటికి లెక్కన ఉండదు ఈ మహా పుణ్యా
శ్రుల గుంపు...

: దయచూపమని ఈ కిరాతుణ్ణి ప్రార్థించే
దుకు వచ్చేరు...

: ఆపద్బాంధవుల్ని ఆపననించి తను మనో
బలంతో కాపాడేందుకు వచ్చేరు...

3 : ధైర్యం ఇవ్వడానికి వచ్చేరు...

2 : అటువంటి సమయాన, మనం — సర్వం
అతిజేసని, అతిని నామం స్రుతి నిమిషం
జపిస్తూన్న మనం... ఆతనికి అంజగా ఉండే
కుండా పోగలమా...

: (ఒక ఆరనిమిషం ఆలోచించి) పోయి ఆ
మహాహాసానికి ఒకటిట్టకోగలమా!

: (ఒక నిమిషం ఆలోచించి) మహాపాపం!
అది నరకానికి దారి!

: మనకి బాధగానే ఉండుగాక... అయినా
సహించాలి... అయినే సహిస్తున్నప్పుడు
మనం పారిపోవడమా! ఆయన బాధ చూడ
లేక —

1 : ఛీ!

3 : ఎంత అపచారం!

2 : చూసి... సహిస్తూ... మనసులో ప్రార్థిం
చాలి...

: మొదలయ్యా ఆయన ఇక్కట్లు?

అయింది సమయం...

తియ్యండి స్పందించండి...

[మొలలనుండి నల్లటి అద్దాలు తీస్తూ
మగ్గుతూ.]

1 : చూడండి మీరు.. నేను మొదట చూడలేను..

3 : నేను చూసి సహించలేను —

2 : నేను చూసి సహిస్తూ ఇక్కడ ఉండలేను...

1 : ధైర్యం... ధైర్యం... ముగ్ధం ఒకేసారి
చూద్దాం ధైర్యంగా...

2 : బాగుంది...

3 : అది చాలా బాగుంది...

1 : ఒకేసారి... (కొన్ని సెకన్లూ గుంపు
ఒక్కసారిగా) చూడండి!!

[ముగ్ధుల యంత్రాలత వేగంగా అద్దా
లెత్తి ముగ్ధులను కేసి చూస్తారు]

2 : మొదలయిందని...

3 : మొదలయిపోయింది...

1 : చిన్న భాగం తెలిపేయిందని దప్పజే...

3 : హాహరా...

1 : మహాదేవ...

: హరహర! మహాదేవ!... ఎవో మచ్చల్లా
కినివిస్తున్నాయి భగవానుడిలో...

: ఐంగ్రుడిలోని మచ్చలూ లేదు... రెండు
మానుచోట్ల ఉండే...

: గూహయలం లేకున్నాయి మచ్చలు...

గొప్ప బాధగా ఉండిపోయింది...

పెద్ద ముక్క కాజేనే దప్పజే...

[ఇంతలో సముద్రతీరాన ఉన్న "రాణి
స్పీకర్లు" గొంతు సవరించుకున్నాయి
కీచులేబంతో... కొన్ని సెకన్ల అనంతరం
అంగునుండి స్త్రీకంఠం]

స్త్రీకంఠం : ఇది రేణిమో సిలోన్ — ఇది వర్షాన్ని
లభించని, ఇక ముందు లభించబోని ఈ మహా
త్తరమైన ఆవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని,
రేణిమో సిలోన్ ఇప్పుడు జరుగుతున్న
నూర్యగ్రహణమీద ప్రత్యేక వ్యాఖ్యానం,
కొలంబో అవ్ జర్ వేటినించి ప్రఖ్యాత

గ్రహణ సమయం

వైజ్ఞానిక శాస్త్రవేత్త డాక్టర్ ఐదుగారు చేయగా ప్రసారిస్తుంది... ఒక హెచ్చరిక - ఈ గ్రహణాన్ని బాగా న్లట్టి అద్దాల గుండా చూడాలి..... లేనప్పుడు నయం కాని, జన్మాంత అంశత్వం కలగవచ్చు.. డాక్టర్ ఐదుగారు...

డాక్టర్ 5: (బొంబుల గొంతుతో) గ్రహణం ఇంకా మొదలుకాలేదు... కొద్ది నిమిషాలలో ప్రారంభం కానున్నది. అంతవరకు కొద్దిగా ఓపికపట్టమని నా ప్రార్థన...

ప్రేమగొంతు: అంతవరకూ సేలీను సంగీతం వినవచ్చు—
[“మేక్లిస్సు టూత్ పేట్టు” అక్షర్లయితే మెంటు వినిపిస్తుంది... దానిని అనుసరిస్తూ.. “చూడగదే చెలిగా... కనుల చూడగదే”.. పాట...]

2 : ఏమిటి?! ఆ పదనూత్తుకి బాధలంకా మొదలు కాకపోవడమా... ఎవడా అన్నది? క్షుణ్ణంగా ఉం... సగానికి సగం ముక్క తెగిపోయి నా క్లగ్గరా చూసేను... ఇంకా మొదలుకాకపోవడమా? మాంచి పట్టులో ఉంటేను...

3 : మొదలయితే లేదనడం అన్యాయమే...

2 : వాళ్ళకి సానుగూహితేను...

1 : ఆ అన్నవాడెవడో పాపాత్ముడు...

3 : వాకికి మరి మోక్ష మేలేను... నరకమే గతి... హాహారా...

[“ఓ” ప్రక్కనించి తొందరగా పోతూ ఉంటాడు.]

2 : ఇదిగో పుణ్యాత్మా... ఒక మాట...

5 : (వస్తూ) ఎన్నా సామీ?

3 : ఆపద్భాగ్యపుడి బాధలు మొదలయ్యేయని మేం అనుకున్నాం, చూసేం కూడా... ఎవడో పాపి లేదంటున్నాడు... మీరేమంటారు...

1 : సగం ముక్క తెగిపోతేనే...

6 : ఓహో! మీరు మన పైడో వాళ్ళేనా....

3 : బాధలు మొదలయ్యేనేనా తమ విశ్వాసం పుణ్యాత్మా?

6 : ఎవరి బాధలు స్వామి?

2 : ఆపద్భాగ్యపుడి...

6 : ఈ బాధనుంచి విముక్తి మరో నాలుగు గంటలకి కాని కాదు స్వామిరాజీ!

1 : మొదలయ్యేయని ఒప్పుకున్నారకదా...

6 : ఇప్పుడా... యేనాడయో ఎవ్వరికీ మనసు మనసులో లేదు స్వామి..... ఈ నాలుగు గంటలూ ఎలా గడుస్తామా అని కామరూపిణులన్నార... ప్రాణాలు బిగబట్టి...

2 : ఛోను... అందరం అంతే మరి... ఆ బాధ...

6 : నాలుగు గంటలంటే మజా ఆ బాబూ! వాడీ అంద్రాయేలెండి... కాని అయ్యరిని పేరు మార్చేను... అలా చెప్పకుంటేనే కాని గడవకు స్వామి..... తమరు స్వాములు కాబట్టి మనరి చేసుకుంటున్నాను...

1 : అలానా?

6 : చివ్రిం — తమకు చూసేఉంటారు..... ఆ రోడ్లప్రక్కని పెద్ద పంపిరా బోర్డుగట్టా...

2 : ఏ పంపిరా?

6 : పెద్ద పంపిర... చులబార్ హోటలన్న బోర్డు అదీను... నేనేనండి దాని ప్రాయబర్పి....

3 : మీరూ ఈ బాధ పండుకీ పేందుకేనా వచ్చేక?

6 : కాదా స్వామి మరి? సాయపడేందుకు కూడా వచ్చేనండీ..... దఫాకి రెండు వేలకుండి ఏర్పాటు చేయించేను..... వేడి వేడి ఇడ్లీ సాంబార్... వెన్నలా నోట్లో కరిగిపోతుంది... అప్పుడే ఫిల్టర్ తీసిన కాఫీ... దఫాకి రెండు వేలకుండికండి...

: ఇప్పుడా!! తిండా!!

: కాదు స్వామి..... ఇప్పుడు కాదు... అందుకేకదా బాబూ ఎవరికీ మనసు మనసులో లేవన్నాను..... గొప్ప బాధపడి పోతున్నారు బాబూ అందరూ..... ఉదయమనించీ చాలామంది కాఫీ ముక్కన్నా తాగలేదు... ఇంక ఈ నాలుగు గంటలూ అయిపోతే చాలు... చూస్తారు కదా, ఇలా కాకుల్లాగ ఒచ్చి వాలిపోతారు నా దుకాణమొద్ద...

- 1 : అంచే?
- 6 : అనకూడగుకాని ... అందరికీ, దృష్టయితే
గ్రహణమొకటి ఉందికానీ మనస్సెక్క
డుంది ... మలబార్ హోటల్మీద ...
అందుకే అందరూ వచ్చేదారితో కట్టిం చేసు.
- 2 : ఏమిటేమిటి!
- 1 : అపచారం! అపచారం!
: వచ్చిన పుణ్యాళ్ళు లందరికీ తీరని అప
చారం...
: నువ్వు పుణ్యాళ్ళు వసుకున్నాం....
: ఎందుకొక ను స్వామీ... నేను రాకపోతే
ఇన్ని వేలమంది ప్రజల తాతలను చదురు,
తాతలను కాఫీచుక్క లేక...
- 3 : ఓరి పాపాత్ముడా!
- 2 : ఓరి అనత్యవాది!
- 1 : పో! నీదారిని-(స్వల్ప అద్దం నుండి మార్చిస్తే
మాస్తా) ఆశ్చర్యం! ఆశ్చర్యం!
- 2-3 : ఏమిట...
1 : ఇండాక మనం మానీష్యుడు ఇంత ముక్కు
పోయిఉండేది ... ఇప్పుడు మానీషి...
పూర్తిగా ఉంది బింబం...
- 2-3 : (మానీ) వింత! చాలా వింత!
- 1 : ఎలా అయింది!
- 2 : పట్టి వదిలేసివుంటాడు కేతువు...అయినా,
ఇన్ని అక్షులమంది ప్రజలకిందించి గోల
చేసి, ప్రార్థిస్తాఉంటే ఎంత రాక్షసు
డయినా, వాడికే దయకలుగుతుంది మరి...
: అంతే అయిఉండాది...
: నిజంగా భగవంతుడు
ఈసారి...
: (అసంతృప్తిగా) అంత వేగం వదిలేస్తా
డనుకోలేదు...
: (నిరాశగా) బాగా బాధపెడతా డనుకు
న్నాను...కానీ...
: తమరు నన్నేచున్నా వారు కోపం లేదు...
కానీ, స్వాములు ఈ పాపాత్ముడి పాపనం
చెయ్యాలి...
: పాపనమా?
- 6 : చిత్తం...
2 : ఎలాగ...
6 : ఈ గ్రహణం అయిపోయేక...
2 : అయిపోయింది...
6 : ఇంకా మొదలే కాంకే...అయిపోడమా...
1 : మేమంతా మానేమయ్యాయి...చిన్న పట్ల
పట్టి వదిలేసేడు కేతువు...దృష్టం చాలక...
6 : ఇంకా మొదలు కాలేదు స్వామీ... మొద
లయినా నాలుగు గంటల కాలం ఉంటుంది...
తమరు చిన్న మేఘం అద్దం పడితే మానీ
ఉంటారు...
: నువ్వు కృతజ్ఞుడివి...
: ఒకసారి అయింది...నువ్వు ఆతని బాధ
కోరుతావా...
: (అలాచించి) అలానేకానీ స్వామీ...
ఈ పాపాత్ముడి తిరిపజేయాలి...
- 2 : ఎలాగ...
1 : చెప్ప...
3 : అలాచిస్తాం...
6 : అంతా అద్దం నా గృహానికి...
3 : ఎక్కడ నీ గృహం?
6 : హోటలే నా గృహం స్వామీ...దయచేసి
...చెయ్యకనేటు ఇడ్డీ, సాంబారు...చెయ్యక
కప్పు కాఫీ స్వీకరించి నన్ను పాపవిముక్తు
ణిగా చెయ్యమని నా ప్రార్థన.
- 3 : ఏమిటి!
1 : ఏమిటేమిటి!!
6 : నన్ను తరింప చెయ్యమని...ఒక్క దమ్మిడి
కూడా స్వాములు ఇక్కడవనరం లేదు...
...తమరి పాదపూజివల్ల నా గృహం
పాపనం అవడమే నా కోరిక.....
: భగవాన్! భగవాన్!
: ఈ మాటలు వింటున్నవి మా చెవులే!!
: తీరని అవమానం! మాకు తీరనిఅవమానం...
[7 తొందరగా కమెరాతో పోతూ
ఉంటాడు.]
: మిస్టర్! మిస్టర్!

- 7 : తీరుబాటులేదు... తొందరగా వెళ్లాలి...
- 6 : ఒక్క నిమిషం... వన్ మినిట్...
- 7 : సారీ! అవతల, నిన్ను తి గూరైన గ్రహణభీతువుల సంఘపు అగ్యక్షుడితో అస్పాయింట్ మెంట్ ఉండి ఇప్పుడు...
- 6 : వాళ్ల సంఘం గ్రూప్ ఫోటో ఏ నా సేపర్ కి?
- 7 : ఇటువంటి సెన్సేషనల్ వార్తలు మిస్ అయితే ఇక్కడికొచ్చి ఏం లాభం...
- 6 : వారంతా ఇటువేవే ఒస్తారు ... తొందర లేదు...
- 7 : మీదేం పోయింది ... గ్రహణం మొదలవగానే వాళ్లంతా జట్లకిం విడిపోతారు... ఎవరి పొజిషన్ కి వాగు పోదూ? ఆ నాలుగంటలూ ఊపిరాడదు కదా వాళ్ళకి ... అప్పుడు గ్రూప్ తియ్యడం కుర్రగుకనా... గ్రహణం అయి, వాళ్ల పంపకం అయిపోగానే సంఘం రద్దయిపోతుండటం... అప్పుడు నాకూ తీరుబాటుండదు... అవతల పైంటిస్టులంతా ఉన్నాయి... వాళ్లని ఇంటర్వ్యూ చెయ్యాలి...
- [8, 9 ప్రవేశం]
- 8 : ఏమిటి సంగతి...
- 9 : ఏమన్నా సెన్సేషనల్ న్యూస్?
- 7 : తొందరగా ముష్టివాళ్ళు... సారీ .. భీక్షువుల సంఘం, అగ్యక్షుడి దగ్గరికి వెళుతూ ఉంటే ఈయనావేడు...
- 6 : నేను మీకు పూచీ ఉంటాను సరా? వాళ్ళంతా నా హోటల్ లో ఫలహారం చేస్తున్నారు ... ఇప్పుడింకా కాఫీలో ఉండి ఉంటారు... నేను ఆ హోటలు ప్రాప్రయిటర్ని... పైగా వాళ్లు వచ్చేదారే ఇది...
- 9 : ఓహో! అలానా!
- 7 : అయితే ఏవో తొందరగా చెప్పండి మరి...
- 6 : మీకు మంచి ఘాటైన వార్త—నాకు మంచి సాయంగానూ ఉంటుంది...
- 8 : వార్త!... ఏమిటి?
- 7-9 : (పుస్తకంతీసి) చెప్పండి...
- 6 : ఈ ముగ్గు స్వాములూ మహానుభావులు .. [అంబమా స్వాములని చూస్తారు]. భగవద్సంఘాతులు... వీరి ముగ్గురి ఫోటోలు తియ్యాలి...
- 8 : ఎందుకూ?
- 9 : ఎందుకో స్వాము లాచ్చేరు ... నిగంబరు లాచ్చేరు ... అందరి ఫోటో లూ తీస్తూ కూర్చుంటే ఇంక అయినట్లే... సారీ...
- 6 : అంబరిలాక్ష్మీ వీరు, శ్రేష్టులు... నేను ఘంటా పథంగా చెప్పగలను...
- 7 : అయితే... వార్తలు?
- 6 : ఈ స్వాములు నాయంగు కరుణించి నా హోటల్ పావనం చేస్తామని మాట ఇచ్చేరు... గ్రహణం అయ్యేక అక్కడికొచ్చి ఇడ్లీ, సాంబార్... కాఫీ పుచ్చుకుంటామని మాట ఇచ్చేరు... అన్ని కోరికలకీ అతీతులయిన ఈ మహానుభావులనే లొంగదీసిన నా ఇడ్లీ, సాంబార్ ని ఏమనాలి... "సర్వసంగ పరిత్యాగరైన మహద్బలన సైతం లొంగదీసిన, ఇడ్లీ, కాఫీ!" అన్న హెడ్లింగ్ పెట్టే ఈ వార్త ఎలా ఉందంటారు...
- [స్వాములు కోపంగా మాట్లాడుతారు ఏవో... కాని ప్రెస్ వారి గోలయ్యగ అది టైకే రాలేదు.]
- 7 : ఏం మహా వార్త... వహ్వ!
- 8 : అమోఘం! అపూర్వం... అయిన వార్త...
- 9 : ఇవాళన్నీ విపరీతాలే మరి... ఎప్పుడూ లేని గ్రహణం... ముష్టివాళ్ల సంఘం ... స్వాములపై ఇడ్లీ విజయం... ఓహోహో!
- : తియ్యండి... రడీ...
- [ఒక స్వామి చెయ్యి తన రెండు చేతుల లోకి తీసుకుని చిరునవ్వు విసుర్రాడు.]
- 8 : (కమేరా నొక్కి) థాంక్ యూ...
- 9 : (కమేరా నొక్కి) థాంక్ యూ...
- 2 : అన్యాయం! అన్యాయం!!
- 1 : పాపాత్ముడా... పాపాత్ముడా...

- [రాడ్ స్పీకర్ లోనుండి డాక్టర్ 5: గ్రహణం మొదలయింది]
- 7 : పదిండి...కులబార్ హోటల్ వేపు.....
వేగం ... గ్రహణభిక్షువుల సంఘం విడిపోతుంది...
- 6 : అదగో...వాలే అంతా ఇటు వస్తున్నారు.
- 2 : ఇప్పుడా మొదలయింది!
- 1 : అంతా అన్యాయం...ఎక్కడ మానినా...
- 3 : అటువేపు పోదాం పదిండి...ఇక్కడంతా పాపం...పాపం...
- [1, 2, 3 పోతారు.....గ్రహణ భిక్షువుల సంఘం వస్తుంది. రెండు వందలమందిలా ఉంటారు. ఒక వరసని అందరూ నడుస్తూ ఉంటారు...కొందరు సభ్యుల చేతులలో బోర్డులున్నాయి...."పదికి తక్కువ పుచ్చుకో" అని]
- 7 : అగ్నిక్షులు తమించాలి...ఒక్క విరుసను సాలు...
- 10 : మాకు తీరుబాటు లేదు...గ్రహణం మొదలయిపోయింది.
- 6 : ఏమండోయి పదిగారూ...మరిచిపోకండి ?
- 10 : మరో విరుసనుసాలకి కనపడవయ్యా నీ డబ్బు నీకు చెల్లించేస్తాం...
- 6 : తొందరలేదులెండి...మీ కార్యకలాపాలు ముగించుకున్నాక అంతా మరొకసారి రారా ఏమిటి? మీ రెండువందలమందికి నీట్లు రిజర్వచేసి ఉంచుతాలెండి...అప్పుడే మొత్తం డబ్బు చెల్లించేద్దరుగాని...
- 10 : తెలిక నీ హోటలుకి వచ్చేయ్యూ...నీవీ చాలా ఎక్కువ రేట్లు—మా అందరికీ వంద రూపాయలయింది బిల్లు—
- 6 : అబ్బేబ్బే! అదేం ఎక్కువ...అందరూ పుచ్చుకుంటున్నదే. ఇంతకీ సరుకు నాణ్యం చూసేరా? అదీకాక మీమీద ఇంత సమృద్ధి ఉంచి అరుపు మికిచ్చినవా డెవలప్మెంట్.
- 10 : అదా సంగతి...అందుకనా అయింది అంత ఎక్కువ బిల్లు?! అదే అన్నాడాయన...
- 6 : ఎవడు? ఎవడా అన్నది...అబద్ధం...అంటే ప్రాపగండా.
- ఆ కమ్యూనిస్టు హోటల్ ప్రాప్యమటరు ...
కమ్యూనిస్టు హోటలు...
ఎక్కడ?
నే వెళ్ళి అతన్ని ఇంటర్వ్యూ చేసిరావాలి.
ఎక్కడుంది...
ఆ చుర్రెట్టుకింద ఉన్నాడయ్యా...
అక్కడ, పదిరా గట్టా ఏం లేనే?
లేకపోనేనీ...అన్నీ చెప్పి చవక...కాఫీ అర్జెం...ఇడ్లీ కాణీ...
నే న్నమృత...దివాలా ఎత్తీడానికని వెట్టేడా...?
మా కదంతా ఎంగుకు గొడవ...గ్రహణం అయిపోగానే మమృత్తు ఎవరి ఒచ్చి మన్నాడు...
ఇంగులూ ఏదో గమృత్తుండి ఉండాలి...
ఇకక ఉపాయన వార్త.
ఇంకేమన్నా దాని ఏకేమలున్నాయా?
మా సంఘపు సభ్యులంతా అంగులూ సభ్యులుగా చేరిపోయేందుకు అతను మాట తీసుకున్నాడు...
: నే నక్కడికి వెళ్ళి వస్తాను...
- [9 వెళ్తాడు]
- 8 : దయించి నాలుగయిదు ప్రశ్నలకి జవాబివ్వాలి...
- 6 : మీదగ్గర దిమ్మిడీ అన్నా లేనపుడు ఇప్పుడు, మీకు కాఫీ, ఇండ్లీ అరువిచ్చి, అంతసాయం చేసేనే...కొంచున్నా మీకు విశ్వాసం లేకుండా ఆ కమ్యూనిస్టు వాడి హోటల్కి వెడతామంటున్నారే...
- 10 : వెడితే వెడతామయ్యా ... ఏమిటి నువ్వ నేడి...నువ్వస్తావా కాణీకి ఇడ్లీ...దోస మరి...మరో ఐదు నిమిషాల్లో కనబడు నీ మైసా పారేస్తాం...
- 8 : మీ సంఘం ఎప్పుడు స్థాపించారు...?
- 10 : నిన్న సాయంత్రం.
- 7 : ఇంత అమోఘమైన ఆలోచన ఎవరికి తట్టింది?
- [104 ముందు కొస్తాడు]
- 104 : నాకు...

- 8 : మీకా—అయితే మీరే సంఘాధ్యక్షులు కాలేదే ?
- 104 : ఆలోచన నాకొచ్చినా అతను పనులు చేయించడంలో బాగా అనుభవం ఉన్న మనిషి... మరి నేను రోజుల్లా తిరిగినా ఒకనాడొక కాణీ అన్నా అర్థించలేను ... అతని కెంత తెలివి...ఎన్నిగమృత్యులు...రోజుకి రూపాయికి తక్కువ లేకుండా అర్జిస్తాడు...ఈ ఊర్లో అతందే కదా పైచెయ్యి...
- 10 : ఎంగురు రాదు...నీదే నేంటి హోటలు... ఏంటయితే మాకేం...చవకగా ఎక్కడాస్తే అదే మంచి హోటలు మాకు...
- 7 : మీ సంఘం ఆదర్శాలేమిటి?
- 104 : ఉన్నా యున్నాయి—అప్పుడే ఒకటి సాంధించేం...
- 8 : ఏమిటది?
- 104 : ఈ సంఘం లేకపోతే మాకెంత అన్యాయం జరిగిఉండదు. మా సంఘం ఏర్పాటుయ్యేక, మరో వందమందిని రప్పించడానికి లారీలు పంపించబోయింది యాత్రికసహాయ కార్యాలయం...
- 10 : రెండు వందలమంది చాలరుటండి బాబూ.... ఎంత వీళ్లు దానంచేసినా...ఇక్కడవాళ్లం ఉంటుండగా వైవాళ్లని కేవడం అన్యాయం కదా బాబూ...
- 7 : అన్యాయమే మరి...
- 104 : వాళ్లు లారీ లీంకా పంపుతా మనుకుంటున్నార, మా సంఘం గూఢచారి ఆ సంగతి కనుక్కున్నాడు...మేం వెంటనే సత్యాగ్రహం మొదలెత్తేం ఆఫీసుమందు...
- 8 : సత్యాగ్రహమా!
- 10 : కాదా మరి—లారీలు వెళ్లకుండా రోడ్డుకి అడ్డుగా పడుకొని ఆపేం...
- 7 : లాఠీచార్జి అయిందా?
- 104 : ఏమన్నా తప్పచేస్తేకదా లాఠీచార్జి.
- 8 : లారీలు వెళ్ళేయూ...
- 7 : లేనా?
- 10 : వాటితరం ఇంకా...
- 6 : నా సొమ్ము ఇక్కడ చెల్లించు ఇప్పుడు...
- 10 : ఇప్పుడేక్కడం దయ్యరూ సొమ్ము?... మరొక్క ఐదు నిమిషాలు పోయేక కనిపించవయ్యా, మొహం పారేసాం...
- 6 : మీవెంట తిరగడానికి మీ నోళ్ళన్నీ కాను, డబ్బు చెల్లించి కరులు.
- 7 : ఇంకా ఏమిటి మీ ఆదర్శాలు?
- 104 : ఈ గ్రహణం అయిపోగానే మా సంఘం విడిపోతుంది, దీని అవుసరం మాకుండదు కనక...మేం పది రూపాయలకి తక్కువ దానం పట్టం...
- 8 : సబబుగానే ఉంది.
- 104 : మేం రెండువందలమంది ఆర్జించిన మొత్తం అంతా ఒకచోట కలిపి ఆది సరిగ్గా రెండు వందల వంతులు వేసేసుకుంటాం...సంఘ సభ్యుడు కానివాడు, ఈ చుట్టుపక్కల కొస్తే ఒప్పుకో...
- 7 : అదే కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతం... మీరంతా కమ్యూనిస్టులా ఏం?
- 104 : అదేమిటో మాకు తెలిదు ... మా సంఘం ఉన్నది ఒకే రోజయినా, అదిరూ ఒక చోట కలిసి, ఒక మాటమీద నిలబడడంవల్ల ఎంత లాభం ఉందో అందరికీ బోధపడుతుంది. పెద్ద పెద్ద నాయకులు జరిపిన బహిరంగ సభలకి నేను హాజరయ్యేను...డబ్బు నా వాళ్ళెవరన్నా కాస్త ధర్మం చేస్తారేమో అని...ఫీ! మచ్చు కొక ధర్మాశ్వుడూలేడే. దమ్మిడీ లాభంలేకపోయినా వాళ్లు చెప్పిందంతా వినేవాడ్మి...ఏదో యుద్ధం ఒస్తుందని అందరూ కేకలేసేవాళ్లే..యుద్ధం ఎందుకొస్తుంది. చెప్పండి? ఒకచోట మాలాగ కలిసి ఒక మాటమీద నడుస్తే ఎందుకొస్తుంది...అదే మా సంఘం చూపుతుంది...
- 6 : ఇదిగో...నా డబ్బు!
- 10 : ఏమిటయ్యా బబ్బస్తీ.... ఒక్క దమ్మిడీ కూడా ఇంకా వసులుకాలేదు... ఇప్పుడెక్కడించి తెసుంటావ్?...

- : తిన్నప్పుడా పాటి జ్ఞానం లేకపోయిందేమిటి?
- 10 : సువ్రస్థు అరువైదున్నావ్ గదా అని తిన్నాం.. ఇంతకీ ఆ కమ్యూనిస్టు హోటల్ ఉందని నీ హోటల్లో తినినీక తెల్పింది.. లేకపోతే నీ హోటల్లో మామ భర్త!
- : ఇంకా ఏమిటి మీ సంఘం ఆచారాలు, ఉపాధ్యక్షులు గారూ ?
- 104 : చాలవుంటే ఆ ఆచారాలు? ఇంతకన్న ఎక్కువ ఆచారాలు, గొప్ప ఆచారాలు ఏ సంఘాని కున్నాయి...
- [దూరంపండి కేక! పది గారూ ... పది గారూ...]
- 10 : ఇలా రం డెలా రండి...
- 6 : పైసా చెల్లించి మరీ కలయిడి...
- 104 : యాత్రిక సౌకర్య కార్యాలయ కార్యదర్శి గొంతుకలా ఉంది...
- 10 : ఏమిటామ్యా నీ నైసా? జబర్దస్తీ ఎక్కువై పోతున్నాది... ఏడు నిమిషాలు ఓకేపడితే పట్టు, లేకపోతే నీ తాత్తో చెప్పకో... పో...
- 6 : (కోపం పట్టలేక) మాటలు తిన్నగా రాని య్యరా ముష్టిపెగవా... ఇవాళే ముష్టికో సంఘం పెట్టేవని పెద్దనాడినయిపోయే వం... నిన్న పొద్దున్న ముష్టి నా హోటల్ ముంగు నిల్చున్నది గుడ్డివాడివేషం వేసుకొని....
- 10 : అయ్యరూ... నీ మాటలు సరిగా రానీ... నిన్న నే నేమైతే నీకేం? ఇవాళే ముష్టికి మర్యాదా ఇయ్యి... డిబ్బయ్యగారు హోటల్లో చట్టానికింద ఇడ్డీకి పప్పు రుక్కెనాడెవనో సువ్రస్థు మరచిపోయేవ్ కాని, నేను మరచి పోలేదు....
- 6 : రేపు మల్ల నా హోటలుముంగు సాట్టవాడి వేషం వేసుకు కనబడ్డావా అప్పుడు నిజంగా నీ కాళ్ళు విరిచేస్తాను...
- 10 : పోరా... పోరా... రేపట్నం నీ మొహం ఎవడు చూస్తాడు? ఇవాళోచ్చినడబ్బుతో నామట్టుకి నే నొక కిల్లిబడ్డి పెట్టుకుంటాను.
- 8 : అయ్యరూగారూ... మీ రతిన్ని అలా అవమానపరచడం ఏమీ బాగులేదు...
- 6 : చూడండి వాడి పొగురు! వంద రూపాయలు దాకా, కీటేనేరు రెండు వందల మందీ కల్పి... డబ్బులు సుతే చూనేరా?
- : ఇదివో లేబర్ డిస్కంప్లైట్లా ఉంది... నాగుగో సేజీకి పనికొస్తుంది...
- : (అయ్యరూతో) మీరన్న మాటలకి ఆ పెద్ద మనిషి దావా లేవచ్చు మీరొక పరువు నస్తానికి.
- 6 : సెల్ఫీ పోలీసుల్ని తెస్తాను. అప్పుడు తెలుస్తుంది నీ తమకం.
- 10 : పోవ చూ పో... వందమంది పోలీసుల్ని తే.
- 104 : ఇంతకీ ఆ మాన హోటల్లో ఎవరు తిన్నాడు?
- 10 : (104 కళ్ళలోకి చూసి అర్థం చేసుకొని) ఏమో?
- 104 : ఏలే ఆ పోలీసుంగురు...
- 10 : అది ఆతనికే తెలియాలి...
- 6 : ఏమిటో ఫూరం! చూడండి చెప్పవారూ... వంద రూపాయలు ఎగకొడవముని చూస్తున్నాడీ దగాకోరు...
- 104 : అయ్య రబ్బహాడినా, తిక్కినవార్లకి తెలివి లేదా? రెండువందలమంది ముష్టివార్లకి ఎవడన్నా వందరూపాయల కాఫీ, టిఫిను అగు విచ్చేడం చే ఎవరు నమ్ముతారు... నిపోలీసు నమ్ముతుంది. పోలీసు నమ్మినా ఏ జడ్జి నమ్ముతాడు ?
- 8 : మాంచి లాజికల్ గా ఉంది పాయింటు.
- 10 : ఎంధరు పోలీసుల్ని తెస్తానో లేవ చూడ...
- 6 : ఎంత అన్యాయం... ఎంత అన్యాయం... ఈ ముష్టిచెధవల్ని నమ్మడం నాజే తప్పు... చూచిస్తానుంగు నా తిడాఖా... (చర్చాడు).
- [రేడియో సిలోన్ ద్వారా, గ్రహాణ్ముద డాక్టర్ 5 గారి వ్యాఖ్యానం వినిపిస్తూనే ఉంటుంది... మధ్యమధ్యని చిన్న విరామం.. ఆ విరామసమయంగా "డెబిల్" "బ్రిత్ క్రిమ్" అడ్వర్ టైజ్ మెంట్...]
- [యాత్రిక, సౌకర్యకార్యాలయ కార్యదర్శి 211 ప్రవేశం]

గ్రహణ సమయం

211 : ముప్పుల్ని గంగలో ముంచుతున్నారే, మిమ్ముల్ని నమ్మివంగుకు పదిగానూ...

10 : అబ్బే ... మేనుంటా తయారుగా నే ఉన్నాం...

211 : ఏమిటి తయారు ... గ్రహణం మొదలయి పోయి పనినిమిషాలయిపోయింది... యాత్రికులంతా గగ్గోళాల్ని పోతున్నారు... ఏదీ... అంతా వెతుకుతున్నారా... మీలో మచ్చు కొక్కడన్నా ఎక్కడా ఉంటేనా? పోనీ నిన్నను ఆలూరీలు పంపి, మరొక వంద మందిని తెప్పిస్తాం అనుకుంటే షీకలవరకూ తెచ్చేరు... ఇంతమంది యాత్రికులకి నును మ్యులని సరఫరా చెయ్యాలమని మీరు చేతిలో చెయ్యి వేసి మాట ఇచ్చేరని కదా నేను నిశ్చింతగా ఉన్నాను... తీరా మొదలయేసరికి ఇకేమిటి ... యాత్రికులంతా ఒకటే గగ్గోళం!

10 : ఇనుగో రెక్కలుకట్టుకు వాల్తున్నాం...

8 : ఒక్క సెకండు ఆగండి...

7 : మరొక్క సెకండు ఉండండి...

[కమెంటు ఎక్కు పెడతారు]

రెండు కమెంటులు: క్లిక్ ... క్లిక్ ... (చుర్రొకసారి) క్లిక్... క్లిక్...

8 : రిపటి "శీతబంధు"లో మీ బొమ్మలు, మీ సంఘంయొక్క మహోత్సవం ఉంటుంది...

7 : రిపటి "ఎర్రజెండా"లో మొదటి పేజీలో మీ బొమ్మలు... 104 గారు వివరించిన ప్రపంచ శాంతికి మార్గాలు ఉంటాయి మానుకోండి..

[888 ప్రవేశం]

888 : నేను నూచిస్తా ప్రపంచశాంతికి మార్గం...

8 : తను రెవరు?

104 : ఏడు పాగ్లా పంతులైంది... ఈ ఊళ్లో ప్లాలు మాట్టరిచేసి పిచ్చి ఎత్తిపోయేను...

888 : నేను మీలాటి మనిషినికాను... నా బుర్ర మీలాటి బుర్రకాదు ... నా దృక్పథం మీలాంటిదికాదు... ఈ ప్రపంచపు హద్దులు దాటిపోయిందని...

7 : ఏమిటి తమరు నూచించే శాంతిమార్గం...

888 : నాలుగే మార్గాలు. అవి చాలా సులభం... రెపంటే రేపు ఆచరణలో పెట్టి శాంతి లేవచ్చు... అందరికీ తెల్పు ఆఖరి ప్రయత్నంగా శాంతికి మార్గం అజేసని... కాని దానిమంచి దూరంగా పోతున్నారు...

211 : యాత్రికులు గగ్గోళం పెడుతున్నారు పదండి.

10 : పదండదికూ... మూడు భాగాలుగా విడిపోండి... కుడివేపాక జట్టు... ఎడంవేపాక జట్టు... ఇక్కడొక జట్టు స్వతంత్రం... (గట్టిగా) మూడు జట్టుగా విడిపోండి!

888 : యాత్రికులు, తల్లిశిల్లిపోతున్నారు... గగ్గోళం పెట్టేస్తున్నారు... ఔను పాపం... (సవ్వి) ఈ వీధి కుక్కలకి ఎముకముక్కలు పారేస్తారు కామోను...

[మూడు జట్టు విడిపోతాయి]

104 : పంతులుకి అమావాస్యనాడు బాగా వెర్రక్కుతుందిలెండి...

211 : కుడివేపు జట్టు నాతో రండి...

[కుడివేపు జట్టు 211 తో పోతారు]

888 : ఈ పీడిమక్కల సంగతి నిన్నటివరకూ ఎవరికీ అర్లేదు... ఇవాళ కావాలి... ఇవాళ అవి లేకపోతే పని జరగను...

10 : ఎడంవేపు జట్టు నాతో రండి...

[ఎడంవేపు జట్టుతో 10 వెళ్లిపోతాడు]

888 : యాత్రికులు గగ్గోళాలెత్తి పోతున్నారు... ఔను పాపం... వ్వు! ఎత్తిపోయా మరి... సమయం మించిపోతోంది... ఈ అరగంట కాలం దొడ్డిపోయిందప్పుడే... ఈ అరగంట కాలంలోనూ కొన్ని వేలమందన్నా పుణ్యం సంపాదించుకొనిఉండురు పాపం...

104 : ఇక్కడి జట్టు నాతో ఆమెదికి వచ్చి ఎవరి స్థానానికి వారు వెళ్లండి...

[104 మిగిలిన జట్టుతో పోతాడు మీదికి]

888 : యాత్రికులు గగ్గోళాలెత్తి పోతున్నారు... ఔను పాపం... వ్వు! ఎత్తిపోయా మరి... ఇటువంటి సడవకాశం ఈజన్యలో ఒస్తుందా జారిపోతే... వీళ్ళిముందు పడేనే ప్రతిదమ్మిడి భద్రంగా భగవంతుడి బ్యాంకిలో ఉండి... వందరెల్లయి వచ్చే జన్మలో రావడ్డా మరి...

- : ప్రపంచశాంతికి నాలుగు మార్గాలూ ఏవో చెప్పేరు కారు...
- 838 : ఈ సిద్ధాంతం పిళ్ళబురలో ప్రవేశ పెట్టిన 'ఫైనటిక్' బిన్నిన్ అంతటివాడు.. ఇసుక రేణువులారా సమృద్ధి...బురద తినండి... బురద రాసుకోండి...మంచిదే.. మంచిదే ...ఎవరు బ్రతికినా బ్రతికేరే...
- : ప్రపంచశాంతికి మార్గాలు...
- : 'లివ్ అండ్ లెట్ లివ్' సిద్ధాంతం నాది కాదు...ఈ మానవ సముద్రానిదీ కాదు... ఈ మనిషి తను బతికడు...ఒకరిని బతక నివ్వడు...అని మనిషి సత్తా...కాని నీ... పైకి నటన.. ఆ సిద్ధాంతం ఆచరణలో పెడ దామని వ్యర్థప్రయత్నం...ఈ లక్ష లక్షల మంది ప్రజ ఎందు కొచ్చినట్టిక్కడికి... ప్రపంచశాంతికా? ఈ రాబంగులన్నీ ఎందుకు వారే యిక్కడ... ప్రపంచ శాంతికా...చెప్పండి...
- : ఎప్పుడూ జరగనటువంటి గ్రహణం జరుగు తోందని మీకు తెల్సా?
- 838 : ఒకదాని మాంసం ఒకటి పీక్కుతి నేందు కొచ్చేయి...వారేయి...ఇంకొక జన్మకూడ ఎత్తి ఒకదాన్నొకటి పీక్కుతి నే ఉద్దేశంతో వచ్చేయి...ఒక దుమ్ము ముక్క పారేస్తే, వంద దుమ్ముముక్కలు ఆకాశంనించి రాల్చాయన్న సమృద్ధితో వారేయి... రాబందులు...రాబందులు...
- [9 ప్రవేశిస్తాడు]
- : ఆ కమ్యూనిస్టు హోటల్ కాఫీ చాలా బాగుంది. మాంచి వార్తకూడా సంపాదించేను...
- : ప్రపంచశాంతికి నాలుగు మార్గాలూ నెల విచ్చేరు కారు...వేగం రాసుకుపోతాను. అవతల చాలా పనులున్నాయి...
- : పనిలేనివాడీ ప్రపంచంలోలేడు...పనిలేని వాళ్ళంతా గోరిలికింద ఉన్నారు ...వాళ్ళంతా ప్రపంచశాంతికి సహకరించిన మహత్తర పురుషులు...

- : ఆ హోటలు మనుషంతా ఎర్రదేశంనించి వచ్చిందంటున్నారే...ఆ ప్రాచయిటరు అందిదిగ్గరా వచ్చే ఎలక్షన్ కి ఆ పార్టీకి వోటు వేసేందుకు వాదానం తీసుకుంటున్నాడు... నేనూ ఓ వాదానం పారేసి ఇడ్డీ, కాఫీ పూర్తిగా ఎక్కించి వస్తున్నాను...
- : ప్రపంచశాంతికి...
- : పుట్టిన ప్రతివాడూ ప్రపంచశాంతివాళ కారకుడే..చచ్చే ప్రతిఒక్కడూ...అంగుకు తోడ్పడే మహత్తర పురుషుడే...ఈ లక్షల కొలదీ ప్రజ రావడం ఒకవిధంగా ప్రపంచ శాంతికి తోడ్పడవచ్చు...ఈతోపులాటలో కనీసం ఒక వెయ్యియంకన్నా ఈ సముద్రంలో పడి ప్రాణం పోగొట్టుకున్నవారైతే వాళ్లు ప్రపంచశాంతికి కొంత సహాయం చేసినవారానూన్నారు...ఆ వెయ్యియంకి, ప్రపంచానికి సంబంధించిన సమస్యలూ, బాధలూ పరిష్కారం అయిపోతాయి...కాని అది పూర్తిగా ప్రపంచశాంతి కాదు...
- 8 : హాకింగ్!
- 9 : విమిటి సంఘటి...నదన్నా హెడ్ లైన్స్ కి పనికొచ్చేదా?
- 8 : హాకింగ్ !!!
- 838 : ప్రపంచ శాంతికి ఇవే నాలుగు మార్గాలు... ఒకటి...ఇప్పుడు లేనినయితే మానవత్వం అంటున్నానో, ఆ మానవత్వం కాని మానవత్వాన్ని మంటకలపండి... రెండు...మీ సహజమైన రాక్షసత్వాన్ని పెంపొందించండి...
- 8 : ఘోరం!! ఘోరం!!!
- 9 : పిచ్చివాడు! పిచ్చివాడు!
- 838 : మాడు — ఒక వెయ్యి హైడ్రోజన్ బాంబులు చేసి అచ్చే పెట్టుకోండి...
- 8 : హైడ్రోజన్ బాంబు! మై గాడ్ !!
- 838 : ఒక సుసుహూరైన మంగళ వాయిద్యా లతో వెయ్యి విమానాలమీద బయల్దేరి, ప్రపంచాన్ని వెయ్యి భాగాలుగా చేసి... వెయ్యి బాంబులూ...వెయ్యి భాగాల లోనూ వెయ్యండి...

గ్రహణ సమయం

- 8 : పిచ్చివాడని వీడిని ఒదిలేస్తున్నారు కాని
ప్రపంచానికి వీడు శతృవు...పోలీసు కీవార్త
చెప్పేవరకు నాకు శాంతిలేదు...
- 833 : ఉంటుంది శాంతి...ప్రపంచమంతా శాంతి...
వాంఛ ... లేదు ... ద్వేషం ... లేదు...
క్రోధం...లేదు...ఈర్ష్య...లేదు...అశాంతి
లేదు...
- 9 : నువ్వు లేవు... నేనూ లేదు...ఘోర!
833 : పుట్టుక లేదు...చావు లేదు... నువ్వు లేవు...
నేను...లేను...శాంతి...సర్వత్రా శాంతి...
భూదేవికాగిలిలో...ఆమె లోతులలో...
అనంత వాయువులలో...కలిసిపోవమే...
ఏకమతమే మనిషికి శాంతి...

[పోలీసుఉద్యోగి 212 ప్రవేశం]

- 212 : గ్రహణభీతువుల సంఘం అగ్ర్యక్షులు ఎవ
రిక్కడ?
- 8 : హమ్యయ్య...వచ్చేరూ! మొదట ఇక్కడ
ఇత సుండం చాలా ప్రహదకరం...విపరీత
భావాలున్న మనిషి...అది ప్రపంచశాంతికి
భంగకరం...
- 7 : అత నేనాడయో పనిగొడ పోయేడు.....
అయ్యరుగోలేనా...అది నమ్మకం...మాకు
తెల్పు నిజం...ఆ ముష్టివాళ్ళందరికీ అయ్యరు
వంద రూపాయలు అరువిచ్చేడంటే మీరు
నమ్మగలరా?
- 9 : అయ్యరు మాటలు అబద్ధం...
- 8 : ఈ అశాంతిపరుడిమీద తగువిధంగా చర్య
తీసుకుంటారని నా నమ్మకం...
- 212 : ఎటువేపు పోయే డతను...
- 7 : ఇలా ఎడంవేపు...

[212 పోవోతాడు]

- 8 : ఈ ప్రపంచశాంతి భంగకారినికూడా తీసుకు
పోండి...
- 212 : అతను పిచ్చివాడని తెలిడంలేదా? అతను
మా పాత పిచ్చిచతులయ్యా ... శాంతికి
నాలుగు మార్గాలూ చెప్పేడా?
- 8 : ఘోరమైన మార్గాలు...అందుకే...
- 212 : రోజూ అవే అరుస్తాడు...పిచ్చి వాగుడు
వల్ల మోకం నష్టం?

- 8 : కాదు...మీరు ప్రి...
212 : మిష్టర్...మీకూ ఉందా?
8 : ఏమిటి?
212 : బుర్రలో పురుగు...
[212 చిరునవ్వు నవ్విపోతాడు]
8 : అవమానం...అవమానం...
డాక్టర్ 5 : గ్రహణం సంపూర్ణదశని సమీక్షిస్తుం
దింకొక పావుగంటలో...
7 : క్విక్—ప్రపంచం...పైంటిస్టు లున్నచోటికి
పోదాం...
8 : నాకు మనస్సు బాగులేదు...
9 : పదండి...

[7, 8, 9 వెళ్తురు; భీతువు - 212 పాకుతూ
వస్తాడు ... ఒంటిమీద సరిగా బట్టలేదు.
కుష్ఠగోగం అతని శరీర అవయవాలని చాలా
చోట్ల లేకుండా చేసింది... చూసేందుకు
ఏవగింపు కలిగిస్తూ ఉంది ఆకారం...[ప్రాక
డమే చాలా కష్టం అయిపోతున్నాది...]

- (హీనస్వరంతో) బాబూ...బాబూయ్య...
833 : ఎవగు నువ్వు...చురికొన్నిగంటల్లో ప్రపంచ
శాంతికి తోడ్పడేటట్టు కనిపిస్తున్నావ్...
212 : బాబూ...
833 : ఏమిటి?
212 : ముష్టివాణ్ణిబాబూ...
833 : ప్రపంచంలో ఎవడు కాడు? అందరూ ముష్టి
వాళ్లే...అందరూ ఏదో ఒకటి కానాలని
కోలేవారే...
212 : ఎన్నో పాపాలు చేసినాను బాబూ....
ప్రతివాడూ పాపే...బతకడమే పాపం...
చావడమే పుణ్యం...
212 : పూరువ జలమంలోన యెన్నో పాపాలు
సేసినాను బాబూ...అందుకే యీ జలమం
లోన ఈ బాదలు...
833 : మనిషై పుట్టినవాల్లాంతా పాపం చేసినవాళ్లే
...నువ్వే పుణ్యం కొంత చేసేవ్...అందుకే
బాధలనుభవిస్తున్నావ్...బాధలనుభవిస్తున్న
వాళ్లు చెడు ఆలోచించరు...

- 218 : ఈ జల్మంలోనూ బతుకినాగే అయిపోనాది బాబయ్యా... ముష్టి బతుకయిపోనాది తండ్రి—
- 888 : ఫరవాలేదు... ఇక్కడే ఉండు... నువ్వు వాగ్గే కావాలి... నీకు ఏదో కొంత పడేస్తారే...
- 218 : బాబయ్యా! తమరు దరను దాతల్లా అగబడేస్తారు..
- 888 : నేను ధర్మదాతని కాను...
- 218 : నామొర అలకించండి సామీ...
- 888 : ఏమిటి మొర విన్నేంనుకన్నా నే నిక్కడ తగూరే... ఇంకెవరున్నా తీసుకురా...
- 218 : ఈ జలమం మరో రెండురోజుల కైపోతాది బాబయ్యా...
- 888 : ప్రపంచంలో కొంత అదాంతి తీసుకుంది... నీకు పూర్తి శాంతి దొరుకుతుంది...
- 218 : కాళ్ళు పోయినాయి... నేతులు పోయినాయి... ఏ గోరపాపం నీసినానో బగమం తుడు నన్నిలా పుట్టిందినాడు తండ్రి... ఈ జలమలో యిలాటి రోజు రాదు... ఈ పున్నెకాలంలోనూ ముప్పైతొమ్మిదికాకుంటే యిలాటిది మరోసారి పుట్టొద్దా బాబూ...
- 888 : (మాట్లాడుకుని)
- 218 : ఈ పున్నెండున్న పన్నుకు... ఆ సముదరంలో తానం నెయ్యాలన్నా నెయ్యిగిల్చా బాబూ... ఏ దరమదారన్నా అగునీతాడని ఈసరికొచ్చినప్పటికీ వేణుపోనాది... మగినా జలమకింకేనా... యింకో జలమక్కుడా యింతేనా... దరమదాతలు కటాచ్చించాలి.
- 888 : ఆ సముద్రంలో మంచీనున్నానా నిన్ను... పది...
- 218 : అంత పనినెయ్యమన్న బాబయ్యా... నన్ను ముడితే యీ గోరమయిన రోగం... కానీ... బాబయ్యా...
- 888 : ఇంకేమిటి?
- 218 : ఈ పున్నెకాలంలో కనింతి పాయపడవా తండ్రి...
: ఏమిటి చెయ్యడం చెప్పా...
- 218 : (సంతోషంతో) దరమాత్ములు...
: అదనకు... నేను కాను...
- 218 : నిన్నట్లా కట్టపడి మూడుకొమ్మల సుపాదించినాను. ఈ జల్మక్కల్లా యీ రేమేళ కనింత పున్నెండు నేనుకుందామని...
- 888 : చేసుకో...
- 218 : ఒచ్చే జల్మలోనన్నా యీ రోగం లేకుండుంటే నాలు... ముష్టిజలమెత్తినా బాదనేనుకాని ఈ గోరమైన రోగం ఒడ్డు బాబూ...
- 888 : కష్టాలంటే నే నాడు ఆలోచనలు రావు...
- 218 : ఈ రోగం విన్నెన్న ముక్కే నన్ను తినిసింది... యెమి పాపం నేనేనో... ఈ జలమకన్నా కనింత పున్నెండు నేనేయోగం నేనా బాబూ...
- 888 : నీకు మతిలేదు...
- 218 : నేను బాబూ... యింకూడా నేను బాబూ... ఆ బగమంకు నన్నిలా పడేసినాడు పెసంచకంలో... నాకు పున్నెండు పెసాదించినా బాబూ...
- 888 : (విసుగ్గా) ఏమిటి నెయ్యంకుటావ్...
- 218 : మొలకాడ సంచితాన నిన్నటి మూడుకొమ్మలా ఉన్నాయి బాబూ... తమరికా బోరికి నెప్పుటానికీ స్గిచ్చుకున్నాది. ఈ పున్నెకాలంలోన ఆ డబ్బులు నేను మికిస్తున్నా... తీసుకోనే బాబూ...
- 888 : (ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు.)
- 218 : ఆగరహం ఒచ్చినాదా బాబయ్యా... (ఊగుకొని) మడిసిజలమెత్తినాక నాకూ పున్నెండుకొమ్మలకుంటాది బాబూ... కాని బగమంకు ఈ నేనారం రాసినాడు నాకు... ఏ దరమాత్ముణ్ణి కటాచ్చించమండానికన్నా బయం వీసింది... లెచని నూసగానే యెండుకో దియర్మయినాది.. ఈ డబ్బులు పుచ్చుకొని నాకు పున్నెండు పెసాదించరావ ప్రభో!
- 888 : (క్రిందికు వంగి చిరునవ్వుతో) దచ్చినమనిషి తిరిగి పుడతాడన్న నమ్మకం నాకు లేదు. ఇప్పుడు నువ్వు నాకు మూడుకొమ్మలా ఇస్తే, ఒకవేళ మరొక జన్మ నువ్వైతినా, ఆ జన్మలో లక్షాధికారి వారావన్న నమ్మకమూ లేదు... నాకిచ్చి నీకేం లాభం?

గ్రహణ సమయం

- నమృతంలేని నా కిస్తే నీకు పుణ్యం ఎలా
ఒస్తుంది..
- 213 : పరవా నేను బాబూ...తీసుకోండి...
- 333 : నిన్ను మోసంచేసి, నన్ను నే మోసం చేసు
కోలేను...నేను తీసుకోను...
- 213 : నాకు సంతోషంగానే ఉంది...మోసం
ఏమీ నేను బాబయ్యా...
- 333 : నేను పుచ్చుకోను...
- 213 : (కన్నీళ్లతో) పున్నెం ఒచ్చినా, పాపం
ఒచ్చినా బాదనేదు...ఇందండి...
- 333 : (లేచి) నువ్వా డబ్బులుకూడా ఇవ్వక్క
లేదు...మరోజన్మ నువ్వు ఎత్తవ్ లే...
- 213 : ఇంకా కోటి జలమాలెత్తాలి బాబూ...
- 333 : నీకు పిచ్చైతింది...
- 213 : బగనుంతున్న నమృతా బాబూ...?
- 333 : ఆకాశమీడి కోట్లకోట్ల నక్షత్రాలూ,
వాటిగ్రహాలూ, కూన్యంలో ప్రేమాడుతూ
ఒకదానికొకటి ధీకొనకుండా ఉంటూ
న్నట్లు చేసేకొత్తి, ఈ ప్రపంచంలో
అమాయకమైన చెట్లు, లతలు పుట్టించే శక్తి,
సెలయేళ్లని నదులని ప్రవహింపజేసే శక్తి,
సముద్రం ప్రపంచాన్ని ముంచకుండా అరి
కట్టే శక్తి నా భగవంతుడు ... అందులో
నాకు నమృతం ఉంది...కాని మీరు వాటిని
చూడలేరు...ఈ రాబందులు ఆ శక్తిని, ఆ
అమాయకత్వాన్ని చూడలేవు...అనుయ,
దేవుడు, క్రూరత్వంతో కూడుకొని ఒక
దానినొకటి చంపుకొనే ఈ రాబందులు
ఆ శక్తి నెలా చూడగలవ్ ... ఒకదాని
కటి చంపుకొని, అలాంటి రేపేకన్న,
అన్నీ ఒకేసారి గాలిలో, మట్టిలో కలిసి
పోతే ఎంత శాంతి!
- 18 : బాబూ...దయనూపించండి...
- 333 : లేదు...లేదు
- [333 సెల్లాడు]
- 213 : బగనుంతుడా! దయనూపవా తండ్రీ!
ఒక యువకుడు—214 } (ప్రవేశం)
ఒక యువతి —215 }
- 215 : ఇక్కడి చూడండి 214 గారూ ... ఈ
దృశ్యం..ఎంత చూడ ముచ్చటగా ఉందో...
- 214 : ఓహో! అమోఘంగా ఉంది...
- 215 : ముక్కు చెవులూ ఎగిరిపోయాయి...
- 214 : మంజుల, పాదాలు కూడా ఆహుతయి
పోయాయి...
- 215 : ఈవాద్యి ఏమనిషినన్నా ఇంతగా ప్రేమిం
చడం నే నిప్పటివరకూ చూడలేదుస్యా...
- 214 : ఇంతగా ప్రేమిస్తుందని నేను విననే లేదు
నుమండి...
- 215 : నేను తప్పించి ప్రపంచం అంతా ఇలాటి
వాళ్లుంటే ఎంత బావుంటుంది...
- 214 : ప్రపంచం అంతా కూడా ఇలాఉంటే మరి
ఎంత బాగుంటుంది!
- 213 : (హీనస్వరంతో) బాబూ...పున్నెం దయ
నీయించండి ... బాబయ్యా ... దరమాతు
ములు...
- 215 : ఆ గొంతులోని బాధ ఎంత సొంపుగా ఉంది
చెవులకి...
- 214 : ఇంత హాయినిచ్చే గర్వని నే నింతవరకూ విన
లేదు...
- 215 : చూడండి ... గ్రహణం ఎంత వరకూ
వచ్చిందో...
- 214 : (నూసి) చూడునంతులు అయిపోయింది...
ఇంకా ఒక్క వంతు ఉంది...
- 215 : నే ననుకున్నట్లయితే అబ్బ! ఎంత బావుం
టుంది...
- 214 : ఏమిటనుకున్నారు?
- 215 : ఆ మేఘం చూసేరా ... ఆ పెద్ద నల్లటి
మేఘం...
- 214 : ఆ...ఆ...చూసేను...
- 215 : మెల్లి మెల్లిగా వస్తోంది తేలుతూ...
- 214 : ఆ...వస్తోంది...
- 215 : అది సరిగ్గా...ఆ సమయానికి...
- 214 : హీ...చాల్చులు...బోధపడింది...బోధ
పడిపోయింది ... అబ్బ! చాలా బావుం
టుంది...
- 215 : ఈ లక్షల కొద్దీ వచ్చినవాళ్లెంత బాధపడ
తారు...
- 214 : కిలకిలలాడిపోరా?
- 215 : అదంతా చూడాలనిఉంది ... కాని అటు
వంటి అవకాశం ఎంత అద్భుతం ఉంటే

- దొరుకుతుంది నాకు... 215 : అసంభవమయినా సంభవించిన నిజం...
- 214 : పూర్వజన్మలో ఎంతో పుణ్యం చేసకుం 214 : కనక...
- చేసేకాని... 215 : బొను తెల్సింది...
- 215 : నా అదృష్టంలో నాకు బాగా సమృథం 214 : పూర్తిగా విని...
- ఉంది... ఆ మేఘం సరిగ్గా ఆ సమయానికే 215 : నాకూ అనే మనసులో ఉంది... అందుకే నే
- అక్కడికొచ్చి తీరుతుంది... 214 : నాకూ భయంగా ఉన్నా దైత్యం చేసి
- 214 : తిప్పకుండా వస్తుంది... మరొక సంగతి... 214 : చెప్పేను...
- 215 : గ్రహించేను... ఆ సైంటిస్టుల సంగతి... 215 : మనం పెళ్లి చేసుకుంటే... మీరు బాధపడి
- 214 : బొను... ఎంత మహాగా ఉంటుంది... 215 : లేనేకాని నాకు ఆనందం ఉండదు...
- 215 : ఎన్నెన్ని కేశాలనిండా వచ్చేగా... ఏవో 214 : అయితే ఇంకేం... ఇద్దరి అభిప్రాయాలూ
- చూసేసి, ఏవో కనిపెట్టడామనే... 214 : ఒకటే... మీరు యమయాతన పడిలేనేకాని
- 214 : నిన్న రాత్రులా వాళ్ళకి నిద్రలేచేమా... నాకు సుఖం, తృప్తి రెండూ ఉండవ...
- 215 : ఇక్కడి కొచ్చినవర్గించి లేదు నిద్ర... 215 : ఇప్పుడే పడుకి... రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసుకి...
- బెంగ పెట్టకు దిక్కున్నార... మేఘం పేస్తం 214 : పంజీ...
- జేమానని... ఆ మేఘం మెల్లిగా లేలుతూ 215 : పోనీ... ఇంత అయిపోనీ... ఇటువంటి
- వెళ్ళి ఆ కాస్త సమయం అడ్డపడేపోలే... ఆనుభవం మరి ఎప్పుడు వస్తుంది...
- భలే... 214 : ... గడవకాతం ఎప్పుడు లభిస్తుంది...
- 214 : మంచి గుమగా ఉంటుంది... 215 : ఆమీద కెక్కడో ఒక యోగి సముద్రంలో
- 215 : బదువందలమైళ్ళ దూరంనించి వచ్చినం దిన్న నడవలో వెల్లకిల్లా పకళిని, నుగుట
- దుకు మంచి మంచి దృశ్యాలే చూడగలుగు 215 : దీపం పెట్టకొని నూరుగిడ్డి సల్లదాలు
- తున్నాను... 215 : లేకుండానే మాస్తున్నట్ట...
- 214 : వెయ్యి మైళ్ళనించి వచ్చినందుకు భలే 214 : రెండు కట్టలా తాగున పేలిపోతాయి... ఎవరా
- సంగతులే కనిపిస్తున్నాయి... అన్యాయ మనవే పోస్తోంది...
- 215 : చూసేరా... ఆ ముళ్ళబల్లమీద పడుకున్న 215 : పువ్వులూ అవే పెట్టికొని... అలాటిరకం
- సన్యాసిని... నాకు పడదు...
- 214 : ఒంటికొలుమీద రెండుకోజాలయ నిల్పున్న 214 : నెరజాణలూ ఉంది...
- ఆ ధిగంబగుడో? 215 : సందేహం లేను... మగాడెవడన్నా దొరుకు
- 215 : ఆ ముళ్ళలోకి అతడలా కనమని కూరుకు 215 : తాడేమా అని చూస్తోంది...
- పోలే ఎంత బాగుణ్ణు... 214 : ఇటువంటివాళ్ళని గుండేసి పేల్చేగూర్చి...
- 214 : ఆ దిగంబరుడలా నిల్పునేకన్న కాళ్ళ 215 : అంతకన్న పెట్రోలు పోసి అంటించేస్తేనే
- మీదకి పెట్టి తలకిందకి వేలవేసి ఏ చెట్టు 215 : బాగుంటుంది...
- కన్నా గబ్బిలంలా వేలబడితే బాగుంటుంది, [ఊరకొని]
- మనం ఇద్దరం కలియడం ఎంత అదృష్టం! 215 : ప్రవేశం]
- 215 : బొను... 215 : అమ్మా!... పున్నెం దయసేయించడా తిల్లి.
- 214 : మన ఇద్దరి అభిప్రాయాలూ ఏకమవడం 215 : ఏం పిల్లా... ఆ ముళ్ళమీద పడుకున్న మనిషి
- ఎటువంటి సంఘటన! 215 : అందులో కూరుకుపోయేదా...
- 215 : గొప్ప సంఘటన... 216 : లేదండి... ఎందుకూ కూరుకుపోతాడూ...
- 214 : మన ఇదపురి దృక్పథం వికీభవించడం? 216 : అతినికి చూచి మహాతుంది...

నాడింకా అలానే ఉన్నాడా... చెట్టుకి
 వేళ్ళాడదామన్న బుద్ధేయన్నా పుట్టిందా..?
 216 అలానే ఉన్నాడు బాబూ...
 215 : బాగులేదేమీ... పోనీ ఆ మేఘులున్నా సరు
 యానికి కాస్త ఉపకారం చేస్తే...
 214 : మీరు అసవసరంగా వ్యసన పొందకండి...
 అన్నీ సవ్యంగా అనుకున్న ప్రకారం జరుగు
 తాయి... అన్నీ చూసి ఆనందించవచ్చు...
 పవండి... అలా వెడతాం...
 (216 ని చూసి) నామీద కన్నేస్తున్నావ్
 కానీ పెట్రోలు పేసి ముట్టించేస్తా పిల్లా...
 216 అయ్యో బాబోయి!!
 215 (వెళ్ళిపోతూ) గుండెసి పేలుస్తేనే బాగుం
 టుం దిలాటివాళ్ళని...
 216 హమ్మోయి!
 214 లేదు పెట్రోలే...
 215 ఒక్కోక్కోరా?
 214 ఈ విషయంలో మాత్రం...
 215 అందుకు మిమ్ముల్నే మొదట ... (ఇద్దరూ
 దూరం అయిపోతారు)
 216 అయ్యో బాబోయి! అయ్యో బాబోయి!
 218 (హీనస్వరంలో) అమ్మా! పున్నెం
 దయనేయవా తల్లీ...
 216 అమ్మ బాబోయి...
 218 పున్నెం దయనేయించు తల్లీ...
 216 (క్రిందకి చూసి దృశ్యం భరించలేక) అబ్బా!
 218 తల్లీ... పున్నెం దయనేయించు తల్లీ...
 216 (చూట్లాడకుండా చూస్తుంది.)
 218 తల్లీ...
 216 ఏం చెయ్యకుంటావ్ ... అందరూ... ఆ
 నూరుళ్ళి చూసేవాళ్లేకానీ ... నావేపు
 ఒకడూ చూసినవాడేడయ్యా.. కాళ్ళు పీక్కు
 పోయాయి...
 218 పున్నెం దయనేయించు దివమతల్లీ...
 216 ఆ బాబు పెట్రోలే పేసి ముట్టించేస్తా
 నన్నాడు... ఆ తల్లీ గుండెటి పేల్చేస్తుం
 దిట... ఇంతవరకూ ఒచ్చింది నాగతి... ఇష్ట
 ముంటే ఒస్తారు... లేకపోతే పోతారు...

ఆ మాటలు విన్నావా.... (కళ్ళనీళ్ళు పెట్టు
 కొని) కాళ్ళు పీక్కు పోయాయి... అందరూ
 ఆ నూరుళ్ళి చూడమేకానీ...
 [కూలబడుగుంది ఇసుకమీద]
 218 : కటాచ్చించుక్కా!
 216 : పొద్దున్న చేన డబ్బులుంటే... కాఫీ తాగే
 నేను... ఒక ప్రైవేటుగాడా లేదు... నీ కివ్వా
 లనుంది కానీ ఎక్కడించి లేను... అంత
 మంది ముష్టివాళ్ళు అంతంతలా ఆర్జిస్తున్నా
 రివాళ్ళ... నీకూ ఒస్తుందిలే...
 218 : రెండుమా డ్రోజుల్లోపల, వేణంపోతాడి..
 నాకేల తల్లీ డబ్బులు...
 216 ఒతికి ఈ బాగుపడేకన్న చావే మంచిదిలే.
 218 సిన్న ఉపకారం నేనీ పెట్టు తల్లీ...
 216 ఏం చెయ్యకుంటావ్... డబ్బులు తప్పించి?
 218 పున్నెం పెసాదించాల తల్లీ...
 216 పుణ్యమా...
 218 బొసమూ...
 216 నే నీవ్వడమేంటిటి? నే నెన్నో పాపాలు
 చేసిందాన్ని... ప్రతిబోజా పాపం చేస్తేనే
 కానీ నాపాట గడవరు ... నేపు దిస్తాడు
 పుణ్యం...
 218 : నువ్వే ఆ బగవంతుడిని తల్లీ... నువ్వే రచ్చిం
 చాల... ఈ జలమకి...
 216 : ఏం చెయ్యాలి...
 218 : మొలనున్న సంచిలో మాడు కాన్లు
 న్నాయి... అని తీసుకుని పున్నెం దయనే
 యించమూ...
 216 : ఓహో! దానం చేదాం అని చూస్తు
 న్నావా... (నవ్వుకుంది).
 218 : నవ్వొస్తాన్నాదా అమ్మా...
 216 : లేదు... ఎంచెంచి, నాకు, పుణ్యంకోసం
 నువ్వు దానం ఇస్తానంటూఉంటే నవ్వు
 ఒచ్చింది...
 218 : ఓరయినా ఒకటే తల్లీ...
 216 : నాదంతా పాపపు బతుకయ్యా... నాకిస్తే
 నీకు పుణ్యంరాదు... పాపం ఒస్తుంది...

218 : నేడమ్మ...పున్నె మే ఒడ్డుంది...నీకు బగ
మంతుడో నమ్మకం ఉంది...నాకు తెలుసు...
నీ కితే పాపం రాదు...

216 : అందరికీ చేపుల్లో వీధివిగంగా నమ్మకం
ఉంటుంది...కాని నాలాటివానికి ఇలాటి
సమయంలో దానంచేస్తే పాపమే ఒడ్డుంది
నీకు...నేను పుచ్చుకోను...

218 : నన్ను కోపాడవా తల్లీ...

216 : ఇంకేమన్నా నీకోసం చేస్తాను...

218 : తల్లీ...

216 : ఒడ్డుదూరం...

218 : నేను పాపాత్ముణ్ణి... నాకు పున్నెం
నేడు...జలమ జలమలా ఇలాగే పుట్టి యీ
రోగంతోనే సావాల...పెటూ!...
[నేటు - 217 ప్రవేశం...చేతిలో డబ్బు
సంచితో].

217 : ఇలా రం డిలా రండి...గుప్తినాళ్లంతా...
మామూలువాడికి ఇరవై ... కుంటివాడికి
నలభై...సగ్గివాడికి అరవై...రెండు ఉన్న
వాడికి నూరు...సంపూర్ణగ్రహణ సమయం
...ఇంకెక్కడికో పోకండి...ఇలా రండి..

150 : (వస్తూ) నాకు సగ్గి, గొట్టా నేడుకాని ఎత్తై
ఇతేనేకాని రాను...

217 : వేగం...వేగం రా మరి...ఇంచ...పో...
ఇంకా...ఇంకా ఎవరున్నారూ...

150 : (218 ని మాని ఆశ్చర్యపోయి) ఓరి...ను
విక్రమిస్తున్నావ్లా... ఏమి సచ్చేవో అను
కున్నా...ఎవరీ గడించెవు...బాగా నాగే
సుండాలు...

216 : నీకేల అతిని గోల...ఒచ్చినదారిని తిన్నగా
పోక...

150 : ఒసేవ్...పిల్లా! నువ్వా...యారవో అను
కున్నాస్తా ... నూ నే వా ... డబ్బు...
గల్గి...సాయంత్రం ఈయాళ్ల కనిపించు...
యెప్పుడూ నాపని రోడ్డుమీదికానీ, పక్క
నిలోపుడం, నువ్వు యాడితోనో రంగునేత్తూ
పోతావుంటే యెద్రి యెదవలాగ నూర్చం
అయిపోనాది ... ఈయాళ్ల మనం అమోర్
సాయివో! సాయంత్రం మరి పెట్టుకొండిరా..

216 : అందాకా ఇలా ఒకపది అడ్వాన్సు పారీ..

150 : అనుబగం నేకపోయినా నీరంసులన్నీ తెత్స
పిల్లా...నే న్లోంగే గటం కాదు...సాయం
త్రం రా...(218 తో) ఓరి ... ని న్నే...
నేటు ఏత్తైయిచ్చినాడిని యారిలోనూ నెప్ప
మోక...పగే యిచ్చినాడును...

216 : అలాగే వెళు ... నీకు నేటు ఎంతిచ్చేదో
తెలుసుకోనే స్థితిలో అతను లేడు...

510 : సాయంత్రం కలుద్దాం...[150 వెళ్లాడు]

217 : ఇంకా ... ఇంకా ... రండి ... మాంచి
గ్రహాణకాలం ఒచ్చేసింది ... ఇది చాటి
పోతే మీకు దమ్మిడిఅన్నా దొరకను...
రండి ... మామ్మాలునునిపికి మరో ఇరవై
ఎక్కువ...కుంటివాడికి...ఎనభై ... సగ్గి
వాడికి వంద...రెండు ఉన్నవాడికి నూలు
ఇరవై...

[120, 121, 122, 123 ప్రవేశం]

120 : నాకు కుంటి...

121 : నాకు సగ్గి...

122 : నాకు రెండూనూ...

123 : నాకు కుంటి, సగ్గి, చెముగు నాకు
మాడొందిలి నేనే కాని పుచ్చుకోను...

217 : రండి...దగ్గరగా రండి...వేగం...సమయం
చాటిపోతుంది...

[దూరంనుండి కేక : "ఒకేయి ... ఇలా
రండ్రా ... అందిరూ ఇటు రండ్రా...
125 ఒగరుస్తూ వస్తాడు]

126 : (ఒగరుస్తూ) నా యెంబ రండ్రా ... ఈ
అయిదు నిమిషాలూ చాటిపోతే దమ్మిడి
రానురా...బంగారు కాసుల్రా...షిడికిజేసి
కాసుల్రా...రండి ...

అందరూ: ఎక్కడ...ఎక్కడ...

126 : పెద్ద కోటిశ్వరుడొచ్చినాను ... ఈకికా
డెండుకుంటారు... నాను రెండు సార్లు దూరి
.. రెండు జేబులనిండా కాసులే నింపుకొచ్చి
నాను పెద్ద నుకాణం ఎత్తేను రేపు...
రండి ... యేగం...యీడికాడెండుకు దరి
దం...

[126 పరుగెత్తిపోతాడు]

- 120, 121, 122, 123 — పదండి ...
యేగం ...యేగం...
- 127 : ఇవి పుచ్చుకొని పొండి...ఇవి పుచ్చుకొని పొండి...మీకు పుణ్యం ఉంటుంది....
- 120 : (పోతూ) పోవరయ్యా...పోవరయ్యా...
- 121 : (పోతూ) నువ్వేంటయ్యా...దరిద్రం...
- 122 }
123 }
- [పోతారు నలుగురూ...]
- 217 : ఇలా రం డిలారండి...విగువందలిస్తాను... ముప్పివాళ్ళిలా రండి బాబూ ... ఇలా రండి..
- [211 వస్తాడు]
- మానేవరయ్యా...ఎంతపనయిందో ... మరో వందయిందిని తెప్పించమంటే నా మాట విన్నావా?...? సరిగ్గా సమయనికి వడి... ఒక్కడూ తడు ... ఏమిటి నువ్వు చేసిన సాకర్యం?
- 211 : నన్నేం చెయ్యమన్నాను...నిన్న వాళ్లంతా సత్యాగ్రహం చేస్తేనే...
- 217 : లాతీచార్లీ చేయిస్తే కటిపోను...
- 211 : అంత సులభంగా లాంఛం కేటాలా అవి? అయినా ఆ సంఘం అగ్ర్యతీకుడు పదిగాడు మాటిచ్చాడు కదా అని ఏ మాత్రం అనుకున్నాను...ఉండండి వెళ్ళి పంపుతాను... ఒకరిద్దరినీ...కుంటివాళ్ళూ ... గుడ్డివాళ్ళూ దొరకడం కష్టం...మామూలువాళ్ళు దొరకొచ్చు...
- 217 : ఇంకా ఎవ్వడు వెళ్ళి పంపుతావయ్యా! (బేసారైతిపోతూ) ఇంకొక్క నాలుగు నిమిషాలే ఉంది మహా పుణ్యకాలం ... (పిచ్చెత్తినట్టు) ఎలాగ ... ఎలాగ... ఏం చెయ్యడమిప్పుడు...
- 211 : హద్దీ! ఇదుగో!! హడండి!
[క్రిందని పడున్న 218 ని చూపిస్తాడు.]
- 217 : భగవాన్ ... కరుణామయా...కాపాడేవ్
- 211 : ఇటువంటివాడు ... మీరు ప్రపంచమంతా గాలించినాదొరుకుతాడా..అణిమత్తంలాటి వాడు దొరికేడు కదూ...మహా పుణ్యం మీ పాదాలదగ్గరి కొచ్చింది...ఇక నేం ... కానీ యండి..(చిరునవ్వు పారేసి పోతాడు).
- 217 : కాపాడేవ్ తండ్రి ... (216 ని చూసి) అమ్మా! ఇతను నీ తండ్రా?
- 216 : (సంకోచించి...అఖిరికి) ఔను బాబూ...
- 217 : అటువంటి తండ్రి ఉన్నందుకు నువ్వెంత అపిష్టవంతురాలవవచ్చు...
- 216 : నేనా బాబూ!
- 217 : ఔను తల్లీ...నువ్వే...నీ అదృష్టం పండింది., పదివేలు ఈ సంవత్సరం ఉన్నాయమ్మా... ఇంతలా నీ తండ్రికే...అంటే నీకు కాదా మరి...
- 216 : పదివేలు! పదివేలు! అతనివి.... ఇదుగో ఆయ్యా! వింటున్నావా? నీ అదృష్టం పండింది...నే చెప్పలే...పదివేలు నేటికే ఇస్తున్నారు...పుచ్చుకో!
- 218 : (మాట్లాడక వింతగా మాన్తూ ఉంటాడు)
- 217 : మోకాళ్ళమీద కూర్చోని వంశి) ఇదుగో... నిన్నే ... ఈడబ్బు...నా మనఃపూర్వకంగా నీకు దానంచేస్తున్నాను...పుచ్చుకో.. వేగం వేగం...
- 216 : తీసుకో ఆయ్యా...తీసుకో...
- 218 : (నీరసంగా) నాకేల బాబయ్యా డబ్బు... డబ్బు నేనేం నేనుకొనేది ... ఆ డబ్బుచ్చుకుంటే నాలోగం నయమయిపోతాడా? నాకాళ్ళూ, నేకులూ ఒత్తాయా బాబూ మల్లా సాపాపాలు పోతాయో ... నాకు పున్నెం....ఒత్తుందా బాబూ...
- 217 : నీకుతురికోసం ... నీకుతురు మంచి ఇల్లు కట్టుకుంటుంది...
- [218 ఇంతలో వచ్చి అంతా చూస్తూ ఉంటాడు]
- నిన్ను ఆ మంచిఇంట్లో ఉంచుతుంది...
- 216 : బాబిస్తున్న వస్తాడు తీసుకో....ఒద్దవస్తా తప్ప..
- 218 : (216 లో) నా మాడుకొనులూ నువ్వు తీసుకో నేకపోయేవ్? ఈ పదియేలూ నన్ను తీసుకోమంటున్నావ్ నా మాడుకొను

- తక్కువేటి? ఈ పదియేలు యెక్కువేటి...
రెండూ ఒకటే...అతనికి పున్నెం కావాల
...నాకూ కావాలి...నా మూడుకాస్త కంత
పున్నెం ఒత్తుందో...అతని పదియేటి అంతే
ఒత్తుంది...నీకది డబ్బులాగోపించింది...నా
డబ్బులు కన్నించ లేదు...
- 216 : (కన్నీళ్ళతో) నామాట నమ్ము....నీ మూడు
కాస్త తక్కువని కాదు....నేటు నాకు పది
వేలు దానంచేస్తానంటే పుచ్చుకుంటా నను
కున్నావా? నేను తగను ... నాది పాపపు
బతుకు...నమ్ము...
- 217 : సమయం మించిపోతోంది...ఇంద..ఇంద..
218 : (కష్టమృద కుంజాని) బాబయ్యా ...
ఇవ్వండి...కాని బాబయ్యా...ఇచ్చేముందు
...చిన్నసాయం చేసిపెట్టు తండ్రీ...
- 217 : ఏమిటి...ఏమిటి...చెయ్యాలి? చెప్ప...
వేగం...
- 218 : బాబయ్యా ... నా మొలనన్న సంచిలో
మూడుకాస్తన్నాయి...నాకు మనసుసంతో
సంగా ఇత్తున్నా...తీసుకోండి తండ్రీ...
- 216 : ఇదుగో అయ్యా...ఒద్దు...ఒద్దు....
217 : (విస్తుపోయి) ఏమిటి...
218 : అయి తీసుకోండి బాబయ్యా... మీ పది
యేలు నే నీసుకుంటాను...
- 216 : అయ్యా...ఒక నిశ్చయానికొచ్చి)...నా
కిచ్చి...నాకిచ్చి...నే నీ సుకుంటాను...
- 217 : కేనికా మూడుకాస్తా...
218 : నే నీత్తున్న దానం బాబూ...
- 216 : ఇదుగో అయ్యా...అను...నేను తీసుకుం
టాను నీ మూడుకాస్తా...
- 217 : (పట్టరాని కోపంతో) 218 ని ఒక తోపు
తోస్తాడు...218 వెనకకి ధీలున పడతాడు)
- 218 : రామసెంద్రా...రామసెంద్రా...
- 388 : (ముందు కొచ్చి గట్టిగా) రా బం దు !
రాబందు !
- 217 : ఓరి బయ్యో! ఎంత మోసం చేదామని
చూసేవ్...మూడుకాస్తొచ్చి పుణ్యం నువ్వు
సంపాదించి...పదివేలు కూడా కాజేద్దా
- మన్నా చెయ్యలేదు..ఈ ఒక్కసారన్నా
చెయ్యలేకపోయేనయ్యా ఆఖరికి...
మని చూసేవ్నిన్ను పోలీసుల కప్పచెప్తా
నుండు...
- 216 : (గట్టిగా) పో !... రాక్షసుడా పో !
217 : ఉంపండి మీ పని పట్టిస్తాను ... మీ ఇద్దరి
పని...మాంచి నాటకం ఆడేరే (డబ్బు
సంచితో పరుగెత్తిపోతూ) ఎవడన్నా గుడ్డి
వాడు...ఒక్క గుడ్డివాడిలా రండి... పది
వేలు దానం చేస్తారండి ... బాబోయి ...
మరొక్క నిమిషమే ఉండి...
- [నురి మాటలు వినిపించవు]
- 388 : రాబందు !...రాబందు !!
216 : ఇదుగో ... అయ్యా...నామాట వినిపిస్తు
న్నాదా....
- 218 : (తెక్కుచూ) రామసెంద్రా ... పాపా
త్తుణ్ణి...సెమించు తండ్రీ...నుగో జలము?
- 216 : ఇదుగో అయ్యా...నీ మామకాస్తా ఇలా
ఇయ్యి...ఇదుగో తీసుకుంటున్నాను ...
సంతోషంతో తీసుకుంటున్నాను ఇస్తు
న్నానను...నినిపించిందా...
- 218 : రామసెంద్రా...రామసెంద్రా...
- 216 : (చెవిదగ్గర) నీ మామకాస్తా ఇచ్చేస్తున్నా
నను...నేను తీసుకుంటున్నా ... ఇంకో
నిమిషం మంచి పుణ్యం ఉందిట..అను...
ఇచ్చేను...
- 218 : చె...మిం...చు...తం...ండ్రీ...
- [పాణం వదులుతుంటే]
- 388 : (ముందుకు వచ్చి గట్టిగా)పోయేడు..శాశ్వత
శాంతి దొరికింది ప్రపంచానికి...కాదు...ఒక
జీవకి...ప్రపంచానికి శాంతిలేదు...ఎక్కడ
చూసినా రాబందులే...రాబందులు... ఈ
రాబందులన్నీ చావాలి ... కేల్పండి...
చెయ్యండి శ్వంసం..అంతమండి అందరూ
...అంతమవండి..
- 218 : (218 మీదపడి వీధున్నా) నీకు ఆ కొంచ
మన్నా తృప్తిలేకుండా చేసేను...ఇవ్వలేక
పోయేను..ఈ బతుకులో ఒక్క పుణ్య

సూర్యుని కోణం నిరహస్యాలు కనుక్కుం
దుకి వచ్చేరు... ఈ ముప్పివాడి బ్రతుకు రహ
స్యం తెలుసుకోండి... ఈ కుప్పలోగి డబ్బు
కొందు కాశించలేనో గ్రహించండి... ముళ్ళ
మీది సన్యాసి మహాత్ముకి కారణాలు అన్నే
షిస్తున్నారు... పుణ్యం మీద సమృద్ధున్న
ఏ పుణ్యశుద్ధుడూ ఈ మామ కాస్తూ
ఎందుకు పుచ్చుకోలేదో కారణం తెలుసుకో
గలరా? శాంతి కోసం ప్రపంచాన్ని
గాలిస్తున్నారు ... ఈ దరిద్రుడి
బతుక్కి శాంతి ఎందుకు లేదో కను
క్కుంటే చాలు ... కనుకోగ్గలేరు... లాభం

లేదు... రాబందులు... పేల్చండి... గృహం
చెయ్యండి... ఒకే ఒక శ్మశానం... మహాశ్మ
శానం చెయ్యండి ప్రపంచాన్ని... అప్పుడు
... అప్పుడన్నా... ఆ మహాశ్మశాన నాటికలో
నన్నా శాంతికి ... అమాయకత్వానికి ...
దొరుకుతుంది... జాగా... నీడ...

[పోతాడు]

216 : (వెళ్ళి వెళ్ళి వీడుస్తూ) జహన్మలో ఎన్నో
పాపాలు చేసేను ... ఇప్పుడు ఘోరమైన
పాపం చేసేను... తుమించు తండ్రీ!!

[తెర]

అయిదు నిమిషాలు

శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి
శ్రీ పంతుల శ్రీరామశాస్త్రి

ఈ అయిదు నిమిషాలలో :

ఏకలా వి

లాసినీ మంజు మంజీర రవళి శ్రవణ

మధురమై స్మృతి కృతి నశించక నిలుచునో !

ఏ విసీల

సీరదరథస్థ విద్యున్మణి ప్రదీప్తి

తరళితమృదు ఇరులెల్ల విరిగిపడునో !

ఏ వికన్య

రాంబకోష్ఠి తాంబక కదం బాహతములు

భావనలు పైకి లేచునో షరిణుల్లి !

ఏ ననంత

కినలయోన్మత్త మధుర పిక్కిగళమ్ము

కోయనుచు పల్కరించునో తీయగ మము !

ఎన్నడో అ

పోహల బలాన విడివడి పోయినట్టి

న్నేహలతికలు కలసి పుష్పించునేమో !

అయిదునిమిషాలనంత కాలాబ్ధిలోన

కణము లైదింటి పాటియుగాపు గాని

ఏటికో మాకు వీనివై ఇంతమమత !

ప్రవేశం ఉచితం!

రు. 25,000 లను

గెలువండి

మొదటి బహుమతి
రు. 20,001 లు
రెండవ బహుమతి
రు. 5,001 లు

**మరియు ఇంకొక రు. 20,001 లు
ధర్తార్థం యివ్వబడును!**

* మొదటి బహుమతిని గెలుపొందిన వారు ఒకరుగాని లేక అందరూ కలిసి గాని అదనపు రు. 20,001 లను విధ్వంసం చేసి ఆస్తులకిగాని లేక వార్తకుగాని యిచ్చే హక్కునుగూడ గలిగియుంటారు.

డాల్డా కీస్ టేల్

ముగింపు తేదీ:
30వ సెప్టెంబర్ 1955

మీరు చేయవలసినదల్లా

ఒక ఎంట్రిఫార్మ్ను మీ డాల్డా వ్యాపారివద్ద తీసుకొని అందులోనున్న సులువైన 18 వాక్యములను పూర్తి చేయండి. మీ జవాబులు ఒక ప్రత్యేక తీర్పురి సంఘము చేత నిర్ణయించబడిన వాటితో పోలికపడిన యెడల, మీరొక బహుమతిని గెలుపొందెదరు. ప్రవేశ రుసుము లేదు— 5 పౌనుల డాల్డా గుడ్డగల వనస్పతి ధబ్బాయెక్క పై మూతను మాత్రము ప్రతి ఎంట్రితోను పంపండి. ఒక 10 పౌనుల ధబ్బాయెక్క పై మూత మీకు రెండు ఎంట్రి లకు అర్హతను గలిగించును.

ముఖ్య విషయం
ప్రతి ఎంట్రియున్న నీలు
చెదరకుండావున్న డాల్డా
ధబ్బాయెక్క పూర్తియైన పై
మూత చెల్లి పంపబడినదా
యని దృఢపర్చుకొండి.

కొంగాయి, పోరాస్త,
హైదరాబాద్ మరియు మైసూరు
రాష్ట్రములందు నివసించువారు
తప్ప కలితయలందరూ
పాల్గొనవచ్చును.

మీ డాల్డా వ్యాపారివద్ద ఒక ఎంట్రి ఫార్మ్ను తీసుకోండి

కలగూరగంప

—

దుష్టంతోపాఖ్యానము:

న న్న య

శ్రీ యదవల్లి ఆదినారాయణ

మొన్న జూన్ భారతిలో కలగూరగంపలో పడిన మిత్రశ్రీ కొడవంటి శంకర నరసింహ బ్రహ్మంగారి విమర్శకు సమాధానము :

భారతమున ప్రకరణమున బట్టి యిచ్చట భరత వంశాను క్రమణిక వృత్తియు. కాన దీనిని దుష్ట్యంతో పాఖ్యానమునుట తెస్స. శకుంతలో పాఖ్యానముకాదు. వృత్తిభాగము నే దృక్పథమున కవి రచించెనో యీ నామము పాతకులకు చూపును. ఆ దృక్పథమున చూచిన నే కవిహృదయును సమగ్రముగ నవగాహనము కాగలదు

మిత్రశ్రీ బ్రహ్మంగారి విమర్శకు సమాధాన ప్రసక్తి లేకుండెడిది. కాని వారు అచ్చటచ్చట రసిక లోకమును, విమర్శక లోకమును, విజ్ఞలోకమును తమ విమర్శనకు అనగా నన్నయ అనవధాన రచనకు వారు చూపిన నిదర్శనములకు నిర్ణయములకు నిర్ణాయకులుగా చేసియున్నారు కనుక తప్పనిసరియైనది.

నన్నయను కొండలు ఆదికవి యనిరి. ఏ దుర్బుధులూర్జనున నెంత సహృదయుముతో వనితో తదాది శిఖపట్ల గ్రోతమే. పోనిండు, అతినిక ముం గున్న కవి ఫలన యని నిర్ధరింప: కిదా యనిన దానిని మన విమర్శకులే చేసినట్లు తోపడ. అట్టిపట్టున నా పెద్ద వచ్చువరకైన నన్నయ వాదికవి యనుట యపాయకరమేమో నిష్పాక్షికమైన విమర్శకులే యోజింపవలె. ఆదికవి నని తా ననలేదు. అసలు భారతము మొదట తనను రచించుచుండెనని యనక ప్రథమ పురుషలో నన్నయ యనువా డుండె. ఆతడు

రచించుచుండెననెను. అట్టి నిరహంకారయూర్తిని ఆది కవి యన్న నేమి? చివరకని యన్న నేమి? అసలు కవి యనకున్న నేమి? బాధ లేదు, కాని 'ఆదికవి' అని పేరు పెట్టిన మాత్రనే తద్భావ సామ్యముతో ఆదికవి వాల్మీకి తోడను, వ్యాసునితోడను పోల్చి రా నన్నయ్యను?

'వ్యాసునికి మెలుగులుదిదై నన్నయ' యన్న దానిలో వ్యాసునిపై గౌరవభావమా బాధించునది. నన్నయపై నీర్వ్యయ? 'వ్యాసో నారాయణోహరిః' అను దృష్టిలో పూజ్యభావమున నామహర్షి శ్రేష్ఠుని గ్రంథమును నోటపట్టు ఎర్హత మనకు లేదని చేతులు కట్టుకొని మోకరించుట నాకు పరమసమ్యక్తమే. వ్యాస వర్తీకులు మనకు లేరీ చూడరానివారు. మన విమర్శకు లీ భావము పడిరేమో యన్న 'సిత—దుహిత' శబ్దనిచారణ చేయుచున్న 'మూలభారత' మునకు కాల్గిరానుగాని మెరుగులు తీర్చిసాగినిరి. కావున వ్యాసభగవానుని నితరకవులతో పోల్చి తక్కువ పరచుట వారికి సమ్యక్తమే యనిపించుచున్నది. అప్పుడు నన్నయ దిద్దె నన్న వివరతత్వమేమి, నిజముగ మెలుగులున్నచో? వ్యాసులు సమాచీనులై నన్నయ కాకపోయెనా తెలుగువారికి? నిష్పాక్షికత్వ సత్యా శ్రేష్ఠత ప్రవణతలు, సహృదయత, స్యాభి మానరిహితతలు ఏతద్విషయ తత్వైవ్యక్తమైయున్నది. కత్యావశ్యకములు.

తెలుగుకవులు యథామూల పరివర్తనమునుగాక అనౌచిత్యము పరిహరించి రసోచిత కథోన్మయము చేసిననిరి. దీనికియును 'వ్యాసుని శకుంతలో పాఖ్యానమున లోపములున్నవనియు, నన్నయ మెరుగులిడె ననియు మొదటి విమర్శకులు వ్రాసినది బ్రహ్మంగారు రచించుటలో వ్యాసునిలో లోపములులేవని భాించి నట్లు స్పష్టము. లోపములున్న నేకదా, తెలుగు కవులు అనౌచిత్యము పరిహరించుట ఈలోపము లేకుండుట

యొక్క శకుంతలలో పాశ్చాత్యమున నేనా యావద్భారతమున కూడనా? అయిన తిక్కనాదులు వ్యాసునికి 'మెఱుగులు నెట్టిరను లోకాభిప్రాయ మసంబధమా? అట్లుగాక నన్నయనాదిత వ్యాసభాగములలో తిక్కమిగిలినవానిలో లోపము లున్నవా?

తరువాత శ్రీనాథుడు నైషదాంధ్రీ కరణాంత శిష్య వాక్యముల సత్యత విమర్శకులు పరిశీలించి చూచిరా?—

మహాభారతబద్ధ నిరూపితార్థమునే రచనాకాశలమున వ్యంగ్యవైభవము మెఱయు గోరంత వాద్యము చేసి కొండంత ధ్వనింప చేయగూడదా? ఇది దురూహ్యమా? నిజమే, పాపము. తేకున్న నన్నయూంధ్రీ కరణ మనవధానముగా కన్నట్టువా? ఆతని రచనాశిల్ప మందరి యూహకును సులభముగా నందిదు. అతడే చెప్పెనుగదా "సారమతియై కపింద్రుడైనవానికే తత్ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తి లోచారయు నేగ్గు కల్లు ననియు, అటుల లోచారసినగాని మేలన బాల డనియు", కావున సామాన్యులకు దురూహ్యమే. ఆతని రచన స్రవ్యక్షర వ్యంగ్యవైభవ విభాసితము.

వ్యాసభగవానునికి భారతాంధ్రీకరణము కర్తవ్యమైయుండగా కాళిదాసు కాకుంథల గాధ యేల? భారతగాధయేల? నన్నయ క్రొత్త గ్రంథమును వ్రాయ బూనుమండెనా? లేక వ్యాసుని కథాభాగమును దిద్దెలమకొనెనా? లేక. ఏ కవి రచనాశిల్పము వానికే! ఏ కథా కథన మార్గము దానికే. నన్నయ పూర్వముగ వ్యాస హృదయము నెరిగి యనువదించ బూనుకొనెను గాని యనవధానముగ గాని మూలము నందలి యమూల్యార్థము నెఱుగక గాని తన భారతాంధ్రీకరణము చేయలేదు.

విమర్శకులు నన్నయ యనవధానరచన కుదాహరించినవి చూడుడు. ప్రాదుర్భూతాత్మకములైన ఆత్మజ—జనక శబ్దముల వాడుట—రక్షణ, పోషణార్థకములైన పితా దుహితా శబ్దములు మూలమున కడు సుచితములుగ వాడబడగా వానిని వీక్షుట—ఇందలి సామంజస్యము పరిశీలంతము. దుహిత యనగా పెంప బడిది. పిత యనగా రక్షకుడు అనిరి. కణ్వుని దుహిత ననియు కణ్వుడు నా పిత యనియు శకుంతల మూలమున చెప్పినది. అనగా కణ్వునిచే పెంచబడితిని, కణ్వుడు నన్ను రక్షించెను, అని. "శరీర సంరక్షణా

దిభిః తాత కాశ్యపో అస్యాఃపితా"—కాళిదాసు. వీనిని సభి పలుకును. కాని నన్నయ శకుంతల కణ్వుని 'ఆత్మజ'ను కణ్వుడు నా 'జనకుడు' అన్నది—వ్యాస శకుంతలకు కణ్వుడు పాలన పోషక ర్తగ నే భావన. నన్నయ శకుంతలకు కన్నతండ్రిగ—ఏది యుత్కృష్టమో చూడుడు—కన్నతండ్రి భావన తేనివో కాకుంథలమున నాలన యంక స్వావస్థ మేయున్నది? ఈ కన్నతండ్రి భావన కణ్వునికున్న లోపమే—జితేంద్రియు డగుటచే—ఆత్మజ, జనక శబ్దములు కణ్వుడు వాడినను కవి వాడినను దోషమే. కాని శకుంతల వాడుట లెస్స కూడ. ఇక కణ్వుని పల్కులు చూడుడు. "ఏము దీనికి భయత్రాతల ముంటుచే గురులము. (ఇది పితాశబ్దార్థమే.) ఇదియు మాచే నభివర్ణిత యగుటచే (దుహితాశబ్దార్థము) మాకు హృదయూనందియైన కూతురు. ఇట్లు పితా, దుహితా శబ్దార్థముల యోచిత నెరిగియే మెరుగుల తీర్చి పై రచన చేసియుండు వానిని వీడిననియు ననవధానరచయనియు చనుట సమంజసము కాదు. కాక శకుంతలకు కణ్వు డుభయత్రాతగ నే సంబంధము. ఇని అహింసా భూతదియలు పౌరముగన్న జితేంద్రియుని బావనారీతి. భయత్రాణన మనగా—ఆపద్యయము నుండియు, భవభయమునుండియు నని తెలియవగును కాన నే గురువుల మనెను. విశ్వామిత్రునకు శకుంతల తనుజ, కణ్వునకు ఆత్మజ, కణ్వాశ్రమసంవర్ధన విశేషమున నామే భవభయ విమోచన ముందినది. అందుచే భయత్రాతలమగు గురువుల మనుచే లెస్స. ఇక శరీర సంవర్ధనమున కర్తృత్వము వాడక ప్రేరణార్థకము వాడుట. ("మాచే నభివర్ణిత"—అనగా మా ప్రేరణచే ఆశ్రమస్థులు పెంచిన యర్థము), శ్లాఘాపాత్రము, ఇది యిట్లుండ మూలముననున్న పితా, దుహితా శబ్దముల నే వాడిన కాళిదాసు మూలమునకు మెరుగిట్లు పెట్టెనో తెలియదు. అట్లయిన నన్నయ వీరిరువురికిని మెరుగి డే నన వచ్చునా!

రెండవది — మేనకా విశ్వామిత్ర ఘట్టమున శకుంతల చెప్పట్లలో గల యనాచిత్యము, మూలమున మాత్రము మేనకా విశ్వామిత్రుల కూతునియే చెప్పింపక "గాలికి గుడ్డ జారిపోగా మేనక దిగుబరయె సిగ్గుతో భూమికిదిగి విశ్వామిత్రు ముందరకు వచ్చినది" మొదలగు తలదండ్రుల కామగాఢను శకుంతలచే

చెప్పింప నేల? ఇదిమాత్ర మప్రస్తుతము కాదా? అయినచో మహర్షుల త్తేల గ్రామము దురు? ఏగో ప్రయోజన ముండవలెను. చూడుడు, ఈ గాఢము చెప్పినది కణ్వుడు; అదియు మరొక మహర్షితో నాతడు శకుంతల జన్మ క్రమముగగా చెప్పెను. కణ్వుని కూతురన్న నెంత యబ్బురమును సంతోషమునో, మేనకా విశ్వామిత్రుల తనుజ యన్ననంతియే. అందు లకే మరల సంజేహములు ప్రశ్నలు పుట్టకుండునట్లు, మహానిష్ఠాగరిష్ఠుడై ఘోరతపము చేయు విశ్వామిత్రుడు మేనకవలలో పడుటకు సన్నివేశమేమో వ్యాసుడు కణ్వుని ముఖమున వర్ణింపించెను. అచ్చట నవసరము కాన చెప్పి యుండునవచ్చును. శకుంతల కేల? అనిన ఇచ్చటను దువ్యంతుడు మరింత సంజేహస్పను డగును. అదియు గాక తనతండ్రి వచ్చుటనుక దువ్యంతుడు తన కతిధి గాన నాతనితో మాట్లాడుచుండవలె. అప్రస్తుతమును, రసభంగకర మును నైన విషయము పనికిరాదుకదా. అదియు గాక ఆత్మకథ చెప్పచున్నది. ఎంత యుత్సాహముండును. అసలు దువ్యంతుని జూచిన ప్రథమ తీణమునుండియు నేలాగో యాతనిపై ప్రీతి జనించినది. ఆతనితో నెంత మాట్లాడినను ప్రీతియుగ నే యుండెను. ఇది సహజము. కావున మూలకథారహస్యము చెడకుండ నీ ఘట్టమును పొందు చెడకుండ సమితిను గాకుండ చక్కగా నన్నయ రచించెను. ఇందు వర్ణితమైన మేనకా విశ్వామిత్ర ఘట్టమునందలి శృంగారము అంగి యగు శకుంతలా దువ్యంతి శృంగారమునకు ఉద్దీపన విభావము. కణ్వాశ్రమస్థ యగుటచే శకుంతలయు నామె నిరుపమాన సౌందర్యమును తనకు బాధావహ మగుచున్నకే గాని ఉత్సాహజనకమై ముందడుగు నాగించుటలేదు. శకుంతలా దువ్యంత ప్రాయగాఢకు నిరోధక వాతావరణమే యెక్కుడున్నదిగాని ఉద్దీపక సామగ్రి కన్పింపదు. అందుచే రసహాషణ దృష్టిలో నన్నయ, మూలకర్త విగతవస్త్రము చేయుట కంగీకరించిన మేనకారూపమునే జూగుప్పాకరము కాకుండ సావధానముగా నొండు రెండు మాటలలో వర్ణించెను. రసవృష్టి కనికి ముఖ్యతమును. ఈ పల్కుల శకుంతల ముద్దరాలితనమును, తండ్రి దోసము లేల చెప్పనను నమ్మికయు సృష్టములు. అందును తండ్రి తానై చెప్పినట్లు పట్టించినాడు కవి. “అయ్యో పరపురుషుడే”

అన్న దోసము పరపురుషుడే యైనచో కవి జాగ్రత వహించుగాడే. కాబోవు భర్త కనుకను, మించితా నాతనితో మరియరి మాటాడ నిచ్చుగలని కనుకను, కవి యుచితమే యని చేసినాడు. అంతియకొని యిది కవి యనవగాంతమాత్రము కాదు. ప్రయోజనము నుద్దేశించియే వాడెను. నేటి మన పరిసరానుభవములతో మన నాగరికతా దృక్పథముతో నాటి యాశ్రమ మర్యాదల జూడగూడదు. వ్యాస శకుంతల తత్త్వము నెట్టిగి నన్నయ శకుంతలను పరిశీలించవలెను. కాలిదాసుని శకుంతలకును వ్యాసుని శకుంతలకును భేద ముండి వచ్చును. కాలిదాసు శకుంతలా తత్త్వమున నితిహాస శకుంతలను జూడరాదు. అట్లని యనుచితమున్నదని తలపరకు. నాటి యాశ్రమపరిస్థితులబట్టి వ్యాస శకుంతలా పాత్ర చిత్రణము జరిగినది. దానికి తూడ తప్పక నన్నయ తన శకుంతల రూపురేఖల దిద్దెను.

ఇక అవినయార్హస్థానకమునబడిన “అతి రుచిరాగతుండయిన.....” అను పద్యవిషయము. ఈ పద్యము ఈ భాగములో నున్న శిల్పభూయములైన పద్యములలో నొకటి. భావిశకుంతలా దువ్యంత వివాహనాచికమును, పృథ్వీ భర్తకు లతాలలనలు సేసలువెట్టట భావి శుభా కాంక్షతో చేయు బహమానవిశేషమును సంప్రదాయస్థానకమునుగా వర్ణింపబడిన దిందు. పెండ్లి కుమారునికి దీవనలలో సేసలువెట్టటకు ముత్తైదువలు తగరా? ఇది నాగరక జనవృత్తమా? ఆశ్రమస్థులు చేయరా? ఇక ఈపద్యమున నలంకారరచనముచే పెండ్లికొమరుడైన దువ్యంతు డెలక్కనుడౌట నూచితిము. ఇట్లు సర్వాంగసుందరమై ఔచితీపాఠముగని వ్యంగ్యవైభవమున వెలయుచు భౌతికభావాచనచేయు నీవద్దెనువినయార్హస్థానకమెట్లో తెలియదు. ఇందలి లతాలలనలు నాగరిక స్త్రీజనవృత్తము కలవారలైన కాలిదాసుని నవమాతీకాదులెట్టివారు. సవహలీకావృత్తంతమును ఆశ్రమమధ్యముననే యుంచిన కాలిదాసు, నన్నయ వర్ణించినది తత్తిహాస ముఖభాగమున. ఇక దీనికి మూలమును దానిని విమర్శకు లర్థము చేసికొనిన తీరును చూడుడు. “మనోరమమైన వనమున దువ్యంతుడు ప్రవేశించెనట. ఆకసమునంటుచు పుష్పిత శాఖలు గల వృక్షములు గాలితాకున విచిత్రమైన పుచ్చపుష్పిని మాటిమాటికిని కురియుచు మధురధ్వనులు

చేయు పక్షులచే నిసదించజేయబడినవైను.”—ఇది మూలము—దీనికి విమర్శకుల వ్యాఖ్యానము: శాంత మైన వనమున రాజును తనితరులును ప్రవేశించిరి. వృక్షగ్రములనున్న పక్షులు బెదిరి పై కెగిరిపోయి కూయకొడగినవి. తగుత్తుతన వేగమున పక్షిచూడలో చృలితమై శాఖలనుండి పూలు రాలివని ఇది స్వభావ సుందరము, అని. మూలమును విమర్శకుల భావమును పోల్చినచో మూలమును వారు సరిగ్గా చూడలేదేమో అనిపించుచున్నది. మూలభిన్నమైన యర్థమే స్వభావ సుందరముల మూలయుక్తమెంత సుందరమో?— నాసమాధానము: మనోరమమైన యాశ్రయము అని యుండ శాంతమైనది యనుట తప్ప. రాజు ప్రవేశించినదియుండ రాజును తనితరులు ననుట తగదు. పూలు రాలింట్లుయును, నినాదము చేయుటయును వృక్షముల మూలముననే యుండ పక్షులు బెదిరి పైకెగిరిపోయి కూనినవనియు, ఆ గాలితాకున పూలు రాలెననియు ననుట తగదు. ఇట్టి యమూలకార్య భావనయే విచారణీయము. మూలమునందలి సౌందర్యము చూడుడు. ఆ వనము రాజు మనస్సును రమింప చేయుచు ముందునకు కొనిపోవుచున్నదినుటకై ‘మనోరమమ్’ అనెను. ఇది భావిశృంగారగాఢ కుపస్కారకము. శాంతము విరోధకారకము. పునః పునః అనుటచే మాటిమాటికి కావలెననియర్థము. వ్యసృజంస్తే గ్రుమ్మః—అనుటలో వృక్షములు కర్తృత్వము వహించి కోరి వదిలుచున్నవని యర్థము. అంటేయేగాని పక్షుల రెక్కల గాలితాకున కాదు. అట్లనుట నిష్ప్రయోజన కరమేకాక మూలార్థసౌందర్యభంజకముకూడ పక్షుల కూతల మూలమున భావిశృంగారకాంక్షలును, చాటిమాటికి పూలును కోరి వదిలుచున్నవనుటచే భావి శకుంతలా దుష్వృత్తి వివాహ మంగళాక్షతులును గమ్యమానములు. దీనినే పై పద్యమున నన్నయ కడు రమ్యముగా చిత్రించెను. మూలార్థబోధ కలుగక నన్నయ వ్యంగ్య రచనాసంప్రదాయ మెరుగనిచో నిది యనియార్థ స్ఫూర్తకమే యగును. పోనిండు వారి భావనయైన సుందరమో యన్న కాదే. పక్షులు బెదిరి పైకెగిరి కూయుట యేల? బెదిరుటకు దుష్వృత్తుడు హింసకుడా? కాదు. అదియును గాక కాళిదాసు “విశ్వాసో పగమాదభిన్నగతయః శబ్దం సహజే మృగాః” అనుటచే నాశ్రమములోని ప్రాణులు అపాయకంక లేక

విశ్వాసము కలుగుటచే చలించకున్న వనియె. కాని ఆశ్రమజీవుల తిత్త్యము నెరిగినచో ‘బెదిరి’ అని యనరు.

ఇక నన్నయ రచనలోని సౌందర్యము. శకుంతలకు ప్రకృతికాంతయు, లతాలనలును బంధుగణము. కాన చెలికత్తె తరపున దుష్వృత్తుని కాతిభ్య మిచ్చుచున్నదా యనునట్లు ప్రకృతి వర్ణింపబడుట యసహజమా? అనుచితమా? పక్షుల మధురస్వనుల కన్న నాడు తుమ్మెదల నినాదము మంజులతరముకదా. కాకను పూలు రాలుటకు కారణము చూపవలెనుకదా. ఇక నతిధిసత్కారము కలుగని తరపున శకుంతల కెంత యావశ్యకమో తిత్తిపోవన చరాచరముల కన్నిటికి నంత యవశ్యక కర్తవ్యమే. ఇది కలుగని యుదాత్తతకును తపోవన సంప్రదాయములకును మెరుకే గాని తిరుగు కాదు. కాగా వేటాడి యలసినచు వీరభిఖా మణికిని రావోవు శృంగార గాఢకును తగిన మనోరమమై మనోహరమైన వాతావరణమా కూర్చులసినది, సర్వోంద్రియశుభము కూర్చు శాంతరసస్ఫోర్ధక వాతావరణమా. అందుచే నన్నయ యున్నంతలో నావకు నకును ప్రకృతకథకును రసమునకును కావలసిన పరిస్థితుల కల్పింప యత్నించెను. ఇది ప్రతిభావంతుడైన కవికి తగునో తగదో విజ్ఞులు యోజింపుడ. ఇంత మనోహరార్థ గాంభీర్యములుగల యీ సదై మవినయార్థబోధకముగా కన్నట్లుట విచారకరము.

తరువాత ‘తన్మృనివల్లభ మందరమ్మనన్’ అన్నది—దీనికి బైటకానియా యర్థము ‘ఈ సప్త మికి లోపల నెక్కడో కూర్చున్నదినియే గ్రహించుట సరసులకు తగదు. ఇంత వ్యంగ్యవైభవముగల పద్యము ఇంత సుకుమారార్థదౌతక మైనది తెనుగు సారస్వత మన లేదనుట యత్కుకై కాదు. కాళిదాసుని “శాంత మిది మాశ్రమపదిం—స్ఫురతి చ భాహూః” అను రెంటికినిగల బలవత్తర విరోధమును, “కుతః ఫల మిహోస్య” యను సందిగ్ధతయు నిందు కలవు. “తన్ని, పయోజదిశాయతాక్షి, సంకుల మిలితాళి నీలపరికుంచిత కోమలకుంతలన్ శకుంతల యను కన్యకా గనియె—నని శుద్ధాంతిదుర్లభమైన యా సౌందర్యభిని చూడగా కలిగిన యాశాశ్చక్లను, పరమ తపోనిహగరిష్ఠుడైన తన్మృనివల్లభమందరస్య యగుటచే గల నిరోధకతయు నూచించుటకు వాడబడిన పద్య

సౌందర్యము నర్థ గాంభీర్యము పాత్రయనో భావ చిత్రణ
కౌశల్యమును యునింపక శకుంతల ఇంట నున్నదా?
బయలు నున్నదా? యను ప్రశ్న పరంపర చేకు నీపట్టు
చాల విచారించును.

పరబాలికను చూడగ నే ప్రత్యంగి సౌందర్యైక
లగ్నమైన దృష్టి గుఱవ్యంతున కున్నదా? ఈ వర్ణన
చేసినది కవియూ గుఱవ్యంతుడా? గుఱవ్యంతోడేయైన
నష్టమేమి? కాళిదాసు డేమి చేసెను? మొదటి
నుండియు కవివరకును నామె బహిష్కారసర్వమును
వర్తింపని పట్టుకలదా? అంగుబోని గుఱవ్యంతపాత్ర
బోషణోచితి నన్నయ త నె వాడిన మూడు
ములకె బోయినదా? బోపించుకు. అసలూ విశేషణ
ముగను ఆ వరనమును ఏల? అనిన చూడుకు. పె లలిత
సహ సరచనముందలి రమ్యత యద్వితీయ శకుంతల
సౌందర్యస్ఫూర్తకము. ఇదియొక విప్రమైన వ్యంగ్య
రచనావిశేషము. ఏమియు లేక శకుంతల యన్నంత నే
గుఱవ్యంతుడు వలచెనన్న, స్త్రీపాత్ర నేరినైర వలదు
నంతటి నీమడు కాడా? ఆమె శుభాంతదుర్లభమైంది
కొనను అత్రూర్వ సౌందర్యరూపియు గాననే నిరీధిక
వాతావరణమునగూడ గుఱవ్యంతుని మనసు పర్వినది
అంతేగాని స్త్రీలను వర్తింపు వ్యామోహ ముండి
జొచిత్యమెరుగనివాడైనచో నామె నతిమాత్రముగా
వర్తింపలేదా? అనవసరము — ప్రస్తుత కర్తవ్యము
గుఱవ్యంతవంశవర్ణనమును, భిరతజననమున గాని శకుం
తః గుఱవ్యంతుల ప్రణయ గాథ నొక శృంగారనా
ముగ సృజించుట కాదు. కాని ఇతివృత్తివశమున
నాతిమాత్రముగా వర్తింపక తప్పలేదుకొన నంతలో
జొచితి నెరిగి రచించె. ఈ తడే శృంగారగాథల
రచించుటలోను, నందుల పాత్రబోధా చేయుట
లోను, స్త్రీపాత్రచిత్రణవల్లన చేయుటలోను
జొచితి నెగుగకున్న తెలుగుకవులేవ్వరు నెరుగరు.
స్త్రీవర్ణన లతిమాత్రముగ చేయక వలసినది నన్నయ
తిక్క మనెవ్వరున్నారు. తెనుగు శిల్పప్రభులయైన
తిక్కనార్యుడే రసాభాసమున జొపది నమితముగా
వర్తించి విమర్శకలోకము మన్నన కెక్కానే. శ్రీనాథుని
చెప్పినకర్తలలేకుండ. అసలిట్లు వర్తింపుట
దోషమా? కాడే. వర్ణన బద్ధిపనవిభావములని సంప్ర
దాయజ్ఞులెరుగుదురుగాక. వర్ణితవస్తుభావనమునగాని
పాత్రకుల రసానుభూతి నందరు. గుఱవ్యంతునకు శకుం

తలా సుందరమూర్తి ఎగుట నున్నది. కొన రసావిష్టు
డైనాడు. పాత్రకు డేని యామె సౌందర్యమూర్తి. తత్
స్ఫురణకే నాయకానాయకవర్ణనము ఇది యత్యై
వశ్యకముని ఎఱుగవలెను. కొన నే కాళిదాసు చేసిన
బోషణచేయగలిగెను. శాంతరసముశ్చింగారమున కంగిగా
సుందరాని విగర్ధరసము. తిత్సన్నిధానమున నితర రస
భావ వ్యవధానముల శృంగారబోషణయు చేయవలెను.
అందులకే వీరరసబోషక మైన నేట మొదలైనవి చేయు
టయు, శాంతయు నెక్కువ వర్తింపకుండుటయును.

అసంఖ్యాకులైన శిష్యులందఱ నొక్క డేబాయి
మాలినీతీరంబున నున్న శకుంతలను కణ్ఱుడు మాచె
నని మూలమున కలగు. అతని శిష్యులెవ్వరి? అని
శంకించిరి మొదటి వ్యాసకర్త గారు. — నీనిని శకుం
తల గుఱవ్యంతుల సమావేశమున కణ్ఱుడు పండ్లకై
బోయినప్పుడు శిష్యులెవ్వరి? అని రమకొని నన్న
యాయు నల్లె వ్రాసెననుట న్యాయమున సరిగా చూడని
లోపము.

మూలమున కణ్ఱుని తలచుకొని గుఱవ్యంతుడు
తన కృత్యమునకు దిగుచు చెందెనయింప, నన్నయ,
శకుంతల భీతిలెనుట బోభాతితయము కాదు అను
టలోని మంచిచెడల విమర్శ: ఇచ్చట కణ్ఱునకు
శకుంతల కూతురు. గుఱవ్యంతుడు పైనాడు. తిప్పకలి
గింపుడు తనవారిపైకన్న నితరులపై కనలు పూనుట
సహజము కొన శకుంతలకన్న గుఱవ్యంతుడే కణ్ఱుని
గూర్చి భయము పొందవలెనను విమర్శక సిద్ధాంతము.
కణ్ఱుపాత్రోన్నత్యము నెరిగి పలికినది. కొను. సర్వ
స్వగూపుడు, కరుణారసకుగునైన మహా తపస్వి
పెంపుకుకూతురై తండ్రికి చెప్పకుండు వరుడు దొగు
కగ నే స్వతింత్రించి వివాహమాడిన శకుంతల భయ
మంగుట యా సాత్ర కంఠయు మెరుగు. ఈ భీతిలో
శాపభయముకన్న తన కర్తవ్యార్థంబున దోషభయము
మాపుట యత్కర్తవ్యము కాదా! గుఱవ్యంతుడు
చేసినది విధిబోధిత సర్వమే కనుక భయముకరలేక.
కణ్ఱుపట్టి పట్టల కనలవని గుఱవ్యంతు డెరుగును. అట్లు
కాక తన దర్శకు కణ్ఱుడు కనలు నేమో యని భయ
మందినచో తాను చేసిన దిద్దగ్ధమును భీతి యున్నట్లై
గుఱవ్యంతుని పాత్రయే పాడెను. కావున గుఱవ్యం
తుడు విచారింపుటకన్న శకుంతల చింతిలు చేయు
మును.

ఇంక తున్న కొమ పేరిమును కణ్వుడు వచ్చు నంతకు తుణమైన నిల్వజాలని దుద్యంతల పాత్రపోషణ విమర్శ. ఈ దోషము నన్నయది కాదు. మూలమున నే కలను. దోషమైన వ్యాసుడేల వ్రాయును? దుద్యంతుడు శకుంతలను గాంధర్వ వివాహమున చేపట్టెను. గాంధర్వ వివాహమున నేమి? ఎప్పుడు జరుగను. “తనకు మఱి తాన చుట్టంబు తాన తనకు గతియు తిన్నిచ్చుచో తాన కర్త యనగ వనజనేత్ర గాంధర్వ వివాహ మతిరహస్యమును నమంత్రకమును నగుచు నొప్ప.” అని నన్నయ. — “త్యయాద్యభిగ్రే రహసి మా మనాద్యత్య యశ్చుతః పుంసా సహ సమాయాగో నసహోత్సహుతకః, త్రియస్య హి గాంధర్వో వివాహః శ్రేష్ఠ ఉద్యతే, సహాయా స్సకామేన నిర్మంత్రో రహసి స్మృతః—” అని మూలము.

కాములైన నామకానాయకులు అమంత్రక ముగా రహస్యముగా స్వతంత్రించి చేసికొనునది గాంధర్వము. ధర్మము. ఇది త్రియంబులకు శ్రేష్ఠము. ఇందు దుద్యంతుడు అనాయురాలిని మోసగించిన డేమి? ధర్మము కాని దానిని ధర్మముగా చేప్పిన డేమి? తుచ్చి కామమును తుణమైన నాపుటనని దోషమేమి? దుద్యంతుడు ధర్మసంగ పరిత్యాగియై సవ్యసాచిని ద్వేషా ఆశ్రమమునకు? లేదు. విమర్శకుల యాహాప్రకారము కణ్వునికై యాగి నహో గాంధర్వ మెట్లగును. అసలు కథ యిట్లే జరుగు. గాంధర్వము శ్రేష్ఠముకాన నదియే దుద్యంతుడు చేసి పెద్దలకై అగిన దోషముకూడ. ఇందు దుద్యంతుని పాత్ర మూలమునగాని, నన్నయ భారతమునగాని పోషింపబడినదే గాని మాషింపబడలేదు.

మూలమున శకుంతల “విభౌజమానాం వపుషా తపసేన దివేనవ” యనియు “శ్రీ రివ రూపిణీ తాపసీ షేషధారిణీ” యనియు నున్నది. నన్నయ శకుంతల కనువేడుట కలది. ఈ పాత్రచిత్రణము నన్నయ శీల పోషణసామర్థ్యమును వెలవరచుచున్నది అను విమర్శ. వ్యాసుడు వాద్యముచేసినదానిని నన్నయ వ్యంగ్యముగా చూపెను. గ్రంథవిస్తరభీతిచే చూపించును.

కాన సహృదయవిమర్శకులు బ్రహ్మంగారి విమర్శలోని యుక్తాయుక్తముల గ్రహింతురుగాక. స్నిగ్ధహృదయముతో జిహ్వానువులై చూచినగాని మహా

కార్యముల యర్థగాంభీర్యము రచనా విశేషములు గోదరింపవు. కాన నన్నయ తెనుగుబాసకును నాంధ్రీ కృత భారతమునకును జాతికిని నష్టము కల్గింపలేదు.

రెండవ్యుదయ గేయాలు

శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్య

జాన్ 10 తేది “స్వతంత్ర”లో నొకటియు, జాన్ నెల భారతిలో నొకటియు, రెండు గేయములను చదివి యానందించితిని. వీనిని రచించిన యుభయమును సుప్రసిద్ధకవులే! రెండును రెండు విషయమైన యభ్యుదయ రచనలకు మచ్చుకునకలు. స్వతంత్రలో శ్రవరించినదాని శీర్షిక “నా కొంఠెం చెం నమ్మక మివ్వు.” దీనిని రచించినది “బైరాగి.” భారతిలో ప్రచురించినదాని శీర్షిక “ఆరగితము.” దీని రచయిత “బాలగంగాధర తిలక్.” రెండింటితోను రచయింప యసమర్థత సామాన్యలక్షణము. ప్రథమ గీతికలో సమ్యక్విమచ్చవారెవరో కవి యెవరి నడుగుచున్నాడో తెలియదు. ఇందు తనకు శక్తియున్నట్లును, కాని యెవరో తనకు నమ్మకమిచ్చుటలేదనియు ధ్వనించుచున్నది. “మానవేయని నొసటివ్రాలు” “కాలుగు” “పరమేశివుడు” (ఉత్తేశివుడు కాదు) “నందన నికుం బాలు” మొదలైన నుడికారములున్నందున యభ్యుదయ కవియయ్యై పూర్వ సంస్కృతి వాసన కొంచెమో గొప్పో యింకను మిగుల్పుకున్నట్లు కనపడును. “నొసటి వ్రాలు” తుడిచివేయుటకు తన యసమర్థత “నిస్సహాయ మానవేయ” పదములోనుంచి తొంగి చూచుచున్నది. ఇక పోతే తనకు నమ్మకమిచ్చిన, తా నేయే కార్యములు చేయునది తెల్పినాడు. “సూర్యగంధులను మింటినుండి నెట్టివేయును,” “బ్రహ్మాండాన్ని చాపలాగ చుట్టెను,” “నొసటివ్రాలు కొట్టెస్తాడు” “కాలునిమీద కలబడతాడు” “పరమేశివుని శూలా గ్రాస లేలక్రిందుగ నిలబడతాడు.” తుదకు “ఆకాశపు ఊదారంగు తాను చించి చొక్కాల్లేనివారందరికి కుట్టిస్తాడు” ఇవి ఈయన చేయు పనులు. అశక్తుని కెల్లప్పుడు నత్యాశ సహజము. ఆ యత్యాశయంతయు నీ గీతమున నిండి విడిచివేయలేదు. అశక్త కార్యవరంపర గీతమున వెల్లివిరియుచున్నది. ఊహ కందని విషయము గీతములో నిండియున్నది. అసహజ వాతావరణముతో పిక్కిటిల్లుచున్నది. నేటి

యభ్యుదయ రచనలలో కనపడునట్టి “చిత్తిక
టామాటా” “ఆరివ అప్పడం” “నిగిలి పల్లెం” మొద
లైన నుడికారములు కలవు. “పతాభిర” బాటు గీత
మునందంతటను “అహంభావ భావము” మూర్తీ
భవించినది. పతాభి గీతములయొక్క చిహ్నములు
పోకడలు కూడ యిందు కలవు. కాని యీ
భీభత్సమునకు నగుచు, కవికి సంఘమును
బాగుచేయవలెనను సగుణేశ్వరుని “జీవిత సభాభవనం
నుంచి అన్యాయాన్ని దొర్లనాల్సి మెడబట్టుక
గెంటేస్తాను” అనుచులలో వ్యక్తమవుచున్నది. కవి
చేయదలచిన పనులలోనిది స్వల్పమైన యేకదేశము.
రెండుపంక్తులలో మాత్రముకలదు. మిగిలినదంతయు
సకలకాలకాలమే! అసంభవకార్యోద్యమమే!
సాహిత్యదృష్టితో చూచిన విదియొక యూహాపరం
పర. కవియొక్క యాత్మీయత ద్యోతకమగుచున్నది.
అంతయు వాద్యమేకాని యెప్పలను వ్యంగవాసన
లేదు. తనకంటె బలము కలవానిపై కవి తీర్పుకొనుట
చేత గాక “నిన్నేమి చేయునునోచూడు” అని విది
రించినట్లున్నది యావదీతవస్తువు. సృష్టికంటె విల
క్షణమైన సృష్టిచేయఁగల కవిబ్రహ్మ “మరొకత్రం
కట్టించే” విధమిదికాదు. ఒక వాతావరణమును
కల్పించి పాతకుని నమ్మించినగాని యావిలక్షణ సృష్టికి
తావులేదు. కవి కెవరైన నీపనులను చేయగల సమ్య
కము లిచ్చినను, కవి యీపనులను చేయలేడనియే
పాతకుని నమృతము గీతపతనానంతరము పాతకులు
నూతన ద్రవంచములోనుంచి వెలువడునట్లునుభవింప
వలయును. “కొండలైన పిండిగొట్టవచ్చు”ననెడి వేయ
వ్యామునకు, “కొండలు పిండికొట్టేస్తాను” అనెడి
యీ వ్యామునకు నెంత భేదమున్నదో గమనింప
దగును. కాని యశిషిలపదజంభముతో, గేయము
మాత్రము చక్కని “నీతి”లో నున్నది. తాను సిగ
రెట్టు త్రాగువాడనెడి కవి స్వీయచరిత్ర కొంచెము
కలదు. “సిగరెట్” ఉపమాన పరంపరలోని మూడం
శమాలందును నెంతమాత్ర ముదాత్తితలేదు. ఉదాత్తతా
హేయత లీ రెండును గేయమున కనపడుచున్నవి.
ఇన్ని ఘనకార్యములు చేయదలచిన కవి “కొయ్య
కుపాకిదొర”నిని తెల్పుకునియున్నాడు. అనగా
నలనిసాధనమున కెట్టి శక్తియులేదని విదితము. కవి
యొక్క తెచ్చి పెట్టుకున్న కృత్రిమ చిత్రితృత్తి యీ
గీతమున ప్రతిబింబించుచున్నది.

ఇక రెండవగీతమునకు వత్తును. ఇందు ప్రస్తు
తపు దేశస్థితి కన్నులగట్టిన ట్లగవడుచున్నది. కవి
చుట్టునూ చూచుచున్న దృశ్యములును, వానినుండి
తప్పింపలేని యతీతతయు, స్థితిగతులను తెల్పుకొను
టకు తావులేమియు నిండు గోచరము లగుచున్నవి.
కరుణాసప్రూరితములైన దృశ్యములను లోకమునుండి
త్రహించి వానికి సాహిత్యమునకు కావలసిన యుదా
త్తతను కల్పించినాడు కవి. అతీతతతోబాటు కవి
యొక్క నమ్రతయు, దేశము యొక్క హీనస్థితి
యున్నంతకాలము తానేమియు సాహిత్యసేవ చేయ
లేకపోవుటయు తెల్పుచు సాహిత్య సృష్టి చేసినాడు.
“మరి చెట్టుక్రింద మరణించిన ముసలివాడు”, “వంశెన
క్రింద ప్రసవించిన నిండు చూలాలు”, “మరికి కాల్య
ప్రక్కనే నిద్రించిన పసిబాలుడు” “తాను నిరాహా
రుడై ఆఫీసుకువచ్చిన వ్యూస్” “క్షయ వ్యాధిగ్రస్త
యైన భార్యగల గుమాస్తా” కండ్లకు కట్టినట్లు పాతకు
నికి కనబడుచు స్వభావోక్తివ్యాసా సన్ని వేశములకు
తావ్యత్యమును కల్పించినవి. దేశముయొక్క ఆర్థిక,
సాంఘిక, సామాజిక దుస్థితి నీయుదాహరణ పరంప

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రాగారి

సుందర రసము

సర్వమేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంకెక్షువు అవసరం

లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

రతో కవి చిత్రించినాడు. కవి యొక్క యశాంతియు నది యెప్పుడు తొలగునో, జీవాభ్యుదయ మెప్పుడు కలుగునో, కవి తెల్పినాడు. ఇప్పటి దేశ స్థితిలో “మానవత” లేదు. పేదతనము ఆకలి తాండవించుచున్నది. అది తొలగువరకు “నేను పాడలేనని” పాడుచున్నాడు. ఈ స్థితిని తొలగించుట కిప్పటి రాజకీయ పేర్లెలును, భోగులును సమర్థులు కౌరవి విలపించుచున్నాడు. కాని దేశపాలనను చేయువారి కొక ప్రశ్న వేయచున్నాడు. “వైస్ రైవమునకును క్రింద మానవునకును సమాధానము చెప్పవలసినవాణ్ణి” అని తననుగూర్చి చెప్పకొనుచు పాలకుల నుద్దేశించుచున్నాడు. మన పిదప “చిత్ర శిల్ప కవితా ప్రసక్తి” తోను “తత్వసూత్రవాదోక్తితోను” “గత చారిత్రయశః కలాప వివరణము”తోనూ కాలము గడుపుచున్నాడు కాని యున్న “మూర్తిభవత్ దైన్యాన్ని”, “హైన్యాన్ని” “క్షుభితాశ్రుకల్లోలనీరధుల్ని” గద్దవ్వనాకౌర కాగుల్ని” చూచుట లేదని వాపోవుచున్నాడు రాజకీయముగా “నొక ఇజం” యీ గుర్తెను మార్పులకు తగినదని కవియొక్క చూపుననున నున్నను, ఇప్పుడున్న రాజకీయవాదము (సామ్యవాదము)న రైవమునకుమాడ స్థానముండవలెనని కవి యుద్దేశమున, “వైస్ రైవమునకు” అను పదముల లోగర్పితముగనున్నది. ఇట్టి దైన్య హైన్యమున కాలవాలమై చూచువారికి కన్నీరు తెప్పించు పరిస్థితులలో “మీ రెల్లు మానవులమని తలచెత్తుకొని తిరుగుచున్నారా? సిగ్గులేదా?” యని నాయకుల నుద్బోధించుచున్నాడు కవి. ఇదియేనా మీ నాగరకతకు

“ఫలశ్రుతి” మీ విజ్ఞానమున “పరకృతి”? బుద్ధశేపురి జన్మసూమి యీ కేశయిరి గర్వింపుచుండుచు! ఇదియేనా య గర్వమునకు కారణము? అని ప్రశ్నించుచున్నాడు. ఈ దైన్య హైన్య “విపంచికర” శ్రుతి కలుపలేనని వాపోవుచున్నాడు. భగవంతునికి మాడ యీ కేశ గుస్థితి కనపడలేదు — ఈ గీతమునను, నేటి అభ్యుదయ రచనలలో నామాన్యమైన “ఆకలి” పేదతనము మొదలైనవే వస్తువు అయినను అవి కాలోరక్షి, చెప్పకట్లు సాధారణ వస్తువు ననాధారణముగా నుదాత్తియగునాచేసి కవిదానికి కావ్య వస్తుత్వమును కలుగ చేసినాడు. (Thoughts translated into the language of poetry). తన దేశము యొక్క యభ్యుదయమును వాంఛించుచున్నాడు. కాని యసమర్థుడైవనించుకొనుటకుతావు లేక విలపించుచున్నాడు. ఈ గీతమునందును వాచ్యమే ప్రధానమైనను, నచ్చుటచ్చుట మాతృమ్యముగా వ్యంగ్యము గుణీభూతిమై యున్నది. మొదటినుండి తుదివరకు నుదాత్తిత యెచ్చుటను లోపింపలేదు. కవి నమ్రత “రసాతిలసునంట శిరస్సు వంచినవాణ్ణి” అను మాటలలో మూర్తిభవించినది. గురహంకార మెచ్చుటను లేదు.

రెండును గీతము లని పీటవలసినను, గణమాత్రా ఛందస్సులలో నేదియు వానిలో లేదు. కాని యొక విలక్షణమైన లయమాత్రమున్నదిని చెప్పక తప్పదు. ఆ లయయే వానికి కావ్యత్వమును కల్పించినది. వీనిని భావగద్యము లనవలెను. రెండిటికిమాడ రెండు పత్రిక లభ్యర్హిత స్థానము నిచ్చుట సమంజసము.

గ్రంథ విమర్శనము

భారతీయ తత్వ శాస్త్రము

భారతీయ తత్వ శాస్త్రము

3, 4, 5 సంపుటములు

జగద్విఖ్యాత తత్వశాస్త్రవేత్త డాక్టర్ సర్వే పల్లి రాధాకృష్ణుని 'ఇండియన్ ఫిలాసఫీ' (Indian Philosophy) అనే ఆర్థికప్రాయమైన మహా గ్రంథానికి శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వరులు గారి ఆంధ్రానువాదం. ఈ అనువాదాన్ని మొత్తం అయిదు సంపుటలుగా వెలువరించారు. మొదటి రెండు సంపుటలూ లోగడనే ప్రకటింపబడి ఆంధ్రప్రజల మన్ననల లంగు కన్నయ్య.

ఇది ఆర్థికప్రాయమైన గ్రంథమని మొదటనే చెప్పాలి. సముద్ర తరంగాలను లెక్కించడానికి పూనుకోవటం ఎలాంటి హాస్యాస్పదమైన కార్యక్రమమో ఈ గ్రంథాన్ని సమీక్షించడానికి పూనుకోవటం కూడా అలాంటి హాస్యాస్పదమైన విషయం. మరొక రాధాకృష్ణుని యెకరైన ఉద్భవించి దీన్ని సమీక్షించవలసిందేగాని సామాన్యులకు సాధ్యమయ్యే పనిగాదు. అందు చేత ఆ ప్రయోగానికి పోవటం లేదు.

కాగా యీ గ్రంథం యొక్క పరమ ప్రయోజన మేనిటో మనవి చేయటానికి కొంత ప్రయత్నించు తాం గ్రంథాంతముందు 'సమాప్తి' అనే అధ్యాయంలో గ్రంథ ప్రయోజనానికి సంబంధించిన వివరణ కొంత వుంది. ఇంచుమించు అందులేఖింపబడిన విషయాలనే టూకీగా మనవి చేస్తాం.

భారత జాతికి ఇది అత్యంత ప్రధానమైన పరిణామ దశ; ఏ జాతి అయినా ఒక దశనుంచి మరొక దశకు పరిక్రమించు యన్నట్లుగా ఆ జాతి ఆసంధికాలములో సర్వ జీవన రంగాలలోనూ సంక్షోభయుతమైన

మహా కల్లోలాన్ని ఎదుర్కొనవలసి వుంటుంది. సర్వ జీవన రంగాలకూ తాత్విక రంగం మూలాధారం. ఇప్పుడు ఈ తాత్విక రంగంలో నెలకేగి వున్న కల్లోలం అనంతం.

నేరంలో ఇప్పుడు రెండురకాల తీవ్రవాదులు కనపించుతున్నారు. భారతీయ తాత్విక ప్రపంచమంతా అర్థరహితమైన వట్టి ఊహాగానమనీ ప్రయోజనరహితమైనదనీ దాన్ని మొత్తంగా విస్మరించిలేగాని మనకు బ్రతుకు తెరువులేదనీ వాదించే వర్గం మొదటిది.

భారతీయ తాత్విక విజ్ఞానమంతా దైవరత్నమేననీ, సనాతనమనీ అది సృష్ట్యాదినుంచీ నేటివరకూ ఒకేమాదిరిగా వున్నదనీ దానికి పరిణామదశలంటూ మార్పులంటూ ఎన్నడూ వుండనేలేదనీ, వుండటానికి వీలేదనీ, దానికి మార్పుచేర్పులు వుండాలని యోజన చేయటమే మహా పాపమనీ వాదించేవారు రెండో వర్గం.

ఈ రెండు రకాల విడివాదాలకూ కూడా కారణం, భారతీయ తాత్విక విజ్ఞానంతో యీ షణ్మాత్రమైనా పరిచయంలేని భయంకరమూ అంధ ప్రాయమూ అయిన అజ్ఞానమని ఈ గ్రంథాన్ని ఆమూలాగ్రంథాలంగా పరిశీలించితే మనకు విస్పష్టంగా బోధపడుతుంది.

మన విజ్ఞాన శాస్త్రాలన్నీ సంస్కృతభాషలో వున్నయ్యే. సంస్కృత భాషాజ్ఞాన కూన్యత ఈ కల్లోలాని కంతకూ ప్రధాన కారణం గా కనపించుతుంది.

మొదటితరగతివారు ప్రాచీన విజ్ఞానంతో ఏ సంపర్క లేకమూలేక పాశ్చాత్య విజ్ఞాన పరవశులై యున్నవారు. ప్రాకృతికవాదము పరమావధియని నమ్ముతున్నవారు. ప్రాచీన విజ్ఞానం కేవలం శృంగుల ప్రాయమైనదనీ ఆ శృంగులూలనుంచి బయటపడితేనే

తప్ప మనకు బ్రతుకు తెరువు లేదని వారి అభిప్రాయం. వీరికి సంప్రదాయంపట్ల పరమవిశ్లేషం. ప్రాచీన విజ్ఞానంలో గల మంచి చెడుల పరీక్షించే సహనం గాని మనశ్శాంతిగాని వీరికిలేదు. ప్రాచీన విజ్ఞానానికి సంబంధించిన ప్రతి విషయాన్నీ వీరు ఆశంకించు తున్నారు. ప్రాచీన విజ్ఞాన సర్వస్వాన్ని సమూలంగా పేకరించివేయాలని దాని స్థానంలో పాశ్చాత్య విజ్ఞానాన్ని మక్కికి మక్కిగా నెలకొల్పాలని వీరి ఆశేళం. వీరు యోజించుతున్న పద్ధతి ఇది: విజాతీయుల దాడులనుంచి, దోపిడుగులనుంచి మన ఆత్మ విజ్ఞానం మనల్ని రక్షించలేకపోయింది. ప్రాచీన విజ్ఞానం జాతికి ద్రోహం చేసి ప్రస్తుత దురవస్థకంటే కూడా కారణమైంది. దీన్ని పూర్తిగా విస్మరించి పాశ్చాత్యుల భౌతిక విజయమార్గాలను నేకరించితే మనం భావపడటానికి వీలుంటుంది.

పాశ్చాత్యుల భౌతికవాదం యుద్ధజ్వాలల మహా సంతోభంగా పరిణమించి, బ్రతుకు తెరువుకోసం అక్కడి మేధావులంతా భారతీయ తాత్వికసభం చెపు ఆశతో మాస్తున్న ఈ దశలో మనదేశంలోనే కొందరు ఇలాంటి అభిప్రాయం కలిగివుండటం విచిత్రమైన విషయం. తాము ఇంతవరకూ ఏ దర్శాన్ని అనుసరించి బ్రతుకుతూ వచ్చారో అదర్శాన్ని విస్మరించటం కూర్చున్న కొమ్మనే నలుకొట్టటం వంటిదని, ఆత్మహత్యా ప్రయత్న సదృశమని ఇటీవారు గమనించక పోవటం విచారించదగిన విషయం.

ఇక రెండవ వర్గం :

వీరు పశ్చిమ విజ్ఞాన సంపర్కం లేక దాన్ని గర్హించుతూ వుంటారు. రాజకీయ వాతావరణానికి దూరంగా నిలుచుంటారు. దాన్ని అర్థం చేసుకోవటానికేనా ప్రయత్నించరు. కానున్నది కాకమానదనే మంత్రాన్ని సతించుతూ నిరాశావాదులై చేతులు ముందు జెట్టుకుని మాన్తూ కూర్చుంటారు. దేశంలో ఏ మహా కల్లోలం చెలరేగుతున్నా తమ కేవల పట్టనట్టు. తాము ఇక నేర్చుకోవలసిందిగాని, విస్మరించవలసిందిగాని యేమీ లేదనే అహంకారంతో తమ చుట్టూ అంధకార బంధురమైన ఒక చెరసాలను నిర్మించుకుని దాని ముగ్ధ కళిమూసుకు కూర్చుంటారు. ఓహూ, విమానాబా, పాగబండ్లూ, తంత్రి మార్గాలూ మానవు ఖండర్పి ఒకే జాతిగా కలిపి వేస్తున్న ఈ దశలో మనకు

ఇలాంటి ఏకాంతవాసం సాధ్యం కాదని వీరు గమనించటం లేదు. ఇలాంటి మనస్థితి యేర్పడటానికి తగిన కారణాలు లేకపోలేదు.

ఈ గ్రంథం సమర్థించి చూపుతున్న సాక్ష్యాన్ని బట్టి, మహామృదీయ పరిపాలనకు పూర్వ మేదక లోనూ, భారతీయ మానసం సమాలోచనా సంస్కారాలకు వెనుదీసిన ఘట్టం యొక్క డా వున్నట్టు కనుపించదు. కాని గత మూడు నాలుగు శతాబ్దాల భారతీయ విజ్ఞానచరిత్రలో కారణాంతరాలచేత దురదృష్ట వశాత్తూ ఇలాంటి దుస్థితి కనుపించుతున్నది. తాను యిదివరకు వహించుతున్న ఆసియాభాండ విజ్ఞాన నాయకత్వానికి భారతదేశం తిలోదకా లిచ్చుకుంది. యుగయుగాలనుండి అవ్యాహత వేగంతో వరదలై ప్రవహించుతూ వచ్చిన భారతీయ విజ్ఞాన మహావాహిని వేగముతగ్గి, చలనశక్తి నశించి, నిలువ నీటికి నిలుయై పాడుబడిపోయింది. ఈ జీర్ణదశకు చెందిన తత్వజ్ఞాన్త్రు రదయితలు తాము సత్యాధకులమని చెప్పుకున్నారే కాని, నిజంగా పాక్షికవాద శాఖలకు చెందిన సంప్రదాయగత సిద్ధాంతాలను బట్టుకుని ప్రాకులాడటమే సత్యాన్వేషణయొక్క పరమావధి అని వ్యవహరించుతూ వచ్చారు. వాదాలనులై యని వ్యవహరించుతూ వచ్చారు. తమ కట్టెగుట్ట కృశించి యెడారి భూములలో ఇంకి అంతరించిపోతున్న పిల్లకొలువలను చూచి సువిశాలమూ గంభీరమూ అయిన భారతీయ విజ్ఞాన ప్రవాహినియని భ్రమించుతూ వచ్చారు.

మహామృదీయ పరిపాలనకల్ల వచ్చిన మార్పుల ప్రజామానసమును సంప్రదాయ సంకుచిత దృష్టికి బంధించివేసికై, సుస్థిర నిర్ణయాలమూ సాంఘిక స్థాయి భావాన్నీ ప్రతిఘటించి, వ్యక్తిగతములై సంకుచితాభిప్రాయాలను నిరంకుశంగా ప్రజల నెత్తిన వేసి రుద్దుతూ భావసాంకర్యాన్ని ఉద్భవించే ప్రయత్నాన్ని దినాలలో ప్రమాణభూతమై శాసించగల విజ్ఞానావతరణ కనుపించింది. మతప్రచార సంప్రదాయంలో కూడిన మహామృదీయ విజయము, అనంతరం వచ్చిన క్రైస్తవ ప్రచారకౌద్యమమూ, హిందూ సంఘ స్థాయి భావాన్ని ఉజ్జూతలయిగించ ప్రయత్నించి నాయి. అలాంటి సంచలనయుగంలో సంఘ దర్శాలకు క్షేమం వుండాలంటే ప్రమాణ శాసనమనే నిశ్చల స్తంభాన్ని అంటిపెట్టుకుని ఉండటం మొక్కతే

గ్రంథవిమర్శనము

మార్గముని అనుకున్నాడు. ఈ సంఘర్షణ సమయంలో హైందవుడు తన గుర్రుకైత్ర సంగ్రామకార్యం నియమావళి అనే కంచే వేసుకుని విజాతీయ భావాలు దానిలో ప్రవేశించవండా ఆరికట్ట జూచాడు. హిందూ సంఘం హేతువును సమృద్ధి వివాదములకు విసిగి, సంతయించటమే మహా పాపమునే సంపాదిత ప్రమాణాన్ని ఆశ్రయించుకు కూర్చున్నది. ఈవిధంగా తన్ను కట్ట తాళ్లు తానే సమకూర్చుకుని హిందూ సంఘం అపజయంపొందింది. స్వతంత్రంగా యోజించగల విజ్ఞాన కర్తలంతరించారు. ప్రాచీన జ్ఞాన బలాన్ని నేకరించుకుని కొత్త బాటలు త్రొక్క సమర్థులైన పండితులు కనుపించలేదు. తమకు తెలిసింది మినహా మిగిలినదేమీ లేదని పండితులు శతాబ్దములపాటు ఆత్మవంచనకు లోనైనారు. తత్వశాస్త్రమంటే గతించిన తత్వశాస్త్రచరిత్రయేనని భ్రమించటంతో నిర్వాణశక్తి వారి నుండి తొలగిపోయింది. హిందూ సంఘం తన కర్తవ్యాన్ని దిగవిడిచి మిథ్యాభావ పాశబద్ధమై పోయింది హేతు పద్ధతికి మార్గదర్శి సంగ్రామకార్యాలూ అయిన సంఘం దాని ప్రాణానిలాలును విడచివేసి ఆత్మకాత్వ్య చేసుకోవటానికి ప్రయత్నించింది. ఇప్పటి తిరోగమన వాదులైన ద్వితీయ వర్గంలో కనుపించుకున్న మనస్థితి ఇదే.

ఈ రెండువర్గాల అసాచిత్త్య పంథాలనూ విసర్జించి భారతజాతి ముందుకు పరిక్రమించటానికి ప్రయత్నించాలి. అలా పరిక్రమించటానికి తనకున్న శక్తి సామర్థ్యా లేకుంటే ముందు తెలుసుకోవాలి. అలాంటి విజ్ఞానాన్ని ఈ గ్రంథం సమకూర్చుతున్నది.

వేదవాద్యయంలో బీజప్రాయంగా వున్న భారతీయ విజ్ఞానం మొలకెత్తి క్రమవికాసాన్ని పొంది శాఖోపశాఖలుగా విజృంభించి పుష్పఫల సమర్పితమైన మహావృక్షంగా పెంపొందిన చరిత్ర యావత్తూ ఈ గ్రంథంలో సవివరంగా తెలుపబడింది. ఈ గ్రంథ పతనంతో జాతికి పట్టివున్న సర్వ దుర్బ్బాసులూ తొలగి వెలుగుబాట కనుపించుకుంది. ఇంతకంటే ఈ గ్రంథాన్ని సరించి యొక్కవగా చెప్పవలసిందేమీలేదు.

ఈ సంపుటాలలో వివరింపబడిన ముఖ్య విషయాలు :

మూడవ సంపుటం: ఈ సంపుటంలో తొలు దొల్ల జాదవులే శాఖలు, నాలుగూ, వాటి విజ్ఞాన సంప్రదాయాలు వివరింపబడినై. ఇది మూలగ్రంథంలోని

ద్వితీయ భాగంలోని చివరి అధ్యాయం. ఇక్కడ నుంచి తృతీయభాగం ప్రారంభమవుతుంది. ఇందు ప్రథమాధ్యాయంలో షష్టర్షనముల ఉత్పత్తి వాటికి వేదములతోగల సంబంధమూ వివరించారు. ద్వితియాధ్యాయం న్యాయదిద్దన సమాక్ష. తృతీయాధ్యాయం వైశేషికాణువాద వివరణ.

నాలుగవ సంపుటం : తృతీయభాగం చతుర్థాధ్యాయంతో ఈ సంపుటం ప్రారంభమవుతుంది. ఈ చతుర్థాధ్యాయం సాంఖ్య దిద్దన సమాక్ష; పంచమాధ్యాయం పతంజలి యోగచర్చం.

షష్ఠాధ్యాయం : పూర్వమీమాంస; సప్తమాధ్యాయం వేదాంత మూతములు. అష్టమాధ్యాయం శంకరుని ఆదైవ్యత వేదాంతం.

అయిదవ సంపుటము: అష్టమాదాయమే కొనసాగింపబడి శంకరాదైవ్యతము సమగ్రంగా సమీక్ష చేయబడింది. నవమాధ్యాయం: రామానుజుని ఆస్తికతత్వము; దశమాధ్యాయం: శైవ కాక్తం, వైష్ణవముల పరిణామములు. ఏకాదశాధ్యాయం: గ్రంథ ప్రయోజనాదిక వివరణ.

ఈ ఉద్దగ్రంథాన్ని ఆంధ్రభాషలోకి అనువదించి అంబజీనీ శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు గారికి ఆంధ్ర ప్రజలు ఋణగడిపున్నాగు భారతీయ విజ్ఞాన సర్వస్వమైన ఈ గ్రంథం ఇంటింటినీ అలంకరించదగ్గది.

అనువాదంలో ఈ గ్రంథాన్ని సాధించటం సామాన్య విషయంకాదు. ఆయా శాస్త్రముల మూల గ్రంథాల విషయికమైన సమగ్రమైన పాండిత్యముంటేనే గాని ఇది సాధ్యం కాదు. ఈ విషయాలను ఆంగ్లభాషనుంచి అనువదించటంలో పెద్ద చిక్కువుంది. ఆంధ్రభాషకూ సంస్కృత భాషకూ వున్న సన్నిహిత బాంధవ్యాన్ని బట్టి, ఆయా సంస్కృత మూలగ్రంథాలలో వాడబడిన సాంకేతిక పదజాలమంతా కరతలామలకమై వుంటేనే తప్ప ఇది ఆంధ్రరచన అనిపించుకునే సావకాశంలేదు. శ్రీ వేంకటేశ్వరులుగారికి ఇట్టి పాండిత్యం వున్నది గనుకనే, ఇది అనువాదమైనా స్వతంత్రరచనగా కనుపించుతోంది. మూలగ్రంథం ఆంగ్లరచన కావటంచేత, భాషాశక్తి కారణంగా దానిలో అందందు సువిశదంగా లేని కొన్ని అంశాలు అనువాదంలో వెలుగుతెచ్చుకున్నయే. ఈ విషయాన్ని గమనించే, మూడవ సంపుటానికి ఉపాధ్యక్షము వ్రాస్తూ శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణగారు: 'మూలమున నున్న అర్థచ్ఛాయల కన్నీటి కిది ముకురము' అన్నారు.

మృత్యు రహస్యం

వైజ్ఞానిక చర్చ : రచన : శ్రీ వేమరాజు భాను
మూర్తి ; విజ్ఞానసాహితీ ప్రచురణలు, మద్రాసు-8;
వెల 0.8 0.

వివంచి

సారస్వతి త్రైమాసిక పత్రిక; నిర్వాహకులు
శ్రీ చ. నారాయణ రాజభట్ట; ప్రకాశకులు : ఆంధ్ర
విజ్ఞానాభివృద్ధి మాసపత్రిక పాఠశాలాస్థలి; బచ్చన్న
పేట; వెల 0.8 0.

శరత్ జీవితము

రచన : శ్రీ గోరెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య; ప్రచు
రణ : దేశికవిభామండలి, విజయవాడ - 2. వెల
1-8-0.

ముద్దుబిడ్డలు

పిల్లలకథలు. రచన : శ్రీ మద్దులూరి రామకృష్ణ;
ప్రచురణ : ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ;
వెల 0-8-0. ఈ సంపుటిలో గారడీ అబ్బాయి,
భూమిపుట్టక, అంబాలపాపలు, నాన్న కోసం,
ఆకాశం-గాలి చంద్రుడు-చూడకు, వీరిత న్యాయం,
అంతా మనసుంచికే, బెస్టెల్ల, మనసు మార్పు,
ఏటావచ్చే గోరువంక - అనే 10 కథలున్నాయి.

దేవుడు ప్రత్యక్షమైతే

నాటికల సంపుటి : రచన-శ్రీకంచెర్ల కృష్ణ
మూర్తి(ఆంధ్రా హైకోర్టు అడ్వోకేటు; నంటూరు);
అమూల్యం.

ఈసంపుటిలో 'దేవుడు ప్రత్యక్షమైతే', 'పెళ్లి
సంబంధాలు', 'నీవ్', 'ప్రయివేటు మాస్టరు', అనే
అయిదు నాటికలున్నయే. ఇవన్నీ లోగడ ఆ యా
పత్రికలలో ప్రచురించిన నాటికలు. కొలిది మార్పు
లతో గ్రంథరూపంలో ప్రచురించారు.

రవీంద్ర జయంతి సంచిక

రవీంద్ర జయంతి మహోత్సవ సందర్భంలో
'టూనూర్ ఆకాడమీ, మద్రాసు-19 కాన్రాన్
స్మిత్ కోడే, మద్రాసు - 6) ప్రచురించిన
సంచిక. ఈ సంపుటిలో ఇంగ్లీషు, తమిళం, తెలుగు,
జెంగలీ నాలుగు భాషలలోనూ రచనలున్నయే—

నాలుగు భాగాలుగా. సంపాదకవర్గం : శ్రీయుతులు
సి. యస్. యస్. తాతాచారి, పి. యస్. రాయ్,
మలికార్జునరావు, టి. యస్. కుమారస్వామిగార్లు.

జటాయువు

పద్యకావ్యము; రచన : శ్రీ కోటభట్ల వెంకట
రంగాచార్యులు; వెల 1-0-0; ప్రాప్తిస్థానము : కె. వి.
రంగాచార్యులు, C/o, రాజన్ ఎలక్ట్రిక్ ప్రెస్,
కాకినాడ.

గాలిమేడల అమెరికాలో

రచన : శ్రీ ఎల్. ఎన్. రావు (సర్వెంట్స్
ఆఫ్ ఇండియా సొసైటీ); మూల్యం 1-8-0; అమె
రికా ప్రభుత్వమువారి సహాయంపొంది శ్రీ యల్.
ఎన్. రావుగారు అమెరికాలో పర్యటించి వచ్చారు.
వీరి పర్యటనానుభవాలను శేఖల రూపంలో తొలుత
సాగన పత్రిక (అనంతపురం) ద్వారా వెలువరిం
చారు. అనంతరం, ఆ శేఖల నన్నీటి సపుటికరించి
ఈ గ్రంథంగా ప్రకటించారు. ప్రాప్తిస్థానం : శ్రీ
యల్. యస్. రావు, సర్వెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా
సొసైటీ, కొల్లికోడే (మలబారు జిల్లా).

శ్రీ అద్భుతానందస్వామి

(లాటూ మహారాజ్ చరిత్రము)
రచన : శ్రీ దువ్వూరి రామకృష్ణరావు, ప్రచు
రణ : శ్రీ రామకృష్ణమఠము; మైలాపూర్,
మదరాసు - 4; వెల 0.6-0.

హృద్దీత

రచన : శ్రీయుతులు సంపత్కుమారాచార్య,
సుప్రసన్నాచార్య; ప్రచురణ : రామలింగేశ్వర ప్రెస్,
వరంగల్. అమూల్యం.

'సర్వేశ్వర' మకుటముగల శతకము. సమ్మో
హన శీలముగల ప్రాధరచన; మచ్చుకు:

"ఎవరయ్యా! ఎవరయ్యా నీవు! కవితా

హేలాకథా నీలకై

రచసంపుట న మాచరించు నవదం

ద్ర శ్రీమహాేశ్వరా!

అవునయ్యా! మృదుభావధాతిగిరియం

దానీమలైయుండి—ని

న్నవతంసించిన మాకవులే గిరికులే

అత్యేక సర్వేశ్వరా!"

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యమృతము

60 సంవత్సరముల సేవచే పేరొందినది

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్

మద్రాసు